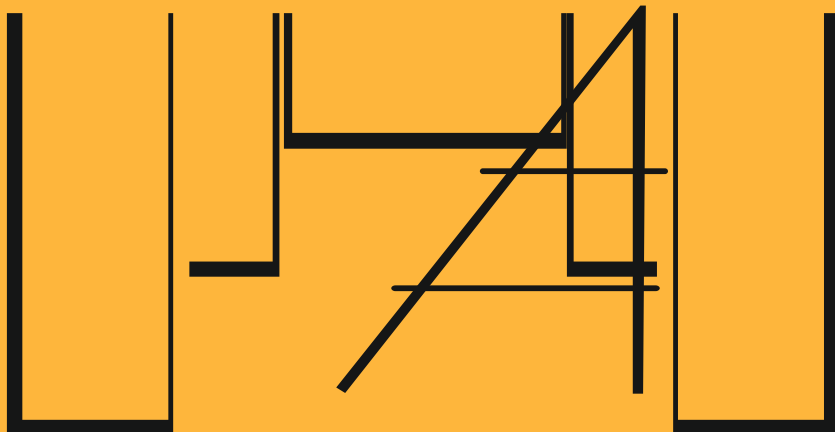

**Z PROBLEMÓW
BIBLIOTEK
NAUKOWYCH
WROCŁAWIA**

9

**BIBLIOTEKA POLITECHNIKI
WROCŁAWSKIEJ 1946–2011
– historia, działalność, organizacja**

Z PROBLEMÓW
BIBLIOTEK
NAUKOWYCH
WROCŁAWIA

9

BIBLIOTEKA POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ
1946–2011
– historia, działalność, organizacja

**Z PROBLEMÓW
BIBLIOTEK
NAUKOWYCH
WROCŁAWIA**

9

**BIBLIOTEKA
POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ
1946–2011
– historia, działalność, organizacja**

REDAKCJA
Henryk Szarski, Jadwiga Wojtczak

**Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej
Wrocław 2011**

Recenzja naukowa
dr hab. Maria Pidlypczak-Majerowicz
prof. Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Ściepuro

Korekta
Alina Kaczak, Elżbieta Żurawska-Luczyńska

Layout i projekt okładki
Studio Wydawniczo-Poligraficzne TArt

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej książki, zarówno w całości, jak i we fragmentach, nie może być reprodukowana w sposób elektroniczny, fotograficzny i inny bez zgody wydawcy i właścicieli praw autorskich.

© Copyright by Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2011

OFICyna WYDAWNICZA POLITECHNIKI WROCLAWSKIEJ
Wybrzeże Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław
<http://www.oficyna.pwr.wroc.pl>
e-mail: oficwyd@pwr.wroc.pl
zamawianie.ksiazek@pwr.wroc.pl

ISBN 978-83-7493-651-4

Drukarnia Oficyny Wydawniczej Politechniki Wrocławskiej. Zam. nr 1126/2011.

SPIS TREŚCI

Henryk Szarski Wstęp	7
Maria Bartosiewicz, Marta Bartosiewicz Powstanie i działalność Oddziału Magazynów i Konserwacji Zbiorów w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej	9
Marta Bartosiewicz Działalność biblioteczna na Wydziale Inżynierii Środowiska Politechniki Wrocławskiej	25
Krystyna Całka, Krystyna Nowak Rys historyczny Oddziału Udostępniania Zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej	41
Marek Dubiński Pionierzy Biblioteki Politechniki Wrocławskiej	55
Marek Dubiński, Jolanta Wróbel Rozwój Selektywnej Dystrybucji Informacji na tle działalności Oddziału Rozpowszechniania Informacji Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej w latach 1975–2002	91
Elżbieta Kaczmarzyk, Małgorzata Komza Informacja normalizacyjna w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej	113
Teresa Koniaszewska, Ewa Zysek-Nockowska Działalność szkoleniowa Biblioteki Politechniki Wrocławskiej	129
Marta Kordas Pierwszy księgozbiór Biblioteki Politechniki Wrocławskiej w świetle Książki inwentarzowej Biblioteki z 1951 roku	151
Łucja Maciejewska, Honorata Niemiec Gromadzenie czasopism w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej	169

Barbara Mąka Z dziejów dokumentacji dorobku naukowego na Politechnice Wrocławskiej	195
Marta Pospiszył, Anna Stach-Siegieńczuk Historia Biblioteki Wydziału Elektrycznego (1946–2010)	213
Anna Pyza Historyczny księgozbiór Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej	233
Maria Skuza Rola i miejsce księgozbioru z zakresu nauk humanistycznych i społecznych w uczelni technicznej na przykładzie Politechniki Wrocławskiej	245
Marek Stoliński Analiza formalno-tematyczna publikacji pracowników Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej w latach 1972–2008	261

WSTĘP

W roku 2010 obchodzono uroczyste 100 rocznicę działalności uczelni technicznych we Wrocławiu. Z tej okazji Biblioteka Główna przygotowała wystawę pod tytułem „Z Biblioteką Politechniki Wrocławskiej przez stulecie”. Okazało się jednak, że w ramach wystawy, aczkolwiek ocenionej bardzo wysoko, nie udało się przedstawić wszystkich aspektów funkcjonowania Biblioteki. Stało się to impulsem do przygotowania kolejnego, dziewiątego już, zeszytu wydawnictwa *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia* związanego tematycznie z 65 rocznicą powołania do życia Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. Zawiera on 14 tekstów poświęconych głównie historii Biblioteki Głównej oraz kilku bibliotek wydziałowych. Przedstawiono w nim także najciekawsze formy działalności realizowane w poszczególnych oddziałach Biblioteki Głównej. Zamieszczono również opracowanie prezentujące sylwetki ludzi – pionierów, którzy tworzyli zręby Biblioteki w pierwszych latach po II wojnie światowej. Na uwagę zasługuje fakt, że większość autorów publikacji tego zeszytu to ludzie bardzo młodzi, o krótkim stażu pracy w Bibliotece. Świadczy to, moim zdaniem, o głębokim utożsamianiu się z instytucją, w której pracują i dobrze rokuje ich dalszemu rozwojowi zawodowemu.

Henryk Szarski

Maria Bartosiewicz

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

Marta Bartosiewicz

Biblioteka Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Wrocławskiej

POWSTANIE I DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁU MAGAZYNÓW I KONSERWACJI ZBIORÓW W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

WSTĘP

W bieżącym roku Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej, największa na Dolnym Śląsku placówka gromadząca zbiory z zakresu nauk technicznych, obchodzi swoje 65 urodziny. W niniejszym opracowaniu przedstawiono historię oddziału, którego głównym zadaniem jest przechowywanie księgozbioru i dbanie o jego bezpieczeństwo.

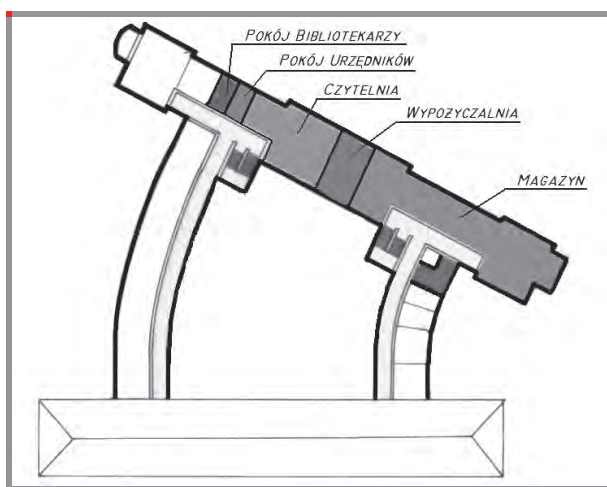
Biblioteka Politechniki Wrocławskiej jest instytucją służącą nauce i kształceniu poprzez upowszechnianie dorobku myśli ludzkiej, zapewniającą dostęp do materiałów bibliotecznych oraz informacji naukowej.

Do podstawowych funkcji biblioteki należy:

- planowe gromadzenie i uzupełnianie księgozbioru oraz jego opracowanie,
- przechowywanie zasobów w odpowiednim porządku z zapewnieniem bezpieczeństwa,
- informowanie o zbiorach oraz ich zawartości,
- udostępnianie księgozbioru.

W 1946 roku, kiedy to uchwałą Senatu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu powołano Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej, stan księgozbioru wynosił 42 800 woluminów druków zwartych, czasopism i rozpraw doktorskich oraz 731 000 patentów. W większości były to zbiory po Technische Hochschule Breslau.

Pomieszczenia magazynów Biblioteki usytuowano na III piętrze Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej (bud. A-1), po zaadaptowaniu strychu, a ich powierzchnia wynosiła ok. 336 m². Misję zorganizowania księżnicy powierzono mgr. Józefowi Tarnawskiemu, byłemu pracownikowi Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jana Kazimierza we Lwowie, który w 1948 r. objął stanowisko kierownika Biblioteki. W zbiorach brakowało podstawowej literatury w języku polskim. Pozyskiwano je w innych miastach polskich poprzez wymianę dubletów, uzupełniano zbiory przesyłkami z Biura Rady Handlowego Ambasady Polskiej w Moskwie, czy z Komitetu Odbudowy Nauki Polskiej w Nowym Jorku UNESCO¹.

Il. 1. Rzut III piętra – rozmieszczenie magazynów (1946 r.)

¹ *Politechnika Wroclawska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, PWN, Warszawa 1957.

Po inwentaryzacji ocalałych zbiorów i ustaleniu braków w dziełach zwartych oraz czasopiśmie przystąpiono do systematycznego kompletowania księgozbioru poprzez zakup oraz prenumeratę. Inwentaryzacja pozwoliła także na usunięcie literatury przestarzałej. Ubytek ten został uzupełniony podręcznikami i skryptami w liczbie ok. 3000 tomów ze zlikwidowanego księgozbioru Komitetu Uczelnianego Zrzeszenia Studentów Polskich².

Po 1950 roku nastąpił wzrost liczby wydawnictw dzieł technicznych oraz środków dających możliwość powiększenia i uzupełnienia zbiorów. Do biblioteki kupowano nie tylko wydawnictwa krajowe, ale i zagraniczne. Stały przyrost zbiorów, średnio 3000–6000 woluminów rocznie powodował, iż w magazynie książek zaczęło brakować miejsca. W 1956 roku (dziesięciolecie Biblioteki) zbiory podwoiły się w stosunku do liczby z roku 1946. Nowy gmach Biblioteki miał stanąć po 1960 r., jednak plany nie zostały zrealizowane.

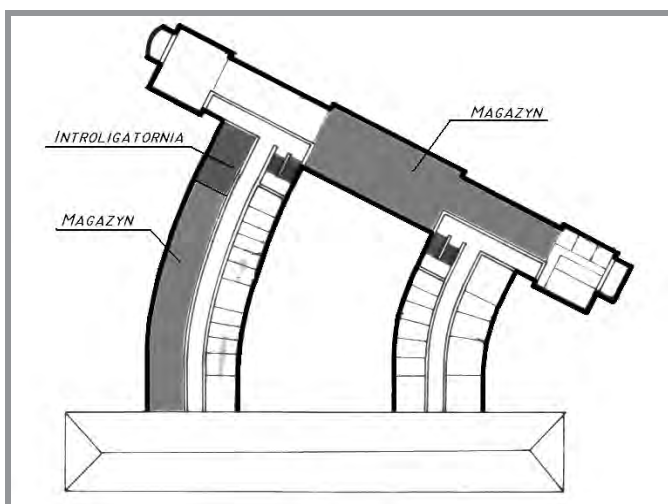
W 1960 roku zaadaptowano na magazyn strych w skrzydle od ulicy Norwida, co dało dodatkowe 240 m² powierzchni. Do tych pomieszczeń przeniesiono zbiory zwarte i ciągłe pochodzące sprzed 1946 r. To posunięcie tylko częściowo i na krótko rozwiązało problem magazynowania zbiorów, nadal odczuwano chroniczny brak miejsca na podręczniki, skrypty i czasopisma. W 1972 roku władze Uczelni przekazały na potrzeby Biblioteki ok. 150 m² powierzchni pomieszczeń Studium Wojskowego przy ulicy Długiej. W krótkim czasie urządzono tam bibliotekę składową dla księgozbioru rzadziej wykorzystywanego. Zbyt duża jednak odległość od Biblioteki Głównej uniemożliwiała szybką obsługę użytkowników oraz utrudniała dostęp do literatury potrzebnej do prowadzenia badań i dydaktyki. Nie rozwiązywało to również katastrofalnej sytuacji, w jakiej znalazły się magazyny Biblioteki (brak miejsca). Zwiększająca się systematycznie liczba zbiorów oraz znaczny wzrost liczby użytkowników spowodowały potrzebę powiększenia pomieszczeń czytelni i wypożyczalni.

² Ibidem.

POWOŁANIE ODDZIAŁU MAGAZYNÓW I KONSERWACJI

Po wykonaniu remontów i adaptacji części korytarza na II piętrze oraz uruchomieniu dźwigu towarowego do przewożenia książek między piętrami, w 1975 r. nastąpiła reorganizacja i rozdzielenie funkcji udostępniania i magazynowania. Oddział Udostępniania rozpoczął obsługę czytelników w nowych pomieszczeniach czytelnicy i wypożyczalni, a na wniosek Dyrekcji Biblioteki Głównej i OINT, zarządzeniem z dnia 27 lutego 1976 r., JM Rektor powołał Oddział Magazynów i Konserwacji. Jego kierownikiem została mgr Grażyna Gawlik. W skład Oddziału weszła także intrologatoria, działająca w Bibliotece od 1974 r.

W Pracowni Intrologatorskiej zainstalowano krajalnicę elektryczną przekazaną przez Zakłady Graficzne Politechniki oraz prasę intrologatorską. Zakupiono także zestawy czcionek do tłoczenia napisów na grzbietach oprawianych woluminów. Udogodnienia te wpłynęły na liczbę oraz jakość wykonywanych opraw.

Il. 2. Rzut III piętra – rozmieszczenie magazynów i intrologatorni (1976 r.)

Tak oto powstał duży Oddział dbający o porządek i estetyczny wygląd zbiorów, pełniący następujące zadania:

- przyjmowanie książek i czasopism do magazynu,
- ustawianie zbiorów na półkach zgodnie z przyjętymi zasadami,
- realizacja zamówień do czytelnicy oraz wypożyczalni,
- naprawa egzemplarzy zniszczonych przez użytkowników,
- przyjmowanie księgozbioru z bibliotek sieci,
- przeprowadzanie selekcji zbiorów,
- prowadzenie prac porządkowych.

Po zmianach organizacyjnych uzyskano dodatkową powierzchnię na magazyn książek. Remont pokoi bibliotecznych zakończył się w 1976 r. Księgozbiór przeniesiono i ustawiono w nowych pomieszczeniach. Starano się wykorzystać całą przestrzeń na ustawienie regałów. Powierzchnia magazynowa w gmachu A-1 wynosiła 766 m².

Z obowiązujących norm wynikało, że dla zabezpieczenia właściwych warunków magazynowania zbiorów w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej potrzeba około 90 m² nowej powierzchni magazynowej rocznie.

Z powodu przepełnienia magazynów bibliotecznych, od 1981 r. Biblioteka zakupuje mniej książek i podręczników (1 skrypt na 5 studentów, 1 podręcznik na 10 studentów) niż wynika to z zaleceń kierownictwa Szkoły. W raporcie o stanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej z 1981 r., powstałym z inicjatywy działaczy NSZZ „Solidarność”, zwraca się uwagę na krytyczną sytuację magazynów Biblioteki Głównej i OINT, mianowicie:

- „w magazynie czasopism całkowity brak miejsca na włączenie do zbiorów roczników czasopism bieżąco prenumerowanych,
- w magazynie księgozbioru głównego całkowity brak miejsca,
- w magazynie księgozbioru podręcznikowego całkowity brak miejsca,
- w magazynie oraz na korytarzu Biblioteki Głównej 40 tys. vol. druków zwartych opakowanych w paczki oczekuje na odpowiednie miejsce”³.

³ Raport o stanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1981.

Wymuszone selekcje zbiorów, usuwanie literatury z dziedzin niereprezentowanych na uczelni oraz kasacje zdezaktualizowanej literatury technicznej nie rozwiązały braku miejsca na nowe, aktualne wydania podręczników i skryptów.

W zależności od potrzeby Dyrektor Biblioteki Głównej zwoływał komisję, która przeprowadzała selekcje i kasacje literatury zdezaktualizowanej. W skład komisji wchodził: zastępca dyrektora Biblioteki Głównej, kierownik Oddziału Udostępniania, kierownik Oddziału Magazynów oraz przedstawiciel Związku Nauczycielstwa Polskiego (pracownik Biblioteki). Aby przyspieszyć te działania, powołano w 1985 r. Sekcję Kontroli i Aktualizacji Zbiorów, która była agendą Oddziału Magazynów i Konserwacji do 2005 r.

ZAMIEJSCOWY MAGAZYN KSIĄŻEK W ŚWIDNICY

W roku 1987 podjęto decyzję o przewiezieniu zbiorów rzadziej wykorzystywanych do Świdnicy, gdzie po zlikwidowaniu filii Politechniki Wrocławskiej w 1987 r. część pomieszczeń przeznaczono na magazyny biblioteczne. Pracownicy magazynu wykonali ogromną pracę przemieszczenia księgozbioru. Do Świdnicy przewieziono między innymi materiały z ulicy Długiej oraz zbiory składowane na korytarzu (III piętro Gmachu Głównego od ulicy Norwida). W 1990 roku przystosowano w Świdnicy kolejne pomieszczenia do magazynowania księgozbioru, co dało w sumie łączną powierzchnię 700 m². Do Świdnicy ponadto przekazywano z sieci bibliotecznej następujące rodzaje zbiorów:

- druki zwarte – depozyt Biblioteki Głównej i OINT ze znakiem formatów I, II, III od sygnatury 1 do 129 000 zwany księgozbiorem głównym,
- druki zwarte – depozyt Biblioteki Głównej i OINT ze znakiem „p”, zwany księgozbiorem podręcznikowym,
- druki zwarte pokatedralne – osygnowane i oznaczone symbolem danej biblioteki,
- czasopisma na sygnaturze Biblioteki Głównej i OINT.

Kłopoty z miejscem do przechowywania zbiorów miała nie tylko Biblioteka Główna, ale także inne biblioteki Uczelni, dlatego

magazyn w Świdnicy bardzo szybko się zapełnił. Dostęp do materiałów zgromadzonych w Świdnicy był utrudniony, a realizacja zamówienia złożonego przez czytelnika trwała długo.

MAGAZYN SKŁADOWY KSIĄŻEK NA KOWALACH

Wobec wielu kłopotów związanych z korzystaniem z magazynu w Świdnicy powrócono do koncepcji magazynu przy ulicy Kowalskiej. Miał on być miejscem przechowywania zbiorów poniemieckich i rzadziej wykorzystywanych. Obowiązek zachowania co najmniej jednego egzemplarza każdej książki dla określonych dziedzin nauki wynikał z faktu pełnienia przez Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej funkcji II Centralnej Biblioteki Technicznej. W „Raporcie o stanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej” z 1981 r. pisano o potrzebie przyspieszenia prac wykończeniowych magazynu oraz oddaniu go jak najszybciej do użytku. Kolejna wzmianka na ten temat pojawiła się w „Sprawozdaniu rocznym za rok akademicki 1984/85”. W grudniu 1991 r., po zakończeniu prac adaptacyjnych, rozpoczęła się przeprowadzka zbiorów ze Świdnicy do magazynu przy ulicy Kowalskiej. W trzy miesiące później zakończono przewożenie zbiorów w liczbie:

- 130 000 vol. książek i czasopism,
- 750 skrzynek z rozprawami doktorskimi,
- 2330 taśm magnetycznych,
- 888 regałów bibliotecznych.

Łącznie wykonano 15 kursów, wykorzystując 2 samochody STAR i 2 samochody NYSA.

Dwupoziomowy magazyn liczył 1400 m² powierzchni i miał 9 km długości półek. Wydawało się, że miejsca jest dużo i wystarczy na długo. Po ustawieniu i uporządkowaniu zbiorów okazało się, iż 60% magazynu jest zajęte. Opracowano zasady ogólne, którymi kierowano się przy wyborze zbiorów przeznaczonych do przechowania w magazynie na Kowalach. Ustalono następujące wytyczne:

1. Magazyn przechowuje zbiory w jednym egzemplarzu.

2. Podstawę magazynowych zbiorów stanowią wydawnictwa z zakresu nauk technicznych i podstawowych (matematyka, fizyka, chemia).
3. Przechowywane są wszystkie zbiory wydane przed 1945 r.
4. Wydawnictwa nieobjęte działalnością Uczelni, a także z nauk ekonomiczno-społecznych, humanistycznych, sportu i rekreacji oraz podręczniki do nauki języków obcych, wydane po 1945 r., przechowywane są w wyborze.
5. Magazynowane są tylko ostatnie wydania danego tytułu. W uzasadnionych przypadkach jest możliwość odejścia od tej zasady.

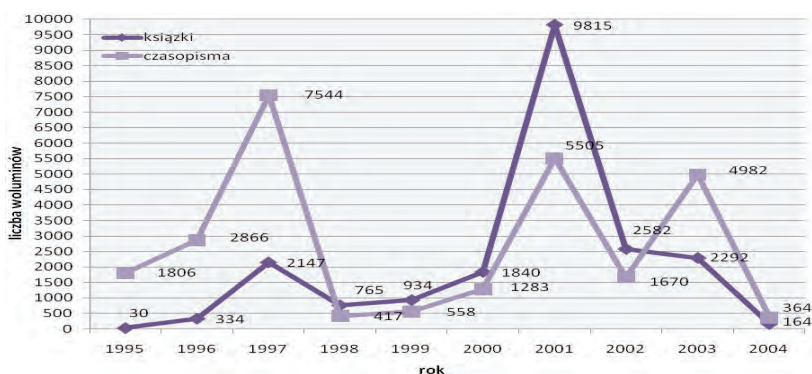
Il. 3. Magazyn na Kowalach

Problemy magazynowania nadal nie są rozwiązane. Budynek na Kowalach oddany w 1991 r. nie spełnia podstawowych wymogów stawianych magazynom bibliotecznym. Doraźna konserwacja dachu nie zabezpiecza zbiorów przed zalaniem, są kłopoty z uruchomie-

niem lokalnej kotłowni, tymczasowo zainstalowano ogrzewanie elektryczne. W 1996 roku Fundacja na rzecz Nauki Polskiej przyznała Bibliotece dofinansowanie z programu LIBRARIUS m.in. na remont magazynu. W okresie rocznej renowacji wykonano: ocieplenie i wymianę pokrycia dachu, wymianę instalacji grzewczej, częściową wymianę posadzki, wymianę drzwi, w czytelni zainstalowano ogrzewanie podłogowe. Po zakończeniu remontu przystąpiono do porządkowania zbioru oraz sprawdzono poprawność jego ustawienia.

Tabela 1. Przekazywanie druków zwartych i czasopism z bibliotek sieci do magazynu na Kowalach⁴

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
książki	30	334	2147	765	934	1840	9815	2582	2292	164
czasopisma	1806	2866	7544	417	558	1283	5505	1670	4982	364

Il. 4. Przekazywanie druków zwartych i czasopism z bibliotek sieci do magazynu na Kowalach

Reorganizacja sieci biblioteczno-informacyjnej Politechniki Wrocławskiej nastąpiła w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego

⁴ Dane ze sprawozdań rocznych Oddziału Magazynów i Konserwacji Zbiorów.

stulecia. Sprawiała ona, że w miejsce bibliotek instytutowych powstały biblioteki wydziałowe. Prowadziły one selekcje i kasacje, racjonalizowały zbiory, jedyne bądź ostatnie egzemplarze trafiały do magazynu na Kowalach. Podobnie miała się sprawa z czasopiśmami. Z magazynu głównego Biblioteki przemieszczono do magazynu na Kowalach znaczną część zbiorów ok. 12 000 woluminów druków zwartych oraz 10 500 woluminów oprawnych czasopism, dzięki temu uzyskano miejsce na nowości (rocznie przybywa około 8000 woluminów druków zwartych oraz 750 woluminów czasopism). Magazyn na Kowalach bardzo szybko się zapełnił i od 2003 r. nie przyjmuje zbiorów z bibliotek sieci.

Il. 5. Magazyn na Kowalach – wejście na drugi poziom

Magazyn książek na Kowalach pełni rolę magazynu składowego. Książki z Kowal można było zamawiać przez katalog WWW, gdzie widniała informacja o miejscu przechowywania danego woluminu i wiadomość o terminie realizacji zamówienia. Dwa razy w tygodniu

przywożono z Kowal książki bądź czasopisma, z których czytelnik mógł skorzystać w Czytelnii Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej. Zdarzało się, iż czytelnik zapomniał o dokonanym zamówieniu lub po prostu nie miał już potrzeby skorzystania z przywiezionej literatury. Nie zawsze też zapoznał się z informacją w katalogu WWW, że książka będzie przywieziona dopiero po 2 lub 3 dniach. Nieprzeczytanie tej informacji powodowało bardzo dużą liczbę zamówień przy minimalnym wykorzystaniu przywiezionych zbiorów. Podjęto wówczas decyzję, iż zamówienia na zbiory z magazynu na Kowalach należy składać u bibliotekarza w Informacji Katalogowej na rewersach wypisywanych ręcznie. W 1999 roku decyzją dyrektora Biblioteki Głównej przeniesiono jednego pracownika na stałe do pracy w magazynie na Kowalach. W późniejszym okresie uruchomiono tam czytelnię oraz zainstalowano kserograf. Miało to ułatwić czytelnikom dostęp do zbiorów oraz zmniejszyć ruch książek między Biblioteką Główną a magazynem na Kowalach.

KOMPUTERYZACJA PRAC W MAGAZYNIE

Prace przy komputeryzacji systemu bibliotecznego w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej zostały zainicjowane w 1971 r. Powołano wtedy zespół badawczo-projektowy APIN, powierzając mu zadanie opracowania programu automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych. Wdrożono podsystem SABI/OZ odpowiedzialny za wsparcie procesu katalogowania zbiorów. Przy komputeryzacji wykorzystano maszynę cyfrową ODRA 1305 oraz mikrokomputer MERA. Rozpoczęło się gromadzenie danych, które w późniejszym okresie stanowiły podwaliny komputerowego katalogu bibliotecznego. Asumptem do szybszego rozwoju komputeryzacji było rozpoczęcie wdrażania w 1995 r. Zintegrowanego Mikrokomputerowego Systemu Bibliotecznego APIN. System ten pracował on-line i w krótkim czasie pozwolił na uruchomienie katalogu publicznego OPAC (1996 r.). W tym samym roku czytelnicy uzyskali możliwość automatycznego zamawiania książek oraz sprawdzania własnego konta wypożyczeń. Zamówienia składane przez użytkowników były drukowane

w magazynie. Na rewersie widniała sygnatura konkretnego egzemplarza danego tytułu oraz dane czytelnika. Umożliwiło to magazynierowi jednoznaczny identyfikację zamówionej książki. Do tychczas czytelnik, zamawiając podręcznik, który mógł mieć kilka wydań (każde wydanie ma swoją sygnaturę), wypisywał wszystkie sygnatury na jednym rewersie. Brak było informacji, pod którą sygnaturą są jeszcze egzemplarze do udostępnienia, dlatego magazynier często musiał iść w kilka miejsc, aby trafić na wolny egzemplarz.

W 2002 roku Biblioteka Główna rozpoczęła prace w nowym zintegrowanym systemie ALEPH (Automated Library Expandable Program)⁵, który wyeliminował z pracy magazynierów tzw. puste przebiegi. Czytelnik zamawia konkretny egzemplarz, a informacja o jego dostępności widoczna jest w katalogu WWW. Pracownik magazynu potwierdza zrealizowane zamówienie w systemie, a użytkownik otrzymuje informację o możliwości wypożyczenia wybranej pozycji. Dzięki wprowadzeniu blokady kont czytelników (jeżeli czytelnik nie odbierze zamówionych książek w terminie) zmalała liczba nieodebranych egzemplarzy zamówionych do wypożyczalni. System daje możliwość kontroli i nadzoru nad księgozbiorem i czytelnikami. Raporty napisane przez informatyków, w zależności od potrzeb Oddziału, ułatwiają prace bibliotekarzom. W każdej chwili można sprawdzić wszelkiego rodzaju statystyki (np. liczbę podręczników oczekujących na oprawę, liczbę braków chwilowych, dzienną liczbę zamówień). To tylko niektóre z możliwości, jakie daje system.

Do zintegrowanego systemu ALEPH został przekonwertowany najnowszy księgozbiór (sygnatury od numeru 200 000), który miał w całości swoje odbicie w katalogu komputerowym opracowanym wcześniej w systemie APIN. Informacje w nim zawarte były pełnymi opisami bibliograficznymi sporządzonymi przez Oddział Opracowania Druków Zwartych wraz z opisami egzemplarzy zawierają-

⁵ Maniecka-Dziubecka R., *System biblioteczny ALEPH*; EBIB, 2000:02 [luty] (10), <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib10/aleph.html>

cymi kody bibliotek. Księgozbiór „stary”, odzwierciedlający dawny sposób sygnowania książek w Bibliotece Głównej, zawierający w sygnaturze wskaźnik podręcznika „p” lub format książki I, II, III⁶, poddaje się szczegółowemu i dokładnemu przeanalizowaniu pod kątem aktualności oraz przydatności. Zbiory zakwalifikowane jako przydatne podlegają retrokonwersji i zostają włączone do zbiorów Biblioteki Głównej, pojedyncze egzemplarze trafiają do magazynu na Kowalach, pozostałe są kasowane. Prace nad rekatalogowaniem zbiorów trwają nadal. Literatura zdezaktualizowana po zatwierdzeniu protokołów przez Komisję Kasacyjną i Dyrektora Biblioteki Głównej trafia na giełdę podręczników lub na makulaturę.

W 2008 roku wdrożono system ALEPH do obsługi czasopism. W celu ich zamawiania przez katalog WWW należało wiele tytułów rozpisac na woluminy oprawne bądź na poszczególne numery. Każdy tom oprawny czasopisma trzeba wziąć do ręki, sprawdzić jego zawartość (często brakuje w nim poszczególnych zeszytów, czego nie uwzględnia katalog). Katalog musi odzwierciedlać stan zbiorów przechowywanych na półce w magazynie. Jest to też okazja do przeprowadzenia kasacji i selekcji czasopism niewykorzystywanych oraz zdezaktualizowanych. Nieoprawne numery czasopism kierowane są do Pracowni Introligatorskiej, dużą część numerów pakuje się w fastykuły lub teczki, aby chronić je przed zniszczeniem. W magazynie na Kowalach przejrzano i uporządkowano 81 750 woluminów czasopism, obecnie trwają prace nad zbiorem w magazynie głównym liczącym 76 650 woluminów.

PRACOWNICY

W 1946 roku misję zorganizowania Biblioteki Politechniki, jak już wspomniano, powierzono mgr. Józefowi Tarnawskiemu. Dzięki odpowiednio dobranemu zespołowi (6 osób) zakończyła się ona sukcesem.

⁶ D. Klesta, I. Rzońca, *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny APIN*, Raport serii SPR nr 243, Wrocław 1998.

Pierwszym pracownikiem pełniącym funkcję magazyniera była Maria Łukasiewicz (w BG pracowała od 1946 do 1961 r.). Zadania nakładane na Politechnikę, takie jak wzrost liczby pracowników naukowych i studentów, wprowadzanie nowych dyscyplin, powodowały powiększanie księgozbioru oraz konieczność zatrudnienia kolejnych pracowników bibliotecznych. W roku powołania Oddziału Magazynów i Konserwacji zatrudnionych w nim było 10 pracowników – w tym 2 introligatorów. Przez Oddział w okresie 35 lat jego funkcjonowania „przewinięło się” około 40 pracowników. Funkcje kierowników pełnili:

mgr Grażyna Gawlik	1976–1977
mgr Józef Cader	1977–1982
mgr Alicja Kizys	1983–1988
mgr Luiza Polańska	1988–1999

Obecnie Oddział pracuje w składzie: kierownik Maria Bartosiewicz (w BG pracuje od 1976 r., w magazynie od 1999 r.), Nonna Bandałowska, Jolanta Cygal, Anna Jakuszewska, Renata Jekielek, Sebastian Król, Marek Stoliński, Krzysztof Wolf. W Pracowni Introligatorskiej pracują dwie osoby: Joanna Gedo, Elżbieta Kalinowska.

ZAKOŃCZENIE

Od pierwszych dni istnienia Biblioteki Politechniki Wrocławskiej powierzchnie przeznaczone na magazyn zbiorów nie spełniały wymogów, jakie stawia się tego typu pomieszczeniom. Sytuacja przez 65 lat nie uległa poprawie. Niefortunne usytuowanie magazynów na III piętrze (strych), duża odległość między magazynem czasopism a windą, centralna lokalizacja magazynów między oddziałami bibliotecznymi (magazyn przejściowy), różnica poziomów (schody) między magazynami – te wszystkie niedogodności mają niekorzystny wpływ na bezpieczeństwo księgozbioru oraz nie zapewniają komfortu pracy obsłudze magazynu. „Aby pomieszczenia biblioteczne lub archiwalne spełniały właściwie rolę czynnika stanowiącego ochronę zgromadzonych w nich zbiorów”

rów, spełniać winny szereg warunków. Jako naczelną tezę przyjąć należy, że w obecnych czasach w rachubę wchodzić może tylko budowany od podstaw gmach przeznaczony wyłącznie na zbiornicę dokumentów, tylko taka bowiem budowla może spełnić wszystkie wymagane względem ochrony przechowywanych w nich zbiorów warunki”⁷.

Już wkrótce rozpocznie się budowa nowej Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych na Potrzeby Innowacyjnej Gospodarki. Będzie to bardzo nowoczesny gmach, w którym udostępniane będą e-zasoby w postaci elektronicznych baz danych oraz książki i czasopisma na różnych nośnikach elektronicznych. Projekt nie przewiduje przechowywania w nowym gmachu zbiorów drukowanych. Sytuację Oddziału Magazynów i Konserwacji Zbiorów może poprawić planowana budowa budynku dla Archiwum Uczelni oraz dla zbiorów przechowywanych dotychczas w magazynie na Kowalach.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *65 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej 1946–2011*, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2011.
- [2] Klesta D., Rzońca I., *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny APIN*, Raport BG i OINT serii SPR nr 243, Wrocław 1998.
- [3] Maniecka-Dziubecka R., *System biblioteczny ALEPH*; EBIB, 2000:02 [luty] (10), <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib10/aleph.html>
- [4] Osieglowski J., *Przechowywanie i konserwacja książki*, Poznań 1982.
- [5] *Politechnika Wroclawska w okresie dziesieciolecia 1945–1955*, Warszawa 1957.
- [6] *Przegląd zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych Politechniki Wroclawskiej*, S. Bekisz (red.), Warszawa 1984.
- [7] *Raport o stanie Biblioteki Politechniki Wroclawskiej*, Wrocław 1981.

⁷ Osieglowski J., *Przechowywanie i konserwacja książki*, Poznań 1982.

Marta Bartosiewicz

Biblioteka Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Wrocławskiej

DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTECZNA NA WYDZIALE INŻYNIERII ŚRODOWISKA POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

WSTĘP

Biblioteka jest bardzo ważną jednostką każdego wydziału szkoły wyższej. Służy pracownikom i studentom, wspierając procesy badawcze, naukowe i dydaktyczne. Na przestrzeni lat działalność biblioteczna na Wydziale Inżynierii Środowiska uległa wielu przemianom, związanym ze zmianą przepisów prawnych, a także reorganizacją zachodzącą w Politechnice Wrocławskiej. Aby móc lepiej zrozumieć te przemiany, należy przytoczyć historię Wydziału.

Il. 1. Fragment wywiadu udzielonego przez Aleksandra Sznioła redaktorowi dziennika „Słowo Polskie” (nr 250 z dnia 11.09.1949 r.)

Starania o powołanie Wydziału Inżynierii Sanitarnej w Politechnice Wrocławskiej już w lipcu 1945 r. podjął ówczesny kierownik wrocławskiej filii Państwowego Zakładu Higieny dr inż. Aleksander Szniolis. Pomysł okazał się bardzo trudny do zrealizowania ze względu na brak tradycji, doświadczeń i kadry naukowej, jednak z uporem był wdrażany w życie. Pierwszym dużym przedsięwzięciem mającym na celu utworzenie nowego wydziału było wprowadzenie do rozkładu zajęć na Wydziale Budownictwa przedmiotu *Zasady techniki sanitarnej*, a następnie powołanie na tymże Wydziale Katedry Techniki Sanitarnej, której kierownikiem został dr inż. Aleksander Szniolis¹.

Dwa lata później ogromnym nakładem pracy i zaangażowaniem cel został osiągnięty. Wydział Inżynierii Sanitarnej został formalnie powołany 9 listopada 1951 r., a profesora Aleksandra Szniolisa mianowano jego pierwszym dziekanem. Równocześnie na Wydziale rozpoczęły działalność katedry:

- Wodociągów i Kanalizacji,
- Technologii Wody i Ścieków,
- Budownictwa Ogólnego,
- Biologii Sanitarnej,
- Ogrzewania, Wietrzenia i Instalacji Sanitarnych,
- Mechanicznych Urządzeń Sanitarnych,
- Techniki Sanitarnej (przeniesiona z Wydziału Budownictwa)².

Przez następne lata jednostki Wydziału Inżynierii Sanitarnej ulegały licznym przemianom. Katedry oraz zakłady likwidowano, dzielono, tworzone nowe, zmieniano im nazwy.

W tym czasie na Uczelni niewielkie zbiory biblioteczne gromadzone były na wydziałach, w poszczególnych jednostkach. Biblioteki obsługiwali pracownicy administracyjni lub młodzi pracownicy

¹ Rozporządzenie Ministra Oświaty z dn. 11 maja 1949 r. w sprawie utworzenia, przemianowania i zwinięcia katedr w niektórych szkołach akademickich, Dz.U. 1949, Nr 36, poz. 262.

² Rozporządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dn. 5 listopada 1951 r. w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnice Wrocławskiej i na Uniwersytecie Wrocławskim, Dz.U. 1951, Nr 61, poz. 416.

naukowi, którzy traktowali te czynności jako działalność dodatkową, często niewdzięczną. Biblioteki nie posiadały własnych pomieszczeń, w których można byłoby przez dłuższy czas przechowywać księgozbiór. Zbiory krajowe były kupowane przez katedry i zakłady. Decyzja o centralizacji zakupu wydawnictw zagranicznych przez Bibliotekę Główną umożliwiała racjonalne korzystanie z przydzielonych na to środków. Biblioteki Politechniki były całkowicie podporządkowane Bibliotece Głównej w dziedzinie opracowania zbiorów, bibliografii specjalnych czy kartotek zagadnieniowych. Do dzisiaj zachowały się księgi inwentarzowe bibliotek katedr: Chemii Sanitarnej; Technologii Wody i Ścieków; Biologii Sanitarnej; Mechanicznych Urządzeń Sanitarnych oraz Wodociągów i Kanalizacji.

Nr inwentarza	Opis książki	Liczba egzemplarzy	Opis i uwagi	Data
240	Wiel. Abtalyan M. A. (1911), 1911, 264 PWN Warszawa 1917	1	Biblioteka Dokumenta	42- Składki w... 14.12.1917 Wielki...
241	Karl Bockl Książka o... Winnars 1917	1	Am. Książki i... 1917	1917 1917
242	Wstęp... PWN Warszawa 1917	1	Biblioteka Dokumenta	1917
243	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
244	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
245	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
246	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
247	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
248	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
249	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917
250	Wiel. ... Winnars 1917	1	Am. Książki i...	1917

II. 2. Przykładowa strona Księgi inwentarzowej Katedry Biologii Sanitarnej

W 1968 roku nastąpiła reorganizacja Politechniki Wrocławskiej. Katedry ustąpiły miejsca instytutom. Na Wydziale powstały dwie nowe jednostki. Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej (I-15) utworzony został z Katedr: Biologii i Higieny; Instalacji Sanitarnych; Mechanicznych Urządzeń Sanitarnych; Technologii Wody i Ścieków; Wodociągów i Kanalizacji oraz Katedry Budownictwa Wodnego przeniesionej z Wydziału Budownictwa. W roku 1972 zmienił on nazwę na Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska. Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (I-13) powstał z połączenia katedr: Ogrzewania i Wentylacji; Chemii Sanitarnej oraz Katedry Inżynierii Chemicznej, która dołączyła z Wydziału Chemii.

BIBLIOTEKI NA WYDZIALE

Zmiany nastąpiły również w strukturze organizacyjnej Biblioteki Głównej i bibliotek Uczelni. Przy instytutach powstały biblioteki specjalistyczne. Tworzenie ich pociągnęło za sobą stopniową likwidację bibliotek katedralnych i zakładowych. Zbiory byłych katedr pozostały własnością jednostek organizacyjnych. Księgozbiór bibliotek instytutowych gromadzony był zgodnie z potrzebami pracowników naukowych i studentów starszych lat studiów (dyplomantów). Obsługę biblioteki stanowili bibliotekarze podporządkowani służbowo dyrektorowi Biblioteki Głównej, która prowadziła centralne gromadzenie i opracowanie wszystkich zbiorów (książki i czasopisma) oraz miała merytoryczny nadzór nad bibliotekami.

W 1971 roku na Wydziale funkcjonowały jednocześnie: Biblioteka Międzywydziałowa Wydziału Budownictwa Lądowego i Wydziału Inżynierii Sanitarnej (BMW-2,7) oraz Biblioteka Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (BI-13). Rok później, 29 lutego 1972 r. została powołana Biblioteka Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska (BI-15)³ z siedzibą w budynku D-2. Przejęła

³ 1 października 1973 r. Nastąpiła zmiana nazwy na Biblioteka i Ośrodek Informacji Naukowej. Zarządzenie nr 35/39/74.

ona księgozbiór byłych katedr⁴. Te trzy biblioteki posiadały zbiory dla studentów i pracowników Wydziału Inżynierii Środowiska (nazwa zmieniona w 1990 r. na wniosek prof. Edwarda Mielcarzewicza uchwałą Rady Wydziału)⁵ aż do roku 2002, kiedy to została powołana Biblioteka Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego, a zbiory z zakresu inżynierii środowiska przejęła Biblioteka i Ośrodek Informacji Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska (BI-15). W wyniku likwidacji Biblioteki i Ośrodka Informacji Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (BI-13) w 2004 r., nastąpiło dalsze scalanie księgozbioru na potrzeby czytelników Wydziału. Zbiory z zakresu instalacji wewnętrznych, klimatyzacji i ciepłownictwa przejęła Biblioteka I-15. W ten sposób wszystkie zasoby z zakresu specjalności Wydziału Inżynierii Środowiska zostały zgromadzone w jednej bibliotece. W trakcie scalania księgozbioru bibliotekarze przeprowadzili wiele kasacji i selekcji zbiorów.

POWSTANIE BIBLIOTEKI WYDZIAŁU INŻYNIERII ŚRODOWISKA

W kolejnych latach kontynuowano politykę władz Politechniki Wrocławskiej, która polegała na tworzeniu bibliotek wydziałowych przy jednoczesnym łączeniu zbiorów małych, rozproszonych bibliotek instytutowych. Wynikiem tych działań było powołanie 17 lutego 2005 r. uchwałą Senatu Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska (BW-7). Biblioteka otrzymała pomieszczenia i księgozbiór zniesionej Biblioteki I-15, a także zbiory dotyczące inżynierii środowiska przejęte przez Bibliotekę Wydziału Chemicznego (BW-3) od zniesionej Biblioteki I-13⁶.

⁴ Zarządzenie nr 3/25/72 w sprawie powołania Bibliotek Instytutowych.

⁵ *Politechnika Wroclawska w mojej pamieci*, Stowarzyszenie Absolwentów Politechniki Wroclawskiej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wroclawskiej, Wrocław 2010.

⁶ Zarządzenie Wewnętrzne 9/2005 z dn. 21 marca 2005 r. w sprawie utworzenia Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska.

REMONT I MODERNIZACJA POMIESZCZEŃ

Na czas rocznego remontu biblioteka została przeniesiona do mniejszej sali w tym samym budynku, dzięki czemu czytelnicy nadal mogli korzystać z zasobów, choć w nieco ograniczonym zakresie. Bibliotekarze w miarę możliwości brali czynny udział w projektowaniu nowych pomieszczeń Biblioteki i jej wyposażenia. Przeprowadzono kolejną selekcję księgozbioru, którego część została przekazana do magazynu Biblioteki Głównej przy ulicy Kowalskiej, a część skasowana ze względu na zacytowanie lub zdezaktualizowanie.

Il. 3. Czytelnia po remoncie

W wyniku przebudowy Biblioteka zyskała dodatkową powierzchnię, która obecnie wynosi 243 m². Czytelnia posiada 30 miejsc do pracy własnej. Bardzo dobrym rozwiązaniem okazał się, sprawdzony już w innych bibliotekach, wolny dostęp do książek i czasopism przeznaczonych do korzystania na miejscu. Daje to czytelnikowi większą możliwość zapoznania się z wybraną pozycją, a co za tym idzie efektywniejsze gromadzenie literatury na interesujący go temat. Druki

zwarte udostępniane w czytelni zostały podzielone przez bibliotekarzy na kolekcje, a w obrębie kolekcji ułożone sygnaturowo. Przy kwalifikowaniu pozycji księgozbioru lektoryjnego skorzystano z pomocy pracowników Wydziału. Każdej kolekcji przypisano numer, co ułatwia lokalizowanie woluminu w czytelni po uprzednim przejrzaniu katalogu. W książki i czasopisma wklejono paski elektromagnetyczne – chipy, zamontowano bramkę elektromagnetyczną zabezpieczającą zbiory przed próbami kradzieży. W czytelni istnieje możliwość korzystania z własnego sprzętu komputerowego.

KOMPUTERYZACJA BIBLIOTEKI

Odnowiona Biblioteka została skomputeryzowana. Władze Wydziału zakupiły stanowiska komputerowe przeznaczone dla czytelników. Stworzono pięć miejsc pracy indywidualnej z dostępem do elektronicznych zasobów oferowanych przez Bibliotekę Główną oraz trzy stanowiska komputerowe z przeznaczeniem do wyszukiwania w katalogu. Aby ułatwić bibliotekarzom obsługę czytelników

Il. 4. Przykładowa karta czytelnika i książki

i zarządzanie księgozbiorem zakupiono na potrzeby wypożyczalni dwa komputery oraz licencję zintegrowanego systemu bibliotecznego ALEPH, który funkcjonuje zarówno w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej, jak i w pozostałych bibliotekach wydziałowych. Do tej pory w bibliotece działał bezrewersowy system wypożyczeń. Każdy czytelnik przy pierwszej wizycie miał zakładaną kartę czytelnika, a każdy wolumin posiadał kartę książki. System ten polegał na wpisywaniu do karty czytelnika sygnatur wypożyczonych woluminów, a do karty książki nazwisko wypożyczającego. Przysparzało to wiele trudności bibliotekarzom, zwłaszcza między semestrami, kiedy to studenci wypożyczali dużo i na każdej przerwie, a pracownicy biblioteki nie nadążali z wpisami i włączaniem kart.

Zanim ALEPH został wdrożony w BW-7, bibliotekarze wzięli udział w wielu szkoleniach z zakresu obsługi i funkcjonowania systemu, przeprowadzonych przez Bibliotekę Główną. Równocześnie rozpoczęły się prace związane z przygotowaniem księgozbioru, polegające na naklejaniu kodów kreskowych i wprowadzaniu ich do bazy katalogowej. System ALEPH pozwolił czytelnikom na samodzielne korzystanie z centralnego katalogu bibliotek Politechniki Wrocławskiej oraz bezproblemowego dostępu do własnego konta bibliotecznego nie tylko na Uczelni, ale także poza nią. Bardzo ważna dla użytkowników jest możliwość kontroli swojego konta czytelniczego, gdzie umieszczone są informacje o terminie ważności konta czy terminie zwrotu wypożyczonych pozycji. Czytelnicy mogą również przeprowadzać operację, którą do tej pory wykonywali tylko pracownicy bibliotek, jaką jest jednorazowe samodzielne przedłużanie terminu zwrotu książki. System ten jest szczególnie pomocny bibliotekarzom w kontroli i nadzorze nad księgozbiorem i czytelnikami. Daje możliwość generowania statystyk nakreślających obraz korzystania i częstotliwości wypożyczeń z księgozbioru. Biblioteka Główna wraz z innymi bibliotekami wchodzącymi w skład systemu bibliotecznego-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej współpracuje m.in. nad ujednocnieniem zasad w systemie ALEPH dotyczących modułu udostępniania, czego efektem jest:

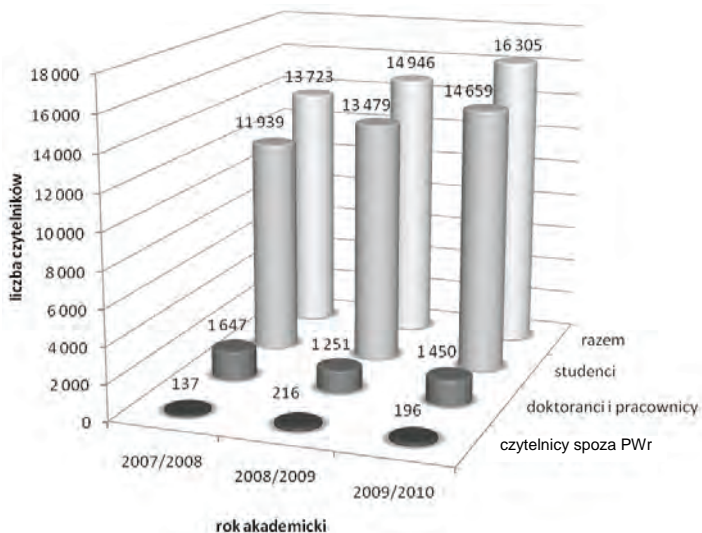
- generowanie przypomnień o terminie zwrotu,
- możliwość blokowania kont czytelników, którzy nie rozliczyli się ze swoich zobowiązań,
- wysyłanie upomnień do czytelników zalegających z nieterminowym zwrotem książek,
- automatyczne naliczanie opłat za nieterminowy zwrot.

Wprowadzenie systemu ALEPH zmodernizowało korzystanie z Biblioteki W-7, a także usprawniło i unowocześniło proces obsługi czytelnika.

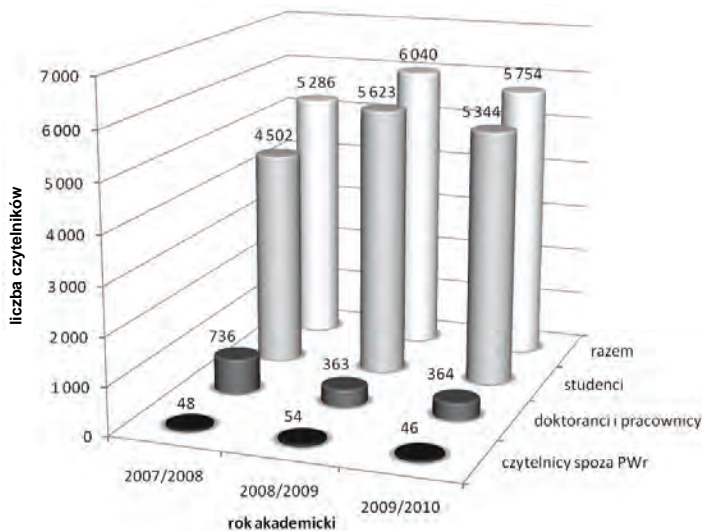
UŻYTKOWNICY I ZASOBY

Ze zbiorów udostępnianych w czytelni Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska może korzystać każdy zainteresowany bez potrzeby zapisywania się do Biblioteki. Aby wypożyczyć zbiory na zewnątrz, czytelnik musi mieć założone konto w systemie ALEPH. Głównymi użytkownikami Biblioteki są przede wszystkim studenci, doktoranci i pracownicy Politechniki Wrocławskiej oraz czytelnicy spoza Uczelni, w szczególności studenci i doktoranci Uniwersytetu Przyrodniczego i Uniwersytetu Ekonomicznego oraz pracownicy wrocławskiego Oddziału Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Ci ostatni najczęściej sięgają po książki z zakresu prawa w ochronie środowiska, a także publikacje pisane przez pracowników naukowych Wydziału.

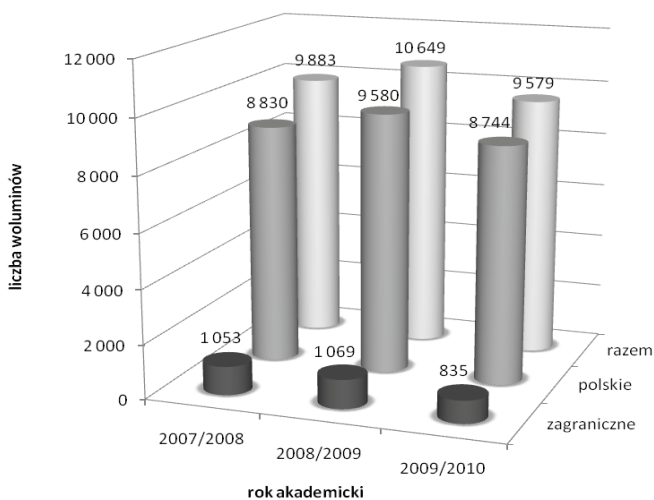
Księgozbiór gromadzony w bibliotece jest zgodny zarówno z profilem naukowym jednostek tworzących Wydział, jak i potrzebami studentów. Książki i czasopisma zamawiane przez bibliotekarzy, po konsultacji z wykładowcami, są kupowane przez Bibliotekę Główną, która otrzymuje fundusze z budżetu Uczelni. Część pieniędzy pochodzi z grantów i zleceń realizowanych przez Wydział – dotyczy to głównie książek zagranicznych. Centralny zakup i opracowanie pozwalają na racjonalne wykorzystanie środków pieniężnych oraz miejsca w bibliotekach. Źródłem pozyskiwania czasopism jest przede wszystkim prenumerata, której uzupełnieniem są dary.

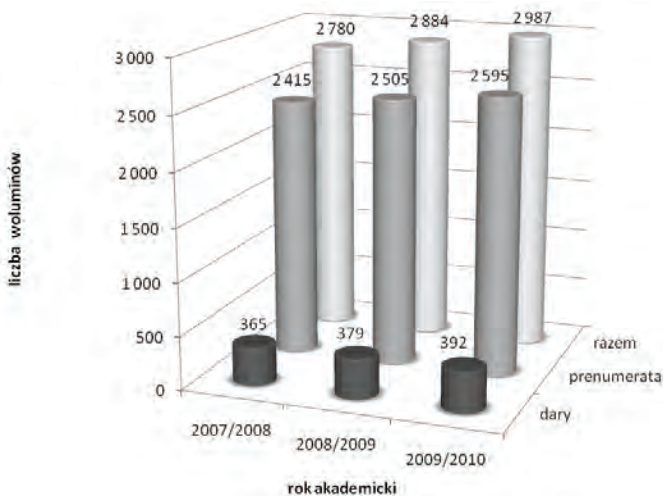
II. 5. Wykorzystanie wypożyczalni Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska

II. 6. Wykorzystanie czytelni Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska

II. 7. Liczba woluminów druków zwartych w zbiorach Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska

II. 8. Liczba woluminów czasopism w zbiorach Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska

Zbiory Biblioteki Wydziału Inżynierii liczą obecnie 13 605 woluminów, z czego 9788 to druki zwarte (3662 tytuły, w tym 808 tytułów książek z importu), a pozostałe to wydawnictwa ciągłe (114 tytułów czasopism, w tym 56 tytułów zagranicznych). Biblioteka gromadzi zbiory specjalne, tj.:

- dokumenty kartograficzne,
- pliki komputerowe,
- taśmy magnetofonowe,
- prace doktorskie i habilitacyjne,
- raporty serii SPR (sprawozdania) i serii PRE (preprinty).

Podstawowe podręczniki kupowane są w liczbie do dziesięciu egzemplarzy, a literatura uzupełniająca – do trzech woluminów. Większa część druków zwartych przechowywana jest w magazynie w układzie sygnaturowym. W czytelni natomiast książki zostały umieszczone po jednym egzemplarzu ostatniego wydania tytułu z podziałem na piętnaście kolekcji, a w obrębie działów ustawione są sygnaturowo. Czasopiśma ułożone są alfabetycznie w podziale na polskie i zagraniczne.

DZIAŁALOŚĆ INFORMACYJNA

Bibliotekarz nie może ograniczać się tylko do udostępniania posiadanych materiałów bibliotecznych. Na pierwszy plan wśród zadań biblioteki wysuwa się informowanie o zbiorach i ich treści oraz o piśmiennictwie ogólnie⁷.

Od początku funkcjonowania Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska pracownicy podnoszą swoje kwalifikacje, uczestnicząc w wielu szkoleniach organizowanych przez Oddział Informacji Naukowej oraz Oddział Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych. W ramach tych szkoleń poznają elektroniczne i internetowe bazy danych, e-czasopiśma i nowości wynikające z modyfikacji i użytkowania systemu ALEPH. Bibliotekarze udzielają informacji o zasobach bezpośrednio, telefonicznie oraz za pośrednictwem Internetu. Biorą udział w projektowaniu strony internetowej swojej biblioteki oraz

⁷ *Bibliotekarstwo*, Z. Żmigrodzki (red.), Warszawa 1994, s. 198.

uczestniczą w jej aktualizacji. Co roku pod koniec września bibliotekarze uczestniczą w szkoleniach dla studentów I roku w czasie „Dni wstępnych”. Służą także pomocą przy korzystaniu z katalogu komputerowego, e-czasopism i internetowych baz danych. W gablocie i na tablicy informacyjnej Biblioteki umieszczają informacje o szkoleniach przeprowadzanych przez Bibliotekę Główną, konferencjach tematycznie dotyczących Wydziału czy o imprezach przez niego organizowanych. Ściśle współpracują z Wypożyczalnią Międzybiblioteczną w ramach wymiany oraz sprowadzania dla pracowników i studentów materiałów, których nie mają w swoich zbiorach biblioteki Wrocławia.

Ważną częścią działalności informacyjnej jest rejestracja dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej w systemie komputerowym DONA. Na podstawie oryginałów przedstawionych przez autorów bibliotekarze tworzą opisy dokumentacyjne dla wszystkich prac publikowanych i niepublikowanych.

PRACOWNICY

Początkowo w Bibliotece I-15 były zatrudnione cztery osoby. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku liczba etatów zmalała do

Il. 9. Pracownicy Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska (2010 r.), od lewej: Małgorzata Krawczyk, Marta Bartosiewicz, Janina Mech, siedzi: Alicja Goleń

Tabela 1. Pracownicy BI-15

Imię i nazwisko	Lata pracy
Urszula Jaszczak	1972–1977
Marta Sawicka-Gierczak	1973–1977
mgr Urszula Woźnicka	1972–1980
mgr Alicja Goleń	1972–2004
mgr Marta Szeliga	1974–1979
inż. Helena Stańczak	1979–2002
mgr Anna Bakula	1980–1986
inż. Wanda Radziszewska	1986–1993
inż. Janina Mech	2002–2004
Elżbieta Kosim	2003–2004

Tabela 2. Pracownicy BW-7

Imię i nazwisko	Lata pracy
Elżbieta Kosim	2005–2007
mgr Alicja Goleń	2005–2010
inż. Janina Mech	2005–
mgr Małgorzata Krawczyk	2006–
mgr inż. Marta Bartosiewicz	2008–

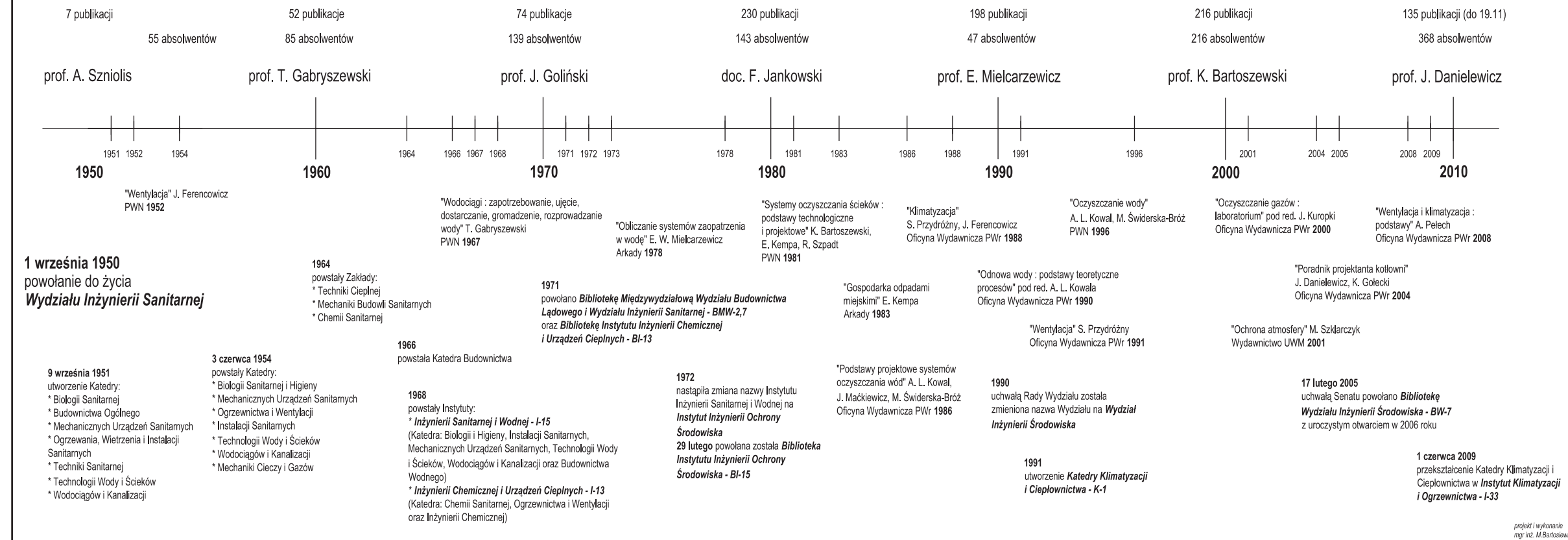
dwóch. Obecnie w Bibliotece Wydziału Inżynierii Środowiska pracują trzy osoby. W tabeli 1 i 2 wymieniono imiennie pracowników oraz podano okres ich zatrudnienia od momentu powołania Biblioteki na Wydziale Inżynierii Środowiska. Pracownikiem z najdłuższym stażem, jak wynika z podanych informacji, jest pani mgr Alicja Goleń – wieloletni kierownik Biblioteki I-15, a potem Biblioteki W-7.

ZAKOŃCZENIE

Pomimo coraz większej dostępności do elektronicznej informacji czytelnicy chętnie przychodzą do Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska. Większość z nich mówi, że nic nie zastąpi książki drukowanej. Niektórzy traktują pracowników Biblioteki jako pewne źródło informacji, co powinno nas – bibliotekarzy cieszyć.

60 lat Wydziału Inżynierii Środowiska

Il. 10. „Oś czasu” przedstawiająca najważniejsze wydarzenia z życia Wydziału Inżynierii Środowiska (projekt i wykonanie mgr inż. Marta Bartosiewicz)

projekt i wykonanie
mgr inż. M. Bartosiewicz

Od 2005 roku, w którym nastąpiło połączenie bibliotek instytutowych w jedną bibliotekę wydziałową, Biblioteka W-7 podlega ciągłym zmianom i nieustannie się rozwija – począwszy od remontu jej pomieszczeń do usprawnienia działalności poprzez komputeryzację. Ile problemów było po drodze, wiedzą tylko bibliotekarze, jednak zadowolenie użytkowników Biblioteki je zrekompensowały.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Bibliotekarstwo*, Z. Żmigrodzki (red.), Warszawa 1994.
- [2] Koniaszewska T., *Zmiany w strukturze systemu biblioteczno-informacyjnego na poszczególnych wydziałach Politechniki Wrocławskiej w latach 1989–2004*, Raport BG i OINT PWr serii U, nr 190, Wrocław, 2004.
- [3] Koniaszewska T., Zysek-Nockowska E., *Komputeryzacja bibliotek wydziałowych na Politechnice Wrocławskiej*, Raport BG i OINT PWr serii PRE, nr 197, Wrocław 2008.
- [4] *Kronika 50-lecia Wydziału Inżynierii Środowiska*, E.W. Mielcarzewicz (red.), Wrocław 2000.
- [5] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, t. 1, T. Kolendowicz (red.), Wrocław 1970.
- [6] Maniecka-Dziubecka R., *System biblioteczny ALEPH; EBIB*, 2000:02 [luty] (10), <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib10/aleph.html>
- [7] *Politechnika Wroclawska w mojej pamieci*, Stowarzyszenie Absolwentów Politechniki Wrocławskiej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2010.
- [8] *Politechnika Wroclawska w okresie dziesieciolecia 1945–1955*, Warszawa 1956.
- [9] Rozporządzenie Ministra Oświaty z dn. 11 maja 1949 r. w sprawie utworzenia, przemianowania i zwinięcia katedr w niektórych szkołach akademickich, Dz.U. 1949, nr 36, poz. 262.
- [10] Rozporządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dn. 5 listopada 1951 r. w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnice Wrocławskiej i na Uniwersytecie Wrocławskim, Dz.U. 1951, nr 61, poz. 416.
- [11] *Wroclawskie srodowisko akademickie – twórcy i ich uczniowie 1945–2005*, Wrocław 2007.
- [12] Zarządzenie nr 3/25/72 w sprawie powołania Bibliotek Instytutowych.
- [13] Zarządzenie wewnętrzne 9/2005 z dn. 21 marca 2005 r. w sprawie utworzenia Biblioteki Wydziału Inżynierii Środowiska.

Krystyna Całka, Krystyna Nowak

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

RYS HISTORYCZNY ODDZIAŁU UDOSTĘPNIANIA ZBIORÓW BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

WSTĘP

Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej (zwane dalej BG PW_r), obchodząca w 2011 r. 65-lecie powstania, jest największą na Dolnym Śląsku placówką gromadzącą zbiory z zakresu nauk technicznych.

Do podstawowych jej zadań należy gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów, ale przede wszystkim udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej. Zanim jednak udało się stworzyć tak prężnie i efektywnie działający organizm trzeba było wykonać wiele pracy.

TRUDNE LATA

Pierwsze prace przy tworzeniu Biblioteki PW_r podjęto już w połowie 1945 r., zabezpieczając ocalały księgozbiór, katalogi, inwentarze i pomieszczenia po byłej Technische Hochschule. W listopadzie 1945 r. została ukończona odbudowa i porządkowanie budynków politechnicznych. Nadszedł czas rozpoczęcia studiów, ale w okresie

tym studenci niestety nie mieli dostępu do ocalałego księgozbioru. W ramach istniejącej organizacji „Bratnia Pomoc” powołano sekcję wydawniczą, która zajmowała się tłumaczeniem niemieckich podręczników, wydawaniem ich w formie skryptów PWr, powielaniem oraz udostępnianiem. Przyjmowano również dary z dziedziny literatury pięknej. Zebrany w ten sposób księgozbiór dał początek Bibliotece Beletrystycznej, która działała jako odrębna biblioteka przy Zrzeszeniu Studentów Polskich aż do 1971 r.

Oficjalnie Biblioteka PWr rozpoczęła działalność 1 marca 1946 r. na mocy uchwały Senatu Uniwersytetu i Politechniki. Obowiązki organizatora Biblioteki objął mgr Józef Tarnawski, były pracownik Biblioteki Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie. Pierwszym zadaniem nowo powołanej biblioteki było zgromadzenie dla studentów i pracowników podstawowej literatury technicznej w języku polskim i najnowszej literatury zagranicznej. Stan księgozbioru wynosił 42 800 woluminów druków zwartych, czasopism i rozpraw doktorskich oraz 731 000 patentów niemieckich, które udostępniano w czytelni, w pomieszczeniach na najwyższym piętrze gmachu głównego. Personel biblioteki liczył 5 osób. Stanowiło to załóżek Oddziału Udostępniania.

II. 1. Stara czytelnia

W czytelni udostępniano: druki zwarte, czasopisma, zeszyty do ćwiczeń laboratoryjnych, inne materiały biblioteczne. Na zewnątrz biblioteki książki wypożyczano tylko pracownikom naukowym. W 1948 roku utworzono Czytelnię Czasopism Bieżących, w której można było korzystać z periodyków z dwóch ostatnich lat.

ROZWÓJ

Do 1950 roku kilkusobowy zespół pracowników biblioteki zajmował się gromadzeniem, opracowywaniem, udostępnianiem, a także porządkowaniem i konserwacją zbiorów. Po wyodrębnieniu z zasobów biblioteki tzw. księgozbioru podręcznego, umożliwiono studentom wypożyczanie książek poza bibliotekę. W tym roku powołano też dwie sekcje: Dział Opracowania i Dział Udostępniania. Ten ostatni zajmował się m.in. porządkowaniem i konserwacją zmagazynowanego księgozbioru. Pierwszym kierownikiem Działu Udostępniania w roku 1950 została mgr Maria Łaskawska-Piechaczek.

Mimo regularnych uzupełnień i aktualizacji zbiorów żadna z bibliotek nie była samowystarczalna. Aby zaspokoić potrzeby i oczekiwania czytelników, od 1950 r. wprowadzono wypożyczenia międzybiblioteczne. Usługi te były realizowane przez pracowników wypożyczalni.

Systematycznie powiększający się księgozbiór, liczba czytelników oraz zakres świadczonych usług wymusił konieczność zmiany struktury organizacyjnej Biblioteki. W 1952 roku w Statucie Politechniki Wrocławskiej pojawił się zapis uznający Bibliotekę PWr za instytucję ogólnouczelnianą i określił jej zadania w procesie naukowo-dydaktycznym. Rok później Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego przydzieliło Bibliotece Ramowy Regulamin Funkcjonowania. Zgodnie z powyższymi aktami prawnymi Biblioteka nabrała charakteru powszechnego. Utworzono trzy samodzielne oddziały: Oddział Opracowania Zbiorów, Oddział Bibliograficzno-Informacyjny oraz Oddział Udostępniania Zbiorów, w ramach którego działały następujące agendy:

- Wypożyczalnia,
- Czytelnia Ogólna,

- Czytelnia Czasopism Bieżących,
- Magazyny,
- Wypożyczalnia Międzybiblioteczna,
- Wypożyczalnia i Czytelnia Beletrystyczna,
- Katalogi,
- Obsługa Sieci Bibliotecznej.

Podstawą zapisu do Biblioteki dla studentów i pracowników wyższych uczelni Wrocławia stały się następujące dokumenty: indeks, dowód tożsamości, umowa o pracę. Dla pozostałych czytelników z początkiem lat 80. pojawiła się możliwość wypożyczeń po uiszczeniu kaucji.

Nazwisko, Imię (wyraźnie)	4101811	
rok studiów	wydział	nr leg. ak.
pracownik	Sygnatura	
Autor	Stahbau ein Handbuch für Studium und Praxis	
Tytuł		
Miejsce i rok wyd.	Köln 1965	tom 1,2
ilość wol.	2	termin zwrotu
Stan dzieła		
Wypożyczając powyższe dzieło z Biblioteki Politechniki Wrocławskiej biorę odpowiedzialność za jego całość i zwrócę w oznaczonym terminie.		
Podpis wypożyczającego	J. Pastewny	
Adres		
Biblioteka Politechniki Wrocławskiej — REWERS		
ZFPN Pol. ŚL., z. 1190-02 100000		

II. 2. Wzór rewersu

Do roku 1991 wypożyczano zbiory w sposób tradycyjny. W latach 1946–1973 posługiwano się systemem zakładkowo-rewersowym zwanym „lwowskim”. System ten wdrożony był przez ówczesnego kierownika biblioteki, a od 1957 r. dyrektora mgra Józefa Tarnaw-

skiego. W 1973 roku wprowadzono karty książki i karty czytelnika. Na karcie książki wpisywano nazwisko i imię wypożyczającego, datę wypożyczenia i termin zwrotu. Na karcie czytelnika wypożyczający własnoręcznym podpisem potwierdzał otrzymanie książki. Karty były przechowywane w kartotekach: w układzie sygnaturowym – karty książek, w układzie alfabetycznym – karty czytelników. Wszystkie zbiory biblioteczne do Wypożyczalni i Czytelni zamawiane były na rewersach, które wypełniał czytelnik. Karty czytelnika i karty książki stanowiły podstawę monitowania czytelników. Aby zobligować wypożyczających do przestrzegania zasad udostępniania zbiorów, wprowadzono opłaty za nieterminowy zwrot książek.

Il. 3. Wypożyczalnia w Bibliotece Głównej

Odłąbną dokumentację prowadzono dla wypożyczeń międzybibliotecznych. Zamówienia przychodzące do biblioteki i wychodzące z niej zapisywano w dwóch „książkach rejestracji”. Otrzymane i wysłane rewersy Wypożyczalni Międzybibliotecznej przechowy-

wano w kartotekach: instytucyjowej dla bibliotek PWr, alfabetycznej według autorów lub tytułów książek wypożyczonych przez BG PWr. Okres realizacji zamówień z innych bibliotek trwał od dwóch tygodni do miesiąca dla zamówień krajowych i od jednego do trzech miesięcy dla zamówień zagranicznych. Wszystkie materiały otrzymane z innych bibliotek były udostępniane tylko w Czytelnii Ogólnej, na okres wyznaczony przez bibliotekę, z której pochodziły.

Politechnika Wroclawska Biblioteka Główna i OINT Wypożyczalnia Międzybiblioteczna ul. Wybrzeże Wyspiańskiego 27 50-370 Wrocław NIP 896-000-58-51 tel. (071) 320-23-76 e-mail: wymb@bg.pwr.wroc.pl	Politechnika Wroclawska Biblioteka Główna i OINT Wypożyczalnia Międzybiblioteczna ul. Wybrzeże Wyspiańskiego 27 50-370 Wrocław NIP 896-000-58-51 tel. (071) 320-23-76 e-mail: wymb@bg.pwr.wroc.pl
Autor	Autor
Tytuł	Tytuł
Tom (Rocznik)	Tom (Rocznik)
<i>Wypożyczając powyższe dzieło oświadczam, że biorę pełną odpowiedzialność za jego całość oraz termin zwrotu stosownie do regulaminu Państwa Biblioteki.</i>	Nazwisko czytelnika
..... <i>Podpis wypożyczającego</i>	Wrocław, dnia
Wrocław, dnia	Nr zam. BG/U-1/...../...../.....
Nr zam. BG/U-1/...../...../..... <i>Przy realizacji zamówienia uprzejmie prosimy o podanie powyższego numeru.</i>	

II. 4. Wzór rewersu Wypożyczalni Międzybibliotecznej

W 1968 roku Bibliotece Głównej powierzono zadania centralnego gromadzenia i opracowania wszystkich zbiorów bibliotecznych

PWr. Rozwój Uczelni w latach 70. minionego wieku, m.in. zwiększenie liczby pracowników i studentów, spowodował potrzebę rozbudowy biblioteki. W 1975 r. Oddział Udostępniania rozpoczął obsługę czytelników w nowych pomieszczeniach na II piętrze gmachu głównego, gdzie zorganizowano Wypożyczalnię: Miejscową, Beletrystyczną, Międzybiblioteczną oraz Obsługę Sieci, i nowoczesną, jak na owe czasy – Czytelnię Ogólną. Każde stanowisko czytelnika było obudowane drewnianymi ściankami i wyposażone w oświetlenie i sygnalizację świetlną informującą czytelnika o zrealizowanym zamówieniu.

W roku 1970 podjęto decyzję o przejęciu od Zrzeszenia Studentów Polskich Biblioteki Beletrystycznej i finansowaniu jej ze środków BG PWr. Rok później biblioteka ta stała się jedną z agend Oddziału Udostępniania Zbiorów i funkcjonuje do dzisiaj. Na przestrzeni lat wielokrotnie zmieniała swoją siedzibę, ale zawsze mieściła się w gmachu głównym. Usytuowanie biblioteki zapewnia szeroką dostępność do niej zarówno pracownikom, jak i studentom. Uwzględniając postulaty czytelników umożliwiono im korzystanie z księgozbioru również w godzinach popołudniowych.

Z myślą o studentach z miasteczka akademickiego przy ulicy Wittiga powstała druga biblioteka beletrystyczna, czynna również trzy razy w tygodniu do godziny 20. Obie biblioteki cieszą się bardzo dużą popularnością i są chętnie odwiedzane przez czytelników.

W 1976 roku odłączono od Oddziału Udostępniania magazyny i powołano odrębną jednostkę – Oddział Magazynów i Konserwacji Zbiorów, który przejął obowiązki magazynowania, porządkowania i konserwacji zbiorów.

Następne lata przyniosły kolejne zmiany:

- w 1986 r. decyzją władz uczelni zlikwidowano Czytelnię Czasopism Bieżących. Od tej pory wszystkie czasopisma udostępniane są w Czytelni Ogólnej BG,
- w 1987 r. z Oddziału Udostępniania sekcję katalogową przekazano do Oddziału Informacji Bieżącej,
- w lutym 2006 r. obowiązki obsługi bibliotek sieci przekazano do Oddziału Sieci Biblioteczno-Informacyjnej.

Po tych zmianach w skład Oddziału Udostępniania Zbiorów wchodziły agendy: Wypożyczalnia Miejskowa, Wypożyczalnia Międzybiblioteczna, Czytelnia i Biblioteki beletrystyczne (A-1 i T-17).

AUTOMATYZACJA (KOMPUTERYZACJA) ODDZIAŁU UDOSTĘPNIANIA

W Oddziale Udostępniania unowocześnienie warsztatu pracy przez wykorzystanie techniki komputerowej nastąpiło w latach 90. XX wieku. W roku 1989 w Wypożyczalni zainstalowano mikrokomputer IBM PC/AT i rozpoczęto wstępną, próbną eksploatację podsystemu wypożyczeń APIN/UDOS opracowanego przez informatyków z Oddziału APIN. Początkowo system obejmował tylko pracowników Politechniki. Dane osobowe i sygnatury wypożyczonych książek wprowadzało się ręcznie przy użyciu klawiatury. Czytelnicy nie otrzymywali kart bibliotecznych. Powodowało to wiele błędnych zapisów czytelników i sygnatur. Po roku zainstalowano „pióro świetlne” do odczytywania kodów paskowych. Po kilku odczytach kod ulegał zniszczeniu, był nieczytelny i nadawał się do wymiany.

W roku 1991 uruchomiono wielostanowiskowy system rejestrowania czytelników i wypożyczeń UDOS-2. Prace wdrożeniowe trwały około dwóch lat. Wypożyczenia i zapisy czytelników prowadzono dwutorowo: w systemie tradycyjnym i zautomatyzowanym. Wszyscy użytkownicy biblioteki (pracownicy, studenci, doktoranci) zobowiązani byli do nabywania kart bibliotecznych z kodem paskowych w cenie 5 zł. Wycofano z użycia „pióra świetlne” i zainstalowano czytniki. System był bardzo dobry, wielofunkcyjny i przyjazny dla obsługi.

W 1993 roku po wprowadzeniu UDOS-3, ulepszonej wersji UDOS-2, zrezygnowano całkowicie z tradycyjnych kart czytelników i kart książek. Do monitowania dłużników wykorzystywano system komputerowy. Książki jednak nadal zamawiano na rewersach tradycyjnych. Mankamentem nowego systemu był brak w katalogu komputerowym informacji dotyczących dostępności książki. Sytuacja

zmieniła się w 1996 r. W ramach systemu APIN wdrożono ważne dla czytelników usługi: możliwości zdalnego zamawiania książek przez komputer (zamówienia drukowane były w magazynie) oraz sprawdzanie własnego konta wypożyczeń. Rok później pojawiła się nowa usługa – zamawianie do Czytelni BG książek wyszukanych w katalogu komputerowym. Zamówienia tradycyjne na książki na rewersach wyszły z użycia. Uwzględniając postulaty czytelników, od października 1994 r. Czytelnia i Wypożyczalnia rozpoczęły pracę w soboty w godzinach 9–14.

II. 5. Internet bezprzewodowy w Czytelni

W roku akademickim 2001/2002 zakupiono zintegrowany system biblioteczny ALEPH i rozpoczęto prace nad jego wdrożeniem. Kolejne wersje systemu są z powodzeniem wykorzystywane do dzisiaj. System ten umożliwił zamawianie książek, a z czasem również czasopism, poprzez stronę www Biblioteki Głównej. W 2003 roku roz-

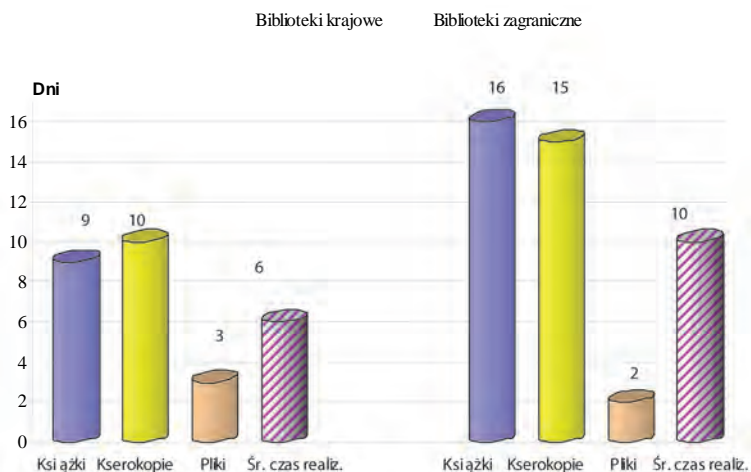
poczęto wysyłanie na adres poczty elektronicznej przypomnienia o upływającym terminie zwrotu książek wypożyczonych z Biblioteki Głównej. W 2004 roku opracowano i wdrożono w systemie ALEPH moduł realizujący grupowe monitowanie czytelników zalegających ze zwrotem książek. W tym samym roku włączono do systemu ALEPH katalog zbiorów beletrystycznych. Wypożyczanie zbiorów bibliotecznych w dalszym ciągu odbywało się przy użyciu kart bibliotecznych z kodem paskowym. W roku 2006 wprowadzono blokadę kont czytelników, którzy nie odebrali w terminie trzech dni zamówionych książek. Liczba nieodebranych książek zmniejszyła się. W tym samym roku czytelnikom umożliwiono korzystanie z internetu bezprzewodowego w obrębie Wypożyczalni i Czytelni BG, w której zwiększono również liczbę miejsc z 57 do 72. W 2007 r. czytelnicy z zadowoleniem przyjęli otwarcie biblioteki również w niedziele. W roku 2008 wprowadzono w Politechnice Wrocławskiej elektroniczną legitymację studencką, która po aktywacji w Wypożyczalni, staje się również kartą biblioteczną. Czytelnicy nieposiadający takiej legitymacji, wypożyczają przy użyciu tradycyjnej karty bibliotecznej.

Komputeryzacja nie ominęła również Wypożyczalni Międzybibliotecznej. Od połowy lat 90. ubiegłego wieku rewers tradycyjny zaczął być stopniowo wypierany przez zamówienia pocztą elektroniczną. Aktualnie prawie wszystkie zamówienia przychodzą e-mailem. W październiku 2001 r. uruchomiono nową formę udostępniania dokumentów, korzystając z usług konsorcjum bibliotek niemieckojęzycznych SUBITO oraz serwisu TIBORDER. Zamówienia realizowane są poprzez ww. serwisy w terminie (z nielicznymi wyjątkami) do 72 godzin i dostarczane czytelnikowi w postaci pliku. Dotyczy to głównie artykułów z czasopism i materiałów konferencyjnych. Usługa ta cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem. W przypadku druków zwartych, ze względu na tradycyjną formę przesyłki, czas ulega wydłużeniu.

Wypożyczenia z bibliotek krajowych dla czytelników PW w ciągu ostatnich trzech lat systematycznie wzrastają, zwłaszcza wypożyczenia książek. Zwiększający się dostęp do zasobów baz czasopism elektronicznych sprawił natomiast, że zmniejszyła się pro-

porcja zamawianych artykułów do całości zamówień. Na uwagę zasługuje jednocześnie fakt przesyłania coraz większej liczby artykułów w postaci plików. Od 2009 roku Wypożyczalnia Międzybiblioteczna posiada skaner. Zdecydowana większość zamawianych artykułów jest skanowana i wysyłana w postaci plików. Jedynie na wyraźną prośbę klienta lub w przypadku czasopism elektronicznych przesyłane są kserokopie lub wydruki.

Miarą jakości współpracy pomiędzy wypożyczalniami międzybibliotecznymi, oprócz liczby otrzymywanych i udostępnianych materiałów, jest również czas realizacji zamówień. W ciągu ostatnich lat okres oczekiwania na zamawiane przez BG PWr książki, kserokopie, jak również pliki, uległ znacznemu skróceniu.

II. 6. Czas realizacji zamówień dla czytelników PWr
(opracowanie własne)

Szybko realizowane są również zamówienia napływające do Wypożyczalni Międzybibliotecznej BG PWr – pliki i kopie wysyłane są średnio w ciągu dwóch, a książki w ciągu trzech dni. W najbliższym czasie rozważane jest również wykorzystanie w obsłudze międzybibliotecznej zmodyfikowanej wersji ALEPH 18.

ZAKOŃCZENIE

Oddział Udostępniania Zbiorów jest najdłuższą działającą jednostką w BG. W minionych latach zmianie ulegała jego organizacja oraz nazwa. Powoływane w Oddziale sekcje powstawały w odpowiedzi na potrzeby czytelników oraz kolejne zmiany strukturalno-organizacyjne na Uczelni. Zmianie nie uległ jedynie cel i zadanie, które Oddział miał do spełnienia – profesjonalna i szybka obsługa czytelnika. W okresie tworzenia biblioteki w 1946 r. udostępnianiem zbiorów w Bibliotece zajmowało się początkowo 5 osób, a studentów było wówczas 499.

W miarę rozwoju uczelni oraz powiększającej się liczby studentów, zwiększyła się również liczba bibliotekarzy. W ciągu lat zmieniały się formy obsługi czytelnika i udostępniania zbiorów.

Tabela 1. Studenci PWr i pracownicy Oddziału Udostępniania BG PWr

Rok akademicki	Liczba studentów	Liczba pracowników w Oddziale Udostępniania
1945/46	499	10*
1949/50	2 433	15*
1968/69	9 332	32*
1977/78	11 957	16
1987/88	6 607	21
1998/99	25 600	15
2009/10	32 929	12

* Liczba wszystkich pracowników BG, którzy mogli pracować w Oddziale Udostępniania

W roku 1989 pojawiły się w Oddziale pierwsze komputery, które stopniowo usprawniały pracę zespołu oraz ułatwiły obsługę użytkowników. Lata 80. i 90. przyniosły kolejne ważne zmiany w funkcjonowaniu Oddziału Udostępniania Zbiorów. Pojawiło się nowocześniejsze wyposażenie stanowisk pracy oraz kolejne pokolenia świetnie przygotowanych bibliotekarzy – wszystko w celu sprostanienia potrzebom użytkowników, tak dużej i renomowanej uczelni,

jaką jest PWr. Aktualnie wykorzystanie techniki komputerowej przy obsłudze czytelników jest ogromne. Do wykonania jednak wielu prac niezbędny jest wykwalifikowany bibliotekarz, który zapewni swoim podejściem i serdecznością miłą obsługę oraz odpowie na wszystkie pytania związane z biblioteką.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *55 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej 1946–2001*, B. Makarska-Deszcz (red.), Wrocław 2001.
- [2] *60 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, B. Makarska-Deszcz (red.), Wrocław 2006.
- [3] Brand-Golecka B., *Politechnika Wroclawska 1945–1951. Wybór źródeł*, Wrocław 2005.
- [4] Całka K., Mieszkalski M., Morawska A., *Wypożyczenia międzybiblioteczne w Politechnice Wrocławskiej*. [w:] II Bałtycka Konferencja „Zarządzanie i Organizacja Bibliotek”, Maja Wojciechowska (red.), Gdańsk 2011.
- [5] Całka K., Uniejewska A., *Doświadczenia Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej w prowadzeniu wypożyczeń międzybibliotecznych*, Raport BG i OINT PWr 2002, Ser. PRE nr 187.
- [6] *Kronika Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*.
- [7] *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, R. Groch (red.), Wrocław 1995.
- [8] *Księga jubileuszowa XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, T. Kolendowicz (red.), Wrocław 1970.
- [9] Matuszak A., Talarczyk-Malcher Ł., *Organizacja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Raport BG i OINT PWr 2005, Ser. U 188.
- [10] *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990.
- [11] Rohleder R., Szarski H., Uniejewska A., *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2006/2007*, Raport BG i OINT PWr 2005, Ser. U 198.
- [12] *Sprawozdania roczne Oddziału Udostępniania Zbiorów BG i OINT za lata 2006–2010*.
- [13] Talarczyk-Malcher Ł., *Charakterystyka działalności bibliotek wyższych uczelni technicznych (na przykładzie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej)*, Raport BG i OINT PWr 1996, Ser. SPR nr 222.

Marek Dubiński

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

PIONIERZY BIBLIOTEKI POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Biblioteka Politechniki Wrocławskiej została uruchomiona 1 października 1946 r., ale już 1 marca tego roku na organizatora i pierwszego kierownika Biblioteki został powołany mgr Józef Tarnawski. Pierwszymi pracownikami Biblioteki, oprócz kierownika Tarnawskiego, były 4 osoby: Zofia Prot, Roman Haisig, Aniela Kunc-Głębińska i Maria Łaskawska-Piechaczek. W artykule przedstawiono sylwetki bibliotekarzy – pionierów, których praca przyczyniła się do powstania i funkcjonowania Biblioteki Politechniki Wrocławskiej w trudnych latach powojennych.

Mgr Józef Tarnawski (do 1962 r. Twerdochleb) – z wykształcenia historyk, z powołania bibliotekarz – w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej przepracował 23 lata. Pionier bibliotekarstwa wrocławskiego, wychowawca licznej kadry bibliotekarzy, człowiek o wielkich zaletach umysłu i charakteru.

Urodził się 1 marca 1910 roku we wsi Nozdrzec w powiecie Brzozów (woj. rzeszowskie) w rodzinie Antoniego i Apolonii z domu Tarnawskiej. Ojciec, Antoni, był ekspedientem pocztowym, zarówno przed wojną we Lwowie, jak i po wojnie we Wrocławiu.

W czasie okupacji w roku 1941 znalazł się w Rosji, a w latach 1941–1947 był żołnierzem II Korpusu Generała Andersa i po wojnie przebywał w Anglii. W roku 1947 powrócił do kraju. Matka, Apollonia Tarnawska zajmowała się domem.

Józef Tarnawski miał dwie siostry: Marię, nauczycielkę i Annę, absolwentkę medycyny we Wrocławiu oraz jednego brata Stanisława, absolwenta Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

W 1944 roku ożenił się z Anną Starak (ur. 6 marca 1914 r.), studentką Uniwersytetu Lwowskiego, w okresie okupacji bibliotekarką w Bibliotece Akademii Medycznej we Lwowie. Po wyzwoleniu Anna pracowała we Lwowie jako robotnica w fabryce siatek gazowych. Ponieważ nie chciała opuścić Lwowa, małżeństwo zakończyło się rozwodem w 1951 r.

Drugi związek małżeński zawarł 23 września 1952 r. z Anną Marią Pikiel (ur. 16 grudnia 1927 r. w Słoninie, córką Pawła i Leonardy z d. Nowodworskiej) w Urzędzie Stanu Cywilnego w Toruniu. 5 października 1955 przyszedł na świat ich pierwszy syn, Maciej (absolwent Politechniki Wrocławskiej; obecnie mieszka we Wrocławiu i pracuje w firmie Fadroma Development). 28 kwietnia 1959 urodziła się córka, Katarzyna Anna (absolwentka Politechniki Wrocławskiej, obecnie mieszka w Austrii). Za życia nie doczekał się wnuków.

Józef Tarnawski chodził do szkoły powszechnej najpierw w Nozdrzcu, a następnie we Lwowie. W 1920 roku zaczął uczęszczać do IV Gimnazjum we Lwowie, które po kilkukrotnej przerwie spowodowanej chorobą, ukończył dopiero w 1931 r. W tym samym roku zapisał się na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. 24 czerwca 1936 roku uzyskał dyplom magistra filozofii w zakresie historii (nr 1914). Odbył także praktykę nauczycielską w I Państwowym Gimnazjum im. M. Kopernika we Lwowie. W 1938 roku zdał państwowy egzamin na nauczyciela szkół średnich. Przewodniczącym komisji był prof. Kazimierz Ajdukiewicz, a egzaminatorami dr Stanisław Łempicki i prof. Roman Ingarden. W ten sposób uzyskał kwalifikacje do nauczania historii jako przedmiotu głównego w szkołach średnich ogólnokształcących i seminariach nauczycielskich państwowych i prywatnych w języku wykładowym polskim.

Od 15 października 1937 r. do 10 października 1944 r. pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie, kolejno – w dziale katalogu alfabetycznego i katalogu dla publiczności, od lutego 1939 r. do wybuchu wojny w dziale katalogu przedmiotowego. Od 1 września 1939 r. do 1 października 1944 r. objął stanowisko kierownika Wypożyczalni Biblioteki Uniwersyteckiej. W okresie okupacji niemieckiej wykładał historię i łacinę na tajnych kursach szkolnictwa średniego.

1 października 1944 r. został powołany do Wojska Polskiego, które opuścił w styczniu 1946 r. w stopniu chorążego. Został wówczas odznaczony Wojskowym Brązowym Krzyżem Zasługi przez Naczelnego Wodza Wojska Polskiego za „bohaterską postawę i waleczne czyny z hitlerowskim najeźdźcą”.

1 marca 1946 r.¹ został zatrudniony w charakterze starszego asystenta Politechniki Wrocławskiej z zadaniem uruchomienia biblioteki Uczelni na dzień 1 października 1946 r. Stan księgozbioru wynosił 42 800 vol. druków zwartych, czasopism i rozpraw doktorskich oraz 731 000² patentów niemieckich. Personel Biblioteki liczył 5 osób.

W tym czasie mgr Józef Tarnawski zajmował się organizacją biblioteki i księgozbioru, przyjmowaniem i szkoleniem polskiego personelu, zakupem literatury polskiej, kompletowaniem zbiorów czytelnianych i uruchomieniem czytelni. Z dniem 1 sierpnia 1946 r., ze względu na 7-letnią praktykę w Bibliotece Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, mgr Józef Tarnawski został mianowany adiunktem. Zajmował się nadal organizacją księgozbioru katedr, zakładów oraz bibliotek wydziałów: Elektrycznego i Chemicznego.

¹ Zbiory biblioteczne Technische Hochschule Breslau zostały przejęte przez władze polskie w maju 1945 roku i do czasu oficjalnego powołania Biblioteki 1 marca 1946 roku w ich porządkowaniu uczestniczyła również ekipa niemiecka. W dniu powołania zatrudnionych było dwóch pracowników polskich, których zadaniem było zorganizowanie i uruchomienie Biblioteki w roku akademickim 1946/1947. Za: A. Matuszak, Ł. Talarczyk-Malcher, *Organizacja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Raport Serii U nr 188, s. 5.

² *Kalendarium*, [w:] *65 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej 1946–2011*, Wrocław, 2011, s. 4.

W latach 1947–1950 prowadził dalsze działania organizacyjne, zapoczątkowując prace nad katalogami przedmiotowymi, uporządkowaniem działu czasopism i tzw. druków zbędnych. Dzięki temu przekazano część literatury technicznej innym bibliotekom uczelni technicznych w Polsce: w Łodzi, Gliwicach, Gdańsku, Szczecinie oraz AGH w Krakowie. Akcja ta, w warunkach braku literatury, była celowa i niezwykle potrzebna.

W 1947 roku wraz ze współpracownikami opracował tzw. zbiory zabezpieczone, uporządkował biblioteki zakładowe. W 1948 roku zorganizował czytelnę czasopism, w której udostępniano roczniki czasopism bieżących.

9 marca 1948 r. został aresztowany przez Milicję Obywatelską za brak przy sobie karty zameldowania. Rektor PWi, prof. Stanisław Kulczyński, interweniował w VI Komisariacie MO, pisząc: „Biblioteka nasza, z której korzystają masowo studenci zwłaszcza teraz w okresie egzaminów nie może pozostać bez kierownictwa. Sądzę, że sprawa może być dochodzona bez przetrzymywania w areszcie i proszę o wypuszczenie mgra Józefa Twerdochleba na wolną stopę”³.

1 listopada 1948 r. Józef Tarnawski zaczął pełnić obowiązki kierownika Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. Pod koniec 1948 r. w Bibliotece pracowało już 11 osób, których głównym zadaniem było dalsze porządkowanie zbiorów poniemieckich, uzupełnianie księgozbioru o literaturę w języku polskim i organizacja udostępniania zbiorów zarówno w czytelni, jak i drogą wypożyczeń⁴.

Ze względu na małą liczbę egzemplarzy książek w języku polskim studenci nie mogli ich wypożyczać, korzystali więc początkowo wyłącznie z czytelni. Później uruchomiono akcję wypożyczania książek czytelnianych na noc, do godziny 8 rano, co cieszyło się wśród studentów ogromnym powodzeniem. W ten sposób literatura w języku polskim była wykorzystywana praktycznie całodobowo. Materiały obcojęzyczne udostępniano drogą wypożyczeń praktycznie bez ograniczeń.

³ Akta osobowe Józefa Tarnawskiego, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. akt. 555/p. 849.

⁴ A. Matuszak, Ł. Talarczyk-Malcher, *Organizacja Biblioteki...*, op. cit, s. 47.

Do 1948 roku nie było podziału w Bibliotece na działy czy agendy – zatrudnieni pracownicy realizowali całościowo zadania związane z porządkowaniem i udostępnianiem zbiorów, pracując w jednym zespole. Od roku 1949 następował stopniowo nabór nowych pracowników, głównie absolwentów Uniwersytetu Wrocławskiego. Mgr Józef Tarnawski, kładł duży nacisk na ich wykształcenie bibliotekarskie, kierując ich na miesięczne praktyki organizowane w ważniejszych polskich bibliotekach uczelnianych, gdzie mogli zapoznać się z całokształtem prac bibliotecznych. Po rocznej przerwie pracownicy odbywali miesięczne kursy drugiego stopnia w innych bibliotekach uczelnianych, a następnie przystępowali do państwowego egzaminu bibliotekarskiego. Przeszkolonym pracownikom mgr J. Tarnawski pozostawiał dużą samodzielność w organizowaniu pracy na powierzonych im odcinkach. Organizowano też szkolenia wewnątrzbiblioteczne, na których mgr J. Tarnawski i niektórzy pracownicy, wygłaszali referaty, dokonywali przeglądu prasy bibliotecznej i wymieniali poglądy na aktualne zadania stojące przed Biblioteką. Kierownik Biblioteki popierał również organizowane przez pracowników własnym sumptem i własnymi siłami kursy dokształcające z języków obcych: angielskiego, francuskiego i rosyjskiego⁵.

W 1951 r. udostępniono opracowany katalog przedmiotowy. W latach 1951–1952 przeprowadzono w Bibliotece, w znacznej mierze w ramach ogólnobibliotecznego czynu społecznego, gruntowną inwentaryzację zbiorów⁶, co pozwoliło na dalsze uporządkowanie i selekcję księgozbioru Biblioteki Głównej oraz bibliotek zakładowych i wydziałowych. Józef Tarnawski zapoczątkował też badania nad czytelnictwem studentów.

W latach 1949–1951 ze względu na rosnący zakres zadań w Bibliotece funkcjonowały już trzy działy: Uzupełniania i Opracowania, Udostępniania (prowadził też działalność informacyjną) oraz Czasopism.

⁵ Na podstawie wspomnień mgra Stanisława Pietraszki.

⁶ W akcji tej szczególnie wyróżnili się mgr Józef Cader i mgr Edward Stettin-ger, wkładając w to wiele energii i swego wolnego czasu.

Józef Tarnawski w latach 1950–1952 zadbał o pełne uruchomienie wypożyczalni (po uzupełnieniu księgozbioru o literaturę podręcznikową i skrypty).

W 1952 r. nastąpiła stabilizacja działalności Biblioteki. 1 stycznia 1952 r. Józef Tarnawski został powołany na kierownika Biblioteki Politechniki Wrocławskiej.

W Statucie Politechniki dokonano zapisu dotyczącego Biblioteki, którą uznano za instytucję ogólnouczelnianą i wyznaczono jej określone zadania w procesie naukowo-dydaktycznym. W Bibliotece uruchomiono Dział Bibliograficzno-Informacyjny.

Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w 1953 r. przydzieliło Bibliotece ramowy regulamin funkcjonowania, który wraz ze Statutem Uczelni wyznaczał Bibliotece miejsce w strukturze Uczelni i był podstawą prawną jej działalności.

W 1963 roku Józef Tarnawski zainicjował i odtąd prowadził wraz z pracownikami zajęcia z przysposobienia bibliotecznego dla studentów pierwszego roku studiów w wymiarze 4 godzin (2 h wykładu i 2 h ćwiczeń). Początkowo zajęcia odbywały się w pomieszczeniach Biblioteki, a w późniejszych latach na wydziałach. W 1954 roku uruchomił w Bibliotece Pracownię Fotomikrofilmową. W tym okresie Józef Tarnawski uczestniczył też w planowaniu nowego gmachu Biblioteki o przewidywalnej powierzchni około 3000 m² i kubaturze 16000 m³ i nadzorował prace nad nowym projektem książnicy.

W latach 1952–1963 struktura Biblioteki obejmowała następujące działy: Udostępniania (z referatem bibliotek zakładowych), Bibliograficzno-Informacyjny, Dział Opracowania (zajmował się też gromadzeniem w ramach 3 referatów: referatu zakupów krajowych, referatu zakupów zagranicznych, referatu czasopism).

Pod kierunkiem Józefa Tarnawskiego w 1955 r. opracowano „Tymczasowe wskazówki dla prowadzących biblioteki zakładowe” oraz program szkoleń osób opiekujących się tymi bibliotekami⁷.

⁷ Materiały zawierały szczegółowe wytyczne dotyczące: gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów, zasad prowadzenia inwentarza, opracowania technicznego, sporządzania kart katalogowych wraz z przykładami oraz ich szeregowa-

Miało to duże znaczenie dla usprawnienia działalności bibliotek katedr⁸ i zakładów, które często nie miały własnych pomieszczeń i były prowadzone przez profesorów i asystentów (praca dodatkowa). Od 1956 roku Józef Tarnawski zajął się organizacją dalszych bibliotek na wydziałach: Łączności, Mechanicznym, a także Architektury. W 1956 roku powołano również Bibliotekę Wydziału Chemicznego. Jej księgozbiór obejmował zbiory katedr i instytutów Wydziału oraz cenną literaturę poniemiecką.

I tak w latach 50. XX w. funkcjonowało 68 bibliotek przy katedrach i zakładach. Biblioteka Główna sprawowała nad nimi nadzór merytoryczny.

1 kwietnia 1957 r. mgr Józef Tarnawski, uchwałą Senatu Politechniki Wrocławskiej, został powołany na stanowisko dyrektora Biblioteki Głównej. Należy podkreślić działalność mgra Józefa Tarnawskiego w zakresie prac redakcyjnych i współredakcyjnych nad wydawnictwami szczególnie ważnymi dla Uczelni: *Politechnika Wrocławska w okresie 10-lecia 1945–1955*, *Bibliografia prac naukowych Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1955, 1956–1961*. Za swojej kadencji rektor PWr prof. Dionizy Smoleński powierzał mu opracowywanie składów osobowych i spisów wykładów Politechniki Wrocławskiej.

Ze względu na bogaty zbiór biblioteczny, zorganizowane zaplecze informacyjne i wyszkoloną kadrę biblioteczną dyrektor Józef Tarnawski w porozumieniu z CIINTE zorganizował w roku 1962 przy Bibliotece Głównej Politechniki punkt konsultacyjny dla pracowników przemysłowych ośrodków informacyjnych Dolnego Śląska, uczestniczących w organizowanych przez CIINTE kursach doskonalących. W pomieszczeniach Biblioteki, w ramach comiesięcznych spotkań, odbywały się wykłady, ćwiczenia i konsultacje. Wykładowcami byli pracownicy Biblioteki oraz

nia w katalogu, sporządzania kart do katalogu centralnego, prowadzenia kontroli zbiorów.

⁸ Podstawową jednostką organizacyjną na PWr były katedry, które zgrupowane wokół określonej dziedziny wiedzy tworzyły wydział; pod koniec lat 60. XX w. Uczelnia miała 8 wydziałów grupujących 80 katedr.

innych jednostek Uczelni, m.in. Instytutu Organizacji i Zarządzania PWr⁹.

W dniach 23–26 listopada 1963 r. w Poznaniu dyrektor Józef Tarnawski złożył egzamin bibliotekarski dla kandydatów na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych z wynikiem dobrym.

Wpływ na przeobrażenia strukturalne Uczelni miała ustawa z 5 listopada 1951 r. Zgodnie z nią Minister Szkolnictwa Wyższego wydał zarządzenie z dnia 18 marca 1961 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zasad działania biblioteki głównej oraz bibliotek w poszczególnych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych podległych Ministerstwu. Określało ono, że strukturę organizacyjną biblioteki głównej szkoły wyższej uchwała senat na wniosek rektora zgłoszony w porozumieniu z dyrektorem biblioteki głównej, a uchwała senatu wymaga zatwierdzenia ministra. Zgodnie z tymi procedurami 8 marca 1962 r. na VII posiedzeniu Senatu Politechniki dyrektor Biblioteki mgr Józef Tarnawski przedstawił projekt struktury organizacyjnej Biblioteki Głównej, który został jednomyślnie przyjęty¹⁰.

Od 1 stycznia 1964 r. na mocy nowej ustawy Biblioteka Główna miała następującą strukturę: Oddział Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów, Oddział Opracowania Zbiorów, Oddział Udostępniania Zbiorów, Oddział Informacji Naukowej (obejmujący Sekcję Dokumentacyjną i Sekcję Informacji Naukowej) oraz Samodzielną Sekcję Bibliotek Zakładowych i Pracownię Fototechniczną.

W 1966 roku rozpoczęto wydawanie *Wykazu nabytków wydawnictw zagranicznych*, który był rozprowadzany na Uczelni, wysyłany do wybranych ośrodków poza uczelnią, w tym w dwóch egzemplarzach do Biblioteki Narodowej, włączającej te informacje do prowadzonych tam katalogów centralnych.

1 sierpnia 1966 r. dyrektor Józef Tarnawski uzyskał mianowanie na stanowisko kustosza dyplomowanego, a 1 kwietnia 1970 r. – na starszego kustosza dyplomowanego.

⁹ Punkt funkcjonował w Bibliotece do 1976 r.

¹⁰ Pismo w sprawie zatwierdzenia struktury zastało przesłane do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego 16 marca 1963 roku, a Minister oddzielnym zarządzeniem z dnia 20 stycznia 1964 r. je zatwierdził.

W 1968 roku w ramach reorganizacji Uczelni został w Bibliotece utworzony Zakład Informacji Naukowo-Technicznej. Powołano nową sieć biblioteczną Politechniki, przekształcając istniejące biblioteki katedr i zakładów w biblioteki instytutowe. Bibliotece Głównej powierzono zadania centralnego gromadzenia i opracowania wszystkich zbiorów oraz sprawowania merytorycznego nadzoru nad bibliotekami instytutowymi i wydziałowymi.

Powołano również biblioteki w filiach Politechniki Wrocławskiej w Legnicy i Wałbrzychu.

W 1969 r. przekształcono Zakład Informacji Naukowo-Technicznej w Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej. W tym samym roku wprowadzono zmianę nazwy Biblioteki Głównej na Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej.

Mgr Józef Tarnawski w latach 1947–1953 brał czynny udział w miejskich i wojewódzkich komisjach bibliotecznych. W latach 1946–1953 był członkiem Związku Bibliotekarzy i Archiwistów, następnie – Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W 1950 roku pełnił funkcję przewodniczącego Koła Wrocławskiego Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, a w latach 1952–1953 przewodniczącego Zakładowej Organizacji Związkowej Związku Nauczycielstwa Polskiego przy Politechnice Wrocławskiej, wcześniej w latach 1950–1951 członka komisji rewizyjnej ZOZ-u.

Za jego kadencji i dzięki jego usilnym staraniom otwarto w pomieszczeniach Politechniki, na niskim parterze, bar mleczny, który cieszył się ogromnym powodzeniem zarówno wśród studentów, jak i pracowników Uczelni¹¹.

W czasie piastowania funkcji dyrektora Biblioteki Józef Tarnawski był członkiem Senatu Politechniki Wrocławskiej.

Za swą długoletnią pracę otrzymał kilkanaście nagród Rektora oraz: Medal X-lecia PRL (1955), Złotą Odznakę Politechniki Wrocławskiej (1965), Medal Tysiąclecia Państwa Polskiego (1966), Złoty Krzyż Zasługi (1969), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1975).

¹¹ Ustne wspomnienia mgra Stanisława Pietraszki.

Był aktywnym działaczem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i Związku Nauczycielstwa Polskiego. W czasach PRL utrzymał swoją bezpartyjność.

Zdaniem prorektora PWr prof. Edwarda Suchardy, mgr Józef Tarnawski w swojej pracy był wybitnym fachowcem z dużym poczuciem odpowiedzialności. Zorganizował i wyszkolił dzięki fachowej i ofiarnej pracy personel biblioteczny, zaopatrzył Czytelnię w polskie podręczniki, uruchomił dział czasopism i tak zorganizował Bibliotekę, że z nowym rokiem szkolnym (1.10.1946 r.) została oddana do użytku Uczelni. Według rektora PWr prof. Dionizego Smoleńskiego przymioty, które charakteryzowały Józefa Tarnawskiego to: „wiedza fachowa, długoletnia praktyka, zmysł organizacyjny oraz zasługi położone przy zorganizowaniu i uruchomieniu Biblioteki Politechniki”¹².

Chwalony był także za pracę w Pionie Nauki i Współpracy z Przemysłem. Bezpośredni przełożony dr inż. Karol Pelc stwierdził: „mgr Józef Tarnawski zatrudniony na stanowisku starszego kustosza dyplomowanego posiada duże zasługi i legitymuje się wynikami pracy dającymi podstawę do wyróżnienia”¹³.

W dniu 8 września 1969 r. mgr Józef Tarnawski skierował prośbę do Rektora o zwolnienie go z pełnienia obowiązków dyrektora Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej. Rezygnacja została przyjęta z dniem 1 listopada 1969 r. Ówczesny rektor PWr prof. Tadeusz Porębski powołał mgra Józefa Tarnawskiego na stanowisko zastępcy dyrektora Pionu Nauki.

Z dniem 30 września 1977 r. po przepracowaniu łącznie 38 lat, w tym 7 lat w Bibliotece Uniwersytetu Lwowskiego, 31 lat w Politechnice Wrocławskiej (z tego 23 lata w Bibliotece), przeszedł na zasłużoną emeryturę.

Należy żałować, że zabrakło Mu czasu, aby swoje doświadczenia zawodowe wynikające z wieloletniej praktyki w bibliotece

¹² Wniosek prof. D. Smoleńskiego (z dn. 22.11.1949 r.) o mianowanie mgra J. Tarnawskiego kierownikiem Biblioteki PWr.

¹³ Opinia dra inż. Karola Pelca – dyrektora Pionu Nauki PWr, bezpośredniego przełożonego mgra J. Tarnawskiego.

i znajomości problemów współczesnego bibliotekarstwa przelać na papier.

Zmarł 2 kwietnia 1980 r. Został pochowany 4 kwietnia 1980 r. na cmentarzu św. Rodziny przy ul. Smętnej we Wrocławiu.

Dnia 16 września 1946 r. w Bibliotece Politechniki został zatrudniony **mgr inż. Roman Marian Haisig** – z wykształcenia inżynier leśnik, z powołania bibliotekarz.

Roman Haisig, po prawej

Urodził się 30 kwietnia 1904 r. we Lwowie w rodzinie Ludwika i Marii. Ojciec był pracownikiem Urzędu Skarbowego. Matka zajmowała się domem.

We Lwowie ukończył szkołę powszechną. Następnie uczęszczał do gimnazjum początkowo we Lwowie, później w Czortkowie, dokąd przeniesiono służbowo ojca. W 1923 roku złożył egzamin dojrzałości. W tym samym roku wstąpił na Wydział Chemiczny Politechniki Lwowskiej. Po dwóch latach studiów chemicznych przeniósł się na Wydział Leśny Politechniki Lwowskiej. W 1929 roku uzyskał absolutorium i rozpoczął pracę w Urzędzie Katastralnym w Stryju. Następnie został przeniesiony do pracy w Oddziale Nowych Pomiarów Lwowskiej Izby Skarbowej, gdzie pracował do lutego 1939 r. W tym czasie dokończył studia składając egzamin dyplomowy na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej. W latach 1940–1941 pracował w laboratorium chemicznym w Browarach Lwowskich, następnie w latach 1941–1944 ponownie w Urzędzie Katastralnym we Lwowie.

W 1944 roku pracował jako starszy asystent przy Katedrze Hodowli Lasu Politechniki Lwowskiej, a kilka miesięcy później został przeniesiony w stopniu starszego bibliotekarza do Biblioteki Politechniki Lwowskiej, gdzie pracował do maja 1946 r. W ramach repatriacji przyjechał do Chorzowa, a po dwóch miesiącach przeniósł się do Wrocławia, gdzie z rodzicami, siostrą i bratem zamieszkał na Sępolnie przy ul. Godebskiego 48/2.

16 września 1946 r. został zatrudniony w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej na stanowisku starszego asystenta w charakterze bibliotekarza I kategorii¹⁴.

Jako inżynier, fachowiec i bibliotekarz wydatnie przyczynił się do zorganizowania i uruchomienia Biblioteki Politechniki.

Przez wiele lat, do czasu powołania odrębnego stanowiska do spraw gromadzenia zbiorów, raz w tygodniu odwiedzał księgarnie, przeglądał nowe dostawy książek i odkładał wytypowane przez siebie tytuły do zakupu przez Bibliotekę Politechniki.

Powierzano mu te odcinki pracy bibliotecznej, gdzie potrzebna była rzeczowa wiedza w zakresie tematyki literatury gromadzonej i udostępnianej na Uczelni.

To dzięki jego zaangażowaniu już w roku 1946 uruchomiono Czytelnię Ogólną. Sprawował nad nią opiekę i był odpowiedzialny za dobór dopasowanej do potrzeb procesu dydaktycznego literatury podręcznikowej, uzupełnianej ważniejszymi opracowaniami monograficznymi z zakresu nauk podstawowych i technicznych, a także literaturą o charakterze ogólnym.

W pierwszych latach powojennych Biblioteka dysponowała głównie zbiorami niemieckojęzycznymi. Katalog rzeczowy (Sachkatalog) także ułożony był według haseł niemieckich. Czytelnicy przy poszukiwaniach literatury potrzebowali stałej pomocy, którą na bieżąco świadczył właśnie mgr inż. Roman Haisig. Trzeba zaznaczyć, że pracownicy naukowcy i studenci korzystali w tych latach powszechnie z literatury niemieckojęzycznej.

¹⁴ Nie było osobnych etatów dla bibliotekarzy I kategorii, dlatego też otrzymał stopień starszego asystenta z uposażeniem VIII grupy i przysługującymi dodatkami.

W opinii kierownika Biblioteki mgra Józefa Tarnawskiego: „Roman Haisig, inżynier leśnik, łączy w sobie wiedzę fachową inżyniera z wiedzą bibliotekarza (2 lata pracował w Bibliotece Politechniki Lwowskiej). Zna dobrze język niemiecki i rosyjski. Dzięki tym kwalifikacjom zorganizował i prowadzi Czytelnię, a obecnie również dział klasyfikacji nabytków. Dla biblioteki technicznej jest niezbędnym i niezastąpionym pracownikiem”¹⁵.

Pismem z dnia 21 października 1948 r. minister oświaty¹⁶ mianował mgra inż. Romana Haisiga bibliotekarzem od 1 listopada 1948 r. Wówczas Roman Haisig prowadził udostępnianie zbiorów.

Dla usprawnienia poszukiwań tematycznych w zbiorach Biblioteki mgr inż. Roman Haisig opracował indeks haseł katalogu rzeczowego w wersji polskiej, w układzie alfabetycznym oraz działowym, podający przy każdym haśle jego odpowiednik w języku niemieckim, co znacznie ułatwiło poszukiwania.

W 1952 roku powołany został na stanowisko kierownika nowo utworzonego w Bibliotece Działu Bibliograficzno-Informacyjnego, którą to funkcję sprawował aż do śmierci w czerwcu 1961 r. W dziale tym kontynuował dotychczasową działalność, polegającą głównie na świadczeniu użytkownikom pomocy przy poszukiwaniu informacji w zbiorach biblioteki, a z racji ich rzeczowego opracowywania był w tym względzie najbardziej kompetentną osobą.

Do jego zadań należało również klasyfikowanie nowych nabytków do odpowiednich działów, jako że księgozbiór Biblioteki w pierwszych latach powojennych gromadzony był w układzie działowym, z działami znakowanymi literowo od A do Z.

Dopiero w roku 1951 wprowadzono w Bibliotece przechowywanie książek według numerus currens, pozostawiając jednak w Czytelni układ działowy.

¹⁵ Uzasadnienie wniosku o uznanie mgra inż. R. Haisiga za pracownika naukowego, Akta osobowe Romana Haisiga, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 147/1, p. 123.

¹⁶ Na podstawie art. 5 i 17 ustawy z dn. 17.02.1922 o państwowej służbie cywilnej (Dz.U. R.P. Nr 21, poz. 164).

W miarę napływu do Biblioteki nowej literatury mgr inż. Roman Haisig rozpoczął jej tematowanie oraz budowę nowego katalogu przedmiotowego w języku polskim. Tworzył hasła precyzyjnie oddające treść tematowanych książek w przeciwieństwie do Sachkatalogu, gdzie hasła były ogólne i bardzo pojemne. Przy tematowaniu opierał się na wytycznych Adama Łysakowskiego¹⁷, dostosowując je jednak do potrzeb katalogu przedmiotowego tworzonego dla książek o tematyce technicznej. Roman Haisig zawsze podkreślał, że jego katalog ma charakter wyszczególniający, w przeciwieństwie do katalogu poniemieckiego, który miał charakter uogólniający. Nowo tworzony katalog pozwalał na bardziej dokładne poszukiwania literatury na określone tematy.

Okresowo prowadził również zajęcia praktyczne z katalogowania przedmiotowego dla studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Należy dodać, że miał również zasługi w działalności wystawienniczej. Corocznie przygotowywał w pomieszczeniach Biblioteki duże tematyczne wystawy książki naukowej i technicznej. Wystawy były anonsowane w miejscowej prasie i dostępne dla wszystkich zainteresowanych, również spoza Uczelni.

Był bardzo ceniony przez dyrektora mgra Józefa Tarnawskiego, który stwierdził: „W Bibliotece został mu powierzony dział klasyfikacji książek według ich specjalności (treści) i Czytelnia. Mając ciągle kontakt ze studentami przez informację i pouczenia w wyborze książek dla czytelników bardzo dobrze wywiązywał się ze swoich zadań dydaktycznych. Współpracował również przy opracowywaniu i organizowaniu katalogu hasłowego (przedmiotowego), gdzie jego wiedza fachowa inżyniera oddaje bardzo znaczne usługi”¹⁸.

15 grudnia 1953 r. otrzymał nagrodę rektorską za osiągnięcia w pracy naukowej i dydaktycznej. Z dniem 1 września 1954 r. otrzymał awans na kustosa¹⁹.

¹⁷ A. Łysakowski, *Katalog przedmiotowy*, Warszawa 1946.

¹⁸ Akta osobowe Romana Haisiga, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 147/1, p. 123.

¹⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 19.02.1954 r. w sprawie stawek uposażenia zasadniczego, zasad zaszeregowania do grup uposażenia i dodatków do uposażenia pracowników nauki.

11 maja 1960 r. otrzymał Odznakę XV-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska za długoletnią pracę i pobyt na Ziemiach Odzyskanych. W uzasadnieniu wniosku można przeczytać m.in. „...zorganizował czytelnię i skompletował księgozbiór podręczny czytelnicy. Zaprowadził katalog przedmiotowy, który dotychczas kontynuuje”²⁰.

Mgr inż. Roman Haisig był członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, Sekcji Szkół Wyższych oraz Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, Oddział Wrocław, w którego pracach brał czynny udział.

Był osobą bezpartyjną, jak prawie wszyscy pracownicy Biblioteki w tych latach. Jego wkład w rozwój Biblioteki znajdował uznanie zarówno w samej Bibliotece, jak i wśród pracowników naukowych Uczelni i za to bywał nagradzany. Ale nie był wolny, jak zresztą większość pozostałych pracowników, od nacisków i problemów natury ideologicznej. Kiedy w roku akademickim 1953/1954 wprowadzono na uczelniach, na zlecenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, obowiązek samokształcenia ideologicznego i złożenia egzaminu z wiadomości objętych programem, jako jedyny z grona bibliotekarzy zatrudnionych na Politechnice Wrocławskiej nie poddał się narzuconemu rygorowi, mimo że groziło to utratą miejsca pracy. Niestety długotrwała presja towarzysząca powstałej sytuacji nie pozostała bez wpływu na jego późniejszą kondycję zdrowotną.

Zmarł tragicznie 29 czerwca 1961 r. we Wrocławiu. Został pochowany na cmentarzu św. Rodziny przy ul. Smętnej we Wrocławiu.

Od 1 kwietnia 1946 r. w Bibliotece pracowała **mgr Zofia Prot** – z wykształcenia przyrodnik, z powołania bibliotekarz.

Urodziła się 15 września 1894 r. w Krakowie w rodzinie Izydora Izraela i Jeanette (z domu Frankiel) Deiches²¹. Ojciec zmarł w 1920 r., matka – w 1941 r. w getcie krakowskim.

²⁰ Akta osobowe..., dz. cyt.

²¹ Według Majera Bałabana Deichesowie przybyli do Polski w XVI wieku, patrz: M. Bałaban, *Historia Żydów w Krakowie i na Kazimierzu 1304–1655*, (Kraków) 1931.

Zofia Prot miała trzech braci i dwie siostry. Jej rodzeństwo to: Aleksander (ur. 1880), Balbina (ur. 1882), Władysław (ur. 1890), Jadwiga (ur. 1892) i Julian (ur. 1902). Ojciec Zofii był adwokatem krakowskim. Po jego śmierci kancelarię do 1939 r. prowadził brat Zofii – Władysław. Mieszkanie rodziny oraz kancelaria mieściły się przy Rynku Głównym pod nr. 15 na II piętrze. Siostra Zofii – Jadwiga Hańska została aktorką, występowała w Teatrze Starym w Krakowie, w teatrze we Lwowie, a po

II wojnie światowej w Teatrze Polskim we Wrocławiu. Druga siostra – Balbina wyszła za mąż za Leona Schneida i zamieszkała we Lwowie.

Zofia Prot uczęszczała do Gimnazjum Klasycznego w Krakowie. Po złożeniu egzaminu dojrzałości studiowała na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego, który ukończyła w 1922 r. Po obronie pracy magisterskiej z zakresu fizjologii roślin pracowała jako asystentka przy Katedrze Chemii Rolniczej na Akademii Rolniczej w Dublinach pod Lwowem. Jednocześnie w latach 1921–1923 była asystentką w Zakładzie Chemii Rolniczej i Gleboznawstwa na Politechnice Lwowskiej. Prowadziła doświadczenia nad wpływem olejowania na działanie nawozowe azotniaku i przygotowała dwie prace, które później zostały opublikowane: jedna z zakresu fizjologii roślin *Zależność współczynnika oddychania *Aspergillus* od rodzaju pożywki* w Rozprawach Polskiej Akademii Umiejętności (Kraków 1921), druga z zakresu chemii rolniczej *Wpływ olejowania na działanie nawozowe azotniaku* w Rocznikach Nauk Rolniczych (Kraków 1923). Wyjście za mąż w 1922 r. przerwało jej dobrze zapowiadającą się karierę naukową. Mąż Zofii – Jan Berlinerblau, urodzony w 1891 r. w Warszawie, był legionistą, służył w I Brygadzie w IV batalionie piechoty. W październiku 1914 r. został mianowany podporucznikiem, a po I wojnie światowej i wojnie polsko-bolszewickiej 1920 roku (odznaczony orderem *Virtuti Militari*) zakończył II kurs wojenny szkoły Sztabu Generalnego i w randze majora został odkomenderowany na Politechnikę Lwow-

ską w celu ukończenia studiów chemicznych. Na Uniwersytecie Lwowskim obronił pracę doktorską z chemii fizycznej (promotor Stanisław Tołłoczko). Po przejściu do rezerwy, za zgodą Marszałka Józefa Piłsudskiego, zmienił nazwisko Berlinerblau na swój pseudonim legionowy – Prot. Najpierw pracował w fabryce amunicji w Krywałdzie na Śląsku, następnie 1 kwietnia 1927 r. został powołany na stanowisko naczelnego dyrektora w Państwowej Wytwórni Prochu w Pionkach (Centralny Okręg Przemysłowy). Funkcję tę pełnił do września 1939 r. Na początku 1940 r. przedostał się na Węgry, później do Francji, gdzie otrzymał zatrudnienie w laboratorium Ireny i Frederika Joliot-Curie. Po zajęciu przez Niemców Francji został ewakuowany do Anglii i pracował w fabryce amunicji. Po II wojnie światowej uzyskał doktorat na Uniwersytecie w Edynburgu, następnie nauczał chemii w college’u w Londynie. Zmarł w Londynie w 1957 r. Z małżeństwa Zofii i Jana przyszli na świat: syn Andrzej (1924–1927), córka Janina (ur. 8.02.1926 r.)²²; syn Tomasz (ur. 8.09.1930 r.)²³.

Jan i Zofia Protowie mieszkali po ślubie w Krywałdzie, a następnie w Pionkach. Stanowili patriotyczną, katolicką rodzinę, która uważała się za Polaków z żydowskimi korzeniami. Małżeństwo rozpadło się w 1930 r. Zofia zamieszkała w Warszawie, a następnie w Laskach pod Warszawą w Zakładzie dla Ociemniałych prowadzonym przez siostry franciszkanki, gdzie opiekowała się ogrodem i biblioteką.

Od 1936 roku, ze względu na zdrowie syna Tomasza, przebywała w Rabce i Zakopanem, a od 1938 r. zamieszkała z córką i synem w Warszawie na Bielanych i tam zastała ich II wojna światowa.

²² Doktor nauk medycznych, pracowała w Klinice Neurologicznej Akademii Medycznej w Warszawie do 1970 roku, następnie prowadziła gabinet lekarski w USA, po przejściu na emeryturę zamieszkała w Seattle (USA) – dane uzyskane od prof. Tomasza Prota.

²³ Chemik, pracował w Instytucie Tworzyw Sztucznych w Warszawie, następnie na Politechnice Warszawskiej do 1979 roku, obecnie emerytowany profesor Politechniki Radomskiej, wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Dzieci Holocaustu, mieszka w Warszawie – dane uzyskane od prof. T. Prota.

Ze względu na zaistniałą sytuację i prowadzoną przez okupanta politykę wobec Żydów, Zofia Prot wraz z dziećmi opuściła Warszawę i zamieszkała w Laskach. Kiedy ich pobyt w Zakładzie dla Niewidomych stał się ze względu na zainteresowanie otoczenia niebezpieczny, opuścili Laski i każdy z członków rodziny ukrywał się osobno. W tym czasie Zofia Prot uzyskała dokumenty, w których stwierdzono, że Zofia Prot z domu Kossuth urodziła się w Grójcu 15 września 1894 r. w rodzinie Stefana i Zofii (z domu Zaleskiej). Dokumenty te pomogły jej przetrwać okupację i nie zostały zmienione aż do jej śmierci.

Zofia ukrywała się w Warszawie i okolicach, pracowała w tym czasie m.in. jako gosposia i opiekunka do dzieci. Tomasz, jako syn oficera rezerwy, został przyjęty do internatu dla dzieci wojskowych Rady Głównej Opiekuńczej (RGO). Córka Janina znajdowała schronienie u różnych osób. Na tajnych kompletach ukończyła szkołę średnią, a następnie szkołę pielęgniarstwa.

Od 1943 roku do Powstania Warszawskiego Zofia Prot zarządzała kuchnią RGO w Warszawie przy ul. Różanej 75. Kuchnia ta wspomagała ubogich, równocześnie była przygotowywana jako kuchnia polowa na okres Powstania. Zofia należała do Armii Krajowej, w pracy podziemnej używała pseudonimu Anna. Po Powstaniu wyszła z obozu w Pruszkowie jako wychowawczyni w internacie RGO z ulicy Idzikowskiego; została eksmitowana do Bochni, gdzie dotrwała do wyzwolenia. Po wojnie, od jesieni 1945 r. zamieszkała z córką i synem we Wrocławiu. Podjęła pracę w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej, w której od 1 kwietnia 1946 r. do 30 września 1953 r. pełniła funkcję pracownika naukowego, początkowo w charakterze młodszego asystenta, a później od 1 kwietnia 1948 r. – starszego asystenta; został jej wówczas powierzony dział katalogowania. W latach 1950–1953 była kierowniczką Działu Opracowania Zbiorów.

23 stycznia 1950 r. Wydział Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego, na podstawie przedstawionych dokumentów, przyznał Jej tytuł magistra filozofii z zakresu botaniki.

Jej wiedza fachowa z obszaru chemii i nauk przyrodniczych oraz znajomość języków obcych była dla Biblioteki bardzo cenna, zwłaszcza przy tworzeniu katalogu hasłowego (przedmiotowego) i centralne-

go katalogu czasopism Politechniki, które były w tym czasie budowane od podstaw. Znaczenie miała również jej praca dydaktyczna, która polegała na udzielaniu informacji i porad czytelnikom z zakresu chemii i nauk przyrodniczych. Zofia Prot wydatnie przyczyniła się do zorganizowania i uruchomienia Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. Była niezastąpionym pracownikiem przy rekonstruowaniu katalogu przedmiotowego, tworzonego dla polskiego czytelnika. Jej wysokie kwalifikacje uzasadniały przyznanie jej dodatku naukowego.

Działała również w Związku Nauczycielstwa Polskiego Sekcji Szkół Wyższych we Wrocławiu oraz Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich.

1 października 1953 r., w związku z wyjazdem do Warszawy, przeszła do pracy w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej, gdzie została kierownikiem Oddziału Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów, a także zastępcą dyrektora. 1 czerwca 1956 r. otrzymała nominację na kustosa. Od 4 maja 1957 r. do 1 stycznia 1958 r. pełniła obowiązki dyrektora Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej. 1 maja 1960 r. przeszła na emeryturę. Zmarła w Warszawie 13 lipca 1992 r. Została pochowana na cmentarzu parafialnym w Laskach pod Warszawą.

16 sierpnia 1946 r. pracę w Bibliotece podjęła **mgr Maria Jadwiga Łaskawska-Piechaczek**, pionier Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, wieloletni, zasłużony pracownik – z wykształcenia historyk, z powołania bibliotekarz. W Bibliotece Politechniki Wrocławskiej przepracowała 22 lata.

Urodziła się 30 marca 1907 r. we Lwowie w rodzinie Marceliego i Marii. Miała jedną siostrę i dwóch braci. Jeden z braci – Włodzimierz Maria Łaskawski (1905–1978) był profesorem zwyczajnym i pracował na Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Chemicznym w Zakładzie Technologii Tworzyw Sztucznych.

Szkołę powszechną i średnią ukończyła we Lwowie. 19 maja 1925 r. złożyła egzamin dojrzałości z oceną celującą. W paździer-

niku 1925 r. rozpoczęła studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza, wybierając jako przedmiot główny historię i geografę. Ponadto studiowała nauki pedagogiczne. Z powodów rodzinnych na pewien czas musiała przerwać studia, które jednak ukończyła w 1938 r., uzyskując dyplom magistra filozofii w zakresie historii. Z wynikiem bardzo dobrym obroniła pracę magisterską na temat „Studium historii w Uniwersytecie Lwowskim do połowy XIX wieku”. W następnym roku rozpoczęła bezpłatną praktykę nauczycielską w prywatnej szkole żeńskiej we Lwowie, którą w 1939 r. zamieniła na stanowisko nauczycielki szkoły średniej. Praca w szkolnictwie została przerwana przez okupację niemiecką, w czasie której zarabkowała dorywczo, prowadząc prywatne lekcje muzyki. Po zakończeniu wojny i przesiedleniu się w maju 1946 r. na Ziemie Odzyskane do Wrocławia przeszła do zawodu bibliotekarskiego. Wraz z rodzicami i rodzeństwem zamieszkała we Wrocławiu przy ul. Franciszka Nulla 4/1²⁴. Od 16 sierpnia 1946 r. została zatrudniona w charakterze młodszego asystenta z przydziałem do Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, gdzie początkowo pracowała przy katalogowaniu zbiorów. Równocześnie uczęszczała na półroczny kurs bibliotekarski we Wrocławiu. Po odbyciu rocznej praktyki zdała w dniach 23 i 24 października 1947 r. egzamin na bibliotekarza I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej, tj. państwowy egzamin dla kandydatów na bibliotekarzy w Warszawie²⁵. Przewodniczącym komisji egzaminacyjnej był Józef Grycz. Swoją wiedzę pogłębiła w następnym roku na otwartym kursie w Krakowie. Zajęła się także organizowaniem katalogu przedmiotowego ze szczególnym uwzględnieniem wydawnictw ciągłych oraz prowadziła działania związane z centralnym katalogiem czasopism Politechniki Wrocławskiej.

Dodatkowo do jej zadań należało prowadzenie informacji naukowej związanej z wyszukiwaniem literatury czasopiśmienniczej opartej na zbiorach Politechniki Wrocławskiej.

²⁴ Następnie mieszkała przy ul. E. Plater 17/4.

²⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 11 kwietnia 1930 r. (Dz.U. R.P. Nr 36, poz. 294).

W uzasadnieniu wniosku o uznanie mgr Marii Łaskawskiej-Piechaczek za pracownika naukowego kierownik Biblioteki Politechniki mgr Józef Tarnawski napisał: „Mgr Maria Łaskawska obecnie pracuje w dziale katalogowania i opracowuje katalog hasłowy, do czego niezbędne są znajomości języków i praktyka biblioteczna”²⁶.

Z dniem 1 listopada 1948 r. została mianowana bibliotekarzem.

W latach 1950–1968 pełniła funkcję kierownika Działu Udoświecania. Jej przełożony mgr Józef Tarnawski uważał, że „w pracy swej wykazała wiele inicjatywy, dbałości i umiejętności oraz postawiła na właściwej stopie obsługę czytelników, a księgozbiór czytelni umiejętnie i starannie zorganizowała”²⁷. 1 stycznia 1956 roku przyznano jej tytuł kustosa.

Miała osiągnięcia organizacyjne w zakresie czytelnictwa i katalogów czytelni. Prowadziła ćwiczenia z bibliotekarstwa dla studentów I roku bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dnia 1 listopada 1961 roku została powołana na stanowisko kustosa dyplomowanego²⁸.

Za swoją pracę została odznaczona: Medalem 10-lecia Polski Ludowej (1955), Odznaką XV-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska za długoletnią pracę i pobyt na Ziemiach Odzyskanych (1960) i Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej oraz Złotym Krzyżem Zasługi. W 1955 roku otrzymała dyplom 10-lecia Politechniki za współpracę w organizowaniu Biblioteki.

W latach 1948–1956 brała czynny udział w pracach Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich jako członek zarządu, sekretarz oraz skarbnik. Była też członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego (Sekcja Szkół Wyższych).

²⁶ Akta osobowe Marii Łaskawskiej-Piechaczek, Archiwum Politechniki Wrocławskiej.

²⁷ Tamże.

²⁸ Powołanie na podstawie art. 126, 128 i 131 ustawy o szkołach wyższych z dn. 5 listopada 1958 r. (Dz.U. Nr 68), rozporządzenia Ministra Szkolnictwa Wyższego (Dz.U. Nr 29, poz. 143) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 13 września 1961 r. (Dz.U. Nr 43, rozdz. III).

7 września 1956 r. wyszła za mąż Romana Piechaczka (1898–1992)²⁹.

Zmarła 21 maja 1990 r. i została pochowana na cmentarzu św. Rodziny przy ul. Smętnej we Wrocławiu.

1 listopada 1946 r. to początek pracy w Bibliotece Politechniki **Anieli Zofii Kunc-Głabińskiej**³⁰, sybiraczki, pioniera Politechniki Wrocławskiej, wieloletniego, zasłużonego pracownika – z wykształcenia ekonomistki, z powołania bibliotekarki.

Urodziła się 28 lipca 1918 r. we Lwowie w rodzinie Władysława i Antoniny z domu Kunickiej. Ojciec, Władysław Kunz, był urzędnikiem państwowym do 1933 r., a następnie, z powodu choroby, przeszedł na emeryturę. Matka zajmowała się domem i wychowywaniem czterech córek: Anieli, Józefy³¹, Marii³² i Kazimiery³³.

²⁹ Informacje z kancelarii Parafii pw. św. Rodziny we Wrocławiu.

³⁰ W latach 60. XX w Anieli, jej matce i siostrze bez pytania o zgodę, administracyjnie spolszczono nazwisko z Kunz na Kunc.

³¹ Józefa (1914–1993) w 1939 roku otrzymała posadę w przedszkolu w charakterze wychowawczynie, w latach późniejszych była kierownikiem administracyjnym Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej we Wrocławiu.

³² Maria Kunc (1923–1993) – zasłużona bibliotekarka, kustosz dyplomowany, organizator i kierownik Działu Bibliograficzno-Informacyjnego Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu.

³³ Kazimiera Wieroniej (ur. 1921) – artysta plastyk.

Aniela Kunc w siódmym roku życia zaczęła uczęszczać do Szkoły Powszechnej im. św. Marcina we Lwowie. W 1932 roku zdała egzamin wstępny do Gimnazjum Królowej Jadwigi we Lwowie, ale z powodu choroby musiała przerwać naukę do 1934 r., w którym zdała do II klasy gimnazjum nowego typu ss. Najświętszej Rodziny z Nazaretu. Po ukończeniu IV klasy rozpoczęła naukę w liceum humanistycznym.

Wraz ze starszą siostrą Józefą udzielała korepetycji, ponieważ emerytura ojca nie wystarczała na utrzymanie sześciu osób, a rodzice nie posiadali żadnego majątku.

W 1939 roku Aniela Kunc złożyła egzamin dojrzałości, ale z powodu wybuchu wojny nie mogła się dalej kształcić. W listopadzie 1939 roku ojciec Władysław został aresztowany przez NKWD. Do 1994 roku jego los pozostał rodzinie nieznany. Dopiero po ukazaniu się publikacji: *Listy Katyńskiej – ciąg dalszy. Straceni na Ukrainie* okazało się, że pod pozycją 1604 istnieje zapis: Kunc Władysław s. Antoniego ur. 1889 lista NKWD nr 71/1-67 – miejsce spoczynku nieznane.

Od stycznia 1940 r. do 13 kwietnia 1940 r. Aniela Kunc pracowała w Szpitalu Dzieciątka Jezus w charakterze pielęgniarki. 13 kwietnia 1940 r. została wraz z mamą i siostrami wywieziona do Kazachstanu w Azji Środkowej, gdzie pracowała jako robotnica w sowchozie przy uprawie tytoniu. Na podstawie umowy międzynarodowej z dn. 6 lipca 1945 r. wróciła do kraju 2 czerwca 1946 r. We Wrocławiu osiedliła się 20 października 1946 r.

21 marca 1950 r. wyszła za mąż za Mariana Głębińskiego – ekonomistę, biegłego sądowego, pracownika naukowego Biura Organizacji Rachunkowości Instytutu Finansów Ministerstwa Finansów. 13 lipca 1951 r. urodziła córkę Annę, a 3 maja 1956 r. – syna Andrzeja. Aniela Kunc-Głębińska zaczęła pracować w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej od 1 listopada 1946 r. w charakterze urzędniczki administracyjnej. Równocześnie zapisała się na pierwszy rok studiów Wyższej Szkoły Handlowej. Zaliczyła trzy lata studiów, ale z powodu choroby nie złożyła jednego egzaminu z ekonomii politycznej, co uniemożliwiło zaliczenie czwartego, ostatniego roku studiów i uzyskanie tytułu magistra.

W Bibliotece Politechniki zajmowała się Wypożyczalnią i Działem Dubletów. 1 stycznia 1949 roku zatrudniono ją na etacie rejestratora, a 1 lutego 1950 r. została mianowana asystentem bibliotecznym.

W latach pionierskich Politechniki przyczyniła się do organizacji i uruchomienia Biblioteki Głównej oraz pracowała przy rewindykacji zbiorów bibliecznych.

Włożyła dużo pracy w skompletowanie i uzupełnianie księgozbioru o polską fachową literaturę techniczną. Jako kwalifikowana bibliotekarka II stopnia prowadziła inwentarz księgozbioru i opracowywała egzemplarz obowiązkowy. Dzięki długoletniej, sumiennej pracy uzyskała bardzo dobre, praktyczne przygotowanie do pracy w zawodzie bibliotekarskim. Była wzorowym i cenionym pracownikiem służby bibliecznej. Przez cały okres pracy w uczelni brała również aktywny udział w pracy społecznej, głównie w związkach zawodowych.

Była chwalona przez przełożonego mgra Józefa Tarnawskiego, który we wniosku o awans napisał: „W czasie sześcioletniej swej pracy przeszła przez wszystkie działy Biblioteki i dała się poznać jako sumienny, inteligentny o zmyśle organizacyjnym pracownik. Dobrze opanowana znajomość języka rosyjskiego oraz studiów Wyższej Szkole Handlowej w dziedzinie organizacji przemysłu, jak i oddanie się pracy bibliotekarskiej czynią z niej pełnowartościowego pracownika. Politycznie bezpartyjna, społecznie aktywny członek w grupie związkowej (referat socjalno-bytowy)”³⁴.

Z dniem 1 lipca 1960 r. została awansowana na stanowisko starszego bibliotekarza. 1 stycznia 1969 r. powierzono jej funkcję kierownika Oddziału Opracowania Druków Zwartych. 1 maja 1970 r. awansowała na stanowisko kustosa służby bibliecznej³⁵.

15 lutego 1974 r. zrezygnowała z funkcji kierownika Oddziału Opracowania Druków Zwartych, a 1 lipca 1974 r. przeszła do pracy w Studium Wychowania Fizycznego i Sportu, gdzie od podstaw zorganizowała bibliotekę. Przed Jej odejściem na emeryturę dyrektor BG doc.

³⁴ Akta osobowe Anieli Kunc-Głąbińskiej, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 619/1, p. 438.

³⁵ Po wyrażeniu zgody Ministra Szkolnictwa Wyższego na zwolnienie od wymagań kwalifikacyjnych w zakresie wykształcenia.

Czesław Daniłowicz napisał: „Aniela Kunc-Głębińska jest pracownikiem BG i OINT od 1946 r. i należy do pierwszych jej organizatorów. Przez wiele lat pełniła funkcję kierownika Oddziału Opracowania Druków Zwartych, a od 1974 r. pracuje w Bibliotece Studium Wychowania Fizycznego, którą zorganizowała od podstaw. Jest bardzo dobrym fachowcem – zarówno Dyrekcja Studium Wychowania Fizycznego i Dyrekcja Biblioteki Głównej i OINT ceni wysoko duży wkład pracy Anieli Kunc-Głębińskiej na zajmowanym obecnie stanowisku”³⁶. Była również ceniona powszechnie za okazywaną życzliwość – szczególnie wobec młodej kadry bibliotekarskiej. Pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego w Bibliotece Studium Wychowania Fizycznego i Sportu pracowała aż do 30 września 1979 r., a 1 października 1979 r. przeszła na emeryturę.

Była członkiem zwyczajnym Związku Nauczycielstwa Polskiego, członkiem zwyczajnym Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, a następnie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W okresie od 5 grudnia 1954 r. do 12 stycznia 1957 r. była radną Miejskiej Rady Narodowej Wrocławia.

Za swe zasługi dla Biblioteki i bibliotekarstwa została odznaczona: Medalem 10-lecia Polski Ludowej (1955), Odznaką XV-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska (1960), Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego (1967), Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej (1968), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1970), Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990).

Zmarła 15 czerwca 2002 r. we Wrocławiu. Została pochowana 20 czerwca 2002 r. na cmentarzu przy ul. Bujwida we Wrocławiu.

Do grona okresu pionierskiego wpisują się również pracownicy zatrudnieni na początku lat 50. XX w. i zasłużeni w dziele rozwoju i ugruntowania działalności bibliotecznej Uczelni: mgr Danuta Adamus, mgr Irena Węglowska, mgr Maria Engiel, mgr Józef Cader, mgr Stanisław Pietraszko oraz mgr Edward Stettinger. Biogramy mgra Józefa Cadera i mgra Stanisława Pietraszki zostały już wcześniej opublikowane³⁷.

³⁶ Akta osobowe Anieli Kunc-Głębińskiej, dz. cyt.

³⁷ M. Dubiński, *Józef Cader – wicedyrektor Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Wizerunek bibliotekarza*, Joanna Czyrek, Bożena Górna

16 października 1949 r. została zatrudniona w Bibliotece Politechniki **mgr Danuta Adamus**, z wykształcenia romanistka, która przepracowała 11 lat w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej, a następnie 27 lat w Studium Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej.

Urodziła się 16 grudnia 1923 r. we Lwowie w rodzinie Jakuba Górki i Marii z domu Stolba. Ojciec, Jakub, był urzędnikiem pocztowym. Matka, Maria, zajmowała się domem i wychowaniem dwóch córek – Elżbiety i Danuty. Elżbieta uzyskała stopień magistra Akademii Handlu Zagranicznego.

Danuta Adamus w 1936 r. ukończyła sześć klas Szkoły Powszechnej im. św. Marii Magdaleny we Lwowie. Następnie uczęszczała do Państwowego Żeńskiego Gimnazjum Ogólnokształcącego im. Królowej Jadwigi. W 1939 roku ukończyła trzecią klasę gimnazjalną. Gdy do Lwowa wkroczyła Armia Czerwona wprowadzono system koedukacyjny szkół oraz sowiecką strukturę kształcenia systemem 10-letniego nauczania. Gimnazjum zlikwidowano, a uczennice przeniesiono do utworzonej dziesięcioletniej koedukacyjnej szkoły średniej nr 10 we Lwowie. W sierpniu 1939 r. zmarł ojciec i musiała połączyć dalsze kształcenie z pracą zarobkową (korepetycje i robótki na drutach).

W 1941 roku ukończyła IX klasę szkoły średniej, nie mogła jednak kontynuować nauki, ponieważ władze hitlerowskie uniemożliwiły to, zamykając dla Polaków wszystkie szkoły ogólnokształcące. W 1941 roku zapisała się do Państwowej Szkoły Handlowej Wyższego Stopnia z polskim językiem nauczania przygotowującej do matury. Wykładowcami byli zwolnieni z Uniwersytetu i Wyższej Szkoły Ekonomicznej światowej sławy profesorowie: Zygmunt Czerny, Jerzy

(red.), TArt, Wrocław 2006. s. 151–160; M. Dubiński, *Stanisław Pietraszko – kierownik Oddziału Informacji Bieżącej w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa*, Joanna Czyrek, Bożena Górna (red.), TArt, Wrocław 2008, s. 231–242.

Kuryłowicz i prof. Stefan Górniak. W 1942 roku otrzymała dyplom ukończenia nauki z wynikiem bardzo dobrym. W sierpniu 1942 r. zaczęła pracować jako goniec registratury w Centrali Rolniczej (Landwirtschaftliche Zentralstelle) we Lwowie. W październiku 1944 r. podjęła naukę w dziesiątej klasie szkoły średniej nr 10, którą ukończyła z wyróżnieniem w lipcu 1945 r. To świadectwo (będące odpowiednikiem polskiej matury) dawało jej wstęp na wszystkie uczelnie wyższe.

W październiku 1945 r. wyjechała do Polski ostatnim transportem z Operą i Filharmonią Lwowską, w której pracował jej kuzyn. Na cztery miesiące zatrzymała się w Rzeszowie u swojej siostry Elżbiety Siwoń. Stamtąd cała rodzina przeniosła się do Wrocławia. We Wrocławiu w latach 1945–1949 studiowała filologię romańską na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. W roku 1950 przeniosła się na Uniwersytet Toruński, gdzie prof. Zygmunt Czerny, promotor jej pracy magisterskiej, objął katedrę. 21 czerwca 1951 r. Danuta Adamus uzyskała stopień magistra filologii francuskiej na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Podczas całego okresu studiów zarabiała częściowo na utrzymanie swoje i matki, pracując dorywczo jako pomoc w zakładzie filatelistycznym przy sortowaniu znaczków, udzielając korepetycji i tłumacząc teksty wydawane w Instytucie Śląskim. Ponadto korzystała z pomocy siostry Elżbiety i jej męża Bolesława Siwonia, profesora Akademii Ekonomicznej.

W latach 1948–1949 uczyła języka francuskiego i łaciny w pierwszej powstałej we Wrocławiu szkole Towarzystwa Przyjaciół Dzieci oraz w Gimnazjum i Liceum Mechanicznym. Gdy na podstawie zarządzenia kuratorium wrocławskiego w szkołach tych język francuski został zniesiony, zaczęła pracować w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej. Została tam zatrudniona 16 października 1949 r. na stanowisku kontraktowego rejestratora, a od 1 lutego 1950 r. na stanowisku asystenta biblioteki.

W grudniu 1950 r. wyszła za mąż za Mariana Adamusa (1924–1993), naukowego asystenta Biblioteki Uniwersyteckiej, późniejszego profesora językoznawstwa, rektora WSP w Opolu w latach 1981–1984.

Wniosek o zmianę kategorii zaszeregowania Danuty Adamus dyrektor Biblioteki Józef Tarnawski uzasadnił następująco: „Zdolna, inteligentna, dobrze opanowała wszystkie działy pracy bibliotecznej. Z wykształcenia lingwista (j. francuski, angielski), pracuje od roku w dziale katalogowania, wkładając w swą pracę wiele sumienności. Politycznie bezpartyjna, społecznie aktywny członek w grupie związkowej (referat kulturalno-oświatowy). Nabyta wiedza bibliotekarska, wykształcenie, inteligencja i zmysł organizacyjny oraz trzyletnia praktyka biblioteczna w pełni uzasadniają wniosek do przegrupowania”³⁸.

1 października 1953 r. mgr Danuta Adamus objęła kierownictwo Działu Opracowania po mgr Zofii Prot, która przeszła do pracy w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej.

1 września 1954 r. awansowała na stanowisko bibliotekarza, 1 czerwca 1956 r. – starszego bibliotekarza. W uzasadnieniu wniosku Józef Tarnawski napisał: „Mgr Danuta Adamus pracuje w Bibliotece od roku 1949. Po przejściu przez wszystkie działy pracy bibliotecznej pracowała w Dziale Opracowania, a od roku 1953 pełni funkcję kierownika Działu Opracowania. Wiedza fachowa, ukończony z wynikiem dodatnim kurs bibliotekarski II stopnia, oddanie i sumienność w pracy uzasadniają wniosek”³⁹. 1 stycznia 1958 r. została mianowana kustoszem. Oprócz wcześniejszych pochwał dyrektor Tarnawski docenił inne zalety: „Mgr Danuta Adamus posiada dobrą znajomość zawodu bibliotekarskiego, obdarzona inicjatywą, bardzo dobrze zorganizowała dział opracowania. Sumienna, bardzo pracowita, z inicjatywą, bardzo dobrze spełnia swe obowiązki. Wiedza fachowa, zasługi organizacyjne, charakter i inteligencja”⁴⁰. Od 1955 roku pełniła dodatkowo funkcję lektora w Politechnice Wrocławskiej, prowadząc godziny zleczone lektoratów języka francuskiego.

12 września 1960 r. Danuta Adamus zwróciła się z prośbą do rektora Politechniki Wrocławskiej o zwolnienie z dniem 30 wrze-

³⁸ Akta osobowe Danuty Adamus, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. akt. 875.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

śnia 1960 r. ze stanowiska kustosa w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej. W uzasadnieniu napisała: „Prośbę swą motywuję tym, że pragnę przejść wyłącznie na etat lektora języka francuskiego przy Studium Języków Obcych Politechniki. Dotychczas prowadziłam jedynie godziny zlecone ze względu na brak etatu, co łączyło się ze zbyt małą, choć stale wzrastającą ilością godzin lektoratów tego języka. W chwili obecnej, gdy ilość godzin urosła do pensum wymaganego przy etacie, decyduję się na wybór stanowiska najbardziej odpowiadającego mojej specjalizacji”⁴¹.

1 października została zatrudniona na etacie lektora języka francuskiego. Pierwszego października 1964 r. w ramach Studium Języków Obcych utworzono zespół języków romańskich, a kierownictwo tego zespołu powierzono mgr Danucie Adamus. 1 września 1968 r. została mianowana wykładowcą. Jako dydaktyk mgr Danuta Adamus była wzorem niezwykłego taktu i precyzji zarówno w przekazywaniu wiedzy, jak i w egzekwowaniu wiadomości. Te same cechy przejawiała również w pracy z kierowanym przez siebie zespołem. Jej zasługą było m.in. to, że oprócz języka francuskiego na Politechnice nauczano języka włoskiego i hiszpańskiego. Z pracą zawodową mgr Danuta Adamus łączyła przez wiele lat pracę społeczną. Bezinteresownie prowadziła kursy języka rosyjskiego i francuskiego dla pracowników Biblioteki Głównej. Od 1961 roku prowadziła społecznie zajęcia ze studentami piątego roku pragnącymi pogłębić znajomość języka francuskiego. W 1965 roku nawiązała współpracę z Ośrodkiem Metodycznym przy Kuratorium i z Katedrą Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Podjęła się bezinteresownego prowadzenia comiesięcznych seminariów metodycznych dla nauczycieli języka francuskiego z województwa wrocławskiego, w których brali udział zapraszani z ambasady francuskiej attaché do spraw kultury. Za pracę dydaktyczną była wielokrotnie wyróżniana nagrodami i dyplomami. 1 września 1975 r. awansowała na stanowisko starszego wykładowcy. Odpowiadała także za nauczanie języka francuskiego studentów Systemów Informacji Naukowo-Technicznej PW, jak również pracowała w Zespole Szkolenia Pedagogicznego.

⁴¹ Tamże.

W latach 1960–1977 była przewodniczącą Rady Oddziałowej Związków Zawodowych. Była także członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego. W ciągu swej długoletniej pracy otrzymała kilka nagród Rektora (1982–1986) oraz Złoty Krzyż Zasługi (1973), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1980), Medal Edukacji Narodowej (1982), Medal 40-lecia PRL (1985), Nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – zespołową (1972), Złotą Odznakę Związków Zawodowych (1977). Dyrektor Studium Języków Obcych dr Waław Sielicki w opinii o przedłużeniu pracy Danucie Adamus po osiągnięciu wieku emerytalnego napisał: „Jest najbardziej cenionym i zasłużonym pracownikiem Studium Nauki Języków Obcych. Jej bogate doświadczenie dydaktyczne i organizacyjne bardzo się przydadzą w okresie rozruchu nowego roku akademickiego w październiku”⁴².

Pracowała do 30 października 1987 r., następnie przeszła na emeryturę.

1 listopada 1953 r. została zatrudniona w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej **mgr Maria Helena Engiel** – z wykształcenia romanistka, z zamiłowania bibliotekarz. W Bibliotece Politechniki Wrocławskiej pracowała 30 lat. Jedna z pionierek Biblioteki Politechniki Wrocławskiej.

Urodziła się 2 lipca 1922 r. w Wilnie w rodzinie Mieczysława Engiela, wileńskiego adwokata, który w procesach sądowych stawał w obronie polskich patriotów. W 1943 roku został rozstrzelany przez Niemców. Matka po przyjeździe do Wrocławia podjęła pracę urzędniczką w PKO. Siostra – Zofia była absolwentką psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, po II wojnie światowej pracowała w Centralnej Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego, w Poradni Foniatrycznej jako ceniony we Wrocławiu i Polsce logopeda.

Maria Engiel wychowała się w domu dostatnim, pełnym książek i muzyki. Chodziła do szkoły powszechnej w Wilnie. W 1932 roku

⁴² Tamże.

zaczęła uczęszczać do Gimnazjum Sióstr Nazaretanek w Wilnie, które ukończyła w 1940 r., zdając maturę typu humanistycznego. W tym samym roku zapisała się na filologię romańską Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie. Po wybuchu wojny sowiecko-niemieckiej i po zajęciu Wilna przez Niemców została wraz z innymi Polakami usunięta z Uniwersytetu.

W roku akademickim 1942/1943 zaczęła studiować na tajnych kompletach filozofię, psychologię i pedagogikę. Od roku 1943 pracowała jednocześnie zarobkowo w Litewskiej Izbie Gospodarczej jako urzędniczka, a po zajęciu Wilna przez Związek Radziecki w lipcu 1944 r. była zatrudniona jako kasjerka na kolei, następnie jako urzędniczka w Komisji Ekspertyzy Lekarskiej, później jako maszynistka w Instytucie Higieny w Wilnie. W lipcu 1945 r. na podstawie umowy repatriacyjnej wyjechała z Wilna wraz z matką, siostrą i nianią. Po krótkim pobycie u rodziny w Warszawie, udała się do Częstochowy, gdzie otrzymała pracę nauczycielki szkoły powszechnej.

We wrześniu 1947 r. przenieśli się do Wrocławia, aby wstąpić na Uniwersytet i kontynuować rozpoczęte w Wilnie studia romanistyczne. Jednocześnie pracowała cały czas zarobkowo – początkowo jako bibliotekarka w Instytucie Katolickim, następnie jako nauczycielka w szkole powszechnej. Od września 1950 r. do października 1953 r. była zatrudniona w biurze Rady Adwokackiej we Wrocławiu w charakterze kasjerki, referentki-maszynistki i sekretarki Wojewódzkiej Komisji Dyscyplinarnej ds. adwokatów. Studia ukończyła w 1952 r., uzyskując stopień magistra filozofii. Z pracy w Radzie Adwokackiej zwolniła się na własną prośbę, gdyż chciała w większym stopniu wykorzystywać umiejętności zdobyte w czasie studiów. Była członkiem Związku Zawodowego Pracowników Instytucji Społecznych (obecnie: Pracowników Państwowych i Społecznych).

1 listopada 1953 r. Maria Engiel została zatrudniona przez rektora Politechniki Wrocławskiej prof. Dionizego Smoleńskiego na stanowisko kontraktowej asystentki w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej.

Po przejściu praktyki w poszczególnych działach Biblioteki objęła stanowisko kierownika Wypożyczalni, którą bardzo energicznie i sumiennie prowadziła przez 10 lat.

1 czerwca 1956 została awansowana na stanowisko bibliotekarza. Dyrektor Józef Tarnawski napisał: „Mgr Maria Engiel pracuje w Bibliotece od r. 1953 w Dziale Udostępniania. Inteligentna, w dobrym stopniu opanowała wiedzę biblioteczną i przyczyniła się do podniesienia czytelnictwa studenckiego. Oddanie się pracy bibliotekarskiej, dbałość o dobro biblioteczne oraz umiejętności uzasadniają wniosek”⁴³.

1 stycznia 1958 r. mianowano ją starszym asystentem, a 30 maja 1960 r. dodatkowo została zatrudniona w ramach prac zleconych w Pracowni Fotomikrofilmowej Biblioteki.

1 stycznia 1962 r. została awansowana na stanowisko kustosza.

W 1963 roku objęła trudny i skomplikowany referat katalogu przedmiotowego, w którym dokonała wielu istotnych zmian, zwłaszcza w zakresie wprowadzenia aktualnej terminologii naukowej.

16 grudnia 1967 r. rektor Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. Alfred Jahn, wnioskował do rektora Politechniki Wrocławskiej o przyznanie mgr Marii Engiel dodatku 20% od sumy poborów oraz nagrody za wzorowe kierowanie praktyką wakacyjną studentów Katedry Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. „Zajęcia prowadzone przez p. Marię Engiel stały na wyjątkowo wysokim poziomie, a program praktyki został rozszerzony o wiele cennych elementów wiedzy bibliotekarskiej”⁴⁴.

Długoletnie zajęcia dydaktyczne ze studentami I roku z przysposobienia bibliotecznego i prowadzenie praktyk dla studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetów Wrocławskiego, a także i Warszawskiego spowodowały, że dnia 18 kwietnia 1969 r. Maria Engiel uzyskała pełne prawa bibliotekarza dyplomowanego. Komisja Egzaminacyjna dla Bibliotekarzy Dyplomowanych przy Ministrze Oświaty i Szkolnictwa Wyższego uznała dorobek Marii Engiel za równorzędny z kwalifikacjami uprawniającymi do ubiegania się

⁴³ Akta osobowe Marii Engiel, Archiwum Politechniki Wrocławskiej sygn. 770, p. 109.

⁴⁴ Opinia rektora UW w aktach osobowych w Archiwum PW.

o stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, w związku z czym zwolniła ją z egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego⁴⁵.

1 maja 1969 r. mianowano ją adiunktem bibliotecznym, a 1 października 1972 r. – kustoszem dyplomowanym. 1 maja 1979 r. awansowała na stanowisko starszego kustosa dyplomowanego.

Maria Engiel brała również aktywny udział w pracach społecznych. Działała w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, m.in. na stanowisku przewodniczącej Koła SBP przy Bibliotece Głównej PW, była członkiem Sądu Koleżeńkiego w Zarządzie Okręgu SBP we Wrocławiu. W latach 1968–1975 wchodziła w skład Komisji Rewizyjnej przy RO ZNP w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej.

Za swoją pracę została odznaczona: Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej (1972), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1990).

W opinii o przedłużeniu pracy, pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego przez Marię Engiel, kierownik Oddziału Opracowania Druków Zwartych, mgr inż. Czesław Piekut, 16 czerwca 1982 r. napisał: „Pani mgr Maria Engiel wykonuje swe obowiązki służbowe z niezwykłym zaangażowaniem wciąż doskonaląc metody pracy. Od 20 lat prowadzi katalog przedmiotowy dbając o nadążenie jego słownictwa za rozwojem nauki. W swej odpowiedzialnej pracy korzysta z konsultacji z pracownikami naukowymi Politechniki, których potrafiła zainteresować problematyką rzeczowego opracowania książek. Przekazuje swoje bogate doświadczenie nowym pracownikom. Jej odejście w obecnej chwili odbije się na jakości opracowania rzeczowego, umożliwiającego tematyczny dostęp użytkowników do księgozbioru”⁴⁶.

Człowiek wielkiego serca, zawsze chętnie służyła pomocą czytelnikom i koleżankom, zyskując sobie uznanie jako niekwestionowany autorytet zawodowy i moralny.

⁴⁵ Podstawa prawna: Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22 kwietnia 1967 r. w sprawie warunków zatrudniania w instytucjach naukowo-badawczych w Polskiej Akademii Nauk i w szkolnictwie wyższym bibliotekarzy dyplomowanych i pracowników służby bibliotecznej oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej i dokumentalistów służby informacyjnej, naukowej, technicznej i ekonomicznej (Dz.U. 1967, Nr 14, poz. 63).

⁴⁶ Akta osobowe Marii Engiel, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 770, p. 109.

Maria Engiel przeszła na emeryturę 1 stycznia 1984 r. Zmarła 4 kwietnia 2000 r. Została pochowana na cmentarzu przy ul. Bujwi-
da we Wrocławiu.

* * *

Chciałbym wyrazić ogromną wdzięczność Pani Profesor Marii Piđlypczak-Majerowicz, która zainteresowała mnie tematem, a także bezpośrednim przełożonym, którzy umożliwili mi dotarcie do wszelkich materiałów dotyczących pionierów: dokumentów archiwalnych, informacji od osób z rodzin, przyjaciół i kolegów z pracy. Dzięki temu powstało kompletne opracowanie nt. wybitnych bibliotekarzy-pionierów, którzy dla wielu z nas są wzorem godnym naśladowania. Na uwagę zasługuje fakt, że większość pionierów Biblioteki Politechniki Wrocławskiej pochodziło ze Lwowa, gdzie odebrali gruntowne wykształcenie humanistyczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza (J. Tarnawski, M. Łaskawska-Piechaczek – historia) lub na Politechnice Lwowskiej (R. Haisig – leśnictwo, Zofia Prot – chemia). Ponadto Józef Tarnawski zdobył doświadczenie biblioteczne w Bibliotece Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, a Roman Haisig – w Bibliotece Politechniki Lwowskiej. Doświadczeniem i wiedzą praktyczną chętnie dzielili się ze swoimi współpracownikami lub podwładnymi.

Szczególne podziękowania pragnę złożyć Panom: Stanisławowi Pietraszce, prof. Tomaszowi Protowi, Marianowi Głabińskiemu, Maciejowi Tarnawskiemu za pomoc i uzupełnienie biogramów o cenne informacje.

BIBLIOGRAFIA

Józef Tarnawski

- [1] *Kalendarium [w:] 60 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, B. Makarska-Deszcz (red.), Wrocław 2006.
- [2] Koniaszewska T., Uniejewska A., *System biblioteczno-informacyjny na Politechnice Wrocławskiej w latach 1946–2006*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007.
- [3] Matuszak A., Talarczyk-Malcher Ł., *Organizacja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Raport BGł i OINT PWr, 2005, Seria: U, nr 188.

- [4] Akta osobowe Józefa Tarnawskiego, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. akt. 555, p. 849.

Roman Haisig

- [5] Akta osobowe Romana Haisiga, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 147/1, p. 123.

Zofia Prot

- [6] Akta osobowe Zofii Prot, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. akt. 64/1, poz. 913.
[7] Akta osobowe Zofii Prot, Archiwum Politechniki Warszawskiej, nr 439.
[8] Rzeszut H., *Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej*, Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej, 2008, nr 12, s. 120.

Maria Łaskawska-Piechaczek

- [9] Akta osobowe Marii Łaskawskiej-Piechaczek, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 280, t. 297.

Aniela Kunc-Głabińska

- [10] Akta osobowe Anieli Kunc-Głabińskiej, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 619/1, p. 438.

Danuta Adamus

- [11] Akta osobowe Danuty Adamus, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. akt. 875.

Maria Engiel

- [12] Akta osobowe Marii Engiel, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 770, p. 109.

Ogólna

- [13] Łysakowski A., *Katalog przedmiotowy*, Warszawa 1946.
[14] Bałaban M., *Historia Żydów w Krakowie i na Kazimierzu 1304–1655*, (Kraków) 1931.
[15] Dubiński M., *Józef Cader – wicedyrektor Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Wizerunek bibliotekarza*, Joanna Czyrek, Bożena Górna (red.), TArt, Wrocław 2006.
[16] Dubiński M., *Stanisław Pietraszko – kierownik Oddziału Informacji Bieżącej w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa*, Joanna Czyrek, Bożena Górna (red.), TArt, Wrocław 2008.

Marek Dubiński, Jolanta Wróbel
Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

ROZWÓJ SELEKTYWNEJ DYSTRYBUCJI INFORMACJI NA TLE DZIAŁALNOŚCI ODDZIAŁU ROZPOWSZECHNIANIA INFORMACJI BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ W LATACH 1975–2002

WSTĘP

W XX w. lawinowo wzrosła liczba publikacji naukowych, patentów, opracowań technologicznych, we wszystkich dziedzinach wiedzy. Dostęp do właściwej informacji ukazującej się w różnorodnych źródłach był jednym z najpoważniejszych problemów pracowników naukowych. Potrzebna była informacja aktualna, bo opóźnienia w dotarciu do najnowszych osiągnięć wiedzy powodowały niepotrzebny wysiłek i stratę czasu na powielanie badań. Nic więc dziwnego, że rozwój informatyki i pojawienie się pod koniec lat 50. XX w. komputerów przyczyniły się do pierwszych prób ich użycia w celu automatycznego wyszukiwania informacji naukowej.

W roku 1958 Hans Peter Luhn – pracownik Działu Rozwoju Systemów IBM w Nowym Jorku podjął próbę zbudowania systemu wyszukiwania informacji, przy pomocy maszyny cyfrowej. Założeniem tego systemu było informowanie potencjalnych odbiorców

o nowych, aktualnych publikacjach, odpowiadających ich zainteresowaniom naukowym. Podstawą systemu było stworzenie odpowiednio skonstruowanego profilu wyszukiwawczego, mającego na celu usprawnienie procedury otrzymywania danych na żądanie użytkownika.

Jako pierwszy, Hans Peter Luhn w swojej pracy¹ wprowadził pojęcie „Selektywna Dystrybucja Informacji” oznaczające zautomatyzowany system przeznaczony do bezzwłocznego sortowania opracowań dokumentacyjnych (a więc informacji o źródłach) na potrzeby ściśle określonych użytkowników, realizowany przez porównywanie odpowiednio zakodowanej zawartości treściowej źródeł informacji z tak samo zakodowanym profilem zainteresowań użytkownika-abonenta.

Autorzy, dla porównania, wybrali definicję zaproponowaną przez Juliana Fercza i Aleksandrę Niemczykową: *system informacji przekazuje w regularnych odstępach czasu wykazy bieżąco opublikowanych prac na określone tematy lub z zakresu bardzo wąskich dziedzin – abonentom, którzy przez dłuższy czas nad tymi tematami lub w tych dziedzinach pracują. Abonenci dostarczają systemowi instrukcje wyszukiwawcze, tzw. profile. System stale gromadzi bieżącą literaturę naukową i fachową lub otrzymuje opisy dokumentów od innych systemów; z chwilą wprowadzenia do zbiorów są one porównywane z profilami. Te opisy, które są zgodne z profilami, zostają wydrukowane i są regularnie rozsyłane między abonentów. Abonent sprawdza stopień trafności dokumentów, o których otrzymał informację, i powiadamia system o dokumentach nietrafnych. W ten sposób użytkownik prowadzi dialog z systemem SDI i permanentnie kontroluje i podnosi poziom zgodności profilu ze swymi potrzebami informacyjnymi (podnosi stopień pertynencji)*².

¹ *Selective Dissemination of new scientific information with aid of electronic processing equipment*. Presented at the 126th Meeting of the American Association for the Advancement of Science Association for Computing Machinery, [w:] *American Documentation*, 1961, Vol. 12, Issue 2, s. 131–138.

² J. Fercz, A. Niemczykowa, *Podstawy nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej*, Warszawa 1991, s. 181.

Informacja dostarczana przez Systemy Selektywnej Dystrybucji Informacji (SDI) charakteryzuje się trzema podstawowymi cechami: jest aktualna, ciągła i indywidualna. Celem systemu nie jest wyszukiwanie odpowiednich dokumentów na jednorazowe zamówienie, lecz ciągle informowanie o nowościach tak, aby użytkownicy byli zorientowani na bieżąco, co się aktualnie dzieje w ich dziedzinie, bez śledzenia różnorodnej literatury ukazującej się w wielu źródłach na interesujący ich temat.

Do obsługi informacyjnej użytkowników systemy SDI wykorzystywały opracowane w specjalistycznych ośrodkach serwisy informacyjne na taśmach magnetycznych – bazy danych, w większości odpowiedniki źródeł drukowanych (wydawnictw abstraktowych), zapisywanych w odpowiednim kodzie i formacie. Kodowane były też pytania użytkowników tworzące profile i przez porównanie pytań z informacjami na taśmach otrzymywano zbiór dokumentów spełniających warunki zawarte w profilu.

POCZĄTKI ROZWOJU SELEKTYWNEJ DYSTRYBUCJI INFORMACJI W BIBLIOTECE POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Pionierami wdrażania systemu SDI w Polsce była Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej oraz dwa inne ośrodki naukowe: Ośrodek Informacji Chemicznej Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej oraz Główna Biblioteka Lekarska. Intensywne przygotowania do eksploatacji systemu SDI rozpoczęły się w 1972 roku, kiedy to ówczesny dyrektor Biblioteki PWr dr inż. Czesław Daniłowicz starał się o przyznanie środków dewizowych na prenumeratę wydawnictw informacyjnych na nośnikach maszynowych. Etap ten udało się zakończyć dopiero z początkiem 1974 r. W tym też roku przedstawiciel Biblioteki mgr inż. Bogumił Szablowski przebywał w INSPEC Stadion House oraz w Brytyjskim Stowarzyszeniu Inżynierów Elektryków, zapoznając się z organizacją ośrodka przetwarzania danych oraz selektywnej dystrybucji informacji. Przeanalizowano około 80 baz danych,

ustalając serwisy najbardziej odpowiadające potrzebom Uczelni. Początkowo wybrano bazy INSPEC (fizyka, elektronika) i CAC³ (chemia), których zakres tematyczny pokrywał zainteresowania 60% pracowników naukowych PWr. Wydawnictwa te były znane pracownikom, ponieważ prenumerowano je również w wersji drukowanej. Pomoc merytoryczną przy uruchomieniu systemu SDI zaoferowali przedstawiciele węgierskich instytucji naukowych: Marta Egyhazy z Uniwersytetu Chemicznego w Veszpremie oraz Istvan Horvath z Instytutu Fizyki Jądowej⁴, którzy mieli już pewne doświadczenie w zakresie funkcjonowania SDI.

W połowie 1974 r. Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej powierzyło Politechnice Wrocławskiej zadanie obsługi użytkowników w zakresie selektywnej dystrybucji informacji w ramach Krajowego Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej (SINTO). Na mocy porozumienia Biblioteka Główna PWr zaczęła prowadzić w imieniu CINTE odpłatne usługi SDI dla użytkowników z całego kraju⁵.

Próbne wyszukiwanie informacji w trybie on-line nastąpiło 25 sierpnia 1974 r.⁶, a już w październiku Centrum Obliczeniowe PWr dokonało próbnego wydruków z baz INSPEC i PASCAL (dotyczących m.in. metalurgii, ochrony środowiska), otrzymując zadowolające wyniki.

Pierwsze profile wyszukiwawcze tworzyli między innymi pracownicy Zakładu Systemów Informacyjnych (ZSI) – mgr inż. Zbigniew Zajączkowski, mgr inż. Andrzej Rogowski, mgr inż. Danuta Bielecka. Obsługa użytkowników (rejestracja zamówień, tworzenie profili wyszukiwawczych, wysyłka wydruków) była prowadzona

³ Od połowy 1979 r. w miejsce bazy CAC pojawiła się nowa wersja – baza CA Search.

⁴ Kronika Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej.

⁵ Ł. Maciejewska, H. Szarski, *Organizacja i funkcjonowanie systemu selektywnej dystrybucji informacji w krajowym systemie informacji SINTO – doświadczenia Politechniki Wrocławskiej*, Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 1978, nr 1, s. 21–26.

⁶ Kronika Biblioteki ..., dz. cyt.

przez mgr Danutę Nowaczyńską, Krystynę Wojewodę (obecnie Całka), mgr Elżbietę Kowalską (obecnie Witkowska) w Oddziale Informacji Tematycznej pod kierownictwem mgr Łucji Talarczyk (obecnie Talarczyk-Malcher).

Wydruki z taśm magnetycznych INSPEC trafiły do użytkowników w listopadzie 1974 r., a pierwsze zamówienie z zewnątrz na profile z bazy INSPEC nadeszło 9 stycznia 1975 r. z Instytutu Fizyki PAN w Poznaniu, natomiast 31 stycznia po raz pierwszy dokonano wydruków profili z bazy CAC, zamówionych również przez użytkowników spoza Politechniki Wrocławskiej.

POWSTANIE I DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁU ROZPOWSZECHNIANIA INFORMACJI

Wzrastająca liczba zamówień i potrzeba profesjonalnej obsługi użytkowników wpłynęły na decyzję o utworzeniu 1 marca 1975 r. Oddziału Rozpowszechniania Informacji (ORI). Kierownikiem został mgr inż. Henryk Szarski⁷, ówczesny projektant w Zakładzie Systemów Informacyjnych. Pierwszymi pracownikami Oddziału byli: mgr Elżbieta Kowalska, mgr Danuta Dudziak, inż. Mirosława Babiarsz i Krystyna Wojewoda. Od połowy 1975 r. zaczęto przeprowadzać wyszukiwania w bazach PASCAL (m.in. nauki o ziemi, przemysł chemiczny) i ISMEC (m.in. materiałoznawstwo, mechanika).

Użytkownikiem systemu SDI mógł być każdy pracownik instytucji państwowej w Polsce, który złożył zamówienie i wniósł opłatę abonamentową za profil za pośrednictwem swojej instytucji. Instytucjami tymi były ośrodki naukowe, szkoły wyższe, instytuty naukowe i instytucje PAN, biura projektowe oraz różne zakłady przemysłowe z 34 miast w kraju. Koszty, którymi był obciążony zamawiający, wiązały się głównie z zakupem baz danych i czasem pracy maszyny cyfrowej. Zamówienie, składane na odpowiednim formularzu, zawierało temat zainteresowań, omówienie zakresu

⁷ Obecnie dr inż. Henryk Szarski od 1984 r. jest Dyrektorem Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej.

tematycznego, proponowane słowa kluczowe i ich synonimy. Na tej podstawie pracownicy ORI, tzw. kompilatorzy, tworzyli profil wyszukiwawczy, kombinację terminów połączonych operatorami Boole'a. Pod koniec 1975 r. ORI zarejestrował już 1459 profili⁸. Nie każde zamówienie było wypełnione poprawnie, stąd często kontaktowano się z abonentem, aby wyjaśnić wątpliwości, uściślić temat i zaproponować inny sposób jego ujęcia. Kontakty z użytkownikiem powierzano specjalistom z danej dziedziny wiedzy, dlatego kompilatorami zostawały osoby z wyższym wykształceniem, zgodnym z tematyką eksploatowanych baz danych. Komplectowanie kadry odbywało się poprzez ogłoszenia na różnych wydziałach uczelni wrocławskich oraz w bibliotekach. Wśród kompilatorów byli inżynierowie mechanicy, informatycy, elektrycy, fizycy, chemicy, górnicy, romanista, biolog, geodeta i ekonomista. Każde nowe zamówienie miało oddzielną teczkę oznaczoną numerem profilu, w której była przechowywana całość dokumentacji z nim związanej (formularz zamówienia, wszystkie wersje profili, uzgodnienia z użytkownikiem, statystyki wyszukiwania). Gotowe profile wyszukiwawcze były kodowane na perforowanej taśmie papierowej i dołączane do głównego zbioru profili dla każdej bazy, przechowywanego na taśmie magnetycznej. Po dostarczeniu kolejnego krążka taśmy magnetycznej z informacjami (za ostatni tydzień, dwa tygodnie lub miesiąc – w zależności od cyklu ukazywania się danej bazy) następowało wyszukiwanie, czyli przetworzenie na polskich maszynach cyfrowych serii ODRA 1300, w Centrum Obliczeniowym Politechniki Wrocławskiej. Oprogramowanie wykorzystywane do przetwarzania danych zostało zaprojektowane w języku PLAN 3 w Zakładzie Systemów Informacyjnych przy Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej. Wyszukiwanie polegało na porównaniu pytań zawartych w profilu wyszukiwawczym z informacjami nadesłanymi na taśmie. Dokumenty spełniające warunki zawarte w profilu były druko-

⁸ Ł. Maciejewska, H. Szarski, Ł. Talarczyk, *System Selekttywnej Dystrybucji Informacji na Politechnice Wrocławskiej w latach 1974–1976*, Komunikaty BG. i OINT PWr, 1977, Ser. D, nr 39, 70, s. 22.

wane w dwóch egzemplarzach i wysyłane użytkownikom. Jeden z egzemplarzy służył użytkownikowi do oceny jakości wyszukiwań (skala ocen od 1 do 3), aby wskazać przyczynę ewentualnego szumu informacyjnego. Użytkownicy nanosili uwagi dotyczące kompletności otrzymywanych informacji, zmian lub uzupełnień do złożonego zamówienia. Ocenione wydruki były odsyłane, a następnie szczegółowo analizowane i modyfikowane przez kompilatorów, którzy po dokonaniu odpowiednich zmian przekazywali profil do zbioru na miejsce poprzedniej wersji. Proces modyfikacji trwał do momentu uzyskania optymalnej wersji profilu (jak najmniej szumu informacyjnego, przy zachowaniu kompletności informacji). Oprócz kompilatorów pracowały osoby odpowiedzialne za przygotowanie „wsadu” do Centrum Obliczeniowego, zajmujące się obsługą administracyjną (cięcie i wysyłka wydruków, przygotowywanie kartotek użytkowników, kartotek informacyjnych itp.).

Sposób działania systemu SDI pokazano na ilustracji 1, a w tabeli 1 przedstawiono dynamiczny rozwój systemu SDI na Politechnice Wrocławskiej w latach 70.–80. ubiegłego wieku.

Il. 1. Materiały reklamowe SDI opracowane przez pracowników Oddziału Rozpowszechniania Informacji

Tabela 1. Liczba profili, użytkowników i instytucji korzystających z systemu SDI na PWr⁹

Lata	Liczba profili	Liczba użytkowników	Liczba wysłanych informacji w tys.	Liczba instytucji
1974	139	132	16,2	–
1975	1459	1299	456,6	–
1976	2181	2012	880,9	174
1977	2793	2574	1072,6	220
1978	3806	3162	946,0	340
1979	7892	3354	1490,0	349
1980	7058	3039	1357,2	258
1981	4811	2450	973,3	220
1982	3446	1778	714,1	–
1983	3442	1659	626,1	215
1984	4255	1678	1462,1	142
1985	4439	1627	1750,7	137
1986	5020	1772	1681,190	157
1987	5511	1910	1450,0	141
1988	5362	1854	1943,0	170
1989	4855	1650	995,583	150

Największy wzrost liczby profili nastąpił pod koniec lat 70. XX wieku. W 1979 roku do 3354 abonentów rozesłano 7892 profile. Było to spowodowane tym, że od początku tego roku każde napływające zamówienie było kierowane do wyszukiwania we wszystkich bazach danych tematycznie związanych z zainteresowaniami użytkownika. W latach wcześniejszych wyszukiwania odbywały się w ramach jednej bazy danych. Wzrost liczby użytkowników i profili zapoczątkował zmiany organizacyjne w eksploatacji systemu. Zespół podzielono na trzy sekcje: organizacyjną, opracowania profili

⁹ K. Doliński, U. Łukasiuk U., *System Selekttywnej Dystrybucji Informacji w Politechnice Wrocławskiej w roku 1981*, Raporty BG. i OINT PWr, 1982, Ser. SPR, nr 41, s. 11; K. Doliński, G. Piotrowicz, *System Selekttywnej Dystrybucji Informacji w Politechnice Wrocławskiej w latach 1988–1989*, Raporty BG. i OINT PWr, 1982, Ser. U, nr 156, s. 15.

i przetwarzania maszynowego. Wpłynęło to również na wzrost liczby pracowników ORI. W 1974 roku za tworzenie profili wyszukiwawczych były odpowiedzialne dwie osoby, ale już w 1975 r. po utworzeniu ORI liczba pracowników wzrosła do 15 osób. Największą liczbę – 19 osób odnotowano w latach 1984–1985. Od początku istnienia ORI, aż do jego rozwiązania w roku 2002, przez Oddział przewinęło się około stu osób.

Liczba zamówień bardzo wzrosła dzięki prowadzonej w Oddziale wszechstronnej działalności promocyjnej. Opracowywano ulotki dotyczące systemu, a także poszczególnych baz danych, które wysyłało do uczelni wyższych, instytucji naukowo-badawczych, branżowych, zakładowych ośrodków informacji czy większych zakładów przemysłowych. Ulotki informacyjne były rozsyłane także do indywidualnych pracowników naukowych. Drugą zasadniczą formą reklamy systemu SDI stały się spotkania informacyjne organizowane w instytutach PWr, których działalność pokrywała się z tematyką wdrażanych baz danych, oraz w innych jednostkach naukowych (np. instytutach naukowo-badawczych PAN). Organizowano je również w różnych miastach przy współudziale Wojewódzkich Oddziałów Naczelnej Organizacji Technicznej. W sumie w latach 1975–1976 odbyło się 26 takich spotkań krajowych, na których zapoznawano z systemem i przekazywano materiały informacyjne. W 1976 roku do eksploatacji wdrożono nową, interdyscyplinarną bazę danych – Science Citation Index (SCI). Zakresy tematyczne baz danych zaczęły się częściowo pokrywać, ale też umożliwiały dostarczenie użytkownikom pełniejszych informacji na interesujący ich temat.

Pod koniec 1976 r. liczba wysłanych do użytkowników informacji przekroczyła milion. W grudniu tego roku w czasie transmisji telewizyjnej, w ramach programu „Rozmaitości”, pokazano losowanie milionowej informacji wysłanej do użytkownika SDI. Szczęśliwcem okazał się użytkownik z Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Fabryki Samochodów Małolitrażowych w Bielsku-Białej. Pracownicy Oddziału mieli więc swój mały wkład w rozwój motoryzacji w kraju.

Il. 2. Pracownicy ORI (1976 r.);

od lewej stoją: Łucja Maciejewska, Danuta Dudziak, Elżbieta Witkowska, Krystyna Całka, Krzysztof Doliński, Elżbieta Wajsen, Krystyna Ryglewska-Szyska, Bogusław Maciejewski, Renata Zięba (za wydrukami SDI).

Poniżej od lewej: Henryk Szarski, Barbara Bajsarowicz, Grażyna Pawlaczyk, Barbara Glikzman, Anna Piesik

Wraz z rozszerzeniem zakresu usług 8 kwietnia 1977 r. dr inż. Czesław Daniłowicz (dyrektor BG i OINT) i doc. Janusz Kielbański (dyrektor Ośrodka Informacji o Energii Jądrowej przy Ministerstwie Energetyki i Energii Atomowej) podpisali porozumienie o współpracy. Na jego podstawie Biblioteka Główna otrzymała do eksploatacji w ramach SDI bazę danych INIS (energia jądrowa). Już 1 września rozpoczęto obsługę użytkowników zainteresowanych tematami z tej bazy. Również w roku 1977 w CINTE w Warszawie odbyło się zebranie w sprawie przekazania Bibliotece Główniej i OINT ds. wdrażania kolejnej bazy AGRIS¹⁰, dotyczącej rolnictwa. 15 listopada 1978 r. rektor PWr powołał dotychczasowo-

¹⁰ W 1979 r. bazę AGRIS przekazano do eksploatacji na Akademię Rolniczą we Wrocławiu.

wego kierownika Oddziału Rozpowszechniania Informacji mgr inż. Henryka Szarskiego na stanowisko zastępcy dyrektora Biblioteki Głównej ds. Systemów. Kierownikiem Oddziału został mgr inż. Cezary Wójcik.

W roku 1978 i w latach następnych usługi SDI rozwijały się bardzo prężnie, pracowano nad ulepszaniem wersji oprogramowania, wykorzystując do tego celu kilkuletnie doświadczenia projektantów systemów informacyjnych. Usprawniono też proces obróbki wydruków. Do tej pory wyniki wyszukiwań były drukowane na papierze maszynowym, który należało pociąć na cztery części i poskładać kolejne strony profilu, wymagało to wiele czasu i opóźniało czas wysyłki do użytkownika. Zakup urządzenia BÖWE do cięcia i zszywania wydruków SDI znacznie przyspieszył ten etap. W 1978 roku do systemu włączono bazę SEBAN (dorobek naukowy pracowników PWr) oraz rozpoczęto współpracę z Wszechzwiązkowym Instytutem Informacji Naukowo-Technicznej (WINITI) w Moskwie. Do eksploatacji zaczęto wdrażać bazy opracowane przez WINITI (tzw. ASSISTENT), najpierw sekcję tematyczną Automatyka i Radioelektronika, a następnie Biologia, Chemia, Metalurgia i Spawalnictwo. Jednocześnie z WINITI, w ramach badań naukowych i projektowych, w celu udoskonalenia obsługi informacyjnej, rozpoczęto opracowanie „Dwujęzycznego informacyjno-wyszukiwawczego tezaury z dziedziny chemii i technologii chemicznej” wydanego drukiem w 1987 r. prace nad tezaurem wiązały się z wieloma wizytami polskich specjalistów w WINITI w Moskwie (Elżbieta Witkowska, Krystyna Blumczyńska, Irena Pawłowska) oraz rewizytami specjalistów z Moskwy (M. Melnikowa, T. Renard) w Oddziale ORI i były okazją do zapoznania się z obsługą informacyjną użytkowników w obu Ośrodkach.

Problemy finansowe lat 80. i kłopoty z pozyskiwaniem środków dewizowych na zakup baz wpłynęły niekorzystnie na funkcjonowanie systemu SDI. Bazy CAS, SCI i ISMEC przestały regularnie napływać. Liczba profili zmalała o 32%, a liczba użytkowników o 19%. Mimo starań dokonywanych przez Biblio-

tekę, nie udało się pozyskać środków dewizowych na kupno bazy CAS na rok 1981, a z kolei brak możliwości zaprenumerowania interdyscyplinarnej bazy SCI na rok 1982 spowodował dalsze zmniejszenie liczby profili o 28%, w stosunku do poprzedniego roku.

Od 15 listopada 1981 r. do 30 listopada 1982 r. kierownikiem Oddziału był mgr inż. Krzysztof Doliński, a 1 grudnia 1982 r. rektor powołał na to stanowisko mgra inż. Janusza Dradracha.

W 1983 r., na podstawie porozumienia z Ministerstwem Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki, British Council w Warszawie uruchomił serwis BRIOLIS, którego celem było prowadzenie wyszukiwań retrospektywnych w trybie on-line z ponad 100 baz danych zgromadzonych w zdalnych systemach informacyjnych DIALOG i BLAISE. Biblioteka Główna PWr została wytypowana, jako jedna z ośmiu bibliotek w kraju, do pośrednictwa między użytkownikami a British Council. W BG i OINT odpowiedzialnym za korzystanie z serwisu BRIOLIS został Oddział Rozpowszechniania Informacji. W ramach współpracy British Council zapewniało możliwość otrzymywania kopii dokumentów źródłowych oraz wypożyczania książek.

1 września 1984 r. podsumowano 10 lat eksploatacji w BG i OINT systemu SDI, który odegrał pierwszorzędną rolę w informacyjnej obsłudze użytkowników z całego kraju. Od początku funkcjonowania systemu SDI przekazano użytkownikom około 10 milionów informacji uzyskanych poprzez wyszukiwanie w 10 bazach danych (CAS, INSPEC, PASCAL, ISMEC, INIS, ASSISTENT, AGRIS, COMPENDEX, SEBAN, SCI). Wprawdzie w tamtych latach z powodu ograniczeń finansowych wyszukiwanie informacji odbywało się jedynie w 7 bazach danych, co wpłynęło niekorzystnie na liczbę obsługiwanych tematów oraz użytkowników, to jednak SDI było nadal największym w kraju komputerowym systemem wyszukiwania informacji. W tym czasie skorzystało z niego 1678 użytkowników, a informacje uzyskano dla 4255 tematów badawczych. 1 października 1986 r. na stanowisko kierownika ORI została powołana mgr inż. Grażyna Maruszak (obec-

nie Piotrowicz) pełniąca swoje obowiązki aż do końca istnienia Oddziału.

Szybki postęp automatyzacji pozwolił w 1988 r. w Oddziale Rozpowszechniania Informacji na rozpoczęcie po raz pierwszy prac nad udostępnianiem informacji wyszukiwanych w systemie SDI, z wykorzystaniem mikrokomputerów serii IBM PC. Wśród użytkowników tego systemu rozprowadzono ok. 1900 ankiet na temat przesyłania wyników pracy systemu SDI w nowej formie: na dyskietkach lub przez sieć WASK. Większość ankietowanych wyraziła zainteresowanie przedstawionymi propozycjami. Ponieważ nie wszyscy adresaci dysponowali mikrokomputerami typu IBM PC wyposażonymi w twarde dyski i mieli licencje upoważniające do korzystania z pakietu micro ISIS, tylko 462 użytkowników (w tym 102 z PWr) zadeklarowało chęć otrzymywania dyskietek. W następnym roku pracownicy ORI wysłali na dyskietkach pierwszą partię informacji do 99 użytkowników bazy INSPEC. Wkrótce okazało się, że rozpowszechnianie informacji w tej formie w pełni zaspokajało potrzeby użytkowników. Ostatecznie więc papierowe wydruki zostały zastąpione przekazywanymi raz w miesiącu dyskietkami, które po wykorzystaniu zwracano do Oddziału.

Lata 90. XX wieku to czas następnych zmian w nośnikach elektronicznych. W maju 1991 r. zakupiono bazę COMPENDEX na CD-ROM-ach za lata 1988–1991, która posłużyła do wyszukiwań bieżących i retrospektywnych. Rozesłano do użytkowników w Uczelni i spoza niej informacje o nowych możliwościach wyszukiwawczych. W styczniu 1993 r. rozpoczęto obsługę użytkowników z wykorzystaniem baz danych tylko na dyskach optycznych, a taśmy przez wiele lat eksploatowane do wyszukiwań w trybie SDI przeszły nieodwołalnie do historii. Mimo zmiany nośników widoczne było jednak systematyczne zmniejszanie liczby użytkowników i profili.

Tendencję spadkową liczby profili i użytkowników w latach 90. XX w. przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba profili, użytkowników i instytucji korzystających z systemu SDI na PWR w latach 1989–1999¹¹

Lata akademickie	Liczba profili		Liczba użytkowników		Liczba instytucji korzystających
	Ogółem	W tym na PWR	Ogółem	W tym na PWR	
1989/1990	1138	253	543	122	77
1990/1991	1241	220	545	108	75
1991/1992	1006	200	441	97	60
1992/1993	745	142	412	70	47
1993/1994	674	130	346	74	52
1994/1995	534	98	272	54	49
1995/1996	409	79	234	52	45
1996/1997	372	86	184	42	45
1997/1998	296	87	142	38	35
1998/1999*	252	57	111	29	29

* W roku akademickim 1999/2000 zaprzestano liczenia liczby profili i użytkowników.

W 1992 r. zapoczątkowano korzystanie z systemu STN (The Scientific & Technical Information Network) – sieci udostępniającej informacje z ponad 200 baz danych z różnych dziedzin nauki i techniki w systemie on-line. STN był i pozostał systemem całkowicie komercyjnym, z opłatami telekomunikacyjnymi za wykorzystany czas pracy, za liczbę wyświetlonych informacji itd., z tym, że środowisko naukowe miało nawet 90% zniżki przy korzystaniu np. z bazy Chemical Abstracts. Dlatego najczęściej wyszukiwań przeprowadzonych w Oddziale Rozpowszechniania Informacji obejmowało tę właśnie bazę.

W latach 90. XX wieku działalność informacyjna prowadzona w Bibliotece w każdym roku zmieniała swój charakter i formy organizacyjne. Zmiany te były spowodowane m.in. rozwojem sieci komputerowych i Internetu oraz pojawianiem się wciąż nowych

¹¹ Dane zebrane ze sprawozdań rocznych, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim*, Raporty BG i OINT PWR, Ser. U za okres 1996–2003.

rodzajów źródeł informacji i możliwości samodzielnego do nich dostępu. Wykorzystywanie baz danych na dyskach optycznych (INSPEC, COMPENDEX, SCI, ICONDA) odbywało się poprzez uczelnianą sieć komputerową. W 1996 roku ze względów finansowych zaprzestano prenumeraty bazy NTIS.

Od 1996 roku jednocześnie zaczęto liczyć tematy wyszukiwawcze pozyskiwane z dysków optycznych i dyskietek z rozbiorem na poszczególne bazy (tab. 3).

Tabela 3. Liczby tematów wyszukiwawczych¹²

Lata		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Liczba tematów		682	492	310	405	558	567	681
Bazy danych	ISPEC	139	139	179	173	166	99	58
	Compendex	129	105	158	110	109	61	57
	SCI	117	350	154	119	221	185	106
	Current Contents	165	185	127	66	157	69	64
	Chemical Abstracts	Brak bazy		66	37	144	114	167
	Envir. Abstracts	11	9	16	9	7	4	3
	Iconda	20	13	13	7	8	17	7
	Lex	Brak bazy		245	247	165	113	59
	Inne (m.in. Medline, ArsPatent)	12	15	18	10	17	73	162

Dzięki intensywnym staraniom pracowników ORI w roku akademickim 1996/97 udało się zakupić z funduszy 3 wydziałów: Mechanicznego, Chemicznego i Podstawowych Problemów Techniki nową, bardzo cenną bazę METADEX. Zaczęto z niej korzystać od początku 1997 r.

W styczniu 1999 r. utworzono Środowiskowy System Udostępniania Baz Danych, który umożliwiał wyszukiwanie informacji w trybie on-line z 4 światowych baz danych na dyskach

¹² *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2002/2003*, Ser. U 186, Wrocław, 2003, s. 17.

optycznych (Chemical Abstracts, Current Contents (4 serie), INSPEC, SCI), wykorzystując Wrocławską Akademicką Sieć Komputerową (WASK). System uruchomiono z inicjatywy PWr, jednak jego organizacja możliwa była dzięki porozumieniu zawartemu między 5 uczelniami Wrocławia: Uniwersytetem Wrocławskim, Akademią Ekonomiczną, Akademią Medyczną, Akademią Rolniczą i Politechniką Wrocławską. Najczęściej wykorzystywano bazę Current Contents, gdyż była aktualizowana raz w tygodniu i służyła do bieżącego śledzenia najnowszej literatury naukowej. Bazy CA i SCI aktualizowano raz w miesiącu, a bazę INSPEC – kwartalnie.

W 2000 roku powołano do życia, z inicjatywy Politechniki Wrocławskiej, Konsorcjum Chemical Abstracts, w skład którego weszło 17 instytucji w kraju, głównie uczelnie wyższe. Prenumerata bazy Chemical Abstracts na rok 2000 w licencji krajowej została w 70% sfinansowana przez Komitet Badań Naukowych, a resztę kosztów pokryli członkowie Konsorcjum. W ramach licencji 8 instytucji otrzymywało bezpłatną subskrypcję drukowanej wersji Chemical Abstracts (opłacone były wyłącznie koszty przesyłki)¹³. Jednocześnie w tym samym roku wstrzymano prenumeratę baz ISPEC i SCI, ponieważ pojawił się sieciowy dostęp do nich przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego.

DODATKOWA DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁU ROZPOWSZECHNIANIA INFORMACJI

Pracownicy ORI brali udział w licznych konferencjach i imprezach edukacyjnych. W roku 1997 obsługiwali stoisko Biblioteki na III Dolnośląskich Targach Edukacyjnych TARED '97, na których zaprezentowali szeroką ofertę usług informacyjnych oraz zakres

¹³ Na podstawie Raportów Biblioteki Głównej i OINT PWr, Ser. U, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim za okres 1996–2003*.

gromadzonych zbiorów. Oferta skierowana była do przyszłych i obecnych studentów oraz pracowników naukowych uczestniczących w tej masowej imprezie.

W roku 1998 odbyło się seminarium przygotowane przez ORI na temat baz patentowych. Były one udostępniane na dyskach optycznych w Bibliotece Głównej. W tymże roku Biblioteka Główna uzyskała zgodę Institute for Scientific Information w Filadelfii na eksperymentalne udostępnienie baz Science Citation Index Expanded (SCI-Expanded), Social Sciences Citation Index (SSCI) oraz Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) poprzez metropolitalną sieć komputerową WASK. Przedsięwzięcie to cieszyło się zainteresowaniem ze strony wrocławskiego środowiska naukowego, jednak największym przełomem w dostępie do baz danych okazał się Internet. Dzięki niemu wszyscy użytkownicy baz prenumerowanych na Uczelni mogli bez przeszkód samodzielnie wyszukiwać konieczną do badań literaturę. Kupowane bazy on-line, wyposażone w precyzyjne mechanizmy wyszukiwawcze, zastąpiły poprzednio wykorzystywane nośniki.

W 1998 roku Biblioteka Główna i OINT PWr przystąpiły do projektu „BazTech” (baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych), realizowanego następnie przez ORI. Jest to bibliograficzno-abstraktowa baza danych rejestrująca artykuły z polskich czasopism z zakresu nauk technicznych oraz z wybranych czasopism z zakresu nauk ścisłych i ochrony środowiska. Projekt obecnie jest realizowany przez biblioteki akademickie 22 instytucji na podstawie umowy Konsorcjum BazTech.

ORI zajmował się również informacją normalizacyjną, udostępniając użytkownikom polskie normy, wzbogacone o zbiór przejęty z Biblioteki Uniwersyteckiej. W opracowaniu projektu polskiej Normy PN ISO 23950 w ramach Komisji ds. Informacji i Dokumentacji przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym brała także udział kierowniczka Oddziału. Intensywne przygotowanie merytoryczne zbioru norm i materiałów normalizacyjnych pomogło w utworzeniu Punktu Informacji Normalizacyjnej w roku 2002.

Ostatni historyczny skład osobowy Oddziału Rozpowszechniania Informacji przedstawiał się następująco: mgr inż. Grażyna Pio-

trowicz (1980–2002), od 1986 kierownik; Elżbieta Kaczmarzyk (1979–2002), Małgorzata Komza (1981–2002), mgr Urszula Łukasiuk (1979–2002), mgr Elżbieta Witkowska (1974–2002), mgr inż. Krzysztof Doliński (1975–2002).

5 lipca 2002 r. kierownik Oddziału mgr inż. Grażyna Piotrowicz została powołana na stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, a 1 października 2002 r. na mocy Zarządzenia Wewnętrznego Rektora PWr nr 27/2002 nastąpiło połączenie oddziałów: Informacji Bieżącej oraz Rozpowszechniania Informacji w Oddział Informacji Naukowej. Jego kierownikiem, w drodze konkursu, została mgr inż. Barbara Urbańczyk z Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych. Nowy Oddział Informacji Naukowej realizuje wszystkie usługi z zakresu działalności informacyjnej, z jakich mogli korzystać dotychczas pracownicy i studenci Uczelni.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując, należy stwierdzić, że w latach 70. XX wieku, selektywna dystrybucja informacji była nowatorską i ważną formą obsługi informacyjnej badań naukowych w Politechnice Wrocławskiej. Zaletami SDI było:

- zapewnienie indywidualnej obsługi, która szczególnie odpowiadała pracownikom nauki;
- efektywne wykorzystanie bardzo obszernych baz danych przygotowywanych przez wyspecjalizowane ośrodki znane i uznawane w skali międzynarodowej;
- zapewnienie poczucia pewności u użytkownika, że otrzymywana informacja jest rzetelna i kompletna;
- wyeliminowanie subiektywizmu, który odgrywał dużą rolę w systemach manualnych, dzięki pełnej formalizacji i automatyzacji procesu wyszukiwania informacji;
- wyeliminowanie pracochłonnego systemu manualnego poprzez wykorzystywanie maszyny cyfrowej do wyszukiwania informacji w bazach danych i tworzenie praktycznie dowol-

nych podzbiorów; dzięki czemu system zapewniał łatwą obsługę badań o charakterze międzydyscyplinarnym;

- nadążanie za zmieniającymi się potrzebami użytkownika dzięki łatwiejszej organizacji sprzężenia zwrotnego¹⁴.

Rozwój technologiczny w latach 80. i 90. XX w. przyczynił się do ewolucji nośników informacji – od taśm magnetycznych, poprzez dyskietki i CD-ROM-y, aż do internetowej wersji on-line. Wraz z rozwojem technologii informatycznych zmieniały się również oczekiwania w stosunku do bibliotek, które przygotowują odpowiednią ofertę produktów, usług, narzędzi i szkoleń, wykorzystując głównie do tego celu własną stronę domową. Użytkownicy coraz częściej oczekiwali zorganizowania dostępu do szerokiej gamy elektronicznych źródeł informacyjnych (baz danych, e-czasopism, e-książek) oraz wskazówek jak z nich samodzielnie i efektywnie korzystać.

Biblioteka Politechniki Wrocławskiej znajdowała się zawsze w czołówce bibliotek, starając się sprostać zapotrzebowaniu na bieżącą informację na Uczelni i w całym środowisku naukowym, dzięki długoletniemu doświadczeniu w zakresie obsługi zautomatyzowanych systemów. Należy wymienić tu dwa przedsięwzięcia realizowane w Oddziale Rozpowszechniania Informacji: Środowiskowy System Udostępniania Baz Danych oraz Ogólnopolskie Konsorcjum Chemical Abstracts. W roku akademickim 2001/2002 zaprzestano obsługi użytkowników w trybie SDI, ponieważ elektroniczne źródła dostępne w Internecie wymusiły tworzenie i zastosowanie nowych technologii informatycznych, usprawniających wyszukiwanie informacji i dostęp do niej. Pracownicy i studenci PWR mają okazję korzystać ze zdalnego dostępu do baz, czasopism i książek (do roku 2010 – system OneLog, obecnie system PROXY), listy A–Z, narzędzia linkującego LinkSource oraz multiwyszukiwarki EHIS, zapewniającej możliwość jednoczesnego przeszukiwania kilkudziesięciu źródeł w wersji on-line.

¹⁴ C. Daniłowicz, *Selektywna Dystrybucja Informacji w obsłudze badań naukowych w Politechnice Wrocławskiej*, Przegląd Biblioteczny, 1977, nr 1, s. 60.

Po zmianach reorganizacyjnych w 2002 r. usługi informacyjne są wciąż rozwijane i realizowane przez Oddział Informacji Naukowej, pełniący rolę ambasadora nowoczesnej biblioteki, w której użytkownik i jego potrzeby informacyjne oraz edukacyjne stoją w centrum zainteresowania.

Autorzy składają serdeczne podziękowania mgr Elżbiecie Witkowskiej i mgr inż. Barbarze Urbańczyk za pomoc merytoryczną przy powstawaniu artykułu.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Daniłowicz C., *Selektywna dystrybucja informacji w obsłudze badań naukowych w Politechnice Wrocławskiej*, Przegląd Biblioteczny, 1977, R 45, nr 1, s. 49–60.
- [2] Doliński K., Piotrowicz G., *System Selektywnej Dystrybucji Informacji w Politechnice Wrocławskiej w latach 1988–1989*, Raporty BG. i OINT PWr, 1982, Ser. U, nr 156.
- [3] Doliński K., Łukasiuk U., *System Selektywnej Dystrybucji Informacji w Politechnice Wrocławskiej w roku 1981*, Raporty BG. i OINT PWr, 1982, Ser. SPR, nr 41.
- [4] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 1996/1997*, Raporty BG i OINT PWr, 1997, Ser. U, nr 167.
- [5] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 1997/1998*, Raporty BG i OINT PWr, 1998, Ser. U, nr 168.
- [6] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 1998/1999*, Raporty BG i OINT PWr, 1999, Ser. U, nr 172.
- [7] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 1999/2000*, Raporty BG i OINT PWr, 2000, Ser. U, nr 177.
- [8] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 2000/2001*, Raporty BG i OINT PWr, 2001, Ser. U, nr 180.
- [9] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 2001/2002*, Raporty BG i OINT PWr, 2002, Ser. U, nr 184.
- [10] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 2002/2003*, Raporty BG i OINT PWr, 2003, Ser. U, nr 186.
- [11] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 2003/2004*, Raporty BG i OINT PWr, 2004, Ser. U, nr 189.
- [12] Fercz J., Niemczykowa A., *Podstawy nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej*, Warszawa 1991.
- [13] *Kronika Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej*.

-
- [14] Maciejewska Ł., Szarski H., *Organizacja i funkcjonowanie systemu selektywnej dystrybucji informacji w krajowym systemie informacji SINTO – doświadczenia Politechniki Wrocławskiej*, Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 1978, nr 1.
- [15] Maciejewska Ł., Szarski H., Talarczyk Ł., *System Selektywnej Dystrybucji Informacji na Politechnice Wrocławskiej w latach 1974–1976*, Komunikaty BG. i OINT PWr, 1977, Ser. D, nr 39.
- [16] *Selective Dissemination of new scientific information with aid of electronic processing equipment*, 126th Meeting of the American Association for the Advancement of Science, Association for Computing Machinery, [w:] *American Documentation*, 1961, Vol. 12, Issue 2.

Elżbieta Kaczmarzyk, Małgorzata Komza

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

INFORMACJA NORMALIZACYJNA W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

WSTĘP

Początki normalizacji w Polsce sięgają pierwszych lat XX wieku. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. potrzeby działalności normalizacyjnej wpływały z faktu odziedziczenia różnych tradycji przemysłowych i technicznych, obowiązujących po zaborach. Dążono więc do szybkiego ujednoczenia przepisów i powołania instytucji państwowej, która koordynowałaby prace normalizacyjne. Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 października 1924 r. powołano do życia Polski Komitet Normalizacyjny.

W roku 1972 PKN przekształcono w Polski Komitet Normalizacji i Miar. Nowo utworzony PKNiM został powołany jako centralny organ administracji państwowej. Szczególną rolę w oddziaływaniu normalizacji na jakość przypisano Komitetowi w 1979 r. w *Ustawie o jakości wyrobów, usług i budownictwa*, zmieniając jednocześnie dotychczasową jego nazwę na Polski Komitet Normalizacji, Miar i Jakości (PKNMiJ).

Zmiany ustrojowe w Polsce zapoczątkowane w 1989 r. objęły również normalizację. W miejsce PKNMiJ, zgodnie z *Ustawą z dnia 3 kwietnia 1993 r. o normalizacji*, powołana została państwowa

budżetowa jednostka organizacyjna pod pierwotną nazwą Polski Komitet Normalizacyjny. Choć z biegiem czasu *Ustawa o normalizacji* okazała się niedoskonała, to wprowadziła zasadniczą zmianę dotyczącą statusu Polskich Norm (PN) – stały się one dokumentami nieobowiązującymi, których stosowanie jest dobrowolne. Podstawy prawne działalności normalizacyjnej w Polsce stanowi do dziś kolejna *Ustawa o Normalizacji z 12 września 2002 r.* (Dz.U. z 2002 r., Nr 169 poz. 1386 z późn. zm.).

Dążenie Polski do wstąpienia do Unii Europejskiej postawiło przed polską normalizacją nowe wyzwania. Jednym z pośrednich warunków wstępnych integracji RP z Unią Europejską było uzyskanie przez Polski Komitet Normalizacyjny członkostwa w europejskich organizacjach normalizacyjnych, co wiązało się z koniecznością wprowadzenia do końca 2002 r. do zbioru norm krajowych 80% norm europejskich. Z dniem 1 stycznia 2004 r. PKN stał się pełnoprawnym członkiem europejskich organizacji normalizacyjnych CEN¹ i CENELEC². Ze względu na bardzo szeroki zakres tego przedsięwzięcia, pokaźna część zbioru norm EU została wdrożona tzw. metodą uznania, czyli w języku oryginału. Tłumaczeniem objęto głównie normy związane z bezpieczeństwem, ochroną środowiska, ochroną zdrowia oraz wszystkie normy powołane w Dyrektywach Nowego Podejścia. Obecnie zbiór norm krajowych obejmuje:

- normy PN identyczne z normami międzynarodowymi, np. PN-IEC 60364-5-523:2001,
- normy PN identyczne z normami europejskimi, np. PN-EN 60073:2000,
- normy PN, będące opracowaniami własnymi, np. PN-E-08106:1992.

¹ CEN, Europejski Komitet Normalizacyjny powstał w 1961 r.. Jego członkami są krajowe jednostki normalizacyjne.

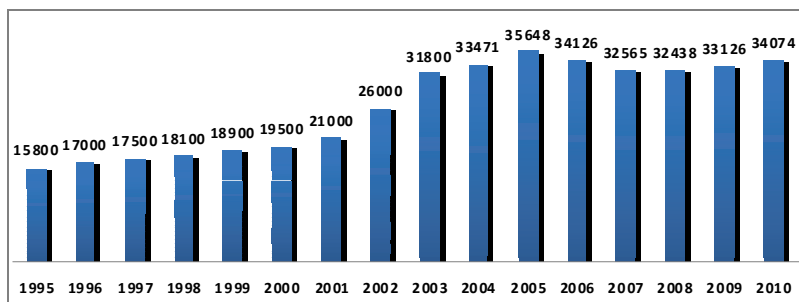
² CENELEC, Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki powstał w 1973 r. w wyniku połączenia dwóch, wcześniej istniejących organizacji europejskich – CENELCOM i CENEL. Jego członkami są krajowe jednostki normalizacyjne.

Znaczna część PN własnych jest zgodna z normami międzynarodowymi. Stopień zgodności jest podany na stronie tytułowej normy.

GROMADZENIE I UDOSTĘPNIANIE NORM W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ

Informacja normalizacyjna od lat wpisana jest na stałe w działalność Biblioteki Politechniki Wrocławskiej i skierowana jest przede wszystkim do pracowników naukowych i studentów Uczelni.

Początkowo Biblioteka pozyskiwała wszystkie Polskie Normy za pośrednictwem stałej prenumeraty. Ponadto gromadzono normy branżowe (BN) oraz miesięcznik „Normalizacja”. Normy branżowe stopniowo były wycofywane lub zastępowane normami polskimi (PN), by w roku 1997 stać się zbiorem całkowicie archiwalnym, który do dziś stanowi cenne źródło informacji. Wszystkie zakupione przez Bibliotekę normy gromadzone były w Magazynie Głównym i udostępniane w Czytelnii Ogólnej.

Il. 1. Zestawienie liczby Polskich Norm gromadzonych w Bibliotece Głównej w latach 1995–2010

Po roku 1989, kiedy nastąpiły w Polsce zmiany ustrojowe i gospodarcze, zaczęło wzrastać zainteresowanie normami i tematyką normalizacyjną. W 1995 roku pracownicy Oddziału Rozpowszechniania Informacji podjęli ważne zadanie uporządkowania zgromadzonych

w Bibliotece norm będących podstawowym źródłem informacji normalizacyjnej. Cały zbiór przeniesiony został z magazynu do Czytelni Wydawnictw Informacyjnych. Przeprowadzono także inwentaryzację, zamówiono brakujące egzemplarze i przystąpiono do nanoszenia zmian i uzupełnień w normach, opierając się na wydawnictwach Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Normy jako zbiór specjalny udostępniano tylko na miejscu.

KATALOG POLSKICH NORM

Do roku 1994 Polski Komitet Normalizacyjny wydawał w wersji drukowanej Katalog Polskich Norm. Aktualizowany rokrocznie katalog opracowany był w układzie 19 działów schematu klasyfikacyjnego i składał się z następujących części:

- tytułowego spisu PN w układzie schematu klasyfikacyjnego norm,
- skorowidzu rzeczowego,
- skorowidzu numerycznego,
- wykazu PN i projektów PN wprowadzających postanowienia norm międzynarodowych i europejskich,
- spisu unieważnionych norm.

W 1995 roku po raz pierwszy ukazał się Katalog Polskich Norm według Międzynarodowej Klasyfikacji Norm (ICS) w wersji drukowanej. Klasyfikacja ta dzięki zastosowaniu kodów numerycznych zapewnia niezależną od stosowanego języka łatwość porozumiewania się między użytkownikami norm a instytucjami na świecie, które je opracowują. ICS określa również modelową strukturę katalogów i norm. W roku 2005 pojawiła się pierwsza elektroniczna wersja katalogu Polskich Norm wydana na CD. W tym samym okresie trwały intensywne prace w Polskim Komitecie Normalizacyjnym nad stworzeniem dostępu on-line do katalogu PN, którego ogólnodostępna wersja ukazała się w Internecie w 2006 r. Dzisiaj, aktualizowany codziennie, stanowi podstawowe źródło informacji o wszystkich Polskich Normach.

INFORMACJA NORMALIZACYJNA

Informacja normalizacyjna jest integralną częścią informacji naukowo-technicznej. Głównym źródłem informacji normalizacyjnej były i są zgromadzone w bibliotece normy, katalogi, bazy danych, wydawnictwa PKN oraz serwisy internetowe. Zapotrzebowanie na informację normalizacyjną wzrasta w Bibliotece PWr z każdym rokiem. Coraz częściej czytelnikami norm oprócz pracowników i studentów Politechniki są również studenci i pracownicy innych uczelni Wrocławia, przedstawiciele małych i średnich firm oraz dużych zakładów przemysłowych nie tylko z Wrocławia, ale z całego regionu dolnośląskiego. Użytkownicy oczekują kompletnej, szczegółowej i szybkiej informacji na temat aktualnych norm, ich zawartości, powiązań z normami europejskimi i międzynarodowymi, a także szybkiego dostępu do nich. Aby sprostać tym potrzebom, w 1998 r. zakupiona została przez Bibliotekę bibliograficzna baza danych PERINORM – zawierająca opisy norm z 23 krajów (w sumie ponad 1 100 000 rekordów), m.in. austriackich, belgijskich, brytyjskich, czeskich, francuskich, holenderskich, niemieckich, **pol-skich**, szwajcarskich, tureckich, norm europejskich EN i międzynarodowych, włączając w to: ISO, IEC, ITU, ETSI, CEN i CENELEC. Baza, aktualizowana co miesiąc, podaje stan norm i przepisów technicznych z zakresu wszystkich dziedzin nauki, techniki i gospodarki. Dostępna jest w trzech językach: niemieckim, angielskim, francuskim. Opisy bibliograficzne dokumentów poszerzone są m.in. o abstrakty, słowa kluczowe oraz informacje nt. powiązań określonej normy z innymi normami.

PUNKT INFORMACJI NORMALIZACYJNEJ

Zmiany ustrojowe, dynamicznie rozwijająca się w Polsce gospodarka wolnorynkowa, a także przygotowania związane z wejściem w strukturę Unii Europejskiej znacznie zwiększyły zainteresowanie informacją normalizacyjną i priorytetem stała się potrzeba posiadania norm. Ze strony Biblioteki Głównej PWr pojawiła się wówczas

propozycja rozszerzenia współpracy z Polskim Komitetem Normalizacyjnym w zakresie gromadzenia, udostępniania oraz sprzedaży norm.

W kwietniu 2002 r., na mocy porozumienia zawartego przez Prezesa Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i Rektora Politechniki Wrocławskiej, został powołany w Bibliotece Głównej Punkt Informacji Normalizacyjnej – jako czwarty w Polsce i pierwszy na wyższej uczelni. PIN działa w strukturze Oddziału Informacji Naukowej i odpowiada potrzebom Uczelni, środowiska wrocławskiego, a także regionu Dolnego Śląska w dziedzinie udostępniania oraz sprzedaży norm i innych produktów normalizacyjnych, takich jak katalogi, komentarze do norm, czasopismo „Normalizacja”, oraz w zakresie promowania i dostarczania wszechstronnej informacji normalizacyjnej.

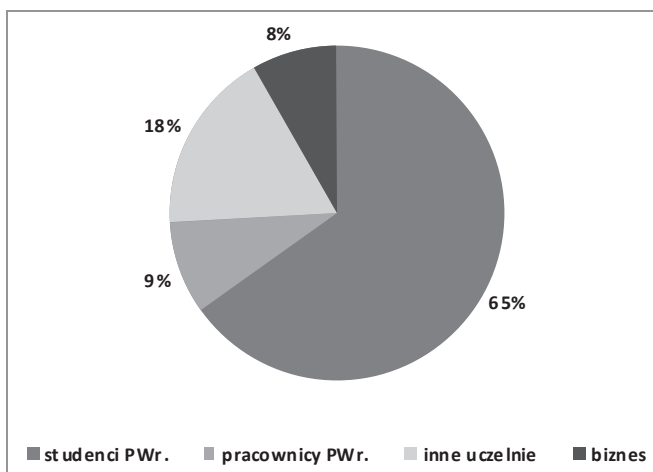

Il. 2. Otwarcie Punktu Informacji Normalizacyjnej w Bibliotece Głównej
17.06.2002 r.

Otwarcie PIN-u odbyło się 17 czerwca 2002 r. (il. 2). Ze strony PKN-u w uroczystości udział wzięli: Marek Mentel – sekretarz Komitetu, Anna Marciniak – dyrektor Ośrodka Informacji i Dokumentacji.

tacji oraz Michał Orłowski – dyrektor Wydziału Marketingu i Sprzedaży. Uczelnię reprezentowali: prof. Jerzy Zdanowski – prorektor ds. Nauki, prof. Tadeusz Więckowski – prorektor-elekt ds. Nauki oraz dr inż. Henryk Szarski – dyrektor Biblioteki Głównej. Wśród uczestników uroczystego otwarcia nie zabrakło przedstawicieli Rady Bibliotecznej, pracowników Biblioteki oraz zaproszonych gości, głównie z innych uczelni Wrocławia.

Ze względu na usytuowanie PIN-u na Politechnice Wrocławskiej największą grupę użytkowników stanowią pracownicy i studenci Uczelni, dla których normy są ważnym źródłem informacji przy przygotowywaniu wykładów, referatów, projektów i publikacji naukowych. Dzięki specjalnemu porozumieniu z Polskim Komitetem Normalizacyjnym mogą oni kopiować fragmenty norm wykorzystywanych do celów dydaktycznych i badawczych. Kolejną grupę stanowią przedstawiciele innych szkół i uczelni oraz pracownicy i przedstawiciele biznesu (il. 3).

Il. 3. Użytkownicy PIN-u – udział procentowy

Do sierpnia 2009 r. Punkt Informacji Normalizacyjnej wraz z Czytelnią Norm mieścił się na antresoli nad Czytelnią Główną (il. 4, 5).

Lokalizacja ta nie była komfortowym miejscem do takiej działalności ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo z Czytelnią, ale z braku odpowiedniego pomieszczenia było to wówczas jedyne rozwiązanie.

Il. 4, 5. Punkt Informacji Normalizacyjnej i Czytelnia Norm do sierpnia 2009 r.

We wrześniu 2009 r. zaistniała konieczność zmiany lokalizacji Punktu Informacji Normalizacyjnej, który został przeniesiony do pomieszczenia po Informacji Katalogowej. Zbiegło się to także ze zmianą formy gromadzenia i udostępniania norm, z wersji papierowej na wersję elektroniczną. Pomieszczenie Czytelni zostało wyposażone w nowe stanowiska komputerowe przeznaczone do czytania norm – łącznie 10 terminali pozwala każdemu czytelnikowi na swobodny dostęp do całego zgromadzonego zbioru Polskich Norm (il. 6 i 7).

Il. 6. Terminalowe stanowiska komputerowe w nowej Czytelni Norm

Il. 7. W Czytelni Norm, Małgorzata Komza i Elżbieta Kaczmarzyk
– pracownice PIN-u

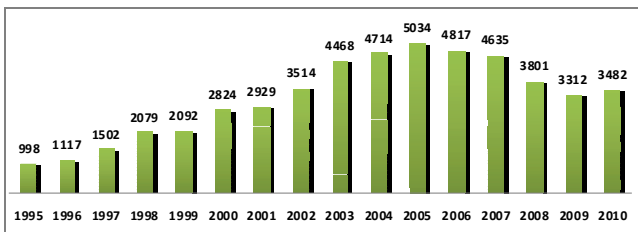
GROMADZENIE I UDOSTĘPNIANIE NORM W PUNKCIE INFORMACJI NORMALIZACYJNEJ

Po utworzeniu Punktu Informacji Normalizacyjnej zmieniły się zasady pozyskiwania i gromadzenia Polskich Norm w Bibliotece Głównej. Polski Komitet Normalizacyjny zobowiązał się do bezpłatnego przekazywania wszystkich nowo ustanowionych norm, zarówno krajowych, jak i europejskich wdrażanych do zbioru PN. Ze względu na ogromny przyrost norm, zwłaszcza EN w latach 2002–2006 znaczna liczba norm europejskich jest wdrażana tzw. metodą uznania. Tłumaczona jest tylko strona tytułowa, natomiast treść norm publikowana jest w języku angielskim, choć na życzenie użytkowników i kupujących jest możliwy dostęp w wersji niemieckiej lub francuskiej. Umowa z PKN zapewnia także nieodpłatne otrzymywanie wszystkich bieżących wydawnictw normalizacyjnych, katalogów Polskich Norm, katalogów norm krajów europejskich, takich jak: DIN, AFNOR, BS. Ponadto bezpłatnie otrzymywano w latach 2002–2009 bibliograficzną bazę POLINORM – cenne źródło informacji o polskich normach krajowych. Baza ta

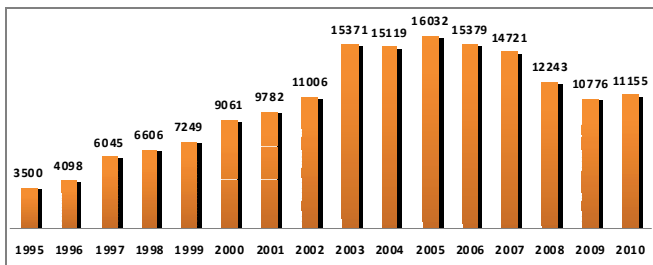
była tworzona i aktualizowana w odstępach dwutygodniowych przez PKN. Zawierała informacje o Polskich Normach, projektach Polskich Norm, normach wycofanych oraz normach branżowych.

Duże tempo rozwoju nowych technologii oraz zapotrzebowanie na bardzo szybką informację i treść norm, sprawiło, że Polski Komitet Normalizacyjny stopniowo zaczął zastępować wersje papierowe normami udostępnianymi w formie elektronicznej, zapisanymi w formacie PDF. Od stycznia 2008 r. wszystkie normy europejskie, wdrożone metodą uznania (nie tłumaczone) Biblioteka zaczęła gromadzić tylko w formacie PDF, a od kwietnia 2009 r. wszystkie Polskie Normy pozyskuje się już tylko w takiej wersji.

Wraz ze wzrostem zapotrzebowania na informację normalizacyjną systematycznie rosła liczba czytelników oraz liczba udostępnianych norm (il. 8 i 9).

Il. 8. Liczba czytelników norm w latach 1995–2010
w Czytelni Norm Biblioteki Głównej

Il. 9. Liczba udostępnionych norm w latach 1995–2010
w Czytelni Norm Biblioteki Głównej

SPRZEDAŻ NORM

Umowa o powstaniu Punktu Informacji Normalizacyjnej w Bibliotece Głównej zakładała również możliwość sprzedaży norm. Usługa ta spowodowała ogromny wzrost zainteresowania normami i informacją normalizacyjną wśród użytkowników indywidualnych i firm związanych z przemysłem i biznesem. W krótkim czasie Biblioteka stała się wiodącym ośrodkiem w zakresie dystrybucji norm oraz informacji normalizacyjnej. Na potrzeby PIN została stworzona witryna internetowa, gdzie każdy zainteresowany mógł znaleźć szeroki zakres informacji o zasobach i działalności PIN. Aby usprawnić zamawianie i zakup norm, umieszczono na stronie internetowej Formularz zamówień on-line oraz tzw. Sklepik internetowy.

Do roku 2009 normy przeznaczone do sprzedaży drukowane były w Polskim Komitecie Normalizacyjnym, a od roku 2010 wszystkie sprzedawane normy drukowano na miejscu w PIN-ie. Ponadto pojawiła się dodatkowa forma sprzedaży norm w formie elektronicznej na CD.

OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE PKN I PRZEDSTAWICIELI PIN

W dniach 12–13 maja 2005 r. w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej odbyło się spotkanie przedstawicieli Punktów Informacji Normalizacyjnej z całego kraju i Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Spotkanie podzielono na dwie części: seminarium, na którym przedstawiono wybrane zagadnienia normalizacyjne oraz spotkanie robocze, na którym omówiono wewnętrzne kwestie dotyczące działalności normalizacyjnej PIN-ów.

Ze strony PKN w seminarium uczestniczyli: Anna Marciniak – dyrektor Ośrodka Informacji i Dokumentacji, Michał Orłowski – dyrektor Wydziału Marketingu i Sprzedaży oraz Anna Błaszkiwicz – kordynator wszystkich PIN-ów. Uczelnię reprezentowali: prof. Tadeusz Więckowski – prorektor ds. Nauki oraz dr inż. Henryk Szarski – dyrektor Biblioteki Głównej. Ponadto w spotkaniu udział

brały: mgr inż. Barbara Urbańczyk – kierownik Oddziału Informacji Naukowej oraz Elżbieta Kaczmarzyk i Małgorzata Komza – pracownice PIN-u (il. 10 i 11).

Il. 10. Wystąpienie prof. Tadeusza Więckowskiego podczas seminarium dotyczącego normalizacji – 12.05.2005 r.

Il. 11. Uczestnicy seminarium dotyczącego normalizacji – 12.05.2005 r.

Wykład pt. *Problemy normalizacji w Polsce w świetle wejścia do Unii Europejskiej* wygłosiła Anna Marciniak. Następnie głos zabrał

prof. Tadeusz Więckowski, który wyraził ogromne zadowolenie z możliwości uczestniczenia w seminarium dotyczącym tak istotnej tematyki, jaką jest normalizacja. Profesor podkreślił, że stosowanie norm jest mu bardzo bliskie, ponieważ Politechnika wdraża systemy jakości i posiada akredytowane laboratoria. Zaznaczył wagę norm europejskich wdrażanych do Polskich Norm. Przyznał, że jest to zadanie wyjątkowo trudne ze względu na dobór odpowiedniego słownictwa, dokładnie oddającego specyfikę norm tłumaczonych na język polski. Dodał, że uznanie norm europejskich za Polskie Normy w języku oryginału, pozwala na szybkie uzyskanie aktualnej normy. Pogratulował również wszystkim przedstawicielom wyższych uczelni i instytutów, w których zostały utworzone PIN-y. Podkreślił także, że dzięki PIN-owi usytuowanemu w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej on sam może szybko dotrzeć do aktualnych norm wymaganych przy auditach z Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji czy z Unii Europejskiej.

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA I PROMOCYJNA

Działalność szkoleniowa jest bardzo ważną formą usług. W PIN-ie są prowadzone szkolenia indywidualne i grupowe z zakresu normalizacji. Uczestnikami szkoleń są przede wszystkim studenci i pracownicy Uczelni. Co roku odbywają się również ćwiczenia prowadzone dla wielu grup studentów. Ponadto ze szkoleń korzystają pracownicy i studenci z innych uczelni Wrocławia, a także uczelni z całego kraju. Z myślą o użytkownikach stworzono na stronie domowej Biblioteki serwis informacyjny (<http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/PIN/>) poświęcony działalności PIN-u. Ze względu na szersze ujęcie zagadnień normalizacyjnych może on być użyteczny dla większego kręgu osób zainteresowanych tą tematyką.

Promocja jest nierozłącznie związana z działalnością Punktu Informacji Normalizacyjnej. Pozytywny wizerunek Punktu przyczynił się do rozpropagowania usług normalizacyjnych, lepszego wykorzystania zbioru norm, zwiększenia liczby czytelników i użytkowników. Do całokształtu działań, które stwarzają dobrą atmosferę wo-

kół działalności normalizacyjnej należą: fachowa obsługa w czasie dostosowanym do potrzeb użytkowników, ulotki i materiały informacyjne, udział w imprezach mających masowy charakter, takich jak: Dolnośląskie Targi Edukacyjne TARED, czy organizowane co roku przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Wrocławskiej Wrocławskie Targi Książki Naukowej (il. 12), a także prezentacja działalności PIN-u uczestnikom wycieczek i gościom odwiedzającym Bibliotekę.

Il. 12. Wrocławskie Targi Książki Naukowej
– obsługa stoiska PKN przez pracownice PIN-u

PODSUMOWANIE

W dzisiejszym świecie trudno wyobrazić sobie uczelnię techniczną realizującą procesy badawcze i dydaktyczne bez możliwości bezpośredniego dostępu do norm i informacji normalizacyjnej.

Utworzenie Punktu Informacji Normalizacyjnej w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej, który osiągał najlepsze wyniki wśród podobnych ośrodków na innych uczelniach w kraju, było

wyjściem naprzeciw zapotrzebowaniu na kompleksową informację normalizacyjną. Dzięki potrójnej roli ośrodka, tj. informacji normalizacyjnej, sprzedaży norm i udostępnianiu norm, PIN był bardzo dobrze oceniany przez Polski Komitet Normalizacyjny, studentów i pracowników PWr, a także użytkowników ze środowiska wrocławskiego i Dolnego Śląska. Na sukces całego przedsięwzięcia złożył się ogromny wysiłek pracowników PIN-u oraz zaangażowanie dyrekcji Biblioteki Głównej i władz Uczelni. Dzięki swoim kompleksowym usługom, włączając w to sprzedaż, udziałowi w targach, konferencjach i sympozjach stał się ambasadorem Polskiego Komitetu Normalizacyjnego oraz całej działalności normalizacyjnej.

W roku 2011, w związku ze zmianą polityki Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, przestała istnieć sieć autoryzowanych Punktów Informacji Normalizacyjnej. PKN zaproponował wyższym uczelniom nowe warunki współpracy, na zupełnie nowych, mniej korzystnych zasadach, bez możliwości sprzedaży norm i innych produktów normalizacyjnych. W tej sytuacji głównym zadaniem PIN w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej pozostaje gromadzenie norm i ich udostępnianie, a także prowadzenie szeroko pojętej informacji normalizacyjnej na potrzeby studentów i pracowników Uczelni oraz użytkowników z całego Dolnego Śląska.

Teresa Koniaszewska

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

Ewa Zysek-Nockowska

Biblioteka Wydziału i Informatyki Politechniki Wrocławskiej

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA BIBLIOTEKI POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

*Powodzenie akademickiej biblioteki przyszłości
będzie kluczowym elementem sukcesu uniwersytetu przyszłości*

Michael Gordon¹

WPROWADZENIE

Zmiany zachodzące we współczesnym świecie oraz trwający postęp technologiczny powodują, że realizowana przez biblioteki akademickie działalność szkoleniowa odgrywa tu ważną rolę – z jednej strony ustawiczne kształcenie bibliotekarzy mających sprostać nowym wyzwaniom, z drugiej szkolenie użytkowników w zakresie umiejętności sprawnego korzystania z oferowanych informacji.

Rolę edukacyjną bibliotek akademickich podkreśla *Ustawa o bibliotekach* z dnia 27 czerwca 1997 r. Ich głównym zadaniem jest wspomaganie procesu dydaktycznego Uczelni. Natomiast art. 13 *Ustawy z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* określa

¹ Cyt. za J. Nowak, *Bibliotekarz-profesjonalista? Czy niekoniecznie... Szkic historyczno-polemiczny*, EBIB 2008 nr 1, 92 [dostęp 8 września 2010].

podstawowe zadania biblioteki, do których zaliczono m.in. *upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych*.

Na Politechnice Wrocławskiej, pomimo rozproszenia bibliotek (łącznie 22), funkcjonuje jednolity system biblioteczno-informacyjny. Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej ustala kierunki działalności biblioteczno-informacyjnej i dba o rozwój kadry biblioteczno-informacyjnej².

Głównym celem prowadzonych na Politechnice Wrocławskiej szkoleń dla pracowników bibliotek jest stałe zaznajamianie ich z komputeryzacją procesów biblioteczno-informacyjnych, nowymi metodami zarządzania zbiorami oraz wdrażaniem nowoczesnych form obsługi informacyjnej użytkowników. Jednocześnie Biblioteka oferuje różne typy szkoleń dla studentów i pracowników Uczelni.

Z dotychczasowych doświadczeń na Politechnice Wrocławskiej wynika, że bibliotekarze nadążają za przemianami i nieustannie przystosowują się do zmieniających się warunków pracy, starają się zaspokajać rosnące wymagania użytkowników oraz pracodawców. Mając do dyspozycji zdobycze najnowszej techniki, praca w bibliotece stała się łatwiejsza, ciekawsza i bardziej efektywna. Doświadczony i przeszkolony bibliotekarz aktywnie włącza się w proces dydaktyczny i badawczy realizowany na macierzystej Uczelni.

SZKOLENIE BIBLIOTEKARZY

POCZĄTKI I ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI SZKOLENIOWEJ

Na przestrzeni 65-letniej działalności Biblioteki Politechniki Wrocławskiej następowały przeobrażenia organizacyjne i meryto-

² Zarządzenie Wewnętrzne nr 22/2000 w sprawie zasad współpracy kierowników jednostek organizacyjnych z dyrektorem Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w zakresie działalności biblioteczno-informacyjnej.

ryczne. Towarzyszyły im zmiany form, sposobów i zakresu tematycznego działalności biblioteczno-informacyjnej. Celem nadrzędnym zmian w zakresie struktur organizacyjnych, usług i metod zarządzania było stałe podnoszenie skuteczności oraz efektywności działania biblioteki. Rozwój nauki i nowych technologii wymagał inicjowania i prowadzenia działalności szkoleniowej dla pracowników bibliotek.

Tradycja prowadzenia szkoleń dla bibliotekarzy na Politechnice Wrocławskiej sięga roku 1946, kiedy to powołano Bibliotekę. W roku 1946 pod kierunkiem Józefa Tarnawskiego³, absolwenta Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, w Bibliotece trwały prace nad porządkowaniem księgozbioru pozostałego po Technische Hochschule Breslau i tworzeniem katalogów. Do zadań Józefa Tarnawskiego należało m.in. szkolenie personelu. W latach 1946–1947 w bibliotece były zatrudnione 4 osoby (z braku etatów bibliotekarskich) na etatach naukowych⁴ i 6 na stanowiskach administracyjnych. Pionierzy Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, zatrudnieni w 1946 r., Roman Haisig, Aniela Kunc-Głębińska, Maria Łaskawska-Piechaczek, Zofia Prot świetnie łączyli fachową wiedzę z wiedzą bibliotekarza. Znajomość języków obcych była dodatkowym walorem przy rekonstruowaniu katalogu przedmiotowego na potrzeby polskiego czytelnika.

Pracownicy Biblioteki zajmowali się indywidualnym instruktazem⁵ dla asystentów i pracowników administracji Uczelni, dla których prowadzenie bibliotek było zajęciem dodatkowym. Pierwsze szkolenie dla asystentów 49 katedr przeprowadzono w roku 1947.

³ J. Tarnawski, – były pracownik Biblioteki Uniwersytetu we Lwowie, od 1948 r. kierownik, a w latach 1957–1969 dyrektor Biblioteki PWr.

⁴ R. Haisig – absolwent Politechniki Lwowskiej, Wydział Leśny; Z. Prot – absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wydział Przyrodniczy; M. Łaskawska-Piechaczek – absolwentka Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, Wydział Humanistyczny.

⁵ M.S. Wielkopolska, *Biblioteki zakładowe Wyższych Szkół Technicznych w Polsce*, [w:] *Konferencja w sprawie uczelnianych bibliotek zakładowych w dniach 3–6 czerwca 1959 r. w Łodzi*, materiały, Łódź 1960, s. 110.

Pierwsza biblioteka wydziałowa powstała w roku 1949. W 1952 roku dwóch asystentów z bibliotek katedralnych odbyło praktyki w Bibliotece Politechniki Gdańskiej.

Od roku 1953 szkolenia osób zajmujących się bibliotekami przejął Referat Bibliotek Zakładowych Biblioteki Głównej⁶. W pierwszym półroczu przeszkolono 62 osoby, a w następnym roku odbyły się szkolenia dla kilkunastu osób obejmujących nadzór nad bibliotekami katedr.

Na potrzeby edukacyjne w 1955 r. zostały opracowane „Tymczasowe wskazówki dla prowadzących biblioteki zakładowe przy Politechnice Wrocławskiej” oraz program, zgodnie z którym realizowano indywidualny instruktaż asystentów opiekujących się bibliotekami katedr. Opiekę merytoryczną nad bibliotekami katedr i zakładów sprawował Józef Cader⁷.

Biblioteka Główna dużą wagę przywiązywała do szkolenia pracowników, którzy byli absolwentami różnych kierunków studiów. Kwalifikacje zawodowe zdobywali m.in. na ogólnokrajowych kursach bibliotekarskich pierwszego i drugiego stopnia, zakończonych egzaminem państwowym. Dwa razy w miesiącu odbywały się szkolenia z zagadnień zawodowych, a co dwa miesiące konferencje robocze z pracownikami bibliotek PWr, na których omawiano, na podstawie literatury fachowej, aktualne problemy bibliotekarskie. Pracownicy uczestniczyli także w konferencjach krajowych oraz kursach językowych organizowanych w Bibliotece (francuski, angielski, niemiecki, rosyjski). Z zachowanych sprawozdań wiadomo, że w 1954 r. jeden z pracowników Biblioteki Głównej odbył miesięczną praktykę w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu. W latach 1960–1968 Biblioteka Główna sprawowała nadzór, udzielając stałego instruktażu, łącznie 80 bibliotekom katedralnym i zakładowym.

⁶ W statucie z 1952 r. po raz pierwszy użyto nazwy „Biblioteka Główna”.

⁷ J. Cader zatrudniony w Bibliotece (w latach 1950–1994), w latach 1982–1991 pełnił funkcję z-cy dyrektora ds. Biblioteki. Opracował nowelizację statutu sieci bibliotek Politechniki Wrocławskiej.

Od 1954 roku rozpoczęto także szkolenia pracowników bibliotek fachowych funkcjonujących przy zakładach pracy we Wrocławiu. Szkolenie trwało od 20 do 40 godzin.

Wraz ze zmianą struktury organizacyjnej w 1969 r. Politechnika Wroclawska podjęła się nowatorskiego rozwiązania w skali kraju, jakim była budowa, wdrożenie i eksploatacja zautomatyzowanych systemów informacji naukowo-technicznej. Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej otrzymały nowe zadania związane z rozwojem działalności informacyjnej i komputeryzacją procesów biblioteczno-informacyjnych. W latach 1970–1975 przy instytutach zostały powołane biblioteki i ośrodki informacji. Ich zadaniem było zorganizowanie sprawnej obsługi biblioteczno-informacyjnej zespołów realizujących tematy badawcze należące do planu badań naukowych Uczelni. Przed bibliotekarzami w większości nowo zatrudnionymi stawiano coraz wyższe wymagania w zakresie organizacji dopływu informacji na potrzeby badań naukowych i procesów dydaktycznych, a to spowodowało konieczność ich doskonalenia zawodowego.

W latach 1972–1973 w Bibliotece Główniej prowadzone były szkolenia dla pracowników w zakresie podstaw informacji, a w okresie 1974–1979 organizowano seminaria szkoleniowe na temat automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych i wdrażania nowych systemów.

Poradnictwem merytorycznym w organizacji warsztatu pracy w bibliotekach instytutowych i ośrodkach informacyjnych służył Oddział Informacji Tematycznej, a od 1975 r. Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej, który inspirował różne formy działania, organizował zebrania szkoleniowe oraz przeprowadzał indywidualny instruktaż podczas wizyt w bibliotekach.

W 1972 roku Biblioteka Główna rozpoczęła cykl konferencji szkoleniowych organizowanych w różnych miejscowościach Dolnego Śląska⁸ na temat kierunków rozwoju działalności bibliotek i ośrodków informacji. Podczas konferencji omawiano problemy dotyczące procesu

⁸ 1972 – Karpacz, 1973 i 1974 – Międzygórze, 1975 – Lewin Kłodzki, 1976 – Świeradów Zdrój, 1978 – Zagórze Śląskie.

komputeryzacji opracowywania książek, Systemu Selektywnej Dystrybucji Informacji (SDI) oraz dokumentowania dorobku naukowego pracowników Uczelni. Dużą uwagę zwracano na rozwój informacji opartej na zbiorach specjalnych, tj. na patentach, normach, literaturze firmowej.

Systematycznie spotkania szkoleniowe pracowników bibliotek wpłynęły na wzrost ich aktywności, pozwalały na bieżące poznawanie nowoczesnych form usług wkraczających do bibliotek. Działalność biblioteczno-informacyjna szybko ulegała zmianom, każdy bowiem kolejny rok pracy miał określone cele i zadania przewidziane do realizacji.

Lata 80. charakteryzowały się doskonaleniem i utrwalaniem wypracowanych form w działalności biblioteczno-informacyjnej. W celu podwyższania poziomu usług dla bibliotekarzy uczelnianych organizowane były seminaria szkoleniowe na temat automatyzacji procesów bibliotecznych. Dotyczyły one m.in.:

- obsługi informacyjnej tematów badawczych w instytutach z wykorzystaniem systemu SDI,
- systemu ewidencji badań naukowych (SINT/NB),
- systemu automatycznego opracowania druków zwartych (SABI/OZ),
- systemu opracowania druków ciągłych (SABI/OC).

Od 1982 r. wszystkie biblioteki jednostek organizacyjnych PWr dysponowały *Materiałami pomocniczymi do działalności sieci biblioteczno-informacyjnej* opracowanymi przez Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej.

SZKOLENIA PO 1990 ROKU

SZKOLENIA DOSKONALĄCE WARSZTAT PRACY

W latach 90. ubiegłego wieku wraz z rozwojem nowych technologii, sieci lokalnych i Internetu oraz pojawieniem się na rynku krajowym relatywnie taniego sprzętu mikrokomputerowego nastąpił rozwój Zintegrowanego Systemu Bibliotecznego APIN⁹. Od początku lat 90. XX w. biblioteki Uczelni sukcesywnie otrzymywały

⁹ Automatyczne Przetwarzanie Informacji Naukowej.

sprzęt komputerowy i miały dostęp do katalogu on-line i Internetu, dokonywały także wyszukiwań z baz danych na CD-ROM-ach.

Biblioteka Główna w latach 1995–1996 rozpoczęła intensywne szkolenia pracowników bibliotek instytutowych i wydziałowych w zakresie „Mikrokomputerowych systemów biblioteczno-informacyjnych”, które dotyczyły wyszukiwania informacji w sieciach komputerowych, z baz danych na dyskach optycznych (CD-ROM) i z zagranicznych serwisów informacyjnych. Rozpoczęto też cykl szkoleń z nowej i szybkiej formy komunikowania się, czyli poczty elektronicznej. Zajęcia prowadzone przez pracowników Zakładu Systemów Informacyjnych Biblioteki Głównej uzupełniały materiały szkoleniowe i zestawy ćwiczeń, dzięki którym bibliotekarze mogli doskonalić swoje umiejętności na miejscu w bibliotekach. Ponadto odbywały się szkolenia nt. informacji patentowej i normalizacyjnej.

Równocześnie stworzono klimat umożliwiający podnoszenie kwalifikacji, co sprzyjało temu, że wielu pracowników bibliotek ukończyło studia wyższe, najczęściej bibliotekoznawcze. Udział w kursach komputerowych, konferencjach, spotkaniach oraz różne formy samokształcenia przyczyniły się do stworzenia grupy wykwalifikowanych pracowników, którzy swoją wiedzą i doświadczeniem dzielili się z pozostałymi bibliotekarzami. Po wdrożeniu w 1993 r. kolejnej wersji komputerowego udostępniania zbiorów UDOS-3¹⁰ w systemie APIN, w Bibliotece Głównej przeprowadzono szkolenia dla pracowników wszystkich agend, ponieważ każdy z nich miał obowiązek pełnienia zastępstw za nieobecnych pracowników oraz dyżurów w sobotę (od roku 2007 również w niedzielę).

W latach 1990–2005 na dziewięciu wydziałach Politechniki Wrocławskiej, na bazie funkcjonujących bibliotek instytutowych, powstały duże biblioteki wydziałowe. Nowa organizacja pracy bibliotek, z jednoczesnym wdrażaniem systemu komputerowego udostępniania zbiorów i ich elektronicznego zabezpieczenia, była

¹⁰ Wstępną rejestrację wypożyczeń UDOS rozpoczęto w 1989 r., a wielostanowiskowy system UDOS 2 wdrożono w 1991 r.

realizowana przy dużej współpracy z Biblioteką Główną za pośrednictwem Oddziału Sieci Biblioteczno-Informacyjnej.

Celem władz wydziałów i bibliotekarzy jest, by każda z powstałych bibliotek w sposób sprawny i nowoczesny spełniała oczekiwania studentów i pracowników. Biblioteka Główna, pełniąc nadzór merytoryczny i dbając o wysoki poziom świadczonych usług, pomaga w doskonaleniu umiejętności bibliotekarzy w zakresie technologii informacyjnych, które zdominowały codzienną pracę bibliotekarską, oraz stymuluje działania promocyjne skierowane do użytkowników wewnętrznych (pracowników naukowo-dydaktycznych, doktorantów i studentów) i zewnętrznych (pracowników innych instytucji, studentów innych uczelni i szkół). Zadania te realizowane są m.in. przez:

- strony domowe bibliotek, na których użytkownik może znaleźć wszystkie interesujące go informacje;
- popularyzację usług informacyjnych świadczonych przez Oddział Informacji Naukowej: dostęp do nowych baz danych, korzystanie z czasopism elektronicznych i e-książek;
- organizację szkoleń, spotkań i konsultacji dla bibliotekarzy;
- organizację szkoleń na wydziałach dla studentów, doktorantów i pracowników.

Od roku 2002 wraz z wdrożeniem nowego systemu bibliotecznego ALEPH w Bibliotece Główniej i Bibliotece Wydziału Elektrycznego, a potem w kolejnych bibliotekach sieci, rozpoczął się okres szkolenia w zakresie wykorzystania systemu na potrzeby bibliotekarzy i użytkowników. W jednolitym systemie biblioteczno-informacyjnym Politechniki Wrocławskiej, z centralnym gromadzeniem i opracowywaniem oraz działalnością informacyjną, szczególny nacisk położono na szkolenia grupowe i indywidualne uzupełnione ćwiczeniami praktycznymi dla pracowników komputeryzowanych bibliotek.

Z inicjatywy bibliotek wydziałowych od 2005 r. Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej rozpoczął organizowanie cyklicznych spotkań roboczych bibliotekarzy z administratorami poszczególnych modułów: Oddziału APIN odpowiedzialnego za system ALEPH, Oddziału Udostępniania Zbiorów odpowiedzialnego za moduł Udostępniania, a w razie potrzeby Oddziału Opracowa-

nia Druków Zwartych i Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych. Podczas spotkań omawiane są problemy wynikające z codziennej pracy bibliotek wydziałowych, np. likwidacja tradycyjnych wypożyczeń, korzystanie z raportów, generowanie danych o bazie bibliotecznej na potrzeby władz Uczelni, Państwowej Komisji Akredytacyjnej, GUS itp.

Dodatkowo opracowana została instrukcja „Udostępnianie zbiorów w systemie bibliotecznym ALEPH. Materiały pomocnicze dla bibliotek wydziałowych Politechniki Wrocławskiej”, zawierająca szczegółowe omówienie zakładki modułu udostępniania zbiorów (wraz ze skopiowanymi ekranami) oraz wskazówki i informacje pozwalające na uniknięcie pomyłek.

Częstotliwość spotkań zależy od zgłaszanych problemów ze strony pracowników bibliotek wydziałowych lub oddziałów Biblioteki Głównej. Każde spotkanie zakończone jest notatką, która służy uzupełnieniu i aktualizacji wymienionych wcześniej „Materiałów pomocniczych...”. Efekty tych spotkań mają istotne znaczenie dla kolejnych komputeryzowanych bibliotek, które korzystają z gotowych rozwiązań. W roku 2010 z komputerowego systemu bibliotecznego ALEPH korzystało już 12 bibliotek, a dwie następne przygotowały się do jego wdrożenia. Szczególną uwagę zwraca się na przestrzeganie obowiązującego w całym systemie biblioteczno-informacyjnym regulaminu udostępniania i zachowania ustalonych zasad w systemie ALEPH.

Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej dzięki stworzonym raportom kontrolnym i statystycznym systemu ALEPH ma możliwość na bieżąco zwrócenia uwagi bibliotekarzy na popełnione błędy oraz nieprawidłowości i eliminowanie ich poprzez indywidualne szkolenia przeprowadzane w Oddziale.

Dzięki udziałowi pracowników w licznych prezentacjach i szkoleniach na temat wykorzystywania nowych narzędzi i baz danych, czasopism elektronicznych, elektronicznych serwisów książek, bibliotekarze dysponują szerokim zakresem wiedzy i umiejętności.

Oddział Dokumentacji organizuje szkolenia dla osób dokumentujących prace naukowo-badawcze w systemie DONA-ALEPH, które dotyczyły m.in.: punktacji MNiSW, Listy Filadelfijskiej,

wskaźnika Impact Factor oraz nowych możliwości generowania danych statystycznych, formularzy wyszukiwawczych pomocnych do oceny pracowników i jednostek, pozyskiwania danych statystycznych i naukometrycznych.

Pracownicy biorą udział w seminariach i konferencjach – najczęściej z przygotowanym referatem lub prezentacją dotyczącą interesujących ich zagadnień zawodowych, a następnie swoją wiedzę i wrażeniami dzielą się z pozostałymi pracownikami podczas tzw. spotkań piątkowych.

Bibliotekarze w ramach wymiany, co dwa lata, mają możliwość wyjazdu do Biblioteki Uniwersyteckiej w Stuttgarcie. Tygodniowy wyjazd jest okazją do nawiązania kontaktów, poznania funkcjonowania biblioteki i wymiany doświadczeń zawodowych.

Uczestniczą także w ogólnouczelnianych szkoleniach, np. z zakresu prawa pracy, archiwizacji, zamówień publicznych, ppoż. i BHP (tab. 1).

Tabela 1. Podnoszenie kwalifikacji pracowników Biblioteki PWr w latach 2005–2010¹¹

Rodzaj szkolenia	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Udział w kursach, seminariach i konferencjach krajowych	19	26	44	62	81	54
Udział w stażach i konferencjach za granicą	–	2	–	2	–	2
Szkolenia pracowników bibliotek sieci w Bibliotece Głównej (m.in. czasopisma elektroniczne, bazy danych, katalog komputerowy systemu ALEPH)	102	111	134	169	197	167
Praktyki zawodowe przed awansem na starszego bibliotekarza i kustosa	4	4	7	6	4	4
Ogólnouczelniane szkolenia z zakresu prawa pracy, archiwizacji, zamówień publicznych, ppoż., BHP	13	12	55	20	19	23

¹¹ H. Szarski, R. Rohleder, A. Uniejewska, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2009/2010*, Raport Serii: U, nr 212.

SAMOKSZTAŁCENIE

U podstaw prawidłowego funkcjonowania biblioteki leżą umiejętności poszczególnych pracowników. Dyrekcja Biblioteki Głównej popiera ich indywidualny rozwój zawodowy, np. doksztalcanie (studia podyplomowe czy doktoranckie), prowadzenie działalności naukowej. W ostatnich latach systematycznie wzrasta grupa pracowników, którzy uzyskali tytuł bibliotekarza dyplomowanego. Obecnie kolejna grupa, coraz młodszych pracowników publikuje swoje artykuły w fachowych czasopismach i podejmuje przygotowania do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego.

Aktywne uczestnictwo w organizacji wystaw jubileuszowych Biblioteki pozwala im poznać historię rozwoju działalności biblioteczno-informacyjnej, czego rezultatem są publikacje na ten temat. Bibliotekarze doskonalą swoje umiejętności zawodowe również ucząc się języków obcych i śledząc na bieżąco literaturę z zakresu bibliotekarstwa¹². Oprócz zdobywania praktycznych umiejętności w trakcie pracy zawodowej bibliotekarze kształtują w sobie nawyk uczenia się w pracy, konieczności podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz rozwijają swoją świadomość zawodową. Dzięki doksztalcaniu bibliotekarze potrafią podejmować trudne zadania i aktywnie uczestniczyć w rozwiązywaniu problemów organizacji i zarządzania. Kreatywni i pewni swoich umiejętności szybko reagują na zachodzące zmiany i oczekiwania użytkowników.

PRAKTYKI

Praktyki „wstępne”

Wszyscy nowo przyjęci pracownicy zatrudnieni w bibliotekach Politechniki bez względu na miejsce poprzedniego zatrudnienia, staż i wykształcenie (również pracownicy administracji) zgodnie z zaleceniem Dyrekcji Biblioteki Głównej odbywają tzw. praktykę wstępną. Jej celem jest poznanie struktury, organizacji i warsztatu informacyj-

¹² Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej opracowuje w formie elektronicznej „Lektury bibliotekarza” zawierające spisy treści czasopism z zakresu bibliotekarstwa, nowe wydawnictwa i zarządzenia.

nego Biblioteki Głównej oraz obowiązujących zarządzeń i regulaminów. Praktyka odbywana jest we wszystkich oddziałach Biblioteki Głównej ze szczególnym uwzględnieniem oddziałów, z którymi najczęściej pracownik będzie współpracował. Poznają także działalność wybranych bibliotek wydziałowych i instytutowych.

Zaznajomienie się z zadaniami poszczególnych agend Biblioteki Głównej i bibliotek wydziałowych pozwala nowo zatrudnionemu pracownikowi zrozumieć, jak ważna jest współpraca między rozproszonymi bibliotekami Uczelni, które łączy centralne gromadzenie i opracowanie zbiorów, system komputerowy ALEPH i działalność informacyjna. W sytuacji braku samodzielnego budynku Biblioteki, praktyka pozwala poznać lokalizację oddziałów bibliotecznych i szerzej zaznajomić się z ich zadaniami. Bardzo ważne jest nawiązanie osobistych więzi z przyszłymi współpracownikami. Celem praktyki jest również możliwie najlepsze przygotowanie pracowników do podjęcia pracy zawodowej na konkretnym stanowisku pracy.

Nowo przyjęci pracownicy to najczęściej absolwenci bibliotekoznawstwa lub (coraz częściej) osoby jeszcze studiujące. Młodzi bibliotekarze nie zawsze zdają sobie sprawę z wymagań, jakie stawiane są im przez pracodawców. Podejmującym pracę w bibliotekach Politechniki Wrocławskiej szkolenie „wstępne” pozwala dowiedzieć się, jakie cechy i umiejętności są wymagane i przydatne, aby odpowiedzialnie i profesjonalnie wykonywać powierzone zadania. Uczestnicy tych szkoleń zaznajamiani są również z możliwościami awansu, rozwoju kariery zawodowej i informowani o potrzebie ciągłego kształcenia się, po to, aby mogli wziąć odpowiedzialność za własną edukację i pozycję zawodową. Przełożeni natomiast mogą lepiej poznać predyspozycje zawodowe i psychiczne młodego bibliotekarza, dzięki czemu trafniej doborą kandydatowi zakres obowiązków i stanowisko pracy. Praktyki „wstępne” organizowane są także dla pracowników powracających z urlopów wychowawczych.

Zawodowe praktyki specjalistyczne

Za realizację wszystkich praktyk zawodowych bibliotekarzy z Politechniki Wrocławskiej odpowiedzialny jest Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej. Przygotowuje on plan praktyki związany

z awansem bibliotekarzy PWr na stanowisko starszego bibliotekarza (dwutygodniowy) i na stanowisko kustosza – (miesięczny) w innych bibliotekach naukowych. Dla pracowników bibliotek spoza Biblioteki Głównej praktyki organizowane są na wniosek kierowników jednostek organizacyjnych, po odbyciu wcześniej krótkiej praktyki w wybranych oddziałach Biblioteki Głównej.

Praktyki na stanowisko kustosza bibliotecznego organizowane są zgodnie z zainteresowaniami pracowników w wybranych przez nich bibliotekach naukowych Wrocławia (po akceptacji Dyrekcji Biblioteki Głównej) ze szczególnym uwzględnieniem tematyki, którą chcieliby bliżej poznać. W ciągu miesięcznej praktyki bibliotekarz może zaznajomić się z działalnością nawet trzech bibliotek naukowych. W Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej praktyki najczęściej odbywają pracownicy z Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego i Biblioteki Uniwersytetu Przyrodniczego. Program szkolenia jest elastyczny i dostosowany do konkretnych zainteresowań. Praktyki te są wysoko oceniane przez delegujące instytucje, ale przede wszystkim przez uczestników, którzy podkreślają przyjazną atmosferę w oddziałach, kompetencje i życzliwość pracowników, którzy nie szczędzą czasu na zapoznanie kolegów z interesującymi ich zagadnieniami. Z uznaniem wypowiadają się zarówno na temat aktywności zawodowej bibliotekarzy PWr w środowisku wrocławskim, jak i współpracy wszystkich rodzajów bibliotek Uczelni z Biblioteką Główną PWr.

Praktyki studentów bibliotekoznawstwa

W 1957 roku w Bibliotece Głównej odbyła się pierwsza praktyka zawodowa dla studentów Katedry Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego¹³ (później Instytutu). Od tego czasu nastąpiła stała współpraca z Katedrą Bibliotekoznawstwa z zakresie organizacji praktyk zawodowych dla studentów II i III roku.

W latach 1968–1973 Biblioteka Główna organizowała praktyki wakacyjne międzysemestralne dla studentów bibliotekoznawstwa z Uniwersytetu Wrocławskiego i Warszawskiego.

¹³ Katedra Bibliotekoznawstwa została powołana w 1956 r.

Na podstawie porozumienia między uczelniami o prowadzeniu praktyk, corocznie Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej przyjmuje z uczelni krajowych studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w celu odbycia przez nich praktyk zawodowych, które są nieodłączną częścią procesu edukacji. Głównym celem praktyk jest zaznajomienie studentów z przyszłym warsztatem pracy oraz możliwościami weryfikacji zdobytej na studiach wiedzy o pracy w bibliotece.

Opiekun sprawujący nadzór nad organizacją i przebiegiem praktyk zawodowych przyszłych bibliotekarzy ustala program i harmonogram praktyki oraz czuwa nad ich realizacją. Zakres praktyki zgodny jest z wymogami programowymi uczelni odpowiednimi dla poszczególnych lat studiów i specjalizacji. Praktykanci mają zapewnione stanowiska pracy i materiały szkoleniowe. Oprócz wiedzy teoretycznej dotyczącej funkcjonowania Biblioteki wykonują pod kierunkiem pracowników zadania praktyczne związane z wyspecjalizowanymi sferami działalności Biblioteki (tworzenie stron domowych, wyszukiwania z baz danych, analiza cytowań, przygotowywanie do skanowania i digitalizacja zbiorów bibliotecznych, zapewnianie bazy Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej itp.) zgodnie z ustalonym harmonogramem, uwzględniając jednocześnie życzenia praktykanta.

Najczęściej w Bibliotece Głównej praktyki odbywają studenci IV roku studiów specjalności „informacja naukowa”, a w ostatnich latach zainteresowaniem cieszy się „biblioteka cyfrowa”. Niektórzy z nich podejmują na stałe pracę w bibliotekach Politechniki Wrocławskiej, często przed ukończeniem studiów magisterskich.

W zakresie współpracy Biblioteki Głównej PWr z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego prowadzone są również zajęcia specjalistyczne dla studentów. W ostatnich dwóch latach pracownicy Biblioteki Głównej przeprowadzili wykłady na temat m.in.: *Katalogowania dokumentów w systemie komputerowym, Modułu gromadzenia, Modułu czasopisma systemu ALEPH, Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej, Historii komputeryzacji bibliotek.*

INNE FORMY SZKOLENIA

Biblioteka Główna jest organizatorem bądź współorganizatorem lokalnych i ogólnopolskich kursów, szkoleń specjalistycznych i konferencji. Kursy organizowane są dla: bibliotekarzy różnych typów placówek bibliotecznych, nauczycieli, pracowników szeroko rozumianej informacji, osób związanych ze sferą zarządzania i marketingiem, pracowników samorządów lokalnych. W organizowanych przedsięwzięciach nie tylko promuje własną działalność, ale przede wszystkim stara się podejmować tematy nurtujące współczesne biblioteki.

Ogólnopolskie kursy szkoleniowe:

- Komputerowe systemy biblioteczno-informacyjne (1985–2000).
- Usługi Internetu (1996–1999).
- Internet w bibliotece (1997–2001).
- Informacja naukowa, techniczna, patentowa w warunkach funkcjonowania gospodarki rynkowej (1999).
- Czasopisma elektroniczne (od roku 2000).
- Tworzenie wykazów e-czasopism „Od A do Z” w języku html (2005).

Konferencje i seminaria:

- I Krajowa Konferencja „Selektywna dystrybucja informacji w krajowym systemie inte”. Polanica Zdrój–Wrocław, 10–13 września 1974 r.
- Narada dyrektorów bibliotek szkół wyższych „Komputeryzacja bibliotek” Wrocław, 11–12 lutego 1992 r.
- Konferencja „Stan i perspektywy komputeryzacji bibliotek wyższych uczelni technicznych w Polsce”. Wrocław, 29 lutego 1996 r.
- I Seminarium „Gromadzenie zbiorów – sztuka integracji”, Wrocław, 1 czerwca 2000 r.
- Seminarium „Jak mnie widzą, tak mnie cenią. Rola literatury firmowej w kreowaniu firmy”. Wrocław, 25 października 2000 r.
- Konferencja „Internet w bibliotekach. Próba bilansu i perspektywy rozwoju”. Wrocław, 10–11 grudnia 2001 r.
- Konferencja „Internet w bibliotekach II – łączność, współpraca, digitalizacja”. Wrocław, 23–26 września 2003 r.

- Seminarium „Zarządzanie dostępem do zasobów elektronicznych – System Onelog ITS”. Wrocław, 25 kwietnia 2005 r.
- Spotkanie przedstawicieli wszystkich Punktów Informacji Normalizacyjnej w kraju i Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Wrocław, 12–13 maja 2005 r.
- II Seminarium „Gromadzenie zbiorów – sztuka wyboru”. Wrocław, 23–24 czerwca 2005 r.
- III konferencja „Internet w bibliotekach. Zasoby elektroniczne: podaż i popyt”. Wrocław, 12–14 grudnia 2005 r.
- Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych. Wrocław, 4–6 lipca 2007 r.
- II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych, Wrocław, 18–19 czerwca 2009 r.

Wycieczki edukacyjne

Inną ciekawą formą doskonalenia zawodowego są organizowane (od 1997 r.) przez Bibliotekę Główną wyjazdy szkoleniowe do innych bibliotek krajowych (Warszawa, Kraków, Poznań, Kórnik, Toruń, Kielce, Częstochowa) i zagranicznych (Budapeszt, Keckemet, Praga, Frankfurt nad Odrą). Mają one na celu zaznajomienie się z pracą i organizacją bibliotek oraz wymianę doświadczeń. W wyjazdach tych uczestniczą również bibliotekarze z innych bibliotek Wrocławia. Wspólne podróże pozwalają na bliższe poznanie koleżanek i kolegów, ich zainteresowań pozazawodowych, co później ma istotne znaczenie przy nawiązywaniu współpracy. Tego typu wyjazdy szkoleniowe, w których uczestniczą bibliotekarze organizowane są również przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (Brno, Drezno, Saksonia, Turynia).

Dużą popularnością wśród pracowników, nawet tych z dużym stażem, cieszy się cykl wycieczek „Spacerkiem po bibliotekach” zarówno do innych bibliotek Uczelni, jak i bibliotek Wrocławia.

SZKOLENIE UŻYTKOWNIKÓW

PRZYSPOSOBIENIE BIBLIOTECZNE

W ramach zadań statutowych Biblioteka Główna prowadzi szkolenia dla studentów, doktorantów i pracowników naukowych.

Przysposobienie biblioteczne dla studentów I roku ma na celu zaznajomienie ich z zasadami funkcjonowania biblioteki, korzystania z katalogów, zasobów bibliotecznych i usług informacyjnych.

Szkolenia tego typu datuje się na Politechnice Wrocławskiej od 1956 r.¹⁴ W ich ramach odbywały się dwugodzinne wykłady oraz grupowe ćwiczenia.

Mimo niesprzyjających warunków (brak wystarczającej obsady i odpowiedniego pomieszczenia) Biblioteka Główna prowadziła przysposobienie biblioteczne w ramach swoich obowiązków statutowych do roku 1971. Z powodu znacznego wzrostu liczby studentów prowadzenie szkoleń w tej formie stało się niemożliwe. Od 1972 r. zajęcia te zmieniły swój charakter i odbywały się na każdym wydziale w wymiarze dwóch godzin. Równocześnie, po raz pierwszy, studenci otrzymali informator *Sieć biblioteczna i informacyjna*¹⁵. Pierwsza część informatora zawierała zadania bibliotek naukowych, profil gromadzonych zbiorów oraz typy katalogów. Część druga dotyczyła zasad korzystania z katalogów, czytelnicy i wypożyczalni w Bibliotece Główniej oraz pozostałych bibliotekach sieci Politechniki Wrocławskiej. W tym samym roku został wydany informator zawierający najważniejsze dane o Bibliotece Główniej, bibliotekach sieci, rodzajach usług, godzinach otwarcia, itp.¹⁶. Do 1999 r. informator studenci otrzymywali bezpłatnie.

Zajęcia z *przysposobienia bibliotecznego* przeprowadzali głównie pracownicy Biblioteki Główniej. Informacje o terminie przeprowadzania zajęć każdego roku przekazywały tylko niektóre wydziały. W większości przypadków Biblioteka Główna sama dopominała się o przeprowadzanie zajęć dla studentów I roku. Tylko na niektórych wydziałach zajęcia przeprowadzano dla studentów studiów niestacjonarnych.

¹⁴ Przez wiele lat prowadziła je Maria Engiel, która pracowała w latach 1953–1983.

¹⁵ 1972 r. – 3000 egz., 1973 r. – 1800 egz.

¹⁶ Później jako część trzecia informatora *Sieć biblioteczno-informacyjna*.

Zmiany w strukturze systemu biblioteczno-informacyjnego od początku lat 90. ubiegłego wieku oraz powstawanie dużych bibliotek wydziałowych spowodowały sukcesywne przejęcie zajęć z przysposobienia bibliotecznego przez wysoko wykwalifikowaną kadre tych bibliotek.

Od kilku lat Biblioteka Główna otrzymuje zaproszenia od wszystkich wydziałów do udziału w dniach wstępnych, podczas których bibliotekarze przekazują najważniejsze informacje na temat sposobu korzystania z bibliotek uczelnianych i usług biblioteczno-informacyjnych.

Biblioteka Główna przeprowadza również zajęcia z przysposobienia bibliotecznego w języku angielskim dla obcokrajowców.

Wraz z rozwojem działalności biblioteczno-informacyjnej, rozwojem komputeryzacji zmieniała się także zawartość informatora. Od 1992 roku wydawany jest pod tytułem *System biblioteczno-informacyjny Politechniki Wrocławskiej* i zawiera treści przede wszystkim praktyczne, przeznaczone dla wszystkich studentów. Każda edycja informatora uwzględnia wszystkie zmiany i nowości wprowadzane do działalności bibliotecznej.

Informator od 2000 roku rozprowadzany jest przez poszczególne wydziały, łącznie z innymi materiałami, które otrzymują nowi studenci. Od roku 2008 udostępniany jest w skróconej wersji elektronicznej na stronie domowej Biblioteki Głównej.

Dla studentów całej Uczelni Biblioteka oferuje dodatkowo szkolenia mające pomóc w korzystaniu z systemu bibliotecznego ALEPH „Wyszukiwanie w katalogu komputerowym”.

SZKOLENIA DLA DYPLOMANTÓW, DOKTORANTÓW, PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH

Szkolenia te przeprowadzane są przez pracowników Oddziału Informacji Naukowej najczęściej na wydziałach. Organizacją ich zajmują się pracownicy bibliotek wydziałowych. Szkolenie obejmuje wyszukiwanie literatury w katalogu komputerowym, bazach danych oraz w czasopiśmie elektronicznych. Forma i zakres szkoleń dostosowana jest do potrzeb zainteresowanych. Zajęcia zarówno indywidualnie

alne, jak i w kilkusobowych grupach dotyczą poszukiwania literatury do prac seminaryjnych, magisterskich i doktorskich. Są to wykłady połączone z ćwiczeniami w przypadku poszukiwania literatury przy pomocy katalogu on-line, czy z zasobów Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej.

Tego typu spotkania dla użytkowników biblioteki organizowane są również z przedstawicielami wydawnictw, którzy przedstawiają swoją ofertę kursów on-line, „distance learning” lub „e-learning”. Prezentują także bazy danych, serwisy e-czasopism, e-książek.

Tabela 2. Szkolenia użytkowników w Bibliotece Głównej w latach 2005–2010¹⁷

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Katalog komputerowy	995	1 334	1 849	1 567	419	486
Bazy danych i czasopisma elektroniczne	63	65	65	54	67	58
Książki elektroniczne	80	105	170	270	322	377
Książki elektroniczne	–	–	108	120	80	90
Szkolenie w ramach Konsorcjum Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej	–	–	18	13	5	2
	–	–	23	19	–	–

PODSUMOWANIE

Zastosowany w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej system szkoleń zapewnia uzupełnianie i zdobywanie wiedzy w zmieniającym się otoczeniu bibliotecznym. Umożliwia rozwój zawodowy, przygotowuje do awansu, motywuje do samokształcenia i planowania kariery zawodowej. Bibliotekarze są świadomi tego, że ważnym elementem ich wykształcenia jest wiedza, która pozwoli na utrzy-

¹⁷ H. Szarski, R. Rohleder, A. Uniejewska, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2009/2010*. Raport Serii U, nr 212.

manie wysokiego poziomu zaspokajania bieżących i przewidywalnych potrzeb wszystkich użytkowników.

Bibliotekarze dotrzymują kroku dokonującym się dynamicznym przemianom i nieustannie przystosowują się do zmieniających się warunków pracy, umiejętnie promują usługi biblioteczno-informacyjne i starają się zaspokajać zmienne oczekiwania odbiorców oraz zwierzchników.

Przed Biblioteką Główną Politechniki Wrocławskiej stoją trudne wyzwania związane z budową nowej Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych na Potrzeby Innowacyjnej Gospodarki – biblioteki cyfrowej, gromadzącej głównie zbiory elektroniczne. W nowej Bibliotece z odpowiednimi warunkami lokalowymi będzie możliwe poszerzenie działalności zgodnej z potrzebami i oczekiwaniami środowisk naukowych, technicznych i biznesowych regionu dolnośląskiego.

Wymiana informacji w skali regionu, udostępnienie publicznie zasobów informacyjnych, wdrożenie i wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych przyczyni się do stworzenia warunków do organizacji seminariów, szkoleń i warsztatów wspierających postawy innowacyjne w regionie.

Obsługa nowej Biblioteki będzie wiązać się ze zmianą formy udostępniania, przyzwyczajajeń użytkowników i personelu bibliotecznego.

Przyszłość wskazuje kierunek kolejnych szkoleń i praktyk – będą dotyczyć głównie nowych umiejętności bibliotekarzy oraz przygotowania użytkowników bibliotek do korzystania z różnorodnych i coraz bardziej rozpowszechnionych elektronicznych źródeł informacji.

System szkoleń pracowników bibliotek i ich użytkowników wypracowany przez okres wielu lat na Politechnice Wrocławskiej umożliwia zdobycie wiedzy i umiejętności w niezbędnym zakresie korzystania z gromadzonych zasobów, zgodnie z określonymi i aktualnymi potrzebami Biblioteki i użytkowników. Kształtuje również świadomość bibliotekarzy, że nieprzerwane doskonalenie kwalifikacji, doświadczenie i umiejętność pracy z ludźmi są gwarancją profesjonalnej obsługi użytkownika.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Długosz J., *Biblioteka i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej 1945–1973, 1968–1978*, maszynopis.
- [2] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim*, Raport BG i OINT PWr, 1988, Ser. U, nr 150.
- [3] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 2002/2003*, Raport BG i OINT PWr, 2003, Ser. U, nr 186.
- [4] *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego w roku akademickim 2004/2005*, Raport BG i OINT PWr, 2005, Ser. U, nr 194.
- [5] Konieczko A., *Bibliotekarz gwarantem sukcesu*, Biuletyn EBIB 2006 nr 10(80) [on-line, dostęp 20 listopada 2010], <http://www.ebib.info/2006/80/a.php?konieczko>.
- [6] Nowak J., *Bibliotekarz-profesjonalista? Czy niekoniecznie... Szkic historyczno-polemiczny*, Biuletyn EBIB 2008 nr 1(92) (on-line, dostęp 8 września 2010).
- [7] Szarski H., Rohleder R., Uniejewska A., *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2009/2010*, Raport BG i OINT PWr, 2010, Ser. U, nr 212.
- [8] Talarczyk-Malcher Ł., *Działalność bibliotek naukowych w dobie reformy gospodarczej*, [w:] *IV Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej*, materiały konferencyjne, Zakopane, 2–5 września 1997, Warszawa 1997.
- [9] Talarczyk-Malcher Ł., *System biblioteczno-informacyjny Politechniki Wrocławskiej – terażniejszość i przyszłość*, [w:] *Biblioteka naukowa. Automatyzacja. Organizacja. Zarządzanie*, materiały z konferencji naukowej „Organizacja i zarządzanie bibliotekami naukowymi w procesie automatyzacji”, Poznań, 15–17 listopada 1994, Warszawa 1995, s. 22–32.
- [10] Wielkopolska M.S., *Biblioteki zakładowe Wyższych Szkół Technicznych w Polsce*, [w:] *Konferencja w sprawie uczelnianych bibliotek zakładowych w dniach 3–6 czerwca 1959 r. w Łodzi*, materiały, Łódź, 1960.
- [11] Zarządzenie Wewnętrzne nr 22/2000 w sprawie zasad współpracy kierowników jednostek organizacyjnych z dyrektorem Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w zakresie działalności biblioteczno-informacyjnej.

Marta Kordas

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

PIERWSZY KSIĘGOZBIÓR BIBLIOTEKI POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ W ŚWIETLE *KSIĄŻKI INWENTARZOWEJ* *BIBLIOTEKI Z 1951 ROKU*

WPROWADZENIE

Wiedza o współczesnych formach działalności Biblioteki Politechniki Wrocławskiej jest ogólnie znana i dostępna. Organizacja Biblioteki oparta jest na „Regulaminie systemu bibliotecznoinformacyjnego Politechniki Wrocławskiej”¹. W jej skład wchodzi: Biblioteka Główna i OINT, dziewięć bibliotek wydziałowych, sześć bibliotek instytutowych, trzy biblioteki studiów, a także trzy biblioteki zamiejscowych ośrodków dydaktycznych². Jest instytucją od początku swego istnienia nierozzerwalnie związaną z Politechniką Wrocławską, a jej kolekcja budowana jest w odpowiedzi na zapotrzebowanie poszczególnych wydziałów czy instytutów. Księgozbiór Biblioteki liczy ponad 800 tysięcy woluminów (książek i cza-

¹ *Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej* [on-line], <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/149804.dhtml> [Dostęp 13.09.2010].

² *Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej* [on-line], http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/biblioteki_wydzialowe.dhtml [Dostęp 13.09.2010].

sopism) oraz ponad 300 tysięcy jednostek zbiorów specjalnych³. Należy jednak pamiętać, iż jest to instytucja istniejąca we Wrocławiu od 65 lat, mająca swoją historię i tradycję. Ważne jest zatem poznanie początkowych lat istnienia Biblioteki, kiedy kształtował się jej profil, opracowywano zasady funkcjonowania i formowano strukturę. Właśnie temu miała służyć analiza wpisów w pierwszej *Księżce inwentarzowej Biblioteki z 1951 r.* – przybliżeniu początków instytucji przez pryzmat jej pierwszego księgozbioru oraz ustaleniu roli, jaką ta kolekcja odgrywała w środowisku naukowym związanym z Uczelnią.

Dotychczas powstało wiele publikacji, które zawierały opis powojennych lat we Wrocławiu, odbudowy Politechniki, pierwszych wykładów⁴. Przy okazji kolejnych rocznic powstawały również publikacje dotyczące historii Biblioteki Głównej i OINT oraz poszczególnych bibliotek wydziałowych i instytutowych⁵. Mogłoby się zatem wydawać, że ostatnie słowo dotyczące Politechniki Wrocławskiej oraz jej zbiorów zostało już napisane, a kolejne próby podjęcia tematu byłyby jedynie powielaniem znanej już literatury. Jednakże w trakcie pracy nad artykułem okazało się, że historia obu instytucji ma jeszcze wiele nieodkrytych aspektów, których analiza może rozszerzyć obecną wiedzę o Politechnice Wrocławskiej oraz Bibliotece i jej zbiorach. Znakomitym źródłem okazała się *Książka inwentarzowa Biblioteki założona*, według zapisu,

³ *Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej* [on-line], <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/ksiegozbior>, 161.dhtml [Dostęp 13.09.2010].

⁴ M.in. *Politechnika Wroclawska w okresie dziesieciolecia 1945–1955*, Wrocław 1957; *Księga 25-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1970*, Wrocław 1970; *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985; *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990; *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów: Moja droga do Politechniki Wroclawskiej*, Wrocław 1991; *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1995*, Wrocław 1995.

⁵ M.in. *Biblioteka Politechniki Wroclawskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007; *Wroclawskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*, H. Szarski, M. Kuziela (red.), Wrocław 2008; *II Wroclawskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*, H. Szarski, D. Dudziak (red.), Wrocław 2010.

1 września 1951 r. Analiza zawartych w niej danych bibliograficznych pomogła odpowiedzieć na liczne pytania dotyczące pierwszego księgozbioru Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. Dała również pogląd na obecność i adekwatność zbiorów bibliotecznych w ówczesnej strukturze Politechniki Wrocławskiej oraz w środowisku naukowym związanym z Uczelnią.

ZARYS HISTORII POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ W LATACH 1945–1951

Oficjalny początek szkolnictwa wyższego w powojennym Wrocławiu związany jest z powołaniem Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej dekretem z dnia 24 sierpnia o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie⁶. Założenie uczelni wyższej nie byłoby możliwe bez działalności tzw. Grupy Naukowo-Kulturalnej⁷ przybyłej do Wrocławia już 9 maja 1945 r. oraz sprawnego przejęcia przez inż. Dionizego Smoleńskiego budynków po byłej Technische Hochschule⁸. Cały projekt nie powiódłby się bez ogromnego zaangażowania przyszłych studentów i wykładowców w porządkowanie oraz odbudowę pomieszczeń Politechniki Wrocławskiej.

Dekret z sierpnia 1945 r. określił, iż Politechnika Wrocławska ma składać się z 4 wydziałów: Chemicznego, Mechaniczno-Elektrotechnicznego, Budownictwa i Hutniczo-Górniczego⁹. Według wspomnień ówczesnych studentów jesienią 1945 r. powstał jedynie Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny, a w styczniu 1946 r. –

⁶ B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska, *Politechnika Wrocławska 1945–1951. Wybór źródeł*, Wrocław, 2005, s. 38–40.

⁷ *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa, 1957, s. 8.

⁸ B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska, *Politechnika Wrocławska...*, dz. cyt., s. 22–23.

⁹ Tamże, s. 38.

Wydział Budownictwa¹⁰. Wydział Chemiczny działał początkowo w ramach Uniwersytetu Wrocławskiego, powstały zaś pod koniec 1945 r. Wydział Hutniczo-Górnicy został szybko rozwiązany¹¹. W 1950 roku istniejące przy Uniwersytecie katedry chemiczne włączono w strukturę Politechniki i wraz z dwoma nowo powstałymi utworzyły – Wydział Chemiczny¹². Do 1951 roku, kiedy nastąpiło rozdzielenie Uniwersytetu i Politechniki, istniało 7 wydziałów: Architektury, Chemii, Inżynierii, Inżynierii Sanitarnej, Lotniczy, Mechaniczny oraz Elektryczny¹³.

ZARYS HISTORII BIBLIOTEKI POLITECHNIKI WROCLAWSKIEJ W LATACH 1945–1951

Utworzenie Politechniki Wrocławskiej przebiegało dwutorowo: oficjalnie przez ustawodawstwo państwowe i wewnątrzuczelniane zarządzenia oraz nieoficjalnie poprzez działalność wrocławskiego środowiska na rzecz jak najszybszego uruchomienia uczelni technicznej. Priorytetem było przygotowanie pomieszczeń i urządzeń. Powstałe przy tej okazji spisy inwentaryzacyjne są dowodem na obecność książek w życiu Politechniki od początku jej istnienia. Zachowane zbiory m.in. po byłym Wydziale Chemicznym¹⁴ czy Hutniczym¹⁵ stały się podstawą tworzonych z czasem księgozbiorów katedralnych.

¹⁰ A. Jellonek, *Politechnika Wroclawska – mury i ludzie. Wspomnienia i refleksje*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985, s. 84.

¹¹ J. Rozynek, *Z dziejów Politechniki Wroclawskiej (1945–1951)*, Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995, t. 4, nr 1780, s. 116.

¹² *Księga 25-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1970*, red. T. Kolendowicz i B. Kałużyńska-Marynowicz, Wrocław 1970, s. 29–30.

¹³ Tamże, s. 41.

¹⁴ B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska, *Politechnika Wroclawska...*, dz. cyt., s. 24.

¹⁵ J. Shroeder, *Fragmety wspomnień*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985, s. 19–20.

Powołanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej nastąpiło 1 marca 1946 r.¹⁶, czyli po inauguracji roku akademickiego 1945/1946. Wśród zasłużonych organizatorów można wymienić późniejszego dyrektora Biblioteki – mgr. Józefa Tarnawskiego¹⁷. W początkowym okresie najważniejsze było odnalezienie, uporządkowanie oraz określenie przydatności książek znajdujących się w budynkach Politechniki. Pozyskane w ten sposób zbiory okazały się niewystarczające, wobec czego konieczne było uzupełnianie kolekcji nowymi książkami. Jednakże planowe gromadzenie książek utrudniały skromne finanse. Mimo przeszkód udało się początkowo niewielkiej grupie osób¹⁸ stworzyć wartościową kolekcję, która, jak się okazuje, służyła nie tylko środowisku Politechniki, ale również naukowcom spoza Uczelni czy Wrocławia. Źródłem wiedzy o pierwszym księgozbiórze Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej jest zachowana w doskonałym stanie *Książka inwentarzowa Biblioteki*.

ANALIZA CECH ZEWNĘTRZNYCH KSIĄŻKI INWENTARZOWEJ BIBLIOTEKI

Pierwsza *Książka inwentarzowa Biblioteki*, według odręcznego zapisu na stronie tytułowej, została założona 1 września 1951 r. we Wrocławiu i zawiera 189 kartek. Wśród zamieszczonych informacji zabrakło podpisu osoby, która podjęła się spisania inwentarza –

¹⁶ A. Matuszak, Ł. Talarczyk-Machler, *Organizacja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2005, s. 5.

¹⁷ *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia...*, dz. cyt., s. 181–183.

¹⁸ Według *Składu osobowego i spisu wykładów w roku akademickim 1950/51* w Bibliotece Głównej zatrudnionych było trzech bibliotekarzy: mgr Roman Haisig, mgr Maria Łaskawska, mgr Zofia Prot, trzech asystentów: Danuta Górka, Zdzisława Kamilska, Aniela Kunc-Głąbińska, podreferendarz Janina Falewska i rejestrator Józef Cader.

najprawdopodobniej była to Aniela Kunc-Głębińska¹⁹. Wniosek ten nasunął się po porównaniu charakteru pisma, osoby wypełniającej *Książkę* z podpisem znajdującym się w *Uwagach* pozycji 62 ze strony 7.

Na każdej stronie *Książki inwentarzowej* znajduje się 10 pozycji inwentarzowych – w całej księdze jest ich łącznie 3980. Każda pozycja inwentarzowa składa się z 5 stałych elementów:

Numeru inwentarza – oprócz kolejnego numeru inwentarzowego znajdują się także ewentualne informacje o sygnaturze poniemieckiej z uwzględnieniem działu przedmiotowego, do którego dana pozycja była przypisana.

Opisu dzieła – zawiera opis bibliograficzny książki uwzględnionej w danej pozycji.

Liczby woluminów.

Sposobu i źródła nabycia.

Uwag – zawierających informację o cenie danej pozycji, przeprowadzonych selekcjach, kasacjach i skontrach.

Niektóre pozycje mają niepełny opis, najczęściej brakującym elementem jest rok wydania – nie został zapisany 284 razy, a 132 razy nie zapisano miejsca wydania. Bardzo często brakuje informacji o sygnaturze poniemieckiej uwzględniającej przynależność do działu przedmiotowego. Można jednak uznać, iż element ten był celowo pomijany, gdyż nowo zakupione książki nie były już opracowywane według zasad obowiązujących w przedwojennej bibliotece.

W *Uwagach*, jak już wspomniano, znajdują się informacje o tym, które pozycje zostały skasowane lub stanowiły brak podczas przeprowadzanych kontroli księgozbioru. Należy jednak podkreślić, iż wpisy te nie świadczą ostatecznie o obecnym stanie księgozbioru z pierwszej *Książki inwentarzowej Biblioteki*. Część z zagubionych lub skasowanych pozycji zachowała się i po ponownym opracowa-

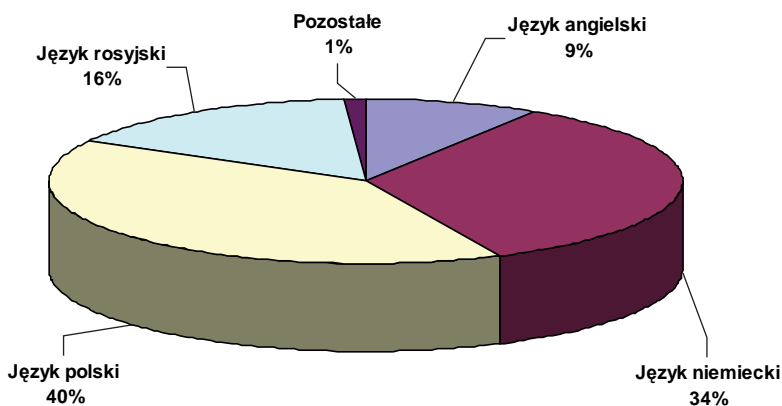
¹⁹ Aniela Kunc-Głębińska (1918–2002), z wykształcenia ekonomistka, w latach 1946–1974 zawodowo związana z Biblioteką Główną Politechniki Wrocławskiej, w latach 1974–1979 zaś z Biblioteką Studium Wychowania Fizycznego i Sportu Politechniki Wrocławskiej.

niu jest wprowadzana do zbiorów jako Narodowy Zasób Biblioteczny na zasadach regulowanych zarządzeniem wewnętrznym.

ANALIZA WPISÓW Z KSIĄŻKI INWENTARZOWEJ BIBLIOTEKI

Analizie poddano wszystkie wpisy z pierwszej *Książki inwentarzowej Biblioteki* – 3980 pozycji – pod kątem języka publikacji, miejsc i lat wydania, sposobu nabycia i przynależności do poniemieckiego działu przedmiotowego. Zebrane w ten sposób informacje ukazały charakter pierwszego księgozbioru Biblioteki Politechniki Wrocławskiej oraz jego wartość merytoryczną dla uczelni technicznej.

Język publikacji

Il. 1. Język publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r.

Język publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r. to pierwszy wyodrębniony element opisu (il. 1). Spośród 3980 pozycji – 1588 to książki wydane w języku polskim, co stanowi aż 40% całości. Na drugim miejscu znajdują się książki w języku

niemieckim – 1355 pozycji – co stanowi 34%. Książki wydane w języku rosyjskim stanowią 16% całości (627 pozycji inwentarзовych), książki zaś w języku angielskim – 9% (353 pozycje). Do grupy *Pozostałe* zakwalifikowano 57 książek, gdyż stanowią zaledwie 1% całości, są to książki w języku francuskim, czeskim, duńskim, holenderskim, fińskim, węgierskim i włoskim.

Zaprezentowane dane wskazują, iż pierwszy księgozbiór Biblioteki Politechniki Wrocławskiej był w dużej mierze kolekcją polską. Jednakże, jak wynika ze wspomnień pierwszych studentów, polskich podręczników w początkowych latach istnienia Politechniki było za mało bądź po prostu nie istniały²⁰. Pewnym rozwiązaniem tego problemu było skrupulatne prowadzenie notatek z wykładów, z których czasami powstawały podręczniki, jak w przypadku *Chemii nieorganicznej* Włodzimierza Trzebiatowskiego²¹.

Druga co do liczebności to kolekcja książek w języku niemieckim. Było to związane z sytuacją Biblioteki w jej początkach – wiele książek wprowadzonych w pierwszych miesiącach do księgozbioru to książki po bibliotece byłej Technische Hochschule. Odnalezienie, uporządkowanie i określenie wartości merytorycznej książek niemieckich oraz ich przydatności w polskiej kolekcji było trudnym zadaniem, które przyjęła na siebie Biblioteka²².

Pozostała część pierwszego księgozbioru Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, czyli książki w języku rosyjskim (16%) i w języku angielskim (9%) to głównie dary, m.in. z Biura Radcy Handlowego Ambasady Polskiej w Moskwie, Komitetu Odbudowy Nauki Polskiej w Nowym Jorku lub z UNESCO²³.

Reasumując – podwaliny księgozbioru Politechniki Wrocławskiej stanowiła kolekcja złożona głównie z książek polskich oraz niemieckich ocalałych po Technische Hochschule. Kolekcja ta stała

²⁰ *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, R. Czocho (red.), Wrocław 1995, s. 35.

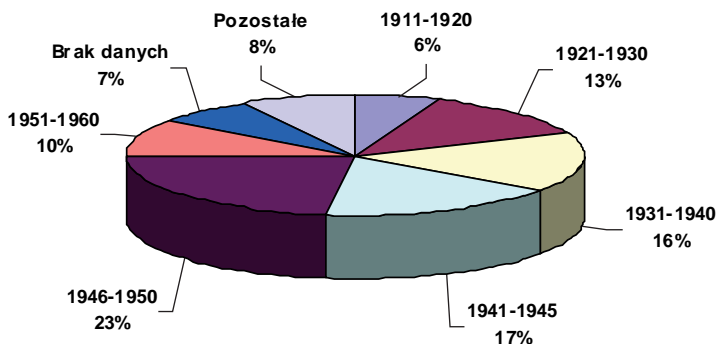
²¹ A. Idzikowski, *Wspomnienia*, [w:] *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990, s. 70.

²² *Księga 25-lecia...*, dz. cyt., s. 22.

²³ *Politechnika Wroclawska w okresie dziesięciolecia...*, dz. cyt., s. 182.

się ważnym składnikiem zaplecza badawczego dla tworzącej się w powojennym Wrocławiu polskiej nauki, pomimo braku podręczników w języku polskim z większości dziedzin, jak i środków finansowych.

Rok wydania

Il. 2. Lata wydania publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r.

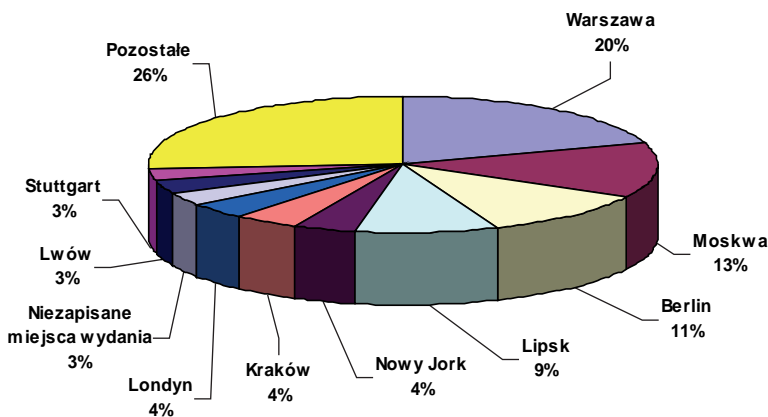
Rok wydania publikacji zawartych w inwentarzu to drugi element opisu bibliograficznego, który został poddany analizie. W celu uzyskania czytelnych danych przedstawiono je w szerszych ramach czasowych (il. 2).

Najliczniejszą grupę stanowiły książki wydane w latach 1946–1950 – 926 pozycji inwentarzowych, co stanowi 23% całości. Mniejsza grupa to książki opublikowane w latach 1941–1945 oraz 1931–1940, stanowiące kolejno 17% (674 pozycje) i 16% (642 pozycje) całości. Publikacje z lat 1921–1930 stanowią 13% całości (502 pozycje), zaś 394 pozycje wydane w latach 1951–1960 – 10%. Ostatnią, 6% grupę, stanowią 233 książki wydane w latach 1911–1920. Do grupy *Pozostałe* włączono wszystkie kategorie, które samodzielnie nie przekraczały 200 pozycji inwentarzowych i są to książki z lat 1800–1850 (5 pozycje), 1851–1900 (69 pozycje), 1901–1910 (150 pozycje), 1961–1970 (7 pozycje), a także 94 pozycje inwentarzowych

książek wielotomowych, które miały więcej niż jeden rok wydania. W 284 pozycjach – 7% zapisów – zabrakło informacji na temat roku wydania.

Przedstawiona struktura wiekowa księgozbioru opracowana na podstawie *Książki inwentarzowej Biblioteki* wskazuje, iż pierwsza kolekcja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej była kolekcją aktualną – 56% całości to książki wydane w latach 1931–1950. W tej grupie najliczniej reprezentowane były książki wydane w latach 1946–1950. Liczebność tej grupy wskazuje na pewne ogólne prawidłowości w ówczesnym ruchu wydawniczym. Okazuje się bowiem, że trudy okresu powojennego nie były przeszkodą w prowadzeniu dość aktywnej działalności wydawniczej, na co wskazuje 23-procentowy udział nowej literatury w pierwszym księgozbiore Politechniki Wrocławskiej.

Miejsce wydania

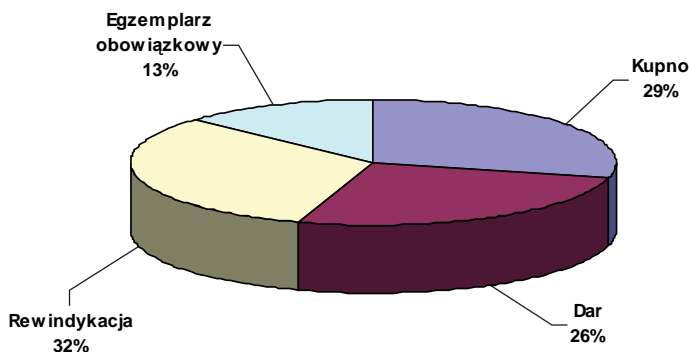
Il. 3. Miejsce wydania publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r.

Kolejnym elementem opisu, który przeanalizowano jest miejsce wydania publikacji (il. 3). Wpisane do pierwszej *Książki inwentarzowej Biblioteki* pozycje zostały wydane w 192 miejscowościach.

Najliczniej reprezentowane są druki warszawskie – 797 pozycji inwentarzowych, stanowią aż 20% wszystkich publikacji. Następne w kolejności są książki wydane w Moskwie (13% – 531 pozycji), Berlinie (11% – 452 pozycje) oraz w Lipsku (9% – 3445 pozycji). Porównywalnie reprezentowane są książki wydane w Nowym Jorku (166 pozycji), Krakowie (165 pozycji) oraz w Londynie (140 pozycji). W 132 przypadkach miejsce wydania nie jest zapisane, co stanowi 3% wszystkich wpisów. Wśród 10 najczęściej występujących miejsc wydania znajduje się również Lwów oraz Stuttgart – po 2% całości. Pozostałe 27% miejsc wydania to 182 miejscowości, które pojedynczo nie przekraczają 1% całości.

Analiza miejsc wydania publikacji sugeruje, iż większość książek to pozycje zagraniczne, spośród bowiem 10 najczęściej powtarzających się miejscowości tylko dwie są polskie. Jednakże, aby ukazać faktyczny udział książki polskiej w pierwszym księgozbiorze Biblioteki Politechniki Wrocławskiej należy dane o miejscu wydania skonfrontować z faktem, iż 40% pozycji inwentarzowych to książki w języku polskim. Dopiero wówczas widać, iż wydanie książki poza granicami Polski nie gwarantowało, że było to wydawnictwo zagraniczne.

Sposób nabycia

II. 4. Sposób nabycia publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r.

Następnym elementem opisu bibliograficznego publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki z 1951 r.* jest sposób nabycia tychże książek (il. 4). Pomijając 3 pozycje, w których brakowało informacji oraz 8 pozycji, gdzie dane były nieczytelne, wpisy inwentarzowe wskazują, iż najczęstszą formą nabycia książek w początkowym okresie istnienia Biblioteki był wpływ mylnie określony mianem rewindykacji – 1280 pozycji inwentarzowych stanowi aż 32% całości. Według najprostszej definicji rewindykacja to *odzyskanie utraconej własności również dochodzenie w drodze prawnej zwrotu własności*²⁴. Oczywiście jest, iż w przypadku nowo powstałej Biblioteki Politechniki Wrocławskiej działania rewindykacyjne nie były prowadzone. Jedyne zbiory o tym charakterze były przekazane z Biblioteki Uniwersyteckiej, co udało się ustalić na podstawie pojedynczych wzmianek: *W roku sprawozdawczym 1946/47 Biblioteka otrzymała (...) z Biblioteki Uniwersyteckiej ze zbiorów zrewindykowanych 9372 tomy*²⁵, w następnym roku akademickim *Z rewindykacji i darów wpłynęło 970 tomów*²⁶. W niepodpisanym sprawozdaniu za lata 1945–1947 czytamy, że w 1947 r. *Personel Biblioteki poza pracami bieżącymi zajęty jest nad segregacją wynoszącego ponad 10000 księgozbioru otrzymanego z rewindykacji. Segregacja ta tym bardziej była potrzebna, ponieważ część księgozbioru były to starsze wydania, często bezwartościowe dla Biblioteki, wobec postępu wiedzy technicznej*²⁷. W kolejnym zaś, że z całości uzyskanej przez rewindykację kolekcji (...) *do roku 1950 zaledwie 1/3 weszła do księgo-*

²⁴ *Encyklopedia popularna PWN*, Warszawa 1991, s. 722.

²⁵ J. Twerdochleb, *Sprawozdanie za rok szkolny 1946/47*, pismo z dnia 16 stycznia 1948 r., Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52/XXV, k. 51.

²⁶ J. Twerdochleb, *Sprawozdanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej za rok szkolny 1947/1948*, pismo z dnia 26 września 1949 r., Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52/XXV, k. 56.

²⁷ *Sprawozdanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej [za lata 1945–1947]*, pismo z dnia 9 lutego 1949 r.

zbioru. Reszta bowiem, okazała się materiałem przestarzałym i nie odpowiadającym wymogom uczelni²⁸.

Dalsza analiza sposobu nabycia pierwszego księgozbioru wskazuje na to, że aż 29% całości, czyli 1145 pozycji inwentarzowych, to książki zakupione, zaś 26% (1047 pozycji) to dary. Najmniejszą część księgozbioru, biorąc pod uwagę sposób nabycia, stanowią książki przekazane do Biblioteki jako egzemplarz obowiązkowy – 497 pozycji inwentarzowych stanowi 13% całości.

Kolekcja Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej zaprezentowana w świetle sposobów jej nabycia okazuje się być zbiorem tworzonym świadomie. Świadczy o tym zarówno 29-procentowy udział literatury współczesnej w całości kolekcji, jak również wiedza o przeprowadzonej szczegółowej inwentaryzacji, poprzedzającej spisanie inwentarza. Można zatem uznać, iż wybrane pozycje miały, uznaną przez ówczesnych bibliotekarzy, wartość merytoryczną dla biblioteki uczelni technicznej.

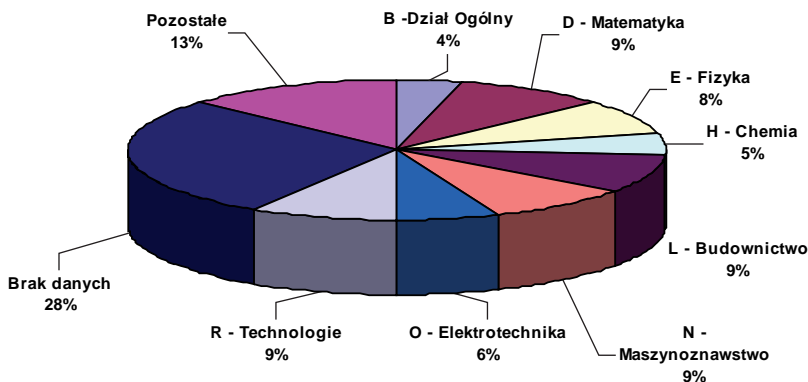
Przynależność do ponemieckiego działu przedmiotowego

Ostatnim wyodrębnionym elementem opisu bibliograficznego publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki z 1951 r.* jest informacja o przynależności do ponemieckiego działu przedmiotowego, która była zapisywana w postaci dużej litery wraz ze starą sygnaturą obok nowej, nadal obowiązującej w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej. Według informacji z pierwszych niemieckojęzycznych sprawozdań do stycznia 1946 r. ówczesny księgozbiór opracowano w ramach 11 działów:

- B (Dział ogólny),
- D (Matematyka),
- M (Sztuka),
- O (Elektrotechnika),
- E (Fizyka),
- H (Chemia),
- I (Geologia),

²⁸ J. Twerdochleb, *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej*, pismo z dnia 19 lipca 1951 r.

- L (Budownictwo),
 N (Maszynoznawstwo),
 X (Filozofia),
 Y (Historia i geografia).

Il. 5. Przynależność do poniemieckiego działu przedmiotowego publikacji wpisanych do *Książki inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r.

Należy jednak pamiętać, że nie wszystkie poniemieckie pozycje wprowadzone do zbiorów w 1945 r. zostały wpisane do omawianego inwentarza z 1951 r. Liczne wpisy w *Książce inwentarzowej Biblioteki* dotyczą zbiorów, które wpłynęły po zakończeniu wojny i nie mają danych o przynależności do działów przedmiotowych opracowanych wg zasad niemieckich bibliotekarzy – łącznie wpisów takich jest aż 1116 i stanowią 28% całości. Można zatem stwierdzić, iż omówienie księgozbioru pod kątem układu przedmiotowego zawartego w inwentarzu ukazuje tylko częściowy obraz pierwszego księgozbioru pod względem treści. Na ilustracji 5 przedstawiono 8 działów, do których przypisano więcej niż 150 pozycji inwentarzowych. Najliczniej reprezentowane były: Maszynoznawstwo (369 pozycji), Technologie (358 pozycji), Budownictwo (349 pozycji) oraz Matematyka (340 pozycji), ponieważ pozycje wpisane do tych działów stanowiły po 9% całości. Równie dużą kolekcję

stanowiły książki z zakresu fizyki – 332 pozycje, 8% całości; chemii – 216 pozycji, 5% wszystkich wpisów oraz książki z tzw. Działu Ogólnego – 152 pozycje, 4% całości. Grupa *Pozostałe* obejmuje wszystkie działy, do których przypisano mniej niż 150 pozycji inwentarzowych (tab. 1). Tutaj najwięcej pozycji inwentarzowych wpisano do działu Kopalnictwo i Sztuka, bo kolejno 132 i 125 tytułów.

Tabela 1. Poniemieckie działy przedmiotowe mające mniej niż 150 pozycji

Lp.	Skrót działu przedmiotowego	Pełna nazwa działu przedmiotowego	Liczba pozycji wpisanych do danego działu przedmiotowego
1	P	Kopalnictwo	132
2	M	Sztuka	125
3	T	Urządzenia fabryczne	57
4	U	Ustawodawstwo	46
5	Y	Historia i Geografia	46
6	I	Geologia	45
7	W	Prawodawstwo	26
8	X	Filozofia	24
9	S	Rolnictwo	10
10	K	Biologia	6
Razem:			517

Przewaga pewnych działów w pierwszej *Księżce inwentarzowej Biblioteki* z 1951 r. była ściśle związana z zapotrzebowaniem na określoną literaturę ze względu na strukturę wydziałową Politechniki Wrocławskiej. Zajęcia prowadzone na istniejących w 1951 r. wydziałach: Architektury, Chemii, Inżynierii, Inżynierii Sanitarnej, Lotniczym, Elektrycznym oraz Mechanicznym²⁹ wymuszały budowanie kolekcji o konkretnej tematyce. Dlatego też dominowała literatura związana z technologiami, maszynoznawstwem, budownictwem i matematyką. Równie bogato musiała być reprezentowana fizyka oraz chemia. Można zatem uznać, że pod względem treści-

²⁹ *Księga 25-lecia...*, dz. cyt., s. 41.

wym ówczesna Biblioteka spełniała wymagania swoich użytkowników, jedynym problemem były potrzeby ilościowe, ale te trudno zaspokoić nawet w obecnych czasach.

ZAKOŃCZENIE

Analiza 3980 wpisów, mimo znacznej szczegółowości pozyskanych danych, ukazała jedynie ogólny, choć dość jednoznaczny zarys pierwszego księgozbioru. Pozyskane dane liczbowe uwidoczniły polski charakter kolekcji oraz jej aktualność, co w kontekście ówczesnych warunków jest wielkim osiągnięciem. Istotne również okazały się zachowane informacje o użytkownikach pierwszego księgozbioru Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. Wymieniane jeszcze w niemieckojęzycznych sprawozdaniach nazwiska profesorów: Trzebiatowski, Mamak, Macior, Kuczyński, Loria, Mromliński, Sasiadek, Ingarden, Musiał³⁰ znakomicie świadczą o wartości merytorycznej księgozbioru.

Należy jednak podkreślić, iż niektóre kwestie poruszone w artykule wymagają dalszych analiz i głębszego rozpoznania, jak choćby podkolekcje książek polskich czy zrewindykowanych.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r.*, sygn. R-52/XXV, k. 51–56.
- [2] *Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej* (on-line, dostęp 13.09.2010), http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/biblioteki_wydzialowe.dhtml
- [3] *Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej* (on-line, dostęp 13.09.2010), <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/ksiegozbior.161dhtml>
- [4] *Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej* (on-line, dostęp 13.09.2010), <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/149804.dhtml>
- [5] Brandt-Golecka B., Burak M., Januszewska G., *Politechnika Wroclawska 1945–1951. Wybór źródeł*, Wrocław 2005.
- [6] *Encyklopedia popularna PWN*, Warszawa 1991.

³⁰ Pismo z 29.11.1945 r. prawdopodobnie autorstwa dra Guehna.

-
- [7] Idzikowski A., *Wspomnienia*, [w:] *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990.
- [8] Jellonek A., *Politechnika Wroclawska – mury i ludzie. Wspomnienia i refleksje*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985.
- [9] *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1995*, R. Czocho (red.), Wrocław 1995.
- [10] *Księga XXV-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1970*, T. Kolendowicz i B. Kałużńska-Marynowicz (red.), Wrocław 1970.
- [11] Matuszak A., Talarczyk-Malcher Ł., *Organizacja Biblioteki Politechniki Wroclawskiej*, Wrocław 2005.
- [12] Pisma z Archiwum Biblioteki PWr.
- [13] *Politechnika Wroclawska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Wrocław 1957.
- [14] *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990.
- [15] Rozynek J., *Z dziejów Politechniki Wroclawskiej (1945–1951)*, *Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wroclawskiego*, 1995, t. 4, nr 1780.
- [16] Schroeder J., *Fragmenty wspomnień*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985.
- [17] *Skład osobowy i spis wykładów w roku akademickim 1950/1951*, Wrocław 1951.
- [18] *Sprawozdanie Biblioteki Politechniki Wroclawskiej [za lata 1945–1947]*, pismo z dnia 9 lutego 1949 r.

Łucja Maciejewska, Honorata Niemiec

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

GROMADZENIE CZASOPISM W BIBLIOTECE POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

KSZTAŁT ZBIORÓW CZASOPIŚMIENNICZYCH

Biblioteka Politechniki Wrocławskiej została powołana 1 marca 1946 r. Stan księgozbioru wynosił wówczas 42 801 tomów dzieł zwartych, czasopism i rozpraw doktorskich oraz 731 000 patentów niemieckich. Personel Biblioteki, traktowanej jako biblioteka główna na Politechnice, liczył 5 osób, które musiały zajmować się wszystkim¹. Biblioteka Główna od początku istnienia mieściła się w Gmachu Głównym Politechniki.

W latach 1946–1948 trwało porządkowanie całego księgozbioru, jaki znaleziono na Uczelni. W wyniku tych prac część zbiorów, która była dubletami, przekazano różnym uczelniom w kraju oraz Głównemu Urzędowi Patentowemu. Pozostałe książki i czasopisma zostały skontrolowane i zinwentaryzowane. Pierwsze wzmianki o uporządkowanym zbiorze wydawnictw ciągłych pochodzą z roku 1957, jego wielkość oszacowano na 29 500 woluminów². W latach

¹ Zob. *Politechnika Wroclawska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa 1956, s. 181–182.

² Zob. *Kronika Biblioteki Głównej. Politechnika Wroclawska*, rozdz. *Zarys dziejów Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w latach 1946–1971*.

50. ubiegłego wieku istniało na Uczelni, oprócz Biblioteki Głównej (BG), 68 bibliotek zakładowych. BG pełniła rolę biblioteki centralnej, opiekującej się wszystkimi pozostałymi bibliotekami i tak pozostało do dzisiaj. Dopiero w roku 1974 zakończono, trwające blisko 4 lata, prace nad alfabetycznym katalogiem czasopism i dnia 27 czerwca tego roku przekazano go do użytku czytelników. Przedtem w Bibliotece znajdował się jedynie katalog samych tytułów czasopism, bez wyszczególnienia posiadanych roczników. Obejmował on czasopisma gromadzone tylko w magazynach BG, nie uwzględniając tytułów znajdujących się w innych bibliotekach Politechniki Wrocławskiej (PWr). Po dokładnym spisaniu zbiorów w bibliotekach sieci i zrobieniu skontrum czasopism w BG, po raz pierwszy w dziejach powojennych Biblioteki, przystąpiono do sporządzenia inwentarza kartkowego. Ogółem zarejestrowano 5412 sygnatur inwentarzowych i 263 pozycje poza inwentarzem (na sygnaturze Aa), co stanowiło razem 5675 tytułów czasopism (liczba ta obejmowała również serie i liczne dodatki do tytułów). Na tę liczbę składało się:

1826 czasopism polskich,

1068 – radzieckich,

2781 – innych tytułów czasopism zagranicznych.

Księgozbiór gromadzony w Politechnice odpowiada dziedzinom reprezentowanym w Uczelni i obejmuje przede wszystkim następującą tematykę: architektura, budownictwo, chemia, elektronika, elektrotechnika, górnictwo, ochrona środowiska, zarządzanie, informatyka, mechanika, energetyka, matematyka i fizyka. Istotną jego część stanowią czasopisma. Obecnie w zbiorach Biblioteki znajduje się 3959 tytułów (228 912 wol.) czasopism polskich i zagranicznych, w tym 886 tytułów bieżących (254 zagranicznych i 632 polskich)³.

³ R. Rohleder, H. Szarski, A. Uniejewska, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2009/2010*, [w:] Raporty BG i OINT PWr, Ser. U, nr 212, Wrocław 2010, s. 4.

Głównym sposobem nabywania zbiorów jest prenumerata, zapewniająca stałą i regularną dostawę czasopism. Drugą ważną grupę stanowią czasopisma pozyskiwane z wymiany. W jej ramach Biblioteka wysyła prace naukowe i czasopisma wydawane przez Oficynę Wydawniczą Politechniki, a otrzymuje czasopisma, książki, materiały konferencyjne i skrypty innych uczelni. Nabytki pochodzące z darów są mniej liczne, ale większość z nich jest cenna i przydatna dla czytelników. W roku 2010 najwięcej darów otrzymano z amerykańskiej fundacji Pennsylvania Partnership Abroad oraz Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego⁴. Więcej na temat gromadzenia czasopism w Politechnice Wrocławskiej [8].

W latach 90. ubiegłego wieku do Polski zaczęły docierać czasopisma zagraniczne w wersji elektronicznej. Biblioteka PWr była jedną z pierwszych bibliotek w kraju, które podjęły próby korzystania z tej nowej formy wydawniczej. Testowanie dostępów do czasopism elektronicznych rozpoczęto na Politechnice w 1997 r.⁵ Początkowo były to dostępy do trzech tytułów wydawnictwa Elsevier: *Informations Systems*, *Journal of Electrostatics*, *Optics and Laser Technology*. W tym samym roku, współpracując z firmą Swets Zeitlinger GmbH, zapoczątkowano testowanie platformy dostępowej SwetsNet, umożliwiającej korzystanie ze spisów treści i abstraktów kilkunastu tysięcy tytułów czasopism światowych wydawców. Z każdym kolejnym rokiem czasopisma elektroniczne zyskiwały coraz większe znaczenie dla Biblioteki i cieszyły się rosnącym zainteresowaniem użytkowników.

⁴ Zgodnie z ustawą z 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych oraz z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z 6 marca 1997 r., Biblioteka Uniwersytecka otrzymuje od wydawców krajowych egzemplarze czasopism. Tytuły, którymi nie jest zainteresowana, może przekazać innym bibliotekom w regionie lub w kraju.

⁵ Ł. Maciejewska, M. Moskwa, *Konsorcja czasopism elektronicznych w środowisku akademickim*, Biuletyn EBIB, nr 3/2007, (on-line, dostęp 11.04.2011), http://www.ebib.info/2007/84/a.php?maciejewska_moskwa.

ODDZIAŁ GROMADZENIA I OPRACOWANIA WYDAWNICTW CIĄGLYCH

Informacja o częściowo wyodrębnionym zbiorze czasopism pojawia się po raz pierwszy w roku 1948 – wydzielono czytelnię czasopism, w której udostępniano bieżące roczniki⁶. Dwa lata później, w 1950 r. utworzono w Bibliotece Dział Opracowania Zbiorów, od 1964 r. przemianowany na Oddział Opracowania Zbiorów. Była to agenda, która zajmowała się porządkowaniem ocalałego po wojnie księgozbioru, a także opracowywaniem wszystkich rodzajów zbiorów – przede wszystkim bieżąco nabywanych, wśród których były czasopisma i inne wydawnictwa ciągłe. Dwa fakty z działalności działu wskazują na to, że zajmował się on również czasopismami. Otóż w roku 1953 rozpoczęto prowadzenie centralnego katalogu wydawnictw importowanych, w którym niewątpliwie zamieszczono, razem lub w wydzielonych szufladkach katalogowych, informacje o czasopismach. Autorki sprawdziły na podstawie zachowanych kart akcesyjnych, że pierwsze dostawy czasopism zagranicznych, prenumerowanych przez jedyną w kraju firmę zajmującą się w tamtych latach importem wydawnictw naukowych – P.P.K. RUCH w Warszawie, zostały zarejestrowane w 1950 r., a więc zamówienie musiało być złożone w roku 1949⁷. W 1963 roku z kolei rozpoczęto publikowanie (2 razy w roku) *Wykazu czasopism obcojęzycznych*.

W 1968 r. utworzono Oddział Wydawnictw Ciągłych⁸. Prawdopodobnie został on wyodrębniony ze struktury Oddziału Opracowania Zbiorów i wkrótce powierzono mu również funkcje gromadzenia wydawnictw ciągłych. Dlatego też od 1972 r. nazwę Oddziału zmie-

⁶ Czytelnia ta prawdopodobnie została wyodrębniona z utworzonej dwa lata wcześniej czytelni ogólnej; por. *65 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2011, s. 4.

⁷ Na podstawie kart akcesyjnych czasopism: „Architektura SSSR” oraz „Biochemija”.

⁸ Por. *Kronika Biblioteki Głównej. Politechnika Wroclawska*, rozdz. *Zarys dziejów Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w latach 1946–1971*.

niono na Oddział Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych (OWC)⁹. Pierwszym kierownikiem Oddziału była mgr Alicja Grossman (il. 1). Na początku działalności agendy pracowały: Irena Brojek, Urszula Daniło, Janina Jabłońska, Grażyna Pawłowska, Janina Sidorska i Wanda Skałacka. Oddział zajmował się

Il. 1. Alicja Grossman – pierwszy kierownik Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych

prenumeratą czasopism, a także rejestracją wydawnictw otrzymywanych poprzez wymianę i dzięki darom. W roku 1973 rozpoczęto prenumeratę Science Citation Index, wydawnictwa informacyjnego

⁹ Zob. A. Matuszak, Ł. Talarczyk-Malcher, *Organizacja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Raport Ser. U, nr 188, Wrocław 2005, s. 17.

uważanego za jedno z najważniejszych wydawnictw tego typu na świecie. W tym też roku w styczniu zaczęło się skontrum czasopism znajdujących się w BG i trwało ono do listopada 1973 r. Poprzedzone ono było spisem czasopism poniemieckich, gromadzonych po 1946 r. przez biblioteki katedr, które do 1968 r. wchodziły w skład PWr. Celem tej pracy było stwierdzenie istniejących braków, skompletowanie poszczególnych tytułów i wpisanie ich do nowo założonego inwentarza kartkowego. Przyjęto zasadę kompletowania i gromadzenia jednego tytułu danego czasopisma. W grudniu tego roku rozpoczęto także przepisywanie kart katalogowych do centralnego katalogu czasopism Politechniki¹⁰. Równoległe ze skontrum był tworzony katalog braków. Prace nad nim zakończono w grudniu 1977 r., katalog liczył 3500 kart¹¹.

Il. 2. Pracownicy Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych, od lewej: Bożena Wiśniewska, Simona Fyda, Janina Sidorska

¹⁰ Więcej o pracach prowadzonych nad spisem czasopism, [w:] A. Grossman, *Opracowanie Centralnego Katalogu Czasopism i Wydawnictw Ciągłych w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, Ser. D, nr 21, Wrocław 1975.

¹¹ Maszynopis *Kalendarium Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1990.

W latach 1968–2011 przewinęło się przez Oddział 37 osób (załącznik, il. 2). Wśród nich było kilkanaście osób, które przepracowały tu długi czas, aż do przejścia na emeryturę.

Oddział zmieniał kilka razy swoją siedzibę. Na początku zajmował pokoje 428–429. W 1987 roku nastąpiło przeniesienie do pomieszczeń 411a–d, zajmowanych wcześniej przez Oddział APIN. Do pomieszczeń obecnie zajmowanych (pok. 403–405) Oddział przeniósł się w 1994 r.

ODDZIAŁ WYDAWNICTW CIĄGLYCH JAKO POLE BADAWCZE DLA STUDENTÓW KIERUNKU *SYSTEMY INFORMACJI NAUKOWO-TECHNICZNEJ* NA POLITECHNICE WROCŁAWSKIEJ

22 marca 1976 r. rektor prof. Tadeusz Porębski zatwierdził specjalność Systemy Informacji Naukowo-Technicznej (SINT) w nowym programie studiów na Politechnice Wrocławskiej. Nadzór merytoryczny nad specjalnością został powierzony Bibliotece Głównej i OINT, natomiast sprawy administracyjne SINT-u przekazano pod zarząd Instytutowi Organizacji i Zarządzania. Równocześnie w Bibliotece został powołany zespół naukowo-dydaktyczny (spośród pracowników zatrudnionych w Zakładzie Systemów Informacyjnych Biblioteki Głównej), który otrzymał zadanie opracowania programu 4-letnich studiów, profilu absolwenta oraz koncepcji zorganizowania pracy własnej studenta¹². Program tych studiów był obszerny i ambitny, oparty o najnowocześniejsze, jak na ówczesne czasy, technologie informatyczne oraz dodatkowo wzbogacony o obowiązkową naukę dwóch języków obcych. W wyniku takiego profilu kształcenia, z wykorzystaniem doborowej ekipy naukowców-dydaktyków, absolwenci kierunku SINT byli poszukiwanymi w kraju specjalistami, zatrudnianymi nie tylko przez biblioteki naukowe czy akademickie, względnie ośrodki informacji nauko-

¹² Zob. *Kronika Biblioteki Głównej. Politechnika Wroclawska*, rozdz. *Rok 1976*.

wo-technicznej, ale również w innych gałęziach gospodarki narodowej.

Podczas studiów organizowano dla studentów SINT praktyki w wybranych oddziałach Biblioteki Głównej, również w OWC. Wiele też projektów semestralnych i dyplomowych było wykonanych na podstawie warsztatu pracy Oddziału, który był polecany przez promotorów prac, jako nie do końca rozpoznane pole badawcze dla przyszłego inżyniera informatyka. Prace te dotyczyły automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, przede wszystkim opracowania wydawnictw ciągłych, a zaprojektowane systemy miały w założeniu wspomagać zadania wykonywane dotychczas manualnie. Niektóre z projektów były testowane częściowo lub w całości na „żywym organizmie” OWC. Do takich należały prace m.in. studentów Andrzeja Amanowicza¹³, Anny Kapelko¹⁴, Elżbiety Nowak¹⁵. Nieraz po udanym okresie testowania systemy były implementowane i użytkowane w Oddziale, jak np. projekt zakończony pracą magisterską studenta Edwarda Zarosy¹⁶. We wszystkich tych i podobnych pracach oraz projektach konsultantami i opiekunami studentów byli pracownicy OWC. Studenci zawsze spotykali się z życzliwym przyjęciem i otwartością ze strony personelu Oddziału, chętnie też poświęcano im czas na wyjaśnianie zawłości katalogowania wydawnictw ciągłych i dzielono się wiedzą na temat specyfiki ich opracowania. Studenci ostatnich lat studiów SINT byli także zatrudniani w OWC na 1/2 etatu, a po uzyskaniu dyplomu uzyskiwali status pełnoprawnego pracownika Biblioteki. Młodzi

¹³ A. Amanowicz, (praca magisterska) *Mikrokomputerowy System Obsługi Procesów Gromadzenia Wydawnictw Ciągłych w Bibliotece Naukowej*, Wrocław 1990.

¹⁴ A. Kapelko, (praca magisterska) *SEZAM Mikrokomputerowy system ewidencji zamówień jako przykład automatyzacji prac biurowych przy prenumeracie czasopism*, Wrocław 1988.

¹⁵ E. Nowak, (praca magisterska) *Mikrokomputerowy system opracowania czasopism SMOC*, Wrocław 1989.

¹⁶ E. Zarosa, (praca magisterska) *Mikrokomputerowy system do organizacji prenumeraty i planowania importu wydawnictw ciągłych z krajów II obszaru płatniczego. SPEC/Fox*, Wrocław 1989.

ludzie okazywali się osobami pojętymi i co najważniejsze, obytymi z dostępną techniką komputerową oraz posiadającymi umiejętność samodzielnego administrowania systemami wdrożonymi w Oddziale.

AUTOMATYZACJA PROCESÓW BIBLIOTECZNYCH W ZAKRESIE CZASOPISM

We wrześniu 1971 r. rozpoczęto prace nad automatyzacją procesów biblioteczno-informacyjnych na Politechnice. Opracowano wtedy koncepcję i ramowy harmonogram budowy Automatycznego Systemu Przetwarzania Informacji Naukowej (APIN), który był częścią programu Wielodostępowego Abonenckiego Systemu Cyfrowego (WASC)¹⁷. Prace projektowe nad systemem APIN zostały powierzone BG, w której powołano zespół badawczo-projektowy informatyków pod kierunkiem dr. inż. Czesława Daniłowicza¹⁸. Zadanie realizowano w cyklu wsadowym na sprzęcie komputerowym Centrum Obliczeniowego PWr (maszyny serii ODRA 1300 i RIAD)¹⁹. Głównym celem systemu APIN było usprawnienie obsługi biblioteczno-informacyjnej pracowników i studentów Politechniki. W ramach tego systemu powstały następujące podsystemy:

- SINT/NB – System Informacji o Pracach Naukowo-Badawczych Wykonanych w PWr,
- SABI/OZ – System Komputerowego Wspomagania Katalogowania Wydawnictw Zwartych,
- SDI – System Selekttywnej Dystrybucji Informacji,
- SABI/OC – System Opracowania Wydawnictw Ciągłych.

¹⁷ Zob. 65 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2011, s. 7.

¹⁸ H. Szarski, *Komputeryzacja w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej. Stan obecny i kierunki zmian*, Przegląd Biblioteczny, 1991, nr 3/4, s. 305.

¹⁹ J. Wojtczak, *Ewolucja komputerowego systemu biblioteczno-wyszukiwawczego w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Z problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, t. 5, Wrocław 2007.

Wdrożenie w roku 1981 systemu SABI/OC (System Automatyzacji Biblioteki/Oddział Czasopism) zostało poprzedzone kilkuletnim testowaniem²⁰ i modernizacją w miarę zgłaszanych potrzeb oraz w wyniku zmian technologii informatycznych. Podstawowym założeniem jego funkcjonowania było przyjęcie ujednoczonego formatu opisu dokumentów APIN/MARC. System miał usprawnić zadania związane z tworzeniem katalogu książkowego oraz drukowaniem wydawnictw informacyjnych o gromadzonych przez Bibliotekę czasopismach. Do najważniejszych funkcji systemu należało:

- tworzenie i bieżąca aktualizacja opisów wydawnictw ciągłych gromadzonych w PWr (zbiór danych utrzymywano na taśmie magnetycznej),
- automatyczna edycja książkowych katalogów i wydawnictw informacyjnych zgodnie z potrzebami użytkowników,
- automatyczne przygotowanie wykazów czasopism, specyfikacji i innych zestawień do administrowania pracą OWC²¹.

System przeznaczony był dla ośrodków mających sieć biblioteczno-informacyjną, a Biblioteka Główna opracowywała wszystkie czasopisma dla podległych jednostek. SABI/OC miał także możliwość połączeń funkcjonalnych z innymi zautomatyzowanymi systemami bibliotecznymi, w tym z systemem mikrofiszowym. Mógł też być wykorzystywany przez inne oddziały Biblioteki.

Oprócz SABI/OC w Oddziale były eksploatowane również systemy: SMOC (opracowanie czasopism), SMAC (akcesja czasopism), SMURF (nadzór nad wymianą mikrofisz) i SPEC (koordynacja prenumeraty w kraju).

SMOC (System Mikrokomputerowy Opracowania Czasopism) wprowadzony do eksploatacji w 1989 r.²² miał usprawnić całość

²⁰ Pierwsze próbne wydruki katalogu czasopism w systemie zautomatyzowanym wykonano w 1976 r.

²¹ M. Zdankiewicz, M. Ziółek, *System APIN. Podsystem Opracowania Wydawnictw Ciągłych SABI/OC. Dokumentacja eksploatacyjna*, Raport ser. SPR, nr 107. Wrocław 1988.

²² *65 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2011, s. 11.

działań związanych z czasopismami: prenumeratę, rejestrację wpływów, katalogowanie²³. Automatyzacją objęto tytuły drukowane również w postaci mikrofilmów – łącznie ok. 8 tys. rekordów. System umożliwiał nie tylko utrzymanie i aktualizację zbioru opisów bibliograficznych wydawnictw ciągłych, gromadzonych w BG i bibliotekach systemu biblioteczno-informacyjnego, ale także wyszukiwanie w trybie on-line informacji o czasopismach wg dowolnego elementu opisu bibliograficznego oraz wyświetlanie/drukowanie wyników wyszukiwania w dowolnym formacie^{24, 25}. System SMOC umożliwiał tworzenie wydruków wydawnictw, takich jak katalog alfabetyczny czasopism, a także działowy wg PKT²⁶ oraz wykazów z podziałem na poszczególne biblioteki do wykorzystania podczas skontrum²⁷.

SMAC (System Mikrokomputerowy Akcesji Czasopism) – wspomagający procesy gromadzenia czasopism. Jego cechą charakterystyczną była struktura modułowa. Poszczególne moduły odpowiadały podstawowym zadaniom realizowanym w OWC: prenumeracie, wymianie, akcesji i reklamowaniu, katalogowaniu, prowadzeniu inwentarza wraz z danymi o oprawie, utrzymywaniu katalogu on-line, rozliczaniom finansowym, statystyce, wydawnictwom informacyjnym, uzupełnianiu zbiorów^{28, 29}.

²³ W 1989 r. funkcjonowały tylko dwa moduły: prenumerata i akcesja. Zob. H. Szarski, *Komputeryzacja w Bibliotece Głównej ...*, dz. cyt., s. 311.

²⁴ Maszynopis dotyczący działalności OWC. Dokument nie ma daty, ani nazwiska osoby opracowującej go.

²⁵ E. Nowak, dz. cyt.

²⁶ *Polska Klasyfikacja Tematyczna*, oprac. Zespół Języków Informacyjnych IINTE pod kier. E. Ścibora, Warszawa 1979.

²⁷ System SMOC dostępny był sieciowo jako baza o nazwie *PERIOD*.

²⁸ Szerzej w: A. Rozwadowski, B. Trawiński, M. Ziółek, *SMAC Mikrokomputerowy system akcesji, kontroli prenumeraty i katalogowania wydawnictw ciągłych*, Wrocław 1989.

²⁹ Według maszynopisu z działalności OWC (dokument bez daty i nazwiska opracowującego) wdrożony został tylko moduł prenumeraty, który był wykorzystywany do tworzenia i analizy struktury zamówień, budowania bazy kolporterów i odbiorców oraz wprowadzania cen czasopism.

OBSŁUGA SYSTEMU MIKROFISZOWEGO

W latach 70. XX w. nastąpił intensywny rozwój nowego sposobu powielania czasopism wykorzystującego technikę mikrofiszową. Na to zjawisko miały wpływ takie czynniki, jak: niewielkie wymiary nośnika, łatwość powielania dokumentów oraz niska cena. Biblioteka PWr zakupiła w 1976 r. zestaw urządzeń służących do mikrofiszowania – PENTAKTA, produkcji firmy VEB Pentakon Niemieckiej Republiki Demokratycznej³⁰. Urządzenia zostały zainstalowane w Pracowni Reprograficznej.

Początkowo mikrofiszowaniem objęto najbardziej poszukiwane tytuły czasopism zagranicznych – pochodzące z krajów kapitalistycznych i gromadzone w sieci bibliotek poza BG. Najważniejszym założeniem było umożliwienie dostępu do bieżących numerów tych czasopism czytelnikom również w Bibliotece Głównej, którą wyposażono w odpowiednie czytniki. Osoby zainteresowane korzystaniem z archiwalnych numerów mogły zamówić w Pracowni Reprograficznej wykonanie kopii papierowych z mikrofisz³¹. W miarę rozwoju bazy sprzętowej (w 1979 r. dokupiono jeszcze jeden zestaw PENTAKTA) zwiększono liczbę czasopism objętych mikrofiszowaniem, włączając wybrane tytuły z magazynu BG. Drugim celem tego przedsięwzięcia było tworzenie zbioru czasopism na mikrofiszach – własnej bazy danych – do wymiany duplikatów mikrofisz między ośrodkami w kraju i za granicą, wykorzystującymi tę nową technikę. Wymiana prowadzona była w wyniku dwustronnych umów między Biblioteką PWr a poszczególnymi kontrahentami na podstawie wykazów czasopism, corocznie weryfikowanych przez zainteresowane strony. Wymiana obejmowała mikrofiszę pozytywową srebrną w jednym egzemplarzu. Za całość gromadzenia, ewidencjonowania i opracowania mikrofisz, a także za prowadzenie wymiany odpowiedzialny był Oddział Wydawnictw Ciągłych.

³⁰ Zob. *Kronika Biblioteki Głównej. Politechnika Wroclawska*. rozdz. *Rok 1976*.

³¹ Do Pracowni Reprograficznej zakupiono specjalny mikroprinter umożliwiający wykonywanie kopii papierowych artykułów z czasopism na mikrofiszach.

Obsługa systemu obejmowała prace związane zarówno z przygotowaniem danych i zeszytów czasopism do obróbki, jak i prowadzeniem wymiany z kontrahentami.

Do zadań Oddziału należało:

- selekcja czasopism i zlecenie Pracowni Reprograficznej wykonywania mikrofilmów poszczególnych numerów wytypowanych tytułów,
- przygotowywanie specjalnych kart tytułowych³²,
- kontrola kompletności zbioru mikrofilmów i w miarę potrzeb uzupełnianie braków,
- wprowadzanie informacji do katalogu oraz inwentarza czasopism, mówiącej o tym, że dany rocznik dostępny jest również w postaci mikrofilmu (zapis „+M” w polu „Uwagi” na karcie czasopisma),

a w zakresie wymiany:

- nawiązywanie kontaktów z ośrodkami w kraju i za granicą,
- akcesjonowanie i opracowywanie nadsyłanych mikrofilmów³³,
- przekazywanie mikrofilmów do kopiowania w Pracowni Reprograficznej,
- przygotowywanie informacji dla podsystemu SABI/OC,
- opracowywanie kart katalogowych czasopism dostępnych tylko na mikrofilmach³⁴,
- rejestracja tytułów i kompletowanie partii mikrofilmów do wysyłki.

W 1985 r. Biblioteka prowadziła wymianę z 3 instytucjami w kraju (Poznań, Kraków, Warszawa) oraz 8 ośrodkami zagranicznymi z: Niemieckiej Republiki Demokratycznej (3), Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (1), Czechosłowacji (1), Ru-

³² Wzór i opis elementów karty tytułowej mikrofilmu – zob. A. Zgrzywa, A. Błażowski, *System mikrofilmowy Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, Raport ser. SPR, nr 17, Wrocław 1980.

³³ Sygnaturę nadawano z odrębnego przedziału liczb niż dla czasopism drukowanych.

³⁴ Na pierwszej stronie karty katalogowej umieszczano następującą informację: Czasopismo tylko w postaci mikrofilmu.

munii (1), Bułgarii (1) i Węgier (1). Ta forma wymiany czasopism na mikrofiszach trwała do roku 1992³⁵.

W celu wspomaganie procesu mikrofiszowania i wymiany czasopism, a także ewidencjonowania i dystrybucji kopii mikrofisz, zaprojektowano i opracowano specjalny system mikrokomputerowy o nazwie SMURF³⁶. Był on przeznaczony do obsługi następujących zadań:

- rejestracji zeszytów wybranych do mikrofiszowania,
- drukowania kart tytułowych,
- rejestracji zamówień i sporządzania rachunków,
- generowania i drukowania raportów statystycznych oraz zabezpieczania danych na dyskietkach.

KOORDYNACJA IMPORTU WYDAWNICTW CIĄGŁYCH Z KRAJÓW KAPITALISTYCZNYCH

Przed rokiem 1990 za organizację prenumeraty i import czasopism z krajów II obszaru płatniczego odpowiedzialne były następujące instytucje³⁷:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej i Komisja Planowania przy Radzie Ministrów – przyznawały środki dewizowe na zakup czasopism,
- Komisja ds. importu – zatwierdzała plan importu,
- Centrala Handlu Zagranicznego Ars Polona – zamawiała czasopisma u zagranicznych wydawców,
- RSW „Prasa–Książka–Ruch” – jako centralny kolporter prasy i czasopism zajmował się dystrybucją czasopism w kraju,
- Politechnika Warszawska i Wrocławska – koordynowały prace związane z przygotowaniem prenumeraty na szczeblu ogólnokrajowym.

³⁵ Dane z archiwalnych sprawozdań Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych.

³⁶ Systemowi SMURF została poświęcona praca dyplomowa studentki V roku SINT Renaty Zawadzkiej.

³⁷ Por. E. Zarosa, dz. cyt., s. 34–35.

Cykl organizacji wymienionego procesu obejmował kilka etapów: od przygotowania odpowiednich wykazów czasopism za dany rok dla wszystkich koordynatorów resortowych, w celu naniesienia przez nich poprawek, aż do sporządzenia planu importu na rok następny oraz przekazania go do realizacji. Zwieńczeniem prac było opracowanie *Wykazu wydawnictw ciągłych importowanych z krajów II obszaru płatniczego*³⁸. Biblioteka PWr podjęła się przygotowania systemu komputerowego, który wspomagałby tę organizację i służył opracowaniu planu importu. Powstał system SPEC (System Prenumeraty i Ewidencji Czasopism), który działał od roku 1984. Był on eksploatowany na komputerze ODRA 1305 pod kontrolą systemu operacyjnego George-3. Działał na podstawie stworzonej wcześniej bazy danych opisów bibliograficznych prenumerowanych czasopism, prenumeratorów i zamówień oraz wykorzystywał programy, zapisane na taśmach magnetycznych i specjalnie dla niego zaprojektowane przez informatyków Biblioteki Głównej. Prace w zakresie importu czasopism z wykorzystaniem systemu SPEC zawieszono w roku 1990. Było to związane ze zmianą zasad zamawiania wydawnictw ciągłych i przejęciem koordynacji zakupów przez Ministerstwo Edukacji Narodowej³⁹.

ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA BIBLIOTEKĄ ALEPH

System APIN przez ponad 20 lat wspierał obsługę użytkowników Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. Był on pomocny w pracy bibliotekarzy i unowocześnił ich warsztat pracy oraz przyczynił się do wzrostu autorytetu Biblioteki nie tylko w regionie, ale również w środowisku bibliotek krajowych. Jednak ze względów organiza-

³⁸ *Wykaz wydawnictw ciągłych importowanych z krajów II obszaru płatniczego*, Warszawa, Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej – wydany w latach 1983–1988. Publikacja kontynuowana przez: *Plan prenumeraty czasopism z II obszaru płatniczego na rok 1989*.

³⁹ *Zob. Kronika Biblioteki Głównej. Politechnika Wroclawska, rozdz. Rok 1990.*

cyjnych, a także w celu ujednoczenia oprogramowania bibliotecznego z innymi bibliotekami naukowymi, podjęto decyzję o zakupie nowoczesnego zintegrowanego systemu. Miał on zapewnić automatyzację podstawowych funkcji biblioteki oraz stosowanie międzynarodowych standardów opisu różnych typów dokumentów bibliotecznych. W roku 2001 zawiązało się konsorcjum bibliotek Wrocławia i Dolnego Śląska⁴⁰, którego uczestnikiem była również Biblioteka PWr. Podjęto decyzję o zakupie Zintegrowanego Systemu Zarządzania Biblioteką ALEPH (wersja ALEPH500). Stosuje on międzynarodowy format zapisu dokumentu MARC21, firmowany przez Bibliotekę Kongresu. W 2002 roku rozpoczęto w Bibliotece Politechniki implementację modułów nowego systemu. W roku 2006 ALEPH został wdrożony do obsługi wydawnictw ciągłych. System ten umożliwia tworzenie bazy opisów bibliograficznych czasopism gromadzonych we wszystkich bibliotekach PWr oraz bazy egzemplarzy. W styczniu 2007 r. czasopisma zostały udostępnione w katalogu komputerowym OPAC⁴¹, a we wrześniu tego roku zakończono wprowadzanie do systemu opisów bibliograficznych czasopism drukowanych⁴². Miesiąc później uruchomiono w systemie ALEPH i podłączono do katalogu on-line bazę *Czasopisma zagraniczne w bibliotekach Wrocławia i Opola*.

ALEPH jest systemem w pełni zintegrowanym, obsługuje bowiem procesy już wcześniej skomputeryzowane w BG, a także umożliwia przyłączenie do niego pozostałych bibliotek Uczelni. Obecnie moduł udostępniania jest eksploatowany w dziewięciu bibliotekach wydziałowych, jednej bibliotece instytutowej, jednym studium i w trzech bibliotekach Zamiejscowych Ośrodków Dydaktycznych PWr⁴³.

⁴⁰ Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich, tryb dostępu: <http://www.bibl.ar.wroc.pl/konbiwro.html> Stan z dn. 01.04.2011 r.

⁴¹ W momencie udostępnienia było 3460 rekordów opisów bibliograficznych czasopism.

⁴² R. Rohleder, H. Szarski, A. Uniejewska, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2007/2008*, Raporty BG i OINT Politechniki Wrocławskiej, Ser. U, nr 205, Wrocław 2008, s. 25.

⁴³ ZOD-y znajdują się w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu.

INNE FORMY DZIAŁALNOŚCI

Bibliotekarze zatrudnieni w Oddziale Wydawnictw Ciągłych, oprócz wykonywania zadań wynikających z ich zakresów obowiązków, wykazują również aktywność wykraczającą poza te ramy. Kreatywność wyraża się na różnych polach działalności. Warto podkreślić niektóre inicjatywy podejmowane przez Oddział.

Tworzenie bazy środowiskowej

Działając na rzecz środowiska dolnośląskiego, Oddział Wydawnictw Ciągłych od 1991 r. zajmuje się tworzeniem komputerowej bazy i koordynacją projektu *Czasopisma zagraniczne w bibliotekach Wrocławia i Opola*. W początkowym okresie budowania bazy z Biblioteką PWr współpracowało 10 największych bibliotek wrocławskich. W kolejnych latach w przedsięwzięciu uczestniczyło coraz więcej bibliotek z regionu. W 2004 roku do projektu przystąpiły dwie najważniejsze biblioteki Opola: Uniwersytetu i Politechniki. Obecnie baza zawiera dane o czasopismach prenumerowanych przez 24 biblioteki środowiska – informuje o zbiorach drukowanych i elektronicznych tych bibliotek, dostępie do serwisów czasopism elektronicznych oraz prenumerowanych bazach bibliograficzno-abstraktowych⁴⁴. W latach 1991–2005 ukazywał się również katalog w wersji drukowanej⁴⁵.

Działalność wydawnicza

Informowanie środowiska akademickiego o zasobach Biblioteki zawsze było ważnym zadaniem i stało się nieodzowną formą uczestniczenia w działalności naukowej Uczelni. Opracowania przygotowywane przez OWC oraz inne oddziały stały się początkiem rozwoju działalności wydawniczej Biblioteki PWr. Czasopismom były poświęcone następujące wydawnictwa⁴⁶:

⁴⁴ Baza dostępna ze strony Biblioteki Głównej <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/>

⁴⁵ Wydawnictwo jest rocznikiem i od roku 1998 ma nr ISSN 1428-4472.

⁴⁶ B. Makarska-Deszcz, *Działalność wydawnicza Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Z problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, t. 5, Wrocław 2007, s. 97–98.

- Wykaz czasopism obcojęzycznych – wydawany w latach 60. XX w.
- Wykazy (generowane komputerowo) czasopism prenumerowanych z krajów kapitalistycznych – ukazywały się w latach 80. XX w.
- Katalog mikrofisz – wydawany w latach 1987–1994.
- Wykaz czasopism z zakresu specjalizacji II Centralnej Biblioteki Technicznej wydawanych w krajach kapitalistycznych, znajdujących się w zbiorach Biblioteki PWr oraz bibliotek współpracujących⁴⁷ – ukazywał się w latach 1991–1993.
- Wykaz wydawnictw ciągłych gromadzonych w sieci biblioteczno-informacyjnej Politechniki Wrocławskiej – ukazywał się w latach 1991–2003.
- Wykaz wydawnictw ciągłych gromadzonych w wybranych bibliotekach naukowych Wrocławia – ukazywał się w latach 1991–2005. Od roku 1998 publikacja ukazywała się pod zmienionym tytułem: Środowiskowy katalog czasopism zagranicznych prenumerowanych w bibliotekach Wrocławia i Opola.

Działalność szkoleniowa

Od roku 1985 Biblioteka PWr organizuje ogólnopolskie kursy specjalistyczne poświęcone tematyce komputeryzacji i Internetu w bibliotekach. Wraz z pojawieniem się w kraju czasopism elektronicznych zrodził się pomysł opracowania kolejnych szkoleń. Pracownicy Oddziału Wydawnictw Ciągłych wraz z kolegami z Oddziału Informacji Naukowej i Redakcji, przy wsparciu Dyrekcji Biblioteki, prowadzą od 12 lat (1–3 edycje rocznie) kursy o tematyce czasopism elektronicznych i zagadnień z nimi związanych. Uczestnikami kursów są przede wszystkim pracownicy różnych typów placówek bibliotecznych i ośrodków informacji, nauczyciele, osoby związane z zarządzaniem i marketingiem oraz pracownicy samorządów lokalnych.

Oprócz wymienionej działalności o zasięgu krajowym, pracownicy prowadzą zajęcia z przysposobienia bibliotecznego dla studen-

⁴⁷ Pierwsza publikacja zawierała informacje o zasobach z lat 1988–1990. Dane dostarczone były przez 29 bibliotek krajowych współpracujących z PWr.

tów I roku studiów, praktyk zawodowych dla studentów bibliotekoznawstwa, praktyk specjalistycznych dla bibliotekarzy, a także działalność dydaktyczną na terenie własnej Uczelni i poza nią, np. wykłady w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Działalność promocyjna

Poza typową dla bibliotek naukowych formą promocji swoich usług i zasobów poprzez stronę domową BG, pracownicy angażują się też w inne przedsięwzięcia na terenie Biblioteki lub Uczelni. Pierwszy Dolnośląski Festiwal Nauki został zorganizowany we Wrocławiu przez Uniwersytet Wrocławski w roku 1998. Od początku pracownicy Politechniki biorą aktywny udział w tej inicjatywie, do której włączyła się również Biblioteka⁴⁸. Oddział Wydawnictw Ciągłych czynnie uczestniczy w Festiwalu bądź poprzez koordynację projektu, bądź prowadząc wykłady specjalistyczne. Tematyka wykładów i prezentacji oscyluje wokół zagadnień związanych z digitalizacją, zasobami elektronicznymi, a także nowinkami technicznymi wykorzystywanymi przy udostępnianiu elektronicznych źródeł informacji. Od 1996 roku Biblioteka uczestniczy również w targach edukacyjnych TARED, obecnie noszących nazwę Wrocławski Indeks. Pracownicy Oddziału włączają się w tę formę działalności, mającą na celu upowszechnianie usług i produktów Biblioteki.

Konferencje, publikacje

Pracownicy Oddziału biorą często udział w konferencjach krajowych i międzynarodowych – specjalistycznych i interdyscyplinarnych⁴⁹. Uczestnictwo takie wiąże się z publikacjami naukowymi na tematy związane nie tylko z wydawnictwami ciągłymi, ale także z budowaniem wizerunku własnej firmy, procesem rekrutacji pra-

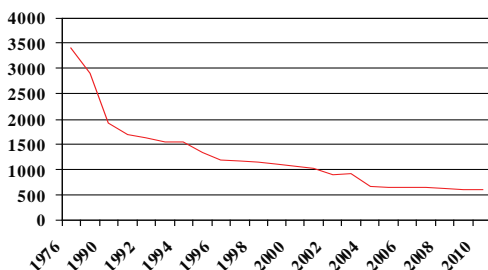
⁴⁸ B. Grocholska, *Festiwalowy wrzesień w Politechnice Wrocławskiej z udziałem Biblioteki*, [w:] *Z problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, t. 5, Wrocław 2007, s. 19–25.

⁴⁹ Udział m.in. w konferencji KOWBAN Komputerowe Wspomaganie Badań Naukowych, organizowanej od wielu lat przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe pod auspicjami Ministerstwa Nauki i Informatyzacji.

owników w bibliotekach, tworzeniem bibliotek cyfrowych, narzędziami wspomagającymi zarządzanie zasobami elektronicznymi, a także innymi zagadnieniami związanymi z nowymi technologiami.

TENDENCJE ROZWOJOWE

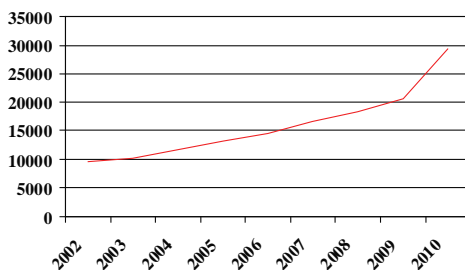
Czasopisma elektroniczne są dynamicznie rozwijającą się formą publikacji piśmiennictwa. Początkowa nieufność użytkowników wobec innowacji technologicznych ustąpiła miejsca satysfakcji z bezpośredniego i szybkiego dostępu do poszukiwanych artykułów. Dzięki odpowiedniej polityce wydawców i bibliotek czasopisma elektroniczne stały się nieodłącznym elementem ich oferty informacyjnej i na stałe zagościły na witrynach uczelnianych. Z czasem nawet zaczęły wypierać formy drukowane, wiele bibliotek coraz częściej prenumerowało czasopisma w wersji elektronicznej. Od kilku lat w Bibliotece PWr można zauważyć wyraźny spadek liczby czasopism drukowanych, co przedstawiono na il. 3. To zjawisko dotyczy w większości czasopism zagranicznych.

Il. 3. Liczba czasopism drukowanych w latach 1976–2010.

Źródło: opracowanie H. Szarski

Spadek liczby tytułów drukowanych po roku 1990 był spowodowany ograniczeniami finansowymi, a od roku 2000 pojawieniem się w Bibliotece czasopism elektronicznych oraz stałym poszerzaniem oferty kolejnych wydawców i zakupem nowych e-serwisów (tab. 1, il. 4).

II. 4. Liczba czasopism elektronicznych w latach 2002–2010.

Źródło: opracowanie H. Szarski

Tabela 1. Serwisy czasopism elektronicznych udostępniane w Politechnice Wrocławskiej

Wydawca	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ACM											x
Academic Press	x	x	x								
ACS							x	x	x	x	x
APS/AIP								x	x	x	x
Blackwell		x	x	x	x	x	x	x	x	x	
CUP										x	x
EBSCO		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Elsevier		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Emerald								x	x	x	x
IEEE							x	x	x	x	x
IOP									x	x	x
Kluwer				x	x						
Nature								x	x	x	x
OUP											x
ProQuest					x	x	x	x	x	x	x
RSC							x	x	x	x	x
SAGE											x
Science								x	x	x	x
Springer/Kluwer	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
SwetsWise (SwetsNet)	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Taylor & Francis											x
Wiley						x	x	x	x	x	
Wiley Blackwell											x

Źródło: *Konsorcja czasopism elektronicznych w środowisku akademickim* [8].
Dane w tabeli uzupełnione przez autorki.

Obecnie Biblioteka zapewnia dostęp do pełnych tekstów artykułów z 29 290 czasopism elektronicznych, w tym z 27 696 czasopism zagranicznych i 1594 krajowych. W roku akademickim 2009/2010 liczba pełnotekstowych czasopism zagranicznych, udostępnianych przez stronę domową Biblioteki PWr, wzrosła o 45%, a krajowych o 17% w stosunku do roku poprzedniego⁵⁰. Znaczący wzrost liczby dostępnych czasopism zagranicznych wynika z kilku powodów:

- wykorzystania komercyjnej listy A-Z zasobów elektronicznych, dzięki której możliwe stało się włączenie do oferty Uczelni również bezpłatnych czasopism,
- zwiększającej się liczby powszechnie dostępnych czasopism i serwisów publikowanych w modelu Open Access,
- finansowania w 100% kosztownych licencji krajowych czasopism przez MNiSzW (Ebsco, Elsevier, Springer), w związku z tym pozostawienie Uczelni możliwości poszerzenia oferty o nowe serwisy.

Polskie czasopisma elektroniczne są mniej liczne, m.in. z tego powodu, że nie wszyscy wydawcy krajowi korzystają z zaawansowanych technologii wydawniczych, które są powszechnie stosowane przez wydawców zagranicznych. Tylko kilka firm wydawniczych oferuje dostęp do elektronicznych publikacji, np. INFOR, SIGMA NOT, MEDIUM, Biblioteka Narodowa, GUS, Instytut Matematyczny PAN. Największym serwisem skupiającym polskie czasopisma jest EMIS Polska, natomiast jeżeli chodzi o polskie czasopisma Open Access – baza ARIANTA jest najobszerniejszym źródłem informacji, odnotowującym 1682 czasopisma pełnotekstowe (stan na dzień 20.04.2011 r.).

Należy prognozować, że w dalszym ciągu w bibliotekach szkół wyższych będzie rosło znaczenie elektronicznych źródeł informacji, w tym czasopism, przy czym wersje drukowane nie będą całkowicie eliminowane ze zbiorów, jednak ich liczba będzie mieć tendencję

⁵⁰ R. Rohleder, H. Szarski, A. Uniejewska, *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2009/2010*, Raporty BGi OINT Politechniki Wrocławskiej, Ser. U, nr 212, Wrocław 2010, s. 3.

spadkową. Wpływa na to kilka zjawisk: coraz większe zainteresowanie użytkowników bibliotek elektronicznymi zasobami, szersza oferta wydawców krajowych i zagranicznych, a także tworzenie bibliotek cyfrowych w wielu ośrodkach akademickich, jak np. Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa⁵¹. Również biblioteki zagraniczne w ramach wymiany proponują dostęp do zasobów repozytoriów uczelnianych, w związku z tym, że nie planują kontynuacji wydawania czasopism w wersji drukowanej⁵². Wprowadzając coraz nowocześniejsze usługi, Biblioteka powiększa swoje zasoby o e-kolekcje, rozszerza możliwości korzystania z zasobów na odległość i ułatwia efektywne ich wykorzystywanie. Wpływa to znacząco na wzrost uznania i zadowolenia użytkowników. Na kształt zbiorów czasopiśmienniczych, a także na model zarządzania nimi, niebagatelny wpływ będzie mieć mowa koncepcja gromadzenia oraz udostępniania książek i czasopism, związana z planowaną reorganizacją biblioteki PWr w nowo powstającym gmachu Środowiskowej Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych na potrzeby Innowacyjnej Gospodarki⁵³.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *65 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2001.
- [2] Amanowicz A., *Mikrokomputerowy System Obsługi Procesów Gromadzenia Wydawnictw Ciągłych w Bibliotece Naukowej*, praca magisterska, Wrocław 1990.
- [3] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007.
- [4] Grocholska B., *Festiwalowy wrzesień w Politechnice Wrocławskiej z udziałem Biblioteki*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007.
- [5] Grossman A., *Opracowanie Centralnego Katalogu Czasopism i Wydawnictw Ciągłych w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, Raport BG i OINT PWr, Ser. D, nr 21, 1975.

⁵¹ Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, w której zamieszczane są czasopisma wydawane przez Uczelnię <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra>

⁵² Od 2009 r. Centrum Wiskunde & Informatica w Amsterdamie udostępnia w swoim repozytorium 4 tytuły czasopism wydawcy holenderskiego.

⁵³ Zob. *Politechnika Wroclawska – Inwestycje unijne BIBLIOTECH* [on-line, dostęp 28.09.2011], <http://www.inwestycjeunijne.pwr.wroc.pl/index,1011.dhtml>

- [6] Kapelko A., *SEZAM. Mikrokomputerowy system ewidencji zamówień jako przykład automatyzacji prac biurowych przy prenumeracie czasopism*, praca magisterska, Wrocław 1988.
- [7] *Kronika Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej*.
- [8] Maciejewska Ł., Moskwa M., *Konsorcja czasopism elektronicznych w środowisku akademickim*, Biuletyn EBIB, nr 3/2007 (on-line, dostęp 11.04.2011), http://www.ebib.info/2007/84/a.php?maciejewska_moskwa
- [9] Maciejewska Ł., Niemiec H., Wolańska A., *Model gromadzenia i udostępniania czasopism w bibliotece akademickiej uczelni technicznej*, [w:] *II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*, H. Szarski, D. Dudziak (red.), Wrocław 2010, s. 121–138.
- [10] Makarska-Deszcz B., *Działalność wydawnicza Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007.
- [11] Matuszak A., Talarczyk-Malcher Ł., *Organizacja Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, Raport BG i OINT PWr, Ser. U, nr 188, 2005.
- [12] Nowak E., *Mikrokomputerowy system opracowania czasopism SMOC*, praca magisterska, Wrocław 1989.
- [13] *Politechnika Wroclawska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa 1956.
- [14] Rohleder R., Szarski H., Uniejewska A., *Działalność systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej w roku akademickim 2009/2010*, Raporty BG i OINT PWr, Ser. U, nr 212, 2010.
- [15] Rozwadowski A., Trawiński B., Ziółek M., *SMAC Mikrokomputerowy system akcesji, kontroli prenumeraty i katalogowania wydawnictw ciągłych*, Wrocław 1989.
- [16] Szarski H., *Komputeryzacja w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej. Stan obecny i kierunki zmian*, Przegląd Biblioteczny, 1991, nr 3/4, s. 305–315.
- [17] Wojtczak J., *Ewolucja komputerowego systemu biblioteczno-wyszukiwawczego w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007.
- [18] Zarosa E., *Mikrokomputerowy system do organizacji prenumeraty i planowania importu wydawnictw ciągłych z krajów II obszaru płatniczego. SPEC/Fox*, praca magisterska, Wrocław 1989.
- [19] Zdankiewicz M., Ziółek M., *System APIN. Podsystem Opracowania Wydawnictw Ciągłych SABI/OC. Dokumentacja eksploatacyjna*, Raport BG i OINT PWr, ser. SPR, nr 107, 1988.
- [20] Zgrzywa A. Błażowski A., *System mikrofizyczny Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, Raport BG i OINT PWr, ser. SPR, nr 17, 1980.

ZAŁĄCZNIK

LISTA OSÓB PRACUJĄCYCH W ODDZIALE
GROMADZENIA I OPRACOWANIA WYDAWNICTWA CIĄGŁYCH
W LATACH 1968–2011

mgr	Maria Jolanta Bielawska	mgr inż.	Artur Rozwadowski
mgr	Barbara Bonusiak-Głąbik	mgr	Elżbieta Rymsza-Pawłowska
	Irena Brojek		Janina Sidorska
mgr	Teresa Brzezińska	mgr	Wanda Skałacka
mgr	Lolita Cicha		Halina Skubalska
mgr inż.	Urszula Daniło	mgr inż.	Dorota Szczawińska
mgr	Irena Drozd-Dzikielewska	mgr	Anna Trill-Abramowicz
	Simona Fyda	mgr inż.	Barbara Urbańczyk
mgr inż.	Czesław Gerwel	mgr	Renata Wester
mgr	Alicja Grossman	mgr	Bożena Wiśniewska
	Janina Jabłońska	mgr	Jakub Wróbel
mgr	Barbara Langer	mgr inż.	Anna Wyjadłowska
mgr	Ewa Nitefor-Kalinowska	mgr inż.	Edward Zarosa
mgr	Danuta Nowaczyńska	mgr inż.	Maria Zdankiewicz
mgr	Grażyna Pawłowska	mgr inż.	Mirosław Ziółek
mgr	Bogusława Rębowska		

OBECNY SKŁAD OSOBOWY ODDZIAŁU
(STAN NA 30.04.2011 r.)

mgr inż.	Łucja Maciejewska – kierownik
mgr	Mirosław Garbacz
mgr	Anna Klityńska
mgr	Krzysztof Moskwa
mgr	Honorata Niemiec
mgr	Agnieszka Wolańska

Barbara Mąka

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

Z DZIEJÓW DOKUMENTACJI DOROBKU NAUKOWEGO NA POLITECHNICE WROCŁAWSKIEJ

WSTĘP

Kiedy niecałe dwa lata temu rozpoczynałam pracę w Oddziale Dokumentacji Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej, byłam mile zaskoczona zapalem, z jakim osoby tworzące bazę danych DONA traktują swoje zajęcie. Nieraz bywa tak, że ktoś wchodząc do Oddziału zatrzymuje się zaskoczony, sądząc, że właśnie dzisiaj odbywa się ważna narada. Tymczasem dyskusje dotyczące najrozmaitszych tematów – od kwestii formalnych po merytoryczne należą do codzienności. Rejestracja dorobku naukowego pracowników uczelni wiąże się niejednokrotnie z rozstrzygnięciem trudnych spraw¹. Problemy związane są m.in. z kwalifikacją prac, sposobem dokumentowania materiałów nietypowych, oceną indywidualnych przypadków, nieopisanych szczegółowo w zarządzeniu regulującym

¹ Był nawet nieformalny projekt utworzenia dziennika, swoistego „*silva rerum*” Oddziału Dokumentacji, w którym zapisywałybyśmy wszelkie problematyczne sytuacje. Notabene jedna z nas prowadzi od lat zeszyt, w którym notuje wszelkie ustalenia dotyczące skomplikowanych spraw.

dokumentowanie dorobku naukowego², czy ostatnio z punktacją czasopism na liście ministerialnej, która nieustannie ulega zmianom i zawiera liczne nieścisłości. Nie bez znaczenia jest też fakt, że nasz Oddział jako pierwszy rejestruje wiele wydawnictw, mając do dyspozycji oryginały prac autorów, którym zależy na szybkiej ewidencji. Nie pozwala nam to korzystać z gotowych opisów bibliograficznych z katalogu własnej biblioteki, czy z bazy NUKAT. Przede wszystkim zaś współpraca z autorami – pracownikami naukowymi, którzy są „żywą tkanką organizmu uczelni” nie zawsze jest łatwa. Zdarza się bowiem, że ich oczekiwania nie pokrywają się z zasadami dokumentowania obowiązującymi na Uczelni.

O bazie DONA po raz pierwszy usłyszałam na zajęciach „Bazy danych w Internecie” w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Nie przypuszczałam wówczas, że sama będę ją tworzyć i że (wertując poźółkłe sprawozdania i raporty dokumentujące prace Biblioteki PWr) poznam jej dzieje.

ZAMIERZCHŁE CZASY DOKUMENTACJI

Rejestracja dorobku naukowego na Politechnice Wrocławskiej rozpoczęła się już w latach sześćdziesiątych. Sekcja Dokumentacyjna Oddziału Informacji Naukowej powstała w 1964 r., w odpowiedzi na zarządzenie w sprawie rejestracji zakończonych prac naukowych i naukowo-badawczych wydane przez Przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki. Zarządzenie to nakładało na określone państwowe jednostki organizacyjne obowiązek terminowego zgłaszania każdej zakończonej pracy w Centralnym Instytucie Informacji Naukowo-Technicznej (CIINTE)³ w Warszawie. W kolejnym

² Zarządzenie Wewnętrzne 18/2008 z dnia 28 marca 2008 r. w sprawie dokumentowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych pracowników Politechniki Wrocławskiej.

³ Zarządzenie nr 42 Przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki z dnia 10 lipca 1964 r., Dz.Urz. KNIT nr 3, poz. 7, s. 3.

zarządzeniu w tej sprawie, wydanym w 1965 r., przedstawiono projekt karty, na której praca miała być dokumentowana: „Dla celów rejestracji wprowadza się obowiązek dokumentowania prac naukowo-badawczych na kartach dokumentacyjnych”⁴. Karty miały być wypełniane przez autorów pracy (część analityczna) i „oddziały informacji naukowej bibliotek głównych szkół wyższych” (część formalna). Zarządzenie zobowiązywało ponadto rektorów szkół wyższych do wydania stosownych aktów prawnych, które umożliwiałyby stały nadzór kierowników jednostek organizacyjnych nad przekazywaniem przez autorów kart dokumentacyjnych do oddziałów informacji naukowej macierzystej uczelni. Mówiąc o początkach dokumentacji dorobku naukowego na Politechnice Wrocławskiej, mamy zatem na myśli tradycyjną w formie kartotekę, zawierającą karty dokumentacyjne z opisami bibliograficznymi i streszczeniami prac.

O tym, że na Politechnice Wrocławskiej prowadzono zorganizowaną działalność dokumentacyjną, świadczy niewątpliwie *Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1968* stanowiąca drugi tom *Księgi XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej*. Została w niej po raz pierwszy odnotowana całość publikacyjnego dorobku naukowego Uczelni, od momentu jej reaktywacji w powojennym Wrocławiu. Ze wstępu do *Bibliografii* możemy dowiedzieć się, jak przebiegała praca nad jej edycją, a zarazem, jakie były początki dokumentacji dorobku naukowego na Uczelni. Dane do tego wydawnictwa pochodziły z materiałów dostarczonych przez autorów oraz katedry i zakłady PWr⁵, a więc z autopsji⁶. *Bibliografia* zawiera około sześciu tysięcy opisów pu-

⁴ Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dn. 10 listopada 1965 r., Dz.Urz. MSzW nr 13, poz. 88, s. 4–5.

⁵ Taką samą formę współpracy, a zarazem strukturę organizacyjną przyjęto w powstałym 4 lata później Oddziale Dokumentacji.

⁶ Wprawdzie, jak pisał redaktor Józef Tarnawski, pewna (znikoma) liczba prac nie została sprawdzona – ich opisy opatrzone gwiazdką i umieszczono na odpowiedzialność autorów. Ponadto część opisów (dotyczących prac z wydawnictwa „Zeszyty Naukowe Politechniki Wrocławskiej”) była opracowana przez pracowników

blikacji, stanowiących dorobek naukowy 23 lat istnienia Uczelni w powojennej Polsce. Czy to dużo, czy mało? Dziś, kiedy roczny przyrost bazy wynosi ponad pięć tysięcy rekordów (publikacji i prac niepublikowanych) – liczba ta nie wydaje się duża, jednak ówczesny rektor, prof. Tadeusz Porębski, wskazywał ją jako miernik dynamiki rozwoju „badań i prac naukowych” Politechniki Wrocławskiej, „które zyskały sobie wysoką rangę w kraju i za granicą”⁷.

ZARZĄDZENIA W SPRAWIE DOKUMENTACJI

Reguły dotyczące dokumentacji dorobku naukowego na PWr zostały sformułowane w zarządzeniu „Szczegółowe zasady planowania i sprawozdawczości z prowadzonych badań naukowych”, w którym jednoznacznie określono, że „Wyniki prac muszą być dokumentowane i zarejestrowane w Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej”⁸. Dorobek naukowy miał być rejestrowany na specjalnych kartach dokumentacyjnych. Zgodnie z zarządzeniem do obowiązków OIN (później zaś Oddziału Dokumentacji) należało również prowadzenie centralnej kartoteki tematów badawczych. Zadania te były ważnymi etapami w zakrojonym na szeroką skalę planowaniu badań.

Pierwsze zarządzenie rektora stało się załącznikiem rozwijanego przez lata systemu dokumentowania dorobku piśmienniczego pracowników i przyczyniło się do wypracowania jednolitych zasad i kryteriów oceny prac na Uczelni. Jego podstawowe zadania to: ewidencja wyników prac naukowych pracowników Politechniki

Biblioteki Głównej jeszcze przed podjęciem decyzji o wydaniu bibliografii. *Od Redakcji*, [w:] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970: Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1968*, Wrocław 1970, s. 5.

⁷ T. Porębski, *Wstęp*, [w:] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, J. Tarnawski (red.), Wrocław 1970, s. 5.

⁸ *Szczegółowe zasady planowania i sprawozdawczości z prowadzonych badań naukowych*, [w:] *Zarządzenia i wytyczne. Organizacja działalności instytutu uczelnianego*, Wrocław 1969, s. 47.

Wrocławskiej, edycja wydawnictw informacyjnych i rozpowszechnianie zgromadzonych informacji. Miały one na celu wspomaganie zarządzania badaniami naukowymi. Dzięki temu, że na Uczelni istniał obowiązek rejestracji dokumentów, mamy pewność, że dane zawarte w bazie są kompletne i wiarygodne⁹.

Przez lata na Politechnice Wrocławskiej wydano wiele zarządzeń dotyczących dokumentacji prac naukowych. Obrazują one zmiany, jakie dokonywały się w organizacji systemu rejestracji dorobku naukowego. Do początku lat 80. ubiegłego wieku autorzy mieli obowiązek przygotowywać wszystkie prace przed ich opublikowaniem w formie raportów serii SPR i PRE¹⁰. Jak czytamy w Zarządzeniu z 1980 r.: „Do ewidencji dorobku naukowego publikowanego zalicza się wyłącznie publikacje przygotowane wcześniej, jako raporty serii PRE”¹¹. Zasada ta nie dotyczyła jedynie prac monograficznych, habilitacyjnych i patentów oraz publikacji opracowanych w okresie pobytu za granicą. Ponadto autorzy mieli obowiązek zdokumentowania pracy naukowo-badawczej w terminie do dwóch tygodni po zakończeniu pracy, a jeszcze przed jej opublikowaniem, ponieważ CİNTE, do którego wysyłano karty dokumentacyjne, miało rozpowszechniać w swoim wydawnictwie dane o pra-

⁹ Cechy te zaś są, jak pisała mgr Anna Komperda, obecna kierowniczka Oddziału, osiągalne „tylko na drodze rozwiązań organizacyjnych i porozumień zawartych pomiędzy uczelnią i biblioteką, które powinny dotyczyć procedury zgłaszania danych przez autorów, stosowania jednolitych zasad kwalifikacji prac oraz respektowania przez władze uczelni tylko danych, których podstawą jest baza tworzona w bibliotece”. A. Komperda, *Dokumentacja dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007, s. 28.

¹⁰ Rodzaje raportów wydawanych na PWi, które zastąpiły wydawane wcześniej serie *Raportów* i *Komunikatów*. Seria SPR obejmuje sprawozdania, wyniki prac wykonanych w ramach grantów, zleceń dla przemysłu itd. Seria PRE – preprinty zawiera oryginalne wyniki badań przeznaczone do opublikowania. Jest jeszcze seria U, w której wydawane są prace usługowe, niemające charakteru naukowego (np. ekspertyzy, zestawienia literatury), niepodlegające rejestracji w bazie DONA.

¹¹ Zarządzenie nr 8/75/80 w sprawie wydawania raportów i ewidencji dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej.

cach przed ich publikacją. Obowiązek wydawania raportów serii PRE zniesiono Zarządzeniem JM Rektora w 1981 r. Odtąd to autor decyduje, czy opublikowanie pracy poprzedzić wydaniem raportu, a ponieważ „czyni to na własną odpowiedzialność (...) przeto nie jest konieczny udział redaktora wydawnictw instytutowych, zarówno jako organu opiniującego, jak i korygującego tekst”¹². Należy z kolei wspomnieć o funkcjach pełnionych przez redaktora naczelnego wydawnictw naukowych i dydaktycznych instytutu. Przede wszystkim redaktor czytał rękopis pracy przeznaczonej do wydania w postaci raportu, kwalifikował go do odpowiedniej serii, dokonywał jego oceny merytorycznej oraz udzielał autorowi porad i wraz z nim ustalał listę odbiorców raportu.

Analiza zarządzeń dotyczących ewidencji dorobku naukowego pozwala również zaobserwować rozszerzenie zakresu rejestrowanych prac. Początkowo dokumentowane były wyłącznie prace naukowe, wykonane w okresie zatrudnienia autora na Politechnice Wrocławskiej. W 1985 roku na wniosek autorów rozpoczęto dokumentowanie prac popularnonaukowych¹³, a wkrótce potem również prac wydanych przed okresem zatrudnienia autora na PWr. W najnowszym Zarządzeniu, wydanym w 2008 r., informuje się również o możliwości rejestracji prac emerytowanych pracowników oraz doktorantów i studentów Uczelni.

Szczegółowe wytyczne dotyczące dokumentowania prac naukowych określały instrukcje wydane przez Bibliotekę Główną PWr, w których przedstawiona była struktura organizacyjna systemu, sformułowane cele dokumentacji i sposoby rozpowszechniania informacji o wynikach prac naukowo-badawczych. Instrukcje zawierały ponadto wyczerpujące wskazówki dotyczące wypełniania kart dokumentacyjnych, które były podstawą kartoteki znajdującej się w Ośrodku Informacji Naukowej BG, od 1972 r. zaś stanowiły doku-

¹² Zarządzenie R/472/81 z 9 X 1981 r. w sprawie wydawania raportów i ewidencji dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej.

¹³ Zarządzenie nr 26/85 w sprawie dokumentowania i rozpowszechniania informacji w Systemie Ewidencji Prac Naukowych Pracowników Politechniki Wrocławskiej (SINT/NB).

ment wejściowy do aktualizacji bazy danych systemu zautomatyzowanego. W tym samym roku powołano Oddział Dokumentacji.

ORGANIZACJA SYSTEMU DOKUMENTACJI

Struktura organizacyjna systemu dokumentacji dorobku naukowego od lat jest podobna. Rejestracja prac pracowników Politechniki Wrocławskiej rozpoczyna się na poziomie biblioteki macierzystej jednostki organizacyjnej autora. Tutaj trafia on ze swoimi pracami i kontaktuje się z pracownikami biblioteki powołanymi do dokumentowania. Właśnie te bezpośrednie, bliskie kontakty kadry naukowej z bibliotekarzami umożliwiają przepływ informacji i są niezbędne do sprawnego działania systemu. Pierwszym bowiem źródłem informacji o dokumencie jest autor pracy. Ma on obowiązek dostarczyć oryginał publikacji, przetłumaczyć tytuł, o ile jest to dokument obcojęzyczny, podać słowa kluczowe i kody lokalnej klasyfikacji APIN. Wymagane są również dane o finansowaniu pracy (wykonana w ramach grantu, zlecenia statutowego, poza kierunkiem badań) i jej charakterze (podstawowa, wdrożeniowa, stosowana, rozwojowa). Dawniej do obowiązków autora należało również sporządzenie analizy dokumentacyjnej oraz określenie daty rozpoczęcia i zakończenia pracy. Ponadto proponował on zawartość wielu pól karty dokumentacyjnej (np. sposób rozpowszechniania dokumentu)¹⁴, które swoim podpisem akceptował redaktor naukowy instytutu. W tworzenie kart dokumentacyjnych zaangażowany był również asystent zastępcy dyrektora jednostki organizacyjnej ds. badań naukowych – który również swoim podpisem autoryzował zawartość pól określających numer tematu i zadania czy numer zlecenia. Oprócz tych danych, na karcie dokumentacyjnej wypełnianej na maszynie przez pracownika biblioteki jednostki organizacyjnej, znajdował się również opis bibliograficzny pozwalający zidentyfiko-

¹⁴ Tu należały m.in. informacje, czy praca ma być rozpowszechniana tylko na obszarze PRL, czy należy kartę dokumentacyjną wysłać do CINTE oraz czy zamieścić abstrakt w *Acta Polytechnicae Wratislaviensis*.

wać pracę. Do lat 90. XX w. weryfikowano jego poprawność w Redakcji BG. Opis z karty był wprowadzany do bazy danych zautomatyzowanego systemu, na podstawie którego rozpowszechniano informacje o pracach naukowo-badawczych. Nośniki z rekordami prac początkowo tworzone były w Laboratorium Wprowadzania Danych, a po zakupieniu urządzenia Mera 9150 – w Oddziale Dokumentacji.

OD TRADYCYJNEJ KARTOTEKI DO SYSTEMU ALEPH

Zmiany, jakie dokonywały się w systemie informacji o pracach Politechniki Wrocławskiej, dotyczyły między innymi technologii – system ewoluował od tradycyjnej w formie kartoteki, do współcześnie wykorzystywanej bazy systemu ALEPH, dostosowanego do zadań rejestracji dorobku naukowego przez informatyków naszej Biblioteki. Historia przedstawiająca transformacje programów do obsługi bazy DONA jest, jak pisała mgr Anna Komperda, ważną częścią historii komputeryzacji Biblioteki PWr¹⁵. Powołanie w 1972 r. Oddziału Dokumentacji zbiegło się bowiem z rozpoczęciem automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, przy wykorzystaniu maszyny cyfrowej serii ODRA 1300. Pierwszy zaś moduł wdrożony przez zespół Automatyzacji Przetwarzania Informacji Naukowej (APIN) służył właśnie do rejestracji zakończonych prac naukowo-badawczych. Był to system wsadowy, SINT/D, działający na komputerze ODRA 1304 w Centrum Obliczeniowym PWr. Zaprezentowano go w 1973 r. przedstawicielom Ministerstwa NSzWiT oraz rektorom szkół wyższych z całego kraju. W 1976 roku powstała druga wersja oprogramowania systemu SINT/NB, w której

¹⁵ A. Komperda, *Rozwój systemu dokumentowania prac naukowych na Politechnice Wrocławskiej*, [w:] *Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*, H. Szarski, M. Kuziela (red.), Wrocław 2008, s. 197.

zastosowano APIN-MARC¹⁶ jako format zapisu danych. W związku z wykorzystaniem tego formatu zaprojektowano inny niż zalecany przez CINTE formularz karty dokumentacyjnej. Jak czytamy w instrukcji opracowanej przez mgra inż. Stanisława Bekisza w 1975 r.: „Wykorzystanie maszyny cyfrowej narzuca ściśle określone wymagania, dotyczące sposobu przygotowania kart dokumentacyjnych”¹⁷.

Il. 1. Wprowadzanie danych z kart dokumentacyjnych na terminalu

Tworzenie bazy danych, jej aktualizacja i rozpowszechnianie informacji na tejsze podstawie było wówczas o wiele bardziej skomplikowanym procesem niż obecnie. Dane magazynowano na taśmie magnetycznej, aktualizacja zaś bazy następowała po wczytaniu danych z perforowanej taśmy papierowej (później magnetycznej) w Centrum Obliczeniowym PW. Podsumowania danych

¹⁶ Była to zmodyfikowana wersja formatu USMARC. Zastosowanie tego formatu umożliwiło w późniejszym czasie konwersję danych na format MARC21.

¹⁷ S. Bekisz (oprac.), *Dokumentacja zakończonych prac naukowo-badawczych na Politechnice Wrocławskiej: instrukcja*, Wrocław 1975, s. 4.

statystycznych (np. zestawienia publikacji za dany rok) przygotowywano na podstawie manualnej kartoteki kart dokumentacyjnych, nie tak jak obecnie, na podstawie bazy danych. Ręcznie wykonane analizy pozwalały zweryfikować wydruk maszynowy dorobku naukowego wygenerowany w Centrum Obliczeniowym PWr. Ważnym elementem tworzenia bazy było przygotowanie perforowanej taśmy zawierającej opisy prac naukowych z symbolami pół formatu APIN/MARC. Czytając plan pracy Oddziału na rok 1977/78, obejmujący m.in. punkt „Wydruk dorobku pracowników na podstawie zbioru maszynowego”, widzimy uwagę ówczesnej kierowniczkii, mgr inż. Anieli Abramskiej: „w celu pomyślnej realizacji w/w prac konieczne jest w terminie od 1 do 15 marca 78 r. zwiększenie czasu pracy perforatorek na rzecz Oddziału Dokumentacji”¹⁸.

W 1992 r. rozpoczęto eksploatację nowej, mikrokomputerowej wersji systemu pod nazwą DONA (DORobek NAukowy). Był to pierwszy etap przenoszenia systemu z trybu off-line do trybu on-line¹⁹. Wymagało to konwersji danych z taśm magnetycznych. Nie wszystkie rekordy udało się jednak skonwertować, najstarsze prace zostały ponownie wprowadzone do systemu²⁰. Wykonano również wiele poprawek rekordów w bazie. Funkcjonowanie systemu, który wkrótce został udostępniony w lokalnej sieci uczelnianej, wymagało licznych szkoleń. Był to pierwszy tego typu program w Polsce i dlatego budził zainteresowanie wśród władz innych uczelni, a także środowiska bibliotekarzy. Do realizacji różnych zadań, takich jak tworzenie, aktualizacja i kontrola bazy oraz rozpowszechnianie informacji na jej podstawie były utworzone specjalne programy służące m.in. do generowania danych bibliograficznych i statystycznych

¹⁸ Archiwum Oddziału Dokumentacji.

¹⁹ Początkowo przetwarzanie danych i magazynowanie nośników odbywało się poza Biblioteką Główną – w Centrum Obliczeniowym Politechniki Wrocławskiej.

²⁰ A. Komperda, dz. cyt., s. 196.

w dowolnym wyborze i układzie²¹. Praca w systemie on-line przebiegała bez wątplenia sprawniej. W dalszym ciągu jednak wiele czynności się dublowało. I tak opis pracy sporządzony na karcie dokumentacyjnej, dostarczonej przez jednostkę uczelni do Oddziału Dokumentacji, był ponownie przepisywany – wprowadzany do pamięci komputera. Dopiero uruchomienie modułu ELKADO (akronim od nazwy Elektroniczna Karta Dokumentacyjna), umożliwiającego zapis danych na dyskietce w jednostce organizacyjnej, wyeliminowało tę czynność. Niezmiennie jednak w Oddziale Dokumentacji tworzone kartoteki manualne, które zawierały informacje o wydawnictwach zwartych i ciągłych – niezbędne w procesie weryfikacji danych. Nie było bowiem możliwości pobierania danych bezpośrednio z bazy. Wpisując dane „z klawiatury”, bez możliwości korzystania z khw, indeksów czy słowników – łatwo o pomyłkę, stąd w bazie wiele rozbieżności, błędnej pisowni, czy dublowania opisu źródeł. Naprawdę efektywna praca stała się możliwa dopiero wtedy, gdy w 2008 r. wprowadzono system ALEPH, ułatwiający kontrolę i ujednoczenie danych w bazie, dzięki możliwości tworzenia raportów pozwalających na sprawdzanie poprawności danych wprowadzonych do systemu.

Mówiąc o programach do obsługi bazy DONA, nie można przecenić roli, jaką w procesie komputeryzacji odegrał Oddział Automatyzacji Przetwarzania Informacji Naukowej (APIN). Funkcjonowanie bazy nie byłoby możliwe, gdyby nie informatycy pracujący w Bibliotece. Szczególnie duży wkład w jej rozwój mieli m.in. mgr inż. Zbigniew Zajączkowski i mgr inż. Andrzej Rogowski, o czym świadczą liczne raporty ich autorstwa, szczegółowo przedstawiające prace projektowe. Nawet obecnie, pomimo korzystania z gotowego systemu – ALEPH, pomoc informatyków z APIN-u jest nieoceniona.

W tabeli 1 przedstawiono etapy pracy nad aktualizacją bazy danych w systemach SINT/D i SINT/NB oraz obecnie.

²¹ B. Resak, *Prezentacja systemu DONA – Stosowane programy, możliwości usług* (Archiwum Oddziału Dokumentacji).

Tabela 1. Etapy pracy nad aktualizacją baz danych

SYSTEMY SINT/D, SINT/NB (1972–1992)	SYSTEM ALEPH (2008–)
Przygotowanie opisu bibliograficznego dokumentu i pól kodowych w bibliotece jednostki organizacyjnej (karta dokumentacyjna)	Przygotowanie rekordu bibliograficznego w bibliotece jednostki organizacyjnej (sieć lokalna)
Przygotowanie nośnika zawierającego rekordy opisów prac (początkowo w Laboratorium Wprowadzania Danych, później w Oddziale Dokumentacji) (taśma perforowana, taśma magnetyczna)	Korekta opisu w Oddziale Dokumentacji (sieć Internet)
Aktualizacja bazy w Centrum Obliczeniowym PWr, (taśma magnetyczna z bazą w magazynie taśm, wydruk rekordów, o które została zaktualizowana baza)	Aktualizacja bazy danych
Korekta wydruku w Oddziale Dokumentacji – wprowadzanie poprawek na specjalnych formularzach (taśma magnetyczna z poprawioną bazą w Centrum Obliczeniowym, wydruk poprawionych rekordów w Oddziale Dokumentacji)	

FORMY ROZPOWSZECHNIANIA INFORMACJI O DOROBKU NAUKOWYM PWR

Początkowo przetwarzanie danych odbywało się wyłącznie w Centrum Obliczeniowym PWr. System oferował możliwość tworzenia wydruków, zawierających wykazy prac pracowników PWr, potrzebnych autorom do potwierdzenia ich dorobku. Przez lata były one realizowane na zamówienie tylko w Oddziale Dokumentacji i sygnowane jego pieczęcią. Wydruki te były dosyć „zgrzebne”: system SINT/NB nie dawał możliwości używania znaków diakrytycznych i dopuszczał stosowanie jedynie wielkich liter (wersalików). Zapotrzebowanie na drukowane wykazy było jednak bardzo duże, ponieważ tylko wykazy z bazy DONA brano pod uwagę przy ocenach dorobku naukowego pracowników. W 1996 roku baza DONA została udostępniona w lokalnej sieci uczelnianej Novell, zaś od

2002 r. w Internecie, co spowodowało, że każdy autor miał do niej dostęp i mógł samodzielnie przeglądać swój dorobek i wygenerować wykaz prac w postaci pliku, określając odpowiednio parametry. Obecnie baza umożliwia wyszukiwanie według wielu kryteriów i pozwala na prezentację wyników wyszukiwania w różnych formach, dzięki formularzom umożliwiającym m.in. generowanie tabel zawierających dane statystyczne i wykresów oraz wykazów „w dowolnym wyborze i układzie, np. według autora, jednostki organizacyjnej, roku opublikowania, rodzaju pracy, określonych kierunków badań i tematów badawczych”²².

Il. 2. Krystyna Bieniek,
wieloletni pracownik Oddziału,
przed stosem wydruków do korekty

Zanim jednak DONA została udostępniona w Internecie, dane uzyskane na jej podstawie rozpowszechniano w wielu wydawnic-

²² Politechnika Wroclawska. Oddział Dokumentacji [on-line, dostęp 11 marca 2011], <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/194863.dhtml>

twach, np. za pośrednictwem *Informatora o zakończonych pracach naukowych* wydawanego przez CİNTE czy *Przeglądu dokumentacyjnego prac naukowo-badawczych* publikowanego przez Międzynarodowe Centrum Informacji Naukowej i Technicznej państw członków RWPG (Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej)²³. Informacje o dorobku naukowym pracowników PWr ukazywały się jednak przede wszystkim w politechnicznych wydawnictwach, m.in. w dwóch kwartalnikach: *Acta Polytechnicae Wratislaviensis* (APW) i *Nauka – Technika – Przemysł* (NTP).

W pierwszym z nich publikowano streszczenia w języku angielskim (początkowo także w polskim) ważniejszych prac pracowników Politechniki Wrocławskiej. Drugie zaś informowało o pracach, które ukazały się jako raporty, jeszcze przed ich opublikowaniem. Ukazywało się ono od 1977 r. do 1990 r. i było, jak pisała mgr Barbara Makarska-Deszcz, wydawnictwem całkowicie generowanym przez system SINT/NB. O jego randze świadczyło to, że prenumerowało je 167 instytucji w całym kraju²⁴.

Informacje z SINT/NB były ponadto wykorzystywane w Systemie Selektynwej Dystrybucji Informacji²⁵ jako baza danych SEBAN, zawierająca analizy dokumentacyjne prac pracowników Politechniki Wrocławskiej.

Jednym z ważniejszych wydawnictw informujących o publikacjach pracowników Uczelni była *Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za rok...* (wydawana jako rocznik). Do 1994 roku powstawała jako maszynopis w Redakcji Wydawnictw Informacyjnych Biblioteki. Później tworzono ją w sposób zautomaty-

²³ *Zasady dokumentowania prac naukowo-badawczych na Politechnice Wrocławskiej: instrukcja*, Wrocław 1979.

²⁴ B. Makarska-Deszcz, *Działalność wydawnicza Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, TArt, Wrocław 2007, s. 111.

²⁵ System dostarczający informacji z określonych dziedzin wiedzy, działający w Bibliotece PWr od 1974 r. Opierał się na bazach danych wykorzystywanych w Bibliotece, jego odbiorcami było kilka tysięcy użytkowników z całej Polski, B. Makarska-Deszcz, dz. cyt., s. 103.

zowany w Oddziale Dokumentacji. Wydawnictwo to było kontynuacją wspomnianej na początku *Bibliografii publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1968*. Pierwszy tom serii *Prace Bibliograficzne*²⁶ zatytułowany *Uzupełnienia do bibliografii publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej* wydano w 1975 r. Jak czytamy w artykule Barbary Makarskiej-Deszcz, bibliografia miała status ogólnopolskiego wydawnictwa uczelnianego²⁷. Rocznik, który ukazał się w 2008 r. (za 2006 rok) jest być może ostatnim w dziejach Politechniki Wrocławskiej. Nie podjęto wprawdzie ostatecznej decyzji o zaprzestaniu wydawania bibliografii, jednak względy praktyczne uzasadniałyby to postanowienie. Kto dziś chciałby przeglądać (nawet wydane w formie PDF) tomy bibliografii, mając do dyspozycji bazę danych, oferującą tak wiele możliwości, która pozwala wyszukiwać według różnorodnych kryteriów i dostarcza szczegółowych danych statystycznych, a ponadto zawiera o wiele więcej informacji niż tradycyjna bibliografia.

Ukoronowaniem prac Oddziału Dokumentacji jest wydawany corocznie raport, zawierający szczegółowe dane liczbowe o dorobku poszczególnych osób i jednostek organizacyjnych, potocznie nazywany „białą księgą” (od koloru okładki). Ukazuje się on od 1973 r. do 1981 r. jako część *Informacji o stanie badań naukowych w Politechnice Wrocławskiej*, później pod własnym tytułem *Analiza dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej do... roku*. Raport jest cennym źródłem informacji dla władz Uczelni, a zawarte w nim dane są prezentowane corocznie na posiedzeniu Senatu. Jak czytamy w notatce do Pryzmatu opracowanej przez mgr inż. Dorotę Głazek, kierowniczkę Oddziału w latach 1978–2006: „W tym roku po raz dwudziesty ósmy (!) zespół pracowników Oddziału Dokumentacji Biblioteki Głównej opracował *Analizę dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej*. Wy-

²⁶ Bibliografia była wydawana jako seria do 1998 r., kiedy to podjęto decyzję o publikowaniu jej jako wydawnictwa nieseryjnego i zmieniono nazwę „tom” na „rocznik” (B. Makarska-Deszcz, dz. cyt., s. 109).

²⁷ Dz. cyt., s. 109.

dawnictwo to jest z niecierpliwością oczekiwane przez władze Uczelni, wydziałów i innych jednostek organizacyjnych. Już od połowy stycznia odbieramy liczne telefony od osób zainteresowanych danymi o dorobku naukowym zdokumentowanymi w bazie DONA²⁸.

JAK JEST TERAZ?

Od 2003 roku *Analiza...* udostępniana jest członkom Senatu w postaci pliku elektronicznego, jako dokument PDF. Dziś rzadko zdarzają się zamówienia wykazu publikacji w formie wydruku (raczej jako pliku w postaci dokumentu elektronicznego), nie ma już drukowanych instrukcji ani tradycyjnych, papierowych kartotek zawierających dodatkowe informacje o dokumentach. Wszystko zastąpiła jedna, niezwykle pojemna i wielofunkcyjna baza systemu ALEPH. Mamy do dyspozycji pełen zestaw bibliotekarskich narzędzi „za jednym kliknięciem”: kartoteki, indeksy, słowniki, formularze rekordów i tzw. informacje etykiety, zawierające szczegółowe dane na temat wypełniania poszczególnych pól formatu MARC21. Z udoskonaleniem narzędzi informatycznych ulepszono również narzędzia informacyjne. Baza umożliwia wyszukiwanie według różnorodnych kryteriów i samodzielne tworzenie wykazów. Użytkownicy mają dostęp do wielu pełnych tekstów dzięki wykorzystaniu narzędzia linkującego LinkSource (dla artykułów z czasopism elektronicznych) oraz wprowadzaniu do rekordu dokumentów elektronicznych adresu URL (dla książek, artykułów, doktoratów, patentów). Baza dostarcza również danych bibliometrycznych, takich jak punktacja MNiSW – dla artykułów, Impact Factor i obecność na Liście Filadelfijskiej (od 2005 r.).

²⁸ D. Głazek, *Analiza dorobku – szybka i jak zawsze dokładna*, Pryzmat 2001, nr 139, s. 39. O tym, jak bardzo duże było zainteresowanie *Analizą...* świadczy inna notatka Doroty Głazek w Pryzmacie: „W tym roku, po raz pierwszy w historii wydawania *Analizy...* otrzymaliśmy sygnały o tajemniczych zaginięciach kilku egzemplarzy wysłanych do bibliotek instytutowych. To by sugerowało, że rozdzielnik tego wydawnictwa nie obejmuje wszystkich zainteresowanych”. (D. Głazek, *DONA raz jeszcze*, Pryzmat, 1997, nr 91, s. 11).

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiony tu krótki zarys dziejów dokumentacji na Politechnice Wrocławskiej nie obejmuje całości wydarzeń i zmian zachodzących w systemie ewidencji prac naukowych pracowników Uczelni. Ukazano strukturę organizacyjną tego systemu, ewolucję programów służących do obsługi bazy danych i formy rozpowszechniania informacji na jej podstawie. Jednak dokumentacja to przede wszystkim tworzący ją ludzie: władze Politechniki, które przez lata wydawały stosowne zarządzenia, dając organizacyjne podstawy funkcjonowania systemu, pracownicy – autorzy, mający bezpośredni wpływ na poziom merytoryczny bazy i wreszcie bibliotekarze rozwijający system przy współpracy z informatykami. Dobre rozwiązania organizacyjne ułatwiają nam współpracę, która trwa już niemal 40 lat, a jej efektem jest sprawnie działający system informacji o dorobku naukowym. Obok sformalizowanej struktury organizacyjnej istnieje również sfera nieoficjalnych kontaktów towarzyskich i anegdot, które przekazywane z pokolenia na pokolenia stają się historią Oddziału²⁹. A to właśnie one i ludzie, którzy je tworzyli, nadają urok wspomnieniom.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Głazek D., *Analiza dorobku – szybka i jak zawsze dokładna*, Pryzmat, 2001, nr 139.
- [2] Głazek D., *DONA raz jeszcze*, Pryzmat, 1997, nr 91.
- [3] Klesta D., Rzońca I., *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny ALEPH: Koncepcja funkcjonowania bazy danych Dorobku Naukowego Pracowników DONA Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej*, Raport BG i OINT PWr, Ser. SPR, nr 268, 2005.
- [4] Kołcio D., Radecka B., Statkiewicz I., *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny ALEPH: Interfejs wyszukiwawczy WWW dedykowany dla bazy Dorobek Naukowy Pracowników Politechniki Wrocławskiej DONA*, Raport BG i OINT PWr, Ser. SPR, nr 269, 2005.

²⁹ Np. opowieść o praktykującym w Oddziale Dokumentacji studencie, który zamiast przepisywać karty dokumentacyjne do komputera, wyrzucał je do kosza.

-
- [5] Komperda A., *Dokumentacja dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław, 2007 (on-line, dostęp 11 marca 2011), <http://www.dbc.wroc.pl/publication/1540>
- [6] Komperda A., *Rola bibliotek akademickich w zakresie tworzenia i rozpowszechniania informacji o dorobku naukowym uczelni*, [w:] *Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?* II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź 19–21 czerwca 2006, Wrocław 2006 (on-line, dostęp 11 marca 2011 r.), http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/biblio21/poster_ref05.pdf
- [7] Komperda A., *Rozwój systemu dokumentowania prac naukowych na Politechnice Wrocławskiej*, [w:] *Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*, H. Szarski, M. Kuziela (red.), Wrocław 2008 (on-line, dostęp 11 marca 2011), <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/doccontent?id=2233&dirids=1>
- [8] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, T. Kolendowicz i B. Kałużyńska-Martynowicz (red.), Wrocław 1970.
- [9] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970: Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1968*, J. Tarnawski (oprac. red.), Wrocław 1970.
- [10] Makarska-Deszcz B., *Działalność wydawnicza Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, Wrocław 2007.
- [11] Politechnika Wrocławska. Oddział Dokumentacji (on-line, dostęp 11 marca 2011) <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/194863.dhtml>
- [12] *Szczegółowe zasady planowania i sprawozdawczości z prowadzonych badań naukowych*, [w:] *Zarządzenia i wytyczne. Organizacja działalności instytutu uczelnianego*, Wrocław 1969.
- [13] Zarządzenia Ministra Szkolnictwa Wyższego z dn. 10 listopada 1965 r.
- [14] Zarządzenie nr 42 Przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki z dnia 10 lipca 1964 r., Dz. Urz. KNIT, nr 3, poz. 7.
- [15] Zarządzenie nr 8/75/80 w sprawie wydawania raportów i ewidencji dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej.
- [16] Zarządzenie R/472/81 z 9 X 1981 r. w sprawie wydawania raportów i ewidencji dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej.
- [17] Zarządzenie Wewnętrzne 18/2008 z dnia 28 marca 2008 r. w sprawie dokumentowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych pracowników Politechniki Wrocławskiej.

Marta Pospiszył, Anna Stach-Siegieńczuk

Biblioteka Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej

HISTORIA BIBLIOTEKI WYDZIAŁU ELEKTRYCZNEGO (1946–2010)

Biblioteka Wydziału Elektrycznego uważana jest za pierwszą bibliotekę wydziałową na Politechnice Wrocławskiej. Jej powstanie jest bezpośrednio związane z utworzeniem we Wrocławiu polskiej uczelni technicznej w 1946 r. Podstawę biblioteki stanowiły pozostałości dawnego księgozbioru niemieckiego Wydziału Maszynoznawstwa i Elektrotechniki, w tym m.in. pozostałości księgozbioru Elektronischen Institute (Bibliothek von Siemens & Halske)¹. Pierwsze prace nad utworzeniem biblioteki przy ówczesnym Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym były związane z porządkowaniem księgozbiorów poniemieckich i zabezpieczeniem ich. Wykonano pierwszy spis inwentarzowy, który oprócz kilku tysięcy książek i czasopism, liczył także kilkaset pozycji przyrządów². W tym samym roku pomimo licznych problemów związanych z brakiem odpowiedniego personelu i pomieszczeń, biblioteka zo-

¹ Więcej informacji na temat poniemieckich księgozbiorów znajduje się w pierwszym, powojennym sprawozdaniu byłych pracowników Technische Hochschule.

² S. Kulczyński, *Stan techniczny budynków Politechniki Wrocławskiej, grudzień 1945 r.*, [w:] *Politechnika Wroclawska 1945–1951. Wybór źródeł*, B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska (oprac.), Wrocław 2005, s. 152.

stała otwarta dla czytelników. Informacje o początkowej działalności biblioteki znajdują się we wspomnieniach pierwszych studentów i pracowników wydziału, m.in. Andrzej Jellonek w swoich wspomnieniach pisał: „na wiosnę 1946 r. przyjechał jednak do Wrocławia prof. Groszkowski w poszukiwaniu niemieckich publikacji o magnetronach, szczególnie z lat wojny. Publikacje te znajdowały się, już uporządkowane i skatalogowane, w bibliotece wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, czym był mile zaskoczony [...]. Prof. Groszkowski, po zwiedzeniu odrestaurowanych budynków politechniki i po zapoznaniu się z jej wyposażeniem, zaproponował utworzenie i rozwijanie kierunku radiotechnicznego, wysuwając moją kandydaturę na organizatora”³.

Historia biblioteki wydziałowej odzwierciedla poniekąd historię Politechniki Wrocławskiej, co jest widoczne w zmieniającym się nazewnictwie Uczelni. W roku akademickim 1949/1950 nastąpił podział wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego na dwa samodzielne: Mechaniczny i Elektryczny. Tym samym biblioteka zmieniła nazwę na Bibliotekę Wydziału Elektrycznego⁴.

Pierwsze lata działalności biblioteki wydziałowej nie są dokładnie znane, podobnie jak anonimowi pozostają pierwsi bibliotekarze. W drugiej połowie lat 40. i na początku lat 50. ubiegłego wieku biblioteki wydziałowe prowadzone były przez pracowników naukowych, którzy to zajęcie traktowali jako dodatkową pracę. Z protokołów Rady Wydziału Elektrycznego z lat 1946–1952 wiadomo, iż w 1950 r. biblioteka wydziałowa była czynna od poniedziałku do środy, od godziny 10. W celu wypożyczenia książek należało zgłosić się do prof. Romana Kurdziela⁵, który pełnił rolę bibliotekarza.

³ A. Jellonek, *Politechnika Wroclawska-mury i ludzie. Wspomnienia i refleksje*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985, s. 100.

⁴ M. Cegielski, *Wspomnienia z pierwszych lat istnienia Wydziału Elektrycznego*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985, s. 165.

⁵ Roman Kurdziel (1904–1978) – wykładowca Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej, specjalista w dziedzinie elektrotechniki, członek Wrocław-

Rok później dyżury w bibliotece trzy razy w tygodniu miał pełnić jeden z jego asystentów⁶.

Sprawa biblioteki była niezwykle ważna dla władz Wydziału, o czym świadczy fakt, iż miały one na uwadze wygospodarowanie specjalnego pomieszczenia dla księżnicy w nowo powstającym budynku Wydziału⁷. Można również domniemywać, iż księgozbiór zgromadzony na wydziale stanowił warsztat naukowy pierwszego doktora nauk technicznych Politechniki Wrocławskiej, Władysława Kołka, który swoją pracę pt. *Połączenia wyrównawcze uzwojeń wielokrotnych* wykonał pod kierunkiem prof. Kazimierza Idaszewskiego⁸.

W roku akademickim 1951/1952 Biblioteka Wydziału Elektrycznego została podzielona na Bibliotekę Wydziału Elektrycznego i Bibliotekę Wydziału Łączności⁹. W 1955 roku ukazały się *Tymczasowe wskazówki dla prowadzących biblioteki zakładowe przy Politechnice Wrocławskiej*, które zawierały informacje na temat gromadzenia i opracowania księgozbioru¹⁰. Wskazówki te miały na celu ujednoczenie prac bibliotecznych w bibliotekach katedralnych, ułatwiając tym samym prace bibliotekarzom. Zbiory biblioteczne były pomnażane przez zakupy, dary oraz wymianę. Prowadzono także prenumeratę czasopism polskich i zagranicznych. Wszystkie zbiory były udostępniane prezencyjnie, na miejscu w czytelnich.

skiego Towarzystwa Naukowego, autor wielu cennych opracowań i publikacji oraz podręczników i skryptów.

⁶ Protokół nr 18/50/EL z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył Prodziekan prof. dr inż. Zygmunt Szparkowski z dnia 14 XII 1950 r.

⁷ Protokół nr 6/50/EL z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył prof. dr inż. Jerzy Skowroński z dnia 17 II 1950 r., s. 5.

⁸ J. Ferkacz, *Wydział Elektryczny*, b.r., b.m., maszynopis dołączony do Protokołu nr 6/50/EL z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył prof. dr inż. Jerzy Skowroński z dnia 17 II 1950 r. Materiały pochodzą z Archiwum PWr.

⁹ *Biblioteka* – pismo, maszynopis, b.a., b.m., b.r. – dokument odnaleziony w Archiwum PWr w teczce zawierającej rozporządzenia dotyczące BG PWr.

¹⁰ *Tymczasowe wskazówki dla prowadzących biblioteki zakładowe przy Politechnice Wrocławskiej*, oprac. Biblioteka Główna PWr, Wrocław 1955, maszynopis.

Dyrekcja Biblioteki Głównej, poprzez wdrożenie w życie nowych wytycznych, dążyła do stworzenia katalogu centralnego, który by uwzględniał wszystkie zbiory biblioteczne znajdujące się na uczelni. W związku z tym, zarówno w bibliotece wydziałowej, jak i w bibliotekach katedralnych prowadzono pracę nad spisaniem wszystkich zbiorów.

W 1949 roku pojawił się wniosek o przydzielenie jednego etatu bibliotekarki dla biblioteki Instytutu Elektrycznego, jej opiekunem został profesor Paweł Nowacki¹¹. Poza biblioteką wydziałową, studenci i pracownicy Wydziału Elektrycznego mieli także do dyspozycji księgozbiory powstałe przy katedrach¹². I tak np. przy Katedrze Wysokich Napięć istniała biblioteka, która w 1958 r. posiadała ok. 600 tomów książek i prenumerowała 6 czasopism zagranicznych¹³.

W latach 60. Biblioteka Wydziału Elektrycznego była jedną z czterech wydziałowych bibliotek na wrocławskiej uczelni. W 1960 roku zgodnie z art. 16 i w związku z art. 14 i 18 ustawy z dnia 5 XI 1968 r. o szkołach wyższych (Dz.U. Nr 68 poz. 339) biblioteki szkół wyższych działające m.in. przy wydziałach, instytutach i katedrach, miały być określane mianem bibliotek zakładowych, co pociągnęło za sobą zmiany w nazewnictwie działających księżnic.

Działalność biblioteki wydziałowej prezentują liczne sprawozdania pochodzące z tego okresu, m.in. te z 1961 r. W tym samym roku statystyki odwiedzin prezentowały się w sposób następujący: 450 czytelników odwiedziło bibliotekę, 4000 książek udostępniono w czytelni, a 1300 wypożyczono.

W 1961 roku został opracowany *Plan rozwoju organizacyjnego, dydaktycznego i naukowego Biblioteki Głównej Politechniki Wrocław-*

¹¹ Paweł Jan Nowacki (1905–1979) – wybitny polski elektryk, dyrektor naczelny Instytutu Badań Jądrowych, autor skryptów i prac naukowych z zakresu maszyn elektrycznych, członek Królewskiej Szwedzkiej Akademii Technicznej.

¹² Protokół nr 1/49 z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył prof. dr inż. Jerzy Skowroński z dnia 7 X 1949 r., s. 6.

¹³ Charakterystyka Katedry: Katedra Wysokich Napięć z Zakładem Technologii Materiałów Elektrycznych z dnia 31 X 1958 r., s. 2.

skiej 1962–1970, zgodnie z którym „dla usprawnienia dydaktyki i prac naukowych zamierza się jeszcze w większym stopniu przybliżyć książkę do zainteresowanego poprzez biblioteki wydziałowe”¹⁴. Dalsze założenia głosiły, iż „nieliczne biblioteki zakładowe pozostaną wyjątkowo tylko wtedy na tych Wydziałach, gdzie będą wymagały względy dydaktyczne, czy naukowe, względnie znaczna odległość od biblioteki wydziałowej”¹⁵. W 1968 roku na Wydziale Elektrycznym działały cztery biblioteki: jedna wydziałowa i trzy instytutowe: Instytutu Energoelektryki, Układów Maszynowych oraz Metrologii Elektrycznej.

W 1969 roku biblioteka była prowadzona przez Halinę Skubalską. Czytelnicy z jej zbiorów mogli korzystać codziennie, od poniedziałku do piątku w godzinach od 9 do 18, a w soboty od 9 do 14. Stan księgozbioru na dzień 31 grudnia 1969 r. przedstawiał się w sposób następujący: wydawnictwa zbiorowe – 8803 vol., wydawnictwa periodyczne – 168 tytułów (2104 vol.), polskie normy, patenty i inne dokumenty – 802 jednostki obliczeniowe.

Zbiory powiększały się w wyniku zakupu i darów. Biblioteka prenumerowała 30 tytułów czasopism (14 polskich i 16 radzieckich), a z prenumeraty zagranicznej z Biblioteki Głównej otrzymała 23 tytuły. Czytelnia liczyła wówczas 25 miejsc¹⁶.

Na konferencji sprawozdawczej, która odbyła się w 1969 r. dotyczącej pracy bibliotek wydziałowych, autorzy sprawozdania wysunęli następujące wnioski: „stwierdzono tendencje do tworzenia bibliotek instytutowych w odrębnych pomieszczeniach pod opieką bibliotekarza etatowego z własnym inwentarzem i własnymi, przez siebie opracowanymi katalogami, oraz zgodę na dostarczenie kart do katalogu centralnego”¹⁷. Jako biblioteki samodzielne wymieniono m.in. Biblioteki

¹⁴ *Plan rozwoju organizacyjnego, dydaktycznego i naukowego Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej 1962–1970*, oprac. Biblioteka Główna PW, Wrocław 1961.

¹⁵ Dz. cyt., s. 6.

¹⁶ Sprawozdanie roczne z prac wykonanych w Bibliotece Wydziału Elektrycznego w 1969 r.

¹⁷ Protokół z konferencji sprawozdawczej, dotyczącej analizy pracy Bibliotek Wydziałowych w I kwartale 1969 r. z dnia 15.06.1969 r., Wrocław 1969, s. 2.

Instytutu Technologii i Budowy Maszyn, Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii oraz Energoelektryki. Wspomniano także o Bibliotece Wydziału Elektrycznego, gdzie proponowano dodać dodatkowo jeden etat na jeden rok dla dalszego opracowania zbiorów (dotychczas opracowano ok. 5000 tomów)¹⁸. Postulowano także utworzenie na Wydziale Elektrycznym biblioteki międzywydziałowej.

W 1970 roku wszystkie biblioteki sieci przeszły do Pionu Nauki, co podniosło ich rangę¹⁹. W tym samym roku w życie weszło nowe zarządzenie dotyczące bibliotek wydziałowych, które miały „mieć charakter dydaktyczny i obejmować przede wszystkim księgozbiór podręcznikowy potrzebny dla studentów danego wydziału”²⁰. W zarządzeniu tym znalazły się także szczegółowe wytyczne dotyczące Biblioteki Wydziału Elektrycznego, zgodnie z którymi miała się ona mieścić w tzw. nowym gmachu elektrycznym w pomieszczeniu nr 13a o powierzchni 84 m² (dotychczas jedno z pomieszczeń biblioteki wydziałowej). Podstawę zbioru biblioteki miał stanowić wydzielony z dawnej księżnicy księgozbiór podręcznikowy oraz zakupione nowości. Placówkę planowano uruchomić do 28 lutego 1970 r. Pozostała część dawnego księgozbioru została komisyjnie rozdzielona pomiędzy biblioteki instytutów: Energoelektryki, Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii, Układów Elektromaszynowych i Metrologii Elektrycznej. Nadzór nad opracowaniem, przekazywaniem i kompletowaniem księgozbioru biblioteki wydziałowej powierzono dziekanowi, prof. Konstantemu Wołkowińskiemu²¹. Natomiast pozostałe pomieszczenie 13b o powierzchni 105 m² przekazano na rzecz

¹⁸ Protokół z konferencji sprawozdawczej, dotyczącej analizy pracy Bibliotek Wydziałowych w I kwartale 1969 r. z dnia 15.06.1969 r., Wrocław 1969.

¹⁹ J. Długosz, *Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej 1945–1973*, b.r., maszynopis, s. 17.

²⁰ Zarządzenie nr 28/15/70 w sprawie utworzenia bibliotek wydziałowych (dydaktycznych) i bibliotek międzyinstytutowych, Wrocław 1970, s. 4.

²¹ Konstanty Wołkowiński (1915–1987) – dziekan Wydziału Elektrycznego PWr (1968–1985), zasłużony dla rozwoju PWr, członek-założyciel Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, autor wielu prac naukowych.

Biblioteki Międzyinstytutowej Instytutu Energoelektryki i Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii. Na mocy zarządzenia zostały utworzone dwie biblioteki międzyinstytutowe: Biblioteka Międzyinstytutowa Instytutu Metrologii Elektrycznej i Instytutu Telekomunikacji i Akustyki oraz Biblioteka Międzyinstytutowa Instytutu Energoelektryki i Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii. W załączniku nr 1 do tego zarządzenia zostały ściśle określone zadania bibliotek wydziałowych, które miały m.in. być „przeznaczone do obsługi dydaktyki w ramach wydziału [...]. Zadaniem biblioteki wydziałowej jest obsługa studenta wydziału w zakresie podstawowej literatury potrzebnej w toku studiów ze szczególnym uwzględnieniem pierwszych trzech lat studiów. Biblioteka wydziałowa nie gromadzi literatury specjalistycznej i monograficznej, którą gromadzą biblioteki instytutowe”²².

Kolejne lata przyniosły dalsze zmiany organizacyjne w pracy bibliotek. Od 1972 roku wszystkie wypożyczenia były rejestrowane przy pomocy kart książek i kart czytelnika. Został też wydany informator, zawierający najważniejsze informacje o Bibliotece Głównej i bibliotekach sieci²³. W 1972 roku zapoczątkowano w bibliotekach zakładowych działalność informacyjną, prowadzoną przez tzw. służbę informacyjną, na podstawie zbiorów własnej biblioteki oraz zbiorów Biblioteki Głównej i bibliotek sieci. Ważną formą rozpowszechniania informacji o rezultatach badań naukowych Politechniki Wrocławskiej była dokumentacja zakończonych prac naukowo-badawczych. W 1973 roku rozpoczęły się prace nad utworzeniem centralnego katalogu alfabetycznego czasopism²⁴.

Na podstawie Zarządzenia nr 3/25/72 w sprawie powołania bibliotek instytutowych została utworzona na Wydziale Elektrycznym Biblioteka Instytutu Układów Elektromaszynowych, „zorganizowana w oparciu o księgozbiór byłych katedr, wchodzących w skład

²² Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 28/15/70 w sprawie utworzenia bibliotek wydziałowych (dydaktycznych) i bibliotek międzyinstytutowych, Wrocław 1970.

²³ J. Długosz, dz. cyt., s. 33.

²⁴ Tamże, s. 17.

Instytutu. Termin [...] jej całkowitego przejścia ustalono na dzień 29 II 1972 r. Biblioteka ta mieści się w budynku A-5 przy ul. Smoluchowskiego 19²⁵. Zgodnie z załącznikiem nr 1 do zarządzenia, biblioteka instytutowa to jednostka organizacyjna Biblioteki Głównej, przeznaczona do jego obsługi. Znajdowała się ona w odrębnym pomieszczeniu, pozostawała pod opieką bibliotekarza lub pracownika instytutu desygnowanego w tym celu przez dyrekcję instytutu. Prowadziła katalog swych zbiorów w układzie działowym alfabetycznym na podstawie kart katalogowych otrzymanych z Biblioteki Głównej. Ponadto „biblioteka instytutowa nie prowadzi obsługi dydaktyki masowej i nie ma obowiązku zabezpieczenia księgozbioru w tym zakresie”²⁶.

W 1972 roku zostały powołane kolejne dwie biblioteki instytutowe Wydziału Elektrycznego: Biblioteka Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii oraz Biblioteka Instytutu Energoelektryki. Zbiory Bibliotek zostały wydzielone z księgozbiorów Biblioteki Międzyinstytutowej Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii oraz Instytutu Energoelektryki; swą działalność rozpoczęły 16 maja 1972 r.²⁷

Zgodnie z zarządzeniem z 1973 r. powołano do życia instytutowe biblioteki i ośrodki informacji, które miały prowadzić działalność informacyjną. Od tego momentu w bibliotekach zatrudniono pracowników informacji i pracowników biblioteki.

W 1982 roku pojawiło się nowe zarządzenie, które korzystnie wpłynęło na zbiory wszystkich bibliotek sieci Politechniki Wrocławskiej. Zgodnie z nim „zobowiązuje się dziekanaty wydziałów do niewydawania dokumentów studentom skreślonym z listy oraz

²⁵ Zarządzenie nr 3/25/72 w sprawie powołania bibliotek instytutowych, Wrocław, 1972, s. 5.

²⁶ Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 3/25/72. Zasady organizacyjne bibliotek instytutowych i międzyinstytutowych, Wrocław, 1972, s. 2.

²⁷ Zarządzenie nr 33/39/74 w sprawie utworzenia bibliotek instytutowych, Wrocław 1974.

kończącym studia bez okazania karty zobowiązań z uregulowanymi zadłużeniami wobec bibliotek”²⁸.

W kolejnych latach Biblioteka Wydziału Elektrycznego prowadziła działania mające na celu poprawę warunków pracy. Na przełomie czerwca i lipca 1993 r. przeprowadzono w niej remont. „Malujemy Bibliotekę Wydziału Elektrycznego! Cóż to dla nas przewieźć ok. 10 tys. vol., wynieść wszystkie meble, a po zakończonych pracach odwrotna kolejność”, wspominają pracownicy w *Kronice Biblioteki Głównej i OINT*²⁹.

Il. 1. 7 listopada 1994 r. – uroczyste otwarcie Biblioteki Wydziału Elektrycznego po przyłączeniu bibliotek instytutowych.

Źródło: *Kronika Biblioteki Głównej i OINT*

W lipcu 1994 r. na mocy Zarządzenia Wewnętrznego 21/94 w sprawie utworzenia Biblioteki Wydziału Elektrycznego nastąpiła reorganizacja placówki. W wyniku połączenia organizacyjnego, lokalowego i kadrowego Bibliotek: Instytutu Podstaw Elektrotech-

²⁸ Zarządzenie nr 35/82 z dnia 28 maja 1982 r. w sprawie rozliczania się pracowników z agendami sieci biblioteczno-informacyjnej, Wrocław 1982.

²⁹ *Kronika Biblioteki Głównej i OINT*, Wrocław, s. 29.

niki i Elektrotechnologii (BI-7), Instytutu Energoelektryki (BI-8) oraz dotychczasowej Biblioteki Wydziałowej powstała Biblioteka Wydziału Elektrycznego³⁰. 7 listopada tego samego roku odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Elektrycznego związane z oficjalnym otwarciem Biblioteki. Obecni byli m.in. Prorektor ds. Ogólnych prof. Ryszard Rogala, Prorektor ds. Nauczania prof. Zdzisław Kremens oraz Dyrektor Biblioteki Głównej dr inż. Henryk Szarski, który w przemówieniu inauguracyjnym stwierdził, że „reorganizacja pozwoli na zmianę godzin pracy biblioteki, która będzie działała po południu i w soboty. Ułatwi to korzystanie z księgozbioru, zwłaszcza studentom zaocznym”³¹. Biblioteka Instytutu Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych (BI-29) w tym czasie organizacyjnie przynależała do Wydziału i była traktowana jako filia Biblioteki Wydziałowej. Została do niej włączona dopiero w 1997 r.

Do 2001 roku pomieszczenie, wyposażenie i obsada biblioteki należały do Biblioteki Głównej. Od tego roku, zgodnie z Zarządzeniem wewnętrznym 34/2001 w sprawie zmiany przyporządkowania bibliotek wydziałowych i międzywydziałowych Biblioteka Wydziału Elektrycznego została podporządkowana dziekanowi Wydziału. Biblioteka Główna zachowała nadzór merytoryczny, odpowiada także w znacznej mierze za finansowanie księgozbioru. Wydział od tego momentu jest odpowiedzialny za pracowników, lokal oraz środki finansowe przeznaczone na bieżące utrzymanie biblioteki³².

W 2007 roku Biblioteka została przeniesiona do nowego budynku D-20, który znajduje się przy ul. Janiszewskiego 8. Przy przeniesieniu księgozbioru do nowego budynku pomagali m.in. studenci Wydziału Elektrycznego. Nowe, klimatyzowane pomieszczenia zaprojektowano specjalnie z myślą o bibliotece. Zainstalowano bramkę, która uniemożliwia wyniesienie lub kradzież książki. Nowo otwarta placówka od tego czasu zlokalizowana jest na VI piętrze. Z kolei

³⁰ *60 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. 1946–2006*, Barbara Makarskiej-Deszcz (red.), Wrocław 2006, s. 13.

³¹ *Kronika Biblioteki Głównej i OINT*, Wrocław, s. 161.

³² Zarządzenie Wewnętrzne 34.2001 w sprawie zmiany przyporządkowania bibliotek wydziałowych i międzywydziałowych, Wrocław 2001.

czytelnię dla studentów razem z magazynem czasopism umieszczono piętro niżej. Cała powierzchnia biblioteki zajmuje 282,2 m². Jej pomieszczenie jest także przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Dotarcie do placówki umożliwiają trzy windy³³.

W Bibliotece nadal dążono do poprawy warunków funkcjonowania pracy bibliotekarzy i czytelników. W sierpniu 2010 r. nastąpiło jej przemeblowanie. Dzięki przeniesieniu lady czytelnia została wyraźnie wyodrębniona, 6 stanowisk komputerowych umieszczono w jednym miejscu. Powiększono zbiór książek czytelnianych. Z księgozbioru wydzielono, cieszące się dużą popularnością, publikacje w języku angielskim. Bibliotekę zaopatrzono w skaner – zeskanowane fragmenty książek i czasopism, przesyłane są w formie pliku pdf do pracowników. Zakupione tablice korkowe umożliwiają przekazywanie informacji o aktualnych wydarzeniach i zakupionych nowościach.

Il. 2. Wrzutnia na książki

Aby obsługa była jeszcze sprawniejsza, 14 października 2010 r. na parterze przy portierni umieszczono wrzutnię na książki umożli-

³³ M. Kiswa, *Nareszcie*, Pryzmat, 1998, nr 112 (on-line, dostęp: 5 stycznia 2010). Dostępny w World Wide Web: http://pryzmat.pwr.wroc.pl/Pryzmat_112/112api.html

wiającą ich zwrot. Jest ona przeznaczona głównie dla studentów studiów zaocznych, którzy mogą z niej skorzystać poza godzinami pracy biblioteki³⁴.

Księgozbiór Biblioteki przez cały czas był powiększany. W dniu 31 września 2010 r. Biblioteka posiadała 17 166 publikacji, w tym 15 283 woluminów wydawnictw zwartych oraz 1883 woluminów wydawnictw ciągłych. Obecnie prenumerowanych jest 20 tytułów czasopism, w tym 10 zagranicznych. Biblioteka liczy także 18 783 jednostek fizycznych zbiorów specjalnych (m.in. raportów serii SPR i PRE, rozpraw doktorskich, materiałów konferencyjnych).

KOMPUTERYZACJA BIBLIOTEKI ORAZ WDRAŻANIE SYSTEMU ALEPH

Biblioteka Wydziału Elektrycznego była jedną z pierwszych bibliotek na terenie Uczelni, która w 1998 r. została włączona do skomputeryzowanego systemu bibliotecznego działającego w Bibliotece Głównej. Przyczyniły się do tego władze Wydziału Elektrycznego na czele z Dziekanem prof. Zbigniewem Wróblewskim (zakupił instalacje i sprzęt komputerowy) oraz Biblioteką Główną Politechniki Wrocławskiej (która zapewniła oprogramowanie, szkolenie pracowników i pomoc przy uruchomieniu systemu)³⁵. Dyrektor dr inż. Henryk Szarski podczas przemówienia inauguracyjnego zwrócił uwagę, że „Biblioteka Wydziału Elektrycznego stanowi wzór do naśladowania dla innych wydziałów”³⁶.

Z kolei w 2003 r. rozpoczęto automatyczne wysyłanie na adres poczty elektronicznej czytelników przypomnień o zbliżającym się terminie zwrotu książki³⁷. Również w następnych latach Bibliote-

³⁴ Inicjatorem pomysłu był opiekun biblioteki dr Adam Gubański oraz kierowniczka biblioteki mgr Jolanta Kłodnicka. Wrzutnia jest pierwszym tego typu urządzeniem na terenie Politechniki.

³⁵ M. Kisza, dz. cyt.

³⁶ Tamże.

³⁷ *60 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. 1946–2006*, B. Makarska-Deszcz (red.), Wrocław 2006, s. 17.

ka przyczyniła się do rozwoju zintegrowanego systemu bibliotecznego na terenie Politechniki. W 2002 r. przy akceptacji ówczesnego Dziekana prof. Janusza Szafrana Biblioteka jako pierwsza z bibliotek wydziałowych Uczelni została włączona do zintegrowanego systemu ALEPH uruchomionego w Bibliotece Głównej³⁸. Umożliwiło to czytelnikom biblioteki lepszy dostęp do jej zbiorów oraz do swojego konta bibliotecznego. Przyczyniło się także do współpracy bibliotek sieci (czytelnik ma jedną kartę biblioteczną, blokada konta uniemożliwia wypożyczenie książek w pozostałych placówkach). System ALEPH pozwala na dostarczenie pełnej informacji o zbiorach biblioteki oraz o możliwościach ich udostępniania poprzez wypożyczenia lub na miejscu w czytelni.

Il. 3. Uroczyste otwarcie stanowiska tyfloinformatycznego.

Na zdjęciu Rektor PWn prof. Tadeusz Więckowski,
Dziekan Wydziału Elektrycznego prof. Marian Sobierajski
oraz kierowniczka Biblioteki mgr Jolanta Kłodnicka

³⁸ T. Koniaszewska, E. Zysek-Nockowska, *Komputeryzacja bibliotek wydziałowych Politechniki Wrocławskiej*, Bibliotekarz, 2008, nr 10, s. 18.

W Bibliotece znajduje się 6 stanowisk komputerowych podłączonych do Internetu. 25 października 2010 r. Rektor Politechniki Wrocławskiej prof. Tadeusz Więckowski wraz z licznie przybyłą kadrą Wydziału Elektrycznego oraz z pracownikami biblioteki uroczyście otworzył pierwsze w Bibliotece Wydziału Elektrycznego stanowisko tyfloinformatyczne dla osób niedowidzących. Składa się ono m.in. z powiększalnika, odpowiedniego oprogramowania oraz specjalnego monitora. Dzięki słuchawkom, czytelnik może za pośrednictwem syntetycznego głosu słyszeć tekst przeglądanych stron WWW³⁹. Inicjatorką założenia stanowiska tyfloinformatycznego była jeszcze poprzednia kierowniczką – inż. Urszula Daniło, która we współpracy z Pełnomocnikiem Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych mgr. inż. Jerzym Borowcem przyczyniła się do powstania takiego stanowiska w Bibliotece. Razem z Rektorem PWr wstęgie uroczyście przecięł Dziekan Wydziału prof. Marian Sobierajski, który wyraził nadzieję, że „wkrótce zasoby biblioteczne będą dostępne z komputerów domowych, co jeszcze bardziej ułatwi życie osobom niepełnosprawnym”⁴⁰.

PRACOWNICY BIBLIOTEKI WYDZIAŁU ELEKTRYCZNEGO

W czasie 64 lat działania Biblioteki pracowało w niej 36 bibliotekarzy. Każdy z nich włożył część swojego życia w jej organizację. W Bibliotece oprócz osób z wykształceniem bibliotekarskim zatrudniono bibliotekarki z wykształceniem elektrycznym, doskonale orientujące się w tematyce gromadzonych zbiorów. Najdłuższym stażem mogły się pochwalić: inż. Urszula Daniło (38 lat) oraz mgr Urszula Biskupska (37 lat).

³⁹ M. Kisza, *Zobaczcie*, Pryzmat, 2011, nr 242, s. 47.

⁴⁰ Tamże.

Il. 4. Pracownicy Biblioteki W-5 na zdjęciu z 2003 r.:
mgr Urszula Biskupska, mgr inż. Anna Młynarczyk,
mgr Anna Litwin-Smigielska, inż. Urszula Daniło.
Źródło: Kronika Wydziału Elektrycznego

Il. 5. Obecni pracownicy biblioteki W-5:
mgr Marta Pospiszył, mgr Anna Stach-Sięgieńczuk, mgr Jolanta Kłodnicka

Zestawienie nazwisk wszystkich bibliotekarzy z Biblioteki Wydziału Elektrycznego przedstawiono w tabelach 1–5.

Tabela 1. Pracownicy Biblioteki Wydziału Elektrycznego
(w 1994 r. włączono biblioteki BI-7, BI-8, a w 1997 r. BI-29)

Nazwisko i imię	Lata pracy
Skubalska Halina	1958–1970
mgr Biskupska Urszula	1969–2006
inż. Daniło Urszula	1994–2010
Trawińska Joanna	1975–1977
Serafin Irena	1977–1983
mgr Dembska-Pierzchała Zofia	1983–1986
Marczyńska Iwona	1984–1985
Łaszcz Elżbieta	1986–1995
mgr Moskalczuk Janina	1974–1975
mgr inż. Młynarczyk Anna	1994–2010
mgr inż. Litwin-Śmigielska Anna	1994–2007
mgr Pietrzela Krystyna	1994–1995
mgr Stefan Magdalena	1994–1997 (Filia I-29)
mgr Kłodnicka Jolanta	2007–
mgr Wojciechowicz Agnieszka	2008–2009
mgr Pospiszył Marta	2009–
mgr Stach-Siegieńczuk Anna	2010–

Źródło: Materiały archiwalne.

Tabela 2. Pracownicy Biblioteki Międzyinstytutowej Instytutu Energoelektryki i Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (D-1, pok. 13b, 105 m)
(Biblioteka funkcjonowała w latach 1970–1972)

Imię i nazwisko	Lata pracy
Skubalska Halina	1970–1972

Źródło: Materiały archiwalne.

Tabela 3. Pracownicy Biblioteki I-7 (1972–1994)

Imię i nazwisko	Lata pracy
Bryłkowa Maria	1972–1980
Afenda Elżbieta	1972–1975
Grobelny Mirosław	1972–1977
mgr Wieczorek Maria	1977–1980
inż. Daniło Urszula	1972–1994
mgr inż. Młynarczyk Anna	1980–1994

Źródło: Materiały archiwalne.

Tabela 4. Pracownicy Biblioteki I-8 (1972–1994)

Imię i nazwisko	Lata pracy
Skubalska Halina	1970–1980
mgr inż. Litwin-Śmigiełska	1972–1994
Domańska-Czerwonogóra Elżbieta	1980–1987
mgr Pietrzela Krystyna	1987–1994

Źródło: Materiały archiwalne.

Tabela 5. Pracownicy Biblioteki I- 29 (1972–1997)

Imię i nazwisko	Lata pracy
Dydusiak-Marek Ewa	1985–1987
inż. Jakimiec Zdzisława	1973–1976
mgr Czaplińska Leokadia	1974–1978
mgr Duda Grażyna	1976–1983
mgr Kucińska Krystyna	1977–1981
mgr Kiczko Anna	1976–1976
mgr Ratajczak Danuta	1980–1983
mgr Stawiski Leszek	1987–1989
mgr Troszczyńska Wiesława	1987–1988
mgr Stefan Magdalena	1979–1994 (1994–1997 Filia BW-5)
mgr Stelmaszek Hanna	1989–1994
Szeptowicka-Denisiuk Anna	1976–1987
Szupieńko Elżbieta	1971–1976
Urynowicz-Wańkiewicz Elżbieta	1976–1987

Źródło: Materiały archiwalne.

ZAKOŃCZENIE

Biblioteka Wydziału Elektrycznego jest pierwszą biblioteką wydziałową na Politechnice Wrocławskiej. Od początku swej historii Biblioteka Wydziału Elektrycznego wielokrotnie dzieliła się i łączyła, by w wyniku ostatniej reorganizacji w roku 1994 r., połączyć wszystkie biblioteki instytutowe w jedną placówkę.

Placówka wydziałowa zajmuje wyjątkowe miejsce w historii Uczelni, ponieważ wielokrotnie była pionierem wielu nowatorskich rozwiązań, mających na celu udoskonalenie form i metod pracy w bibliotece. Wystarczy wymienić wdrożenie systemu bibliotecznego APIN, a później ALEPH.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *50 lat Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej*, Z. Okraszewski i B. Synal (red.), Wrocław 1995.
- [2] *60 lat Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. 1946–2006*, B. Makarska-Deszcz (red.), Wrocław 2006.
- [3] *Absolwenci. Losy Absolwentów Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia na Wydziale Elektrycznym w roku 1949*, J. Pytel, A. Kostowski (oprac.), Wrocław 2004.
- [4] *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946–2006*, H. Szarski, J. Wojtczak (red.), Wrocław 2007.
- [5] Brandt-Golecka B., Burak M., Januszewska G., *Politechnika Wrocławska 1945–1951. Wybór źródeł*, Wrocław 2005.
- [6] Brudzińska J., *Wystawa książek zagranicznych*, [w:] *Kronika Wydziału Elektrycznego 2008/2009* [on-line], (dostęp: 5 stycznia 2010). Dostępny w World Wide Web: http://www.weny.pwr.wroc.pl/files/prv/id5/O_Wydziale/KRONIKA/W5_KRONIKA_2008_2009.pdf
- [7] Brudzińska J., *Zmiany osobowe w Bibliotece Wydziałowej*, [w:] *Kronika Wydziału Elektrycznego 2007/2008* [on-line], (dostęp: 5 stycznia 2010). Dostępny w World Wide Web: http://www.weny.pwr.wroc.pl/files/w5/att_kronika_2007_2008.pdf.pdf
- [8] Brudzińska J., *Zmiany pokoleniowe w Bibliotece Wydziału Elektrycznego*, [w:] *Kronika Wydziału Elektrycznego 2009/2010*.
- [9] Cegielski M., *Wspomnienia z pierwszych lat istnienia Wydziału Elektrycznego*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1985*, Wrocław 1985.

-
- [10] *Charakterystyka Katedry: Katedra Wysokich Napięć z Zakładem Technologii Materiałów Elektrycznych z dnia 31 X 1958 r.*, Wrocław 1958.
- [11] Długosz J., *Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej 1945–1973*.
- [12] *Docenieni za trud pracy*, Pryzmat, 2011, nr 242, s. 24–27.
- [13] Ferkacz J., *Wydział Elektryczny* (archiwum).
- [14] Jellonek A., *Politechnika Wroclawska – mury i ludzie. Wspomnienia i refleksje*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1985*, Wrocław 1985.
- [15] Kiszka M., *Nareszcie*, Pryzmat, 1998, nr 112 [on-line], [dostęp: 5 stycznia 2010]. Dostępny w World Wide Web: http://pryzmat.pwr.wroc.pl/Pryzmat_112/112api.html
- [16] Kiszka M., *Zobaczcie*, Pryzmat, 2011, nr 242.
- [17] Koniaszewska T., Zysek-Nockowska E., *Komputeryzacja bibliotek wydziałowych Politechniki Wroclawskiej*, Bibliotekarz, 2008, nr 10.
- [18] *Kronika Biblioteki Głównej i OINT*, Wrocław.
- [19] *Księga 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Wroclawskiej*, Wrocław 2005.
- [20] *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1995*, R. Czoch (red.), Wrocław 1995.
- [21] *Księga Pamiątkowa Pierwszych Słuchaczy Politechniki Wroclawskiej roku inauguracyjnego 1945*, Wrocław 1985.
- [22] *Księga XXV-lecia Politechniki Wroclawskiej 1945–1970*, t. 1, J. Tarnawski (oprac.), t. 2, T. Kolendowicz i B. Kałużyńska-Marynowska (red.), Wrocław 1970.
- [23] Kulczyński S., *Stan techniczny budynków Politechniki Wroclawskiej, grudzień, 1945 r.* [w:] *Politechnika Wroclawska 1945–1951. Wybór źródeł*, B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska (oprac.), Wrocław 2005.
- [24] Matuszak A., Talarczyk-Melcher Ł., *Raport: Organizacja Biblioteki Politechniki Wroclawskiej*, Seria: U, nr 198, Wrocław 2005.
- [25] *Plan rozwoju organizacyjnego, dydaktycznego i naukowego Biblioteki Głównej Politechniki Wroclawskiej 1962–1970*, Wrocław 1970.
- [26] *Politechnika Wroclawska w okresie dziesięciolecia 1945–1995*, Wrocław 1955.
- [27] *Politechnika Wroclawska we wspomnieniach pierwszych absolwentów. Moja droga do Politechniki Wroclawskiej*, Wrocław 1991.
- [28] Protokół nr 1/49 z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył prof. dr inż. Jerzy Skowroński z dnia 7 X 1949 r., Wrocław 1949.
- [29] Protokół nr 18/50/EL z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył prodziekan prof. dr inż. Zygmunt Szparkowski z dnia 14 XII 1950 r., Wrocław 1950.

- [30] Protokół nr 6/50/EL z posiedzenia Rady Wydziału, któremu przewodniczył prof. dr inż. Jerzy Skowroński z dnia 17 II 1950 r., Wrocław 1950.
- [31] Protokół z konferencji sprawozdawczej, dotyczącej analizy pracy Bibliotek Wydziałowych w I kwartale 1969 r. z dnia 15.06.1969 r., Wrocław 1969.
- [32] Protokół z konferencji sprawozdawczej, dotyczącej analizy pracy Bibliotek Wydziałowych w I kwartale 1969 r. z dnia 15.06.1969 r., Wrocław 1969.
- [33] Siciński Z., *Wkład Politechniki Lwowskiej w polską elektrotechnikę (w 75. rocznicę Oddziału Elektrotechnicznego)*, Wrocław 1991.
- [34] Sprawozdanie Roczne z prac wykonanych w Bibliotece Wydziału Elektrycznego w 1969 r.
- [35] *Szalpy z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945–1947*, T. Suleja (red.), Wrocław 2005.
- [36] *Tymczasowe wskazówki dla prowadzących Biblioteki Zakładowe*, Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej (oprac.), Wrocław 1955.
- [37] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1985*, Wrocław 1985.
- [38] Wyciąg z Dziennika Ustaw Urzędowego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 III 1961 r., nr 3, poz. 9.
- [39] *Wystawa książek, Pryzmat*, 2007, nr 213.
- [40] *Zadania oraz założenia organizacyjne instytucyjnej biblioteki i ośrodka informacji*, Wrocław 1972.
- [41] Zakrzewski M., *Fragment pamiętnika*, [w:] *Wspomnienia z czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1985*, Wrocław 1985.
- [42] Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 3/25/72. *Zasady organizacyjne bibliotek instytucyjnych i międzyinstytucyjnych*, Wrocław 1972.
- [43] Zarządzenie nr 3/25/72 w sprawie powołania bibliotek instytucyjnych, Wrocław 1972.
- [44] Zarządzenie nr 28/15/70 w sprawie utworzenia bibliotek wydziałowych (dydaktycznych) i bibliotek międzyinstytucyjnych, Wrocław 1970.
- [45] Zarządzenie nr 33/39/74 w sprawie utworzenia bibliotek instytucyjnych, Wrocław 1979.
- [46] Zarządzenie nr 35/82 z dnia 28 maja 1982 r. w sprawie rozliczania się pracowników z agendami sieci biblioteczno-informacyjnej, Wrocław 1982.
- [47] Zarządzenie wewnętrzne 22/2000 w sprawie współpracy kierowników jednostek organizacyjnych z dyrektorem Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w zakresie działalności biblioteczno-informacyjnej, Wrocław 2000.
- [48] Zarządzenie wewnętrzne 34/2001 w sprawie zmiany przyporządkowania bibliotek wydziałowych i międzywydziałowych, Wrocław 2001.

Anna Pyza

Biblioteka Wydziału Mechanicznego Politechniki Wrocławskiej

HISTORYCZNY KSIĘGOZBIÓR BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

TECHNISCHE HOCHSCHULE ZU BRESLAU

Królewska Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu (*Königliche Technische Hochschule Breslau*) rozpoczęła działalność dydaktyczną 1 października 1910 r., a uroczystości otwarcia odbyły się 29 listopada 1910 r. Przybył na nie cesarz Wilhelm II, któremu nadano pierwszy tytuł doktora honoris causa Uczelni. Była to jedenaśta i jednocześnie ostatnia wyższa szkoła powołana przed 1945 r. na terenie Niemiec. Z uroczystościami zbiegło się ważne dla miasta oddanie do użytku mostu Cesarskiego (*Kaiserbrücke*, obecny most Grunwaldzki).

Statut *Königliche Technische Hochschule Breslau* został nadany przez cesarza, który podpisał go 20 lipca 1910 r. na pokładzie jachtu Hohenzollern w Drontheim. Dokument ten podporządkowywał Uczelnię Ministrowi Oświecenia Publicznego, w jego imieniu nadzór na miejscu sprawował komisarz (od 1933 r. kurator), którym został Prezydent Prowincji Śląskiej¹.

¹ *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, R. Czoch (red.), Wrocław 1995, s. 64.

Postanowieniem statutu Uczelnia miała mieć wydziały:

- Inżynierii Maszyn i Elektrotechniki (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*),
- Chemii i Hutnictwa (*Abteilung für Chemie und Hüttenkunde*),
- Nauk Ogólnych (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*).

Bezpośredni nadzór nad Technische Hochschule miał rektor i senat. W skład senatu wchodził: rektor, prorektor, przewodniczący oddziałów, senatorowie wybierani w oddziałach. Posiedzenia senatu odbywały się raz w miesiącu.

Wielki kryzys lat trzydziestych dotknął również uczelnie. Powstał projekt połączenia Uniwersytetu Wrocławskiego i Technische Hochschule, która miała stanowić w nowej strukturze Wydział Nauk Inżynieryjnych. Ówczesny rektor, prof. Bernhard Neumann stwierdził, że połączenie uczelni oznaczałoby koniec Technische Hochschule. Sprzeciwy te spowodowały, że decyzją Ministerstwa Oświecenia Publicznego obydwie uczelnie miały wprowadzić wspólny budżet i administrację, ale zachowały odrębne nazwy, a rektorzy uczelni swoje uprawnienia. Pracami Kuratorium (*Kuratorium der Universität und Technischen Hochschule*) kierował wspólny dla obu szkół kurator. W latach 1933–1937 funkcję tę pełnili kolejno: dr Max von Bahrfield, Adolf von Hahnke oraz Paul Riedinger. Natomiast w okresie II wojny światowej kuratorami wrocławskich wyższych uczelni byli dr Walter von Boeckmann (1937–1941) oraz Theo Bertram (1941–1945)².

W połowie stycznia 1945 r. na polecenie Theo Bertrama rozpoczęto ewakuację sprzętu pozostającego na terenie poszczególnych wydziałów. Akcja ta została pomyślnie przeprowadzona dzięki dyrekcji wrocławskiej poczty, która oddała do dyspozycji Technische Hochschule niezbędną liczbę samochodów. Niestety, nieznana jest lokalizacja miejsc, w których złożono ewakuowaną aparaturę.

² M. Burak, *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu (Technische Hochschule Breslau) w czasie II wojny światowej*, [w:] *Festung Breslau – 1945: historia i pamięć*, T. Głowiński (red.), Gajt, Wrocław 2009, s. 263.

BIBLIOTEKA TECHNISCHE HOCHSCHULE

Od stycznia 1911 r. rozpoczęły się prace nad organizacją Biblioteki Głównej Technische Hochschule. W tym celu urlopowano prof. dra Malsdorfa z Biblioteki Uniwersyteckiej, który miał za zadanie nadzorować prace. W maju 1911 r. Biblioteka została otwarta, a w kwietniu następnego roku komisaryczny kierownik prof. dr Malsdorf objął stanowisko kierownika Biblioteki. Po przejściu na emeryturę zastąpił go w styczniu 1920 r. nowy kierownik – radca biblioteczny dr Paul Pescheck.

Na działalność Biblioteki przeznaczono dwie mansardowe sale w gmachu głównym, które służyły jako czytelnia i magazyn. W roku 1913 magazyn został rozszerzony o całą wschodnią część strychu gmachu głównego Uczelni, a w 1929 r. Biblioteka otrzymała jeszcze dwa mniejsze pomieszczenia do prac intrologatorskich i do przechowywania prac doktorskich. Obok czytelnia od strony zachodniej powstały jeszcze trzy pokoje.

W czytelni wystawiony był księgozbiór podręczny i najnowsze zeszyty 200 tytułów czasopism. Znaczący wkład w rozbudowę księgozbioru Biblioteki wniosły dary Technische Hochschule Danzig. Zbiór książek wzrósł w tym czasie do 40 000 tomów i został opracowany w trzech katalogach:

- alfabetycznym książek i czasopism,
- alfabetycznym prac szkoły,
- przedmiotowym.

Początkowo istniał podział na trzy działy:

- nauki ogólne,
- maszynoznawstwo i elektrotechnika,
- chemia i hutnictwo.

Z czasem, w miarę rozwoju Uczelni, utworzono nowe wydziały: Górnictwo (1924), Budownictwo i Architektura (1927). W ramach Biblioteki Głównej działała w latach 1939–1946 sekcja patentowa, porządkująca patenty według klas i grup.

Początkowo przyznano Bibliotece 6000 Reichsmark rocznie i jednorazowo do dyspozycji 120 000 RM. Kwota 6000 RM wzrosła

następnie do wysokości 10 000 RM, aby zmniejszyć się znów w latach kryzysu. W 1933 r. Biblioteka Główna została podporządkowana Bibliotece Państwowej (*Stadtbibliothek*) i Uniwersyteckiej. Środki finansowe otrzymywała z budżetu tychże instytucji. Dysponowała kwotą 16 693 RM, z czego 12 754 RM przeznaczone było na książki, a reszta na cele intrologatorskie i inne. W związku z ograniczeniami wojennymi i zmniejszoną produkcją rynku wydawniczego powyższa kwota zmalała o 50%³.

Personel biblioteczny powiększał się stopniowo. W początkowym okresie funkcjonowania pracowały dwie osoby, sekretarka bez wykształcenia bibliotecznego i pracownik obsługujący. Z czasem obsługa powiększyła się o dwie dyplomowane pracownice, jednego magazyniera i jednego bibliotekarza, zespołem kierował dr Paul Pescheck.

Usytuowanie Biblioteki Głównej na strychu gmachu głównego oraz zagrożenie związane z działaniami wojennymi zmusiły władze Uczelni do przeniesienia w styczniu 1944 r. połowy zbioru (ok. 20 000 vol., w przeważającej części była to stara literatura, szczególnie cenna, jak np.: cała grupa Sztuka oraz leksykony, poradniki, encyklopedie z czytelnicy) do kościoła parafialnego w Oleśnicy. Wykazy nowych nabytków (od roku 1942) i katalog topograficzny obejmujący 20 tomów umieszczone zostały również w Oleśnicy. Pozostałą część księgozbioru (20 000 tomów czasopism) w czasie oblężenia przeniesiono na „wysoki parter”. Z katalogów pozostały jedynie i były dalej prowadzone: katalog alfabetyczny książek i czasopism, katalog alfabetyczny wydawnictw Uczelni oraz katalog przedmiotowy – wszystkie na kartach o formacie międzynarodowym.

Profesor Günther Grundmann, Konserwator Zabytków Prowincji Dolny Śląsk, był odpowiedzialny za ukrycie obiektów należących do zasobów ruchomego mienia kulturalnego i artystycznego, które znajdowały się na zachodzie i północy Rzeszy. W celu zwiększenia bez-

³ *Festschrift der Technische Hochschule Breslau zur Feier ihres 25jährigen Bestehens 1910–1935. Ein Bericht über die Entwicklung und wissenschaftliche Beiträge aus ihrem Kreise*, Korn, Breslau, 1935.

pieczeństwa przenoszonych zbiorów Konserwator przydzielał wybranym instytucjom państwowym składnice w kilku miejscowościach na Śląsku. Wybierając poszczególne składnice, brano pod uwagę przede wszystkim dobry dojazd, możliwość transportu drogą kolejową lub kołową, bezpieczne usytuowanie składnicy względem ewentualnych celów strategicznych, tj. z dala od węzłów komunikacyjnych i gospodarczych, a także wysoki status społeczny właściciela danej posiadłości, co miało świadczyć o obdarzeniu go dużym zaufaniem⁴.

Personel Biblioteki Głównej składał się z: kierownika Rady Bibliotecznej prof. dra P. Peschcka, inspektora bibliotecznego pani Halmann (odeszła w 1942 r.), dyplomowanej urzędniczki panny Seidel, pracownika pana Grottkera i urzędnika pana W. Alle, który opuścił Wrocław na początku oblężenia. Panna Seidel troszczyła się o zbiory w miarę swoich możliwości do końca wojny. Z pomocą pozostałego jeszcze personelu Technische Hochschule i osób z zewnątrz ulokowała większą część książek na parterze, ponieważ dach, drzwi i okna zostały uszkodzone podczas ostrzału, a zniszczone pomieszczenia nie nadawały się do użytku⁵.

Wraz ze śmiercią panny Seidel 3 grudnia 1945 r. – oddanej całym sercem sprawom Biblioteki – wygasło jedyne ustne źródło na temat Biblioteki, pisemne dokumenty są obecnie niedostępne.

Po zakończeniu działań wojennych dr Antoni Knot utworzył we Wrocławiu ekipę rewindykacyjną, której zadaniem było zabezpieczenie zbiorów bibliotecznych. Z oryginalnej Biblioteki Uniwersyteckiej udało się uratować 211 tys. vol. Okazało się, że wiele skrytek było pustych. We Wrocławiu i na prowincji uratowano ok. 3 mln vol. z różnych bibliotek Wrocławia. W tej liczbie zabezpieczono również zbiory Biblioteki Miejskiej Wrocławia, a także biblioteki zakładów naukowych Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej⁶.

⁴ M. Kowalińska, R. Młynarski, U. Rozpara, *Losy ruchomego mienia kulturalnego, artystycznego i archiwalnego Uniwersytetu Wrocławskiego* [w:] *Festung Breslau – 1945: historia i pamięć*, T. Głowiński (red.), Gajt, Wrocław 2009, s. 235–237.

⁵ Informacje zaczerpnięte z dokumentów wewnętrznych Biblioteki Technische Hochschule znajdujących się w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej.

⁶ Dz. cyt., s. 251.

Katalogi: alfabetyczny, przedmiotowy oraz katalog pism naczelnych (wszystkie w formacie kartkowym) zachowały się w pełni. Z 20 tomów katalogu przedmiotowego zachował się jedynie tom dysertacji. Wykaz nowych nabytków zaginął. Pomieszczenia zniszczone częściowo w czasie oblężenia, w których zbiory ucierpiały na skutek wilgoci, zostały doprowadzone do porządku.

BIBLIOTEKA POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Bibliotekę Główną Technische Hochschule w maju 1945 r. przejęły polskie władze. W pierwszym stadium prac księgozbiór Biblioteki został wyniesiony z piwnic i ułożony na stelażach. Pracą tą kierowała wspomniana wcześniej panna Seidel. Do zimy księgozbiór został prowizorycznie uporządkowany, a dalsze prace przeprowadzała grupa Niemców pod kierownictwem fachowego bibliotekarza dra Guehna. Z reszty ocalałego księgozbioru utworzono następujące działy: fizyka, matematyka, chemia, sztuka, budowa maszyn, elektrotechnika, górnictwo i hutnictwo, technologia, rolnictwo, mineralogia, biologia, handel i przedsiębiorstwa, ustawodawstwo i zarządzanie, historia, filozofia, języki i literatura.

W listopadzie 1945 r. zakończono prace porządkowe w magazynie czasopism i w dwóch magazynach książek. Personel biblioteczny (jeden specjalista plus cztery osoby personelu pomocniczego) zajmował się pracami związanymi z podziałem alfabetycznego katalogu kartkowego na katalog literatury rzeczywiście istniejącej i katalog literatury, której już nie było. W tym celu pozostały zbiór został przyporządkowany poszczególnym działom w magazynie, w układzie sygnaturowym. Poszczególne karty książek przydzielone zostały do nowo powstałego katalogu literatury istniejącej. W listopadzie wypożyczono 32 pozycje (czasopism i książek) – razem 44 tomy. Wypożyczeń dokonano dla pracowników szkoły i jednej instytucji.

Pobieżne skontrum wykazało:

- 7309 dzieł w 13 798 tomach,
- 882 czasopism w 14 596 woluminach,

- 14 407 rozpraw doktorskich,
- 731 000 patentów niemieckich⁷.

Razem: stan księgozbioru w dziełach i czasopismach zamykał się liczbą 22 558 dzieł w 42 801 t. (bez patentów)⁸. Księgozbiór ten, jak stwierdzono, był zaledwie połową księgozbioru przejętego przez polskie władze. Brakująca część została przez Niemców wywieziona i pomimo poszukiwań nie udało jej się odnaleźć. Pozostały księgozbiór podzielono na 18 działów odpowiadających głównym działom techniki. Czytelnia, w której znajdowało się około 1200 tomów, jak się okazało, była zupełnie ogołocona z księgozbioru podręcznego i tylko nieliczne egzemplarze udało się odzyskać. Przepadł również cały inwentarz Biblioteki. Pozostał katalog alfabetyczny – prowizorycznie skontrolowany – katalog hasłowy, katalog rozpraw doktorskich oraz katalog „umiejscowienia książek w magazynie”. Wstępne prace porównywania stanu katalogów z magazynem przeprowadzali pracownicy niemieccy w sposób dość niedbały i pobieżny, co utrudniło w późniejszym okresie uruchomienie Biblioteki.

Od 1 marca 1946 r. do Biblioteki oddelegowano dwóch pracowników polskich, których zadaniem było zorganizowanie i uruchomienie Biblioteki od nowego roku akademickiego 1946/1947. W Bibliotece nie było książek polskich i dlatego główny nacisk położono na wyposażenie Czytelni w polskie podręczniki. W tym czasie nabyto 1305 tomów książek oraz 176 tomów czasopism. Na ten cel wydano wraz z oprawą 413 549 zł.

Czytelnia została otwarta 1 września 1946 r. Pracowało w niej 10 osób. Personel ten, poza obsługą wzrastającej liczby czytelników, zajmował się oczyszczaniem magazynów, selekcją nieuporządkowanych książek, kontrolą katalogu alfabetycznego przez skontrolowanie go ze stanem magazynu, katalogowaniem nabytków oraz włączaniem do księgozbioru wyłanianych dzieł, będących częścią zbioru. Prace te postępowały wolno, ponieważ personel, poza trzema osoba-

⁷ Informacje zaczerpnięte z dokumentów wewnętrznych Biblioteki Technische Hochschule znajdujących się w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej.

⁸ Tamże.

mi, musiał przejść gruntowne przeszkolenie biblioteczne. Przy 40 miejscach liczba osób korzystających w tym czasie z czytelni wyniosła 947. Czytelnikom wydano do korzystania na miejscu 1613 tomów (wrzesień–grudzień). Natomiast z wypożyczalni od września do grudnia skorzystało 48 osób, którym wypożyczono 175 tomów.

Stan księgozbioru pod koniec 1946 r. wynosił:

8425 dzieł w 15 103 tomach,

975 czasopism w 14 772 tomach,

14 407 rozpraw doktorskich,

Razem: 23 807 dzieł w 44 282 tomach⁹.

Personel Biblioteki Głównej poza pracami bieżącymi zajęty był segregowaniem wynoszącego ponad 10 000 tomów księgozbioru otrzymanego w wyniku rewindykacji. Segregacja była konieczna, ponieważ część zbioru stanowiły starsze wydania, które ze względu na postęp wiedzy technicznej były bezwartościowe dla Biblioteki. Pracownicy ponadto kontrolowali biblioteki zakładowe i instytutowe, zobowiązane przeprowadzić selekcję w celu wydzielenia dubletów oraz książek zbędnych. Nadmiar książek z instytutów i zakładów wpływał do Biblioteki, która z tych zapasów tworzyła niewielkie podręczne księgozbiory dla nowo powstających zakładów. Prace były utrudnione z powodu ostrej zimy i braku opału. Księgozbiór pochodzący z rewindykacji został tylko w niewielkiej części opracowany, ponieważ obsługa czytelników w godzinach od 9 do 19 pochłaniała czas personelu bibliotekarskiego, a starania o przydział nowych etatów nie dały rezultatów.

Znaczna część materiałów po Technische Hochschule uległa zniszczeniu w czasie działań wojennych. Ocalały księgozbiór po Bibliotece Technische Hochschule stał się załącznikiem przyszłej Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej. W bibliotekach instytutowych i wydziałowych zachowały się dokumenty po Technische Hochschule jako tzw. księgozbiory pokatedralne, stanowią one własność jednostek organizacyjnych Uczelni.

⁹ Informacje zaczerpnięte z dokumentów wewnętrznych Biblioteki Technische Hochschule znajdujących się w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej.

W magazynie Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej, mieszczącym się na Kowalach, znajdują się głównie dokumenty z zakresu nauk technicznych, wykładanych w ówczesnej Wyższej Szkole Technicznej, jak również dokumenty dotyczące Prowincji Śląskiej, Wrocławia oraz inne wydane we Wrocławiu.

Pewna część ponemieckich zbiorów była przechowywana w filii Biblioteki Głównej w Świdnicy, jednak w 1997 r. zapadła decyzja o przewiezieniu dokumentów do Wrocławia. W zbiorach tych znajdowały się egzemplarze wydane na przełomie XIX i XX wieku, jak również pojedyncze stare druki z przełomu XVII i XVIII wieku. Stanowią one najcenniejsze pozycje księgozbioru Biblioteki np.:

- *Schlesiens curiose Denckwürdigkeiten: oder vollkommene Chronica Von Ober- und Nieder-Schlesien: welche in Sieben Haupt-Theilen vorstellet Alle Fürstenthümer und Herrschafften, mit ihren Ober-Regenten, Landes-Fürsten, Hofhaltungen, Stamm-Registern ... Sowol auch Deren Verfassungen, Regierungs-Arten, Staats- und Justiz-Wesen ... und dergleichen*, Friedrcha Luceae z 1689 r.. Publikacja jest kroniką Górnego i Dolnego Śląska, zawierającą teksty różnych autorów, mogące służyć jako materiały źródłowe dotyczące historii Prowincji Śląskiej.
- *Silesiographia renovata, necessariis scholiis, observationibus et indice aucta* Mikołaja Henela z 1704 r., śląskiego regionalisty i kronikarza. Autor we wspomnianym dziele omawia Śląsk, zwracając uwagę na czynniki decydujące o jego rozwoju, bogactwach naturalnych, faunie, florze. Opisuje położenie geograficzne miast, uwarunkowania polityczne w regionie, prawodawstwo i administrację.

Dokumenty zgromadzone w magazynie na Kowalach zostały wydane w języku niemieckim, wśród nich znajdują się również egzemplarze w języku angielskim, francuskim, rosyjskim i nieliczne wydane w języku polskim. Cały zbiór podzielony jest na 21 działów tematycznych reprezentujących podstawowe dziedziny nauki i techniki. Każdy z nich ma swoje oznaczenie literowe, dokumenty w obrębie działu ułożone są w odrębnym ciągu sygnaturowym.

Ocalały księgozbiór obejmuje około 10 802 vol. książek. Prócz druków zwartych w wydzielonym obszarze z innym oznaczeniem sygnowanym w tekturowych skrzynkach znajdują się ponemieckie prace doktorskie, jest ich ponad 26 tys. jednostek. Prace te podzielone są na trzy formaty C1, C2, C3. Litera A zarezerwowana dla czasopism jest stosowana do dzisiaj w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej, jak też w bibliotekach wydziałowych i instytutowych. Pozostałością po Bibliotece Wyższej Szkoły Technicznej jest niekompletny katalog alfabetyczny i przedmiotowy w układzie działowym.

Znaczącą część zbiorów to dokumenty drukowane czcionką gotycką, frakturą bądź teksturą. Dotyczy to głównie książek starszych (XVIII–XIX wiek), jak również nowszych o tematyce historycznej. Późniejsze pozycje drukowane były głównie czytelnym pismem szeryfowym. Dokumenty wydane na początku XX wieku drukowane bywały jeszcze czcionką gotycką dla podkreślenia powagi tematu (np.: dotyczące historii Niemiec, Prowincji Śląskiej, *festschriften*). Dokumenty te reprezentują różny stopień kunsztu edytorskiego, od pięknie wydanych na dobrym papierze i bogato ilustrowanych, po mało efektowne wydawnictwa informacyjne w oprawie broszurowej. Nieliczne pozycje posiadają ekslibrisy właścicieli, np. profesora Adolfa Zellera.

Dokumenty pochodzące z XIX wieku, jak i wcześniejsze drukowano na bardzo delikatnym papierze o barwie szarozółtej, dzięki czemu były one lekkie, mimo że liczyły często ponad tysiąc stron. Zdarzały się w takich przypadkach przebicia farby drukarskiej na drugiej stronie karty. W późniejszych wydaniach stosowano papier grubszy i sztywniejszy, a tylko w nielicznych publikacjach wykorzystywano papier kredowy. Część pozycji wydanych w końcu XIX i na początku XX wieku charakteryzowała się gorszym dopracowaniem edytorskim. Część księgozbioru ma oprawę introligatorską wykonaną w pracowni introligatorskiej Biblioteki Technische Hochschule. Jest to twarda oprawa ujednolicona dla wszystkich woluminów, na grzbietach umieszczono pełny tytuł bądź skrót oraz symbol działu, w którym się znajdowała dana pozycja wraz

z sygnaturą. W zbiorze znajdują się również dokumenty mające oryginalną oprawę.

W omawianym księgozbiorze znajdują się książki różnych formatów oraz różnej objętości. Większość jest ilustrowana czarno-białymi zdjęciami, miedziorytami, jak również kolorowymi rysunkami umieszczanymi na osobnych, rozkładanych wkładkach. W bardziej kunsztownych wydaniach zdjęcia umieszczano na kredowanych kartach, przy czym, co poprawia jakość i czytelność ilustracji, każda z nich jest oddzielona bibułą, oraz chroni je przed uszkodzeniami. Wiele pozycji ma czarno-białe lub kolorowe mapki miast, jak też regionu, którego dotyczy treść publikacji. W wydawnictwach technicznych z zakresu maszynoznawstwa i górnictwa wydawcy zamieszczali reklamy i ogłoszenia na wyklejkach bądź na dodatkowych stronach na końcu książki. Dotyczyły one najnowszych urzędzeń oraz ich producentów. Te dodatkowe informacje drukowane były na kredowym papierze w odróżnieniu od głównego zębłu książki.

Ze względu na dużą wartość historyczną zbiorów zachowanych po Bibliotece Technische Hochschule w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej podjęto prace mające na celu ochronę, skatalogowanie oraz utrwalenie ich na nowoczesnych nośnikach. Umożliwia to Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa będąca wspólną inicjatywą Politechniki Wrocławskiej i Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Od momentu powołania Konsorcjum DBC dołączyły do niej inne biblioteki naukowe Wrocławia oraz Dolnego Śląska. Nadrzędnym celem kolekcji tworzonej przez Politechnikę Wrocławską w ramach Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej było digitalizowanie prac naukowych pracowników Uczelni, materiałów do realizacji zadań dydaktycznych i badań naukowych. Biblioteka PWr tworzy również kolekcje „Książek wydanych do roku 1949” oraz „Regionalia”, wśród których znalazły się dokumenty pochodzące z Technische Hochschule. Katalogi zbiorów ponemieckich zostały zdigitalizowane i są dostępne w tej formie dla czytelników, co pozwala Bibliotece Politechniki Wrocławskiej prezentować kolekcje szerszej publiczności.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Burak M., *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu (Technische Hochschule Breslau) w czasie II wojny światowej*, [w:] *Festung Breslau – 1945: historia i pamięć*, T. Głowiński (red.), Wrocław 2009.
- [2] *Festschrift der Technische Hochschule Breslau zur Feier ihres 25jährigen Bestehens 1910–1935. Ein Bericht über die Entwicklung und wissenschaftliche Beiträge aus ihrem Kreise*, Breslau 1935.
- [3] Kowalińska M., Młynarski R., Rozpara U., *Losy ruchomego mienia kulturalnego, artystycznego i archiwalnego Uniwersytetu Wrocławskiego*, [w:] *Festung Breslau – 1945: historia i pamięć*, T. Głowiński (red.), Wrocław 2009.
- [4] *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, R. Czoch (red.), Wrocław 1995.

Maria Skuza

Biblioteka Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej

ROLA I MIEJSCE KSIĘGOZBIORU Z ZAKRESU NAUK HUMANISTYCZNYCH I SPOŁECZNYCH W UCZELNI TECHNICZNEJ NA PRZYKŁADZIE POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

WSTĘP

Miejsce nauk społecznych i humanistycznych w uczelni technicznej jest szczególne. Na Politechnice Wrocławskiej dydaktykę i badania naukowe w zakresie nauk społecznych i humanistycznych prowadzi samodzielna jednostka – Studium Nauk Humanistycznych. Obecnie jego działalność ma na celu przede wszystkim poszerzenie wiedzy studentów istotnej w kontekście ich kariery zawodowej. Uczestniczenie w zajęciach prowadzonych w Studium daje przyszłym absolwentom możliwość rozwoju umiejętności pomocnych w każdej pracy – wiedzy z zakresu np. psychologii i komunikacji, wpływającej na jakość kontaktów interpersonalnych, wiedzy o prawie i etyce oraz możliwość uzyskania uprawnień do nauczania po skończeniu studiów. Szerokie spectrum przedmiotów oferowanych w Studium daje również możliwość pogłębiania własnych zainteresowań studentów (pobocznych do kierunków studiów, które wybrali). Ponadto prowadzone w Studium badania naukowe, szczególnie z zakresu pedagogiki i psychologii, mają na celu wspomaganie procesów dydaktycznych w całej Uczelni.

Co się z tym wiąże, szczególną rolę pełni też księgozbiór zapewniający dostęp do literatury i źródeł informacji z zakresu nauk humanistycznych i społecznych (takich jak np. psychologia, pedagogika, socjologia, filozofia, prawo czy komunikacja społeczna). Obecnie jest to (obok zbioru książek i czasopism dostępnych w Bibliotece Głównej) obszerny księgozbiór będący integralną częścią Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania, stanowiący zaplecze naukowe dla działalności Studium Nauk Humanistycznych oraz Wydziału. Historia kształtowania tego zbioru oraz jego obecna postać jest przedmiotem tego artykułu.

STUDIUM NAUK HUMANISTYCZNYCH

Studium Nauk Humanistycznych powstało, podobnie jak biblioteka będąca jego zapleczem naukowym, w wyniku wielu przekształceń i zmian w strukturze Uczelni na przestrzeni lat¹. Za początkową datę uznać można 22 maja 1951 r., kiedy została powołana Katedra Ekonomii Politycznej przy Wydziale Mechanicznym. Bezpośrednim wynikiem szybkiego rozwoju Katedry i jej działalności na Uczelni było wyodrębnienie jej w 1954 r. ze struktury wydziałowej i przekształcenie w jednostkę ogólnouczelnianą, dysponującą własnym księgozbiorem o tematyce społeczno-ekonomicznej². Jednocześnie z Zakładu Ekonomiki Przemysłu (wchodzącego w skład Katedry Ekonomii Politycznej) utworzono kolejną samodzielną Katedrę – Ekonomiki, Organizacji i Planowania, wydzielając dla niej osobny księgozbiór. Kolejne zmiany w strukturze Katedry Ekonomii Politycznej nastąpiły w roku 1957, kiedy to powstał Zespół Filozofii oraz w 1966 r., w którym utworzono powiązane z nią Studium Nauk Politycznych³.

¹ *40 lat minęło: Księga jubileuszowa 40-lecia Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2009, s. 30.

² *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, T. Kolendowicz i B. Kałużyńska-Marynowska (red.), Wrocław 1970, s. 360.

³ Dz. cyt., s. 358.

Ostatecznie 31 sierpnia 1968 r. Katedra Ekonomii Politycznej została zlikwidowana⁴, a kilka miesięcy później – 1 stycznia 1969 r. powstał Instytut Nauk Społecznych⁵. Został on włączony w strukturę powołanego we wrześniu 1968 r. Wydziału Inżynierjno-Ekonomicznego (w 1972 r. przemianowanego na Wydział Informatyki i Zarządzania). W skład Instytutu weszli dotychczasowi pracownicy wspomnianych wcześniej jednostek – obszar zainteresowań badawczych i jego działalność dydaktyczna były przedłużeniem ich funkcjonowania. Badania prowadzone w Instytucie dotyczyły m.in. historii gospodarczej i współczesnej gospodarki regionu dolnośląskiego oraz stosunków gospodarczych Polski z krajami sąsiednimi. W latach 70. i 80. ubiegłego wieku (w 1981 r. Instytut zmienił nazwę na Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych) zajmowano się również ekonomicznymi problemami postępu technicznego, metodologią prognozowania przemian integracji gospodarczej, rozwojem integracji zachodnioeuropejskiej, metodologią nauk podstawowych i empirycznych. Zajęcia dydaktyczne prowadzono w zakresie ekonomii politycznej, filozofii i nauk o polityce. Znaczące zmiany przyniosła transformacja ustrojowa. Po 1989 roku działalność Instytutu zmieniła profil na bliższy modelowi gospodarki rynkowej. Prowadzone w poszczególnych zakładach w latach 90. XX w. badania dotyczyły takich dziedzin, jak metodologia i filozofia nauki, funkcjonowanie nowej gospodarki z uwzględnieniem problemów ochrony środowiska, przemian prawnoustrojowych czy komunikacji społecznej.

Ostatnie zmiany przyniósł rok 1999. Zgodnie z uchwałą Senatu Politechniki Wrocławskiej z dnia 16 grudnia 1999 r. Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych został wyłączony ze struktury Wydziału Informatyki i Zarządzania i przekształcony w jednostkę ogólnouczelnianą – Studium Nauk Humanistycznych⁶, które kontynuuje do

⁴ Dz. cyt., s. 360.

⁵ *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, R. Czoch (red.), Wrocław 1995, s. 321.

⁶ Zarządzenie Wewnętrzne nr 38/99 w sprawie zniesienia Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych i utworzenia Studium Nauk Humanistycznych, z dnia 16.12.1999 r.

dzisiaj działalność prowadzoną wcześniej w Instytucie, zaliczaną do tradycyjnie rozumianych dyscyplin naukowych z zakresu szeroko pojętej humanistyki.

KSIĘGOZBIÓR HUMANISTYCZNY

Rozpoczęta w 1968 r. reorganizacja, która doprowadziła do opisanych zmian w strukturze Uczelni, dotyczyła również jej bibliotek. Utworzono nową, scentralizowaną sieć biblioteczną Politechniki, po przekształceniu dotychczasowych bibliotek katedr i zakładów w biblioteki instytutowe, podległe Bibliotece Głównej. Jedną z takich bibliotek była Biblioteka Instytutu Nauk Społecznych powołana 1 stycznia 1971 r. i zlokalizowana w gmachu A-1 przy ul. Wybrzeże Wyspiańskiego 27⁷. Rozporządzenie, na mocy którego ustanowiono tę i inne nowe biblioteki, regulowało również zasady ich organizacji – gromadzenia, udostępniania i kontroli. Dotyczyło to m.in. zbiorów, które formalnie stanowić miały własność Biblioteki Głównej i być udostępniane instytutom na zasadzie depozytu. Postanowiono, że księgozbiory zgromadzone w instytutach wcześniej, należące do byłych katedr zostaną poddane selekcji pod kątem ich użyteczności i przekazane na własność Bibliotece Głównej. Merytoryczny nadzór nad księgozbiorem sprawować miały instytuty⁸.

W kolejnych latach zmieniała się nazwa Biblioteki. W 1973 r. zmieniono nazwę z Biblioteki Instytutu Nauk Społecznych na Bibliotekę i Ośrodek Informacji Instytutu Nauk Społecznych. Następnie, od roku 1981 (w związku ze zmianą nazwy Instytutu) funkcjonowała jako Biblioteka i Ośrodek Informacji Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych, a od momentu zlikwidowania Instytutu i utworzenia w 1999 r. Studium jako Biblioteka Studium Nauk Hu-

⁷ Zarządzenie w sprawie powołania bibliotek instytutowych z dnia 29.12.1970 r.

⁸ Załącznik nr 1 „Zasady organizacji bibliotek instytutowych i międzyinstytutowych” do Zarządzenia w sprawie powołania bibliotek instytutowych z dnia 29.12.1970.

manistycznych⁹ (BSNH) i pod taką nazwą istniała do roku 2001, kiedy została zlikwidowana.

Podobnie jak w przypadku Biblioteki Instytutu Organizacji i Zarządzania oraz Biblioteki Wydziałowego Zakładu Informatyki, które również przestały istnieć jako odrębne jednostki, cały księgozbiór oraz pozostały majątek BSNH został włączony do nowo powstałej Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania¹⁰. Od tego momentu wszelka działalność związana z obsługą biblioteczno-informacyjną studentów i pracowników wymienionych jednostek oraz prowadzenie działalności dokumentacyjnej i archiwizacji prac naukowo-badawczych, realizowana jest w nowej bibliotece wydziałowej¹¹.

Jednym z zadań, przed którym stanęli pracownicy nowej biblioteki, było uporządkowanie połączonych zbiorów – ich selekcja i aktualizacja. Dezaktualizacja piśmiennictwa w zakresie nauk humanistycznych i społecznych nie następuje tak szybko jak w przypadku nauk ścisłych i technicznych, należy jednak pamiętać, że księgozbiór należący do Biblioteki SNH gromadzony był w poszczególnych bibliotekach od lat 50. W tym czasie dokonywano selekcji i kasacji części zbiorów. Podjęcie takich działań determinowały różne czynniki – zmiany ustrojowe, które nastąpiły po 1989 r. czy reorganizacje w obrębie struktury sieci biblioteczno-informacyjnej Politechniki Wrocławskiej. W przypadku Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania będącej nową jednostką, powstała wskutek połączenia istniejących od wielu lat księgozbiorów trzech bibliotek, przeprowadzenie gruntownej

⁹ Zarządzenie Wewnętrzne nr 36/2000 w sprawie zmiany nazwy bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej z dnia 14.06.2000 r.

¹⁰ Kierownikiem nowej Biblioteki została mgr Ewa Zysek-Nockowska. Wcześniej kierownikami kolejno Biblioteki Instytutu Nauk Społecznych i Biblioteki Studium Nauk Humanistycznych były mgr Maria Bąk (w latach 1978–1986) i mgr Krystyna Mielcarek (w latach 1986–2001).

¹¹ Zarządzenie Wewnętrzne nr 24/2001 w sprawie utworzenia biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania z dnia 17.07.2001.

Tabela 1. Liczba skasowanych książek i czasopism przed połączeniem bibliotek w Bibliotekę Wydziału Informatyki i Zarządzania

Rodzaj zbiorów	Biblioteka Studium Nauk Humanistycznych	Biblioteka Wydziałowego Zakładu Informatyki	Biblioteka Instytutu Organizacji i Zarządzania
Książki w depozycie BG (vol.)	517	581	3318
Księgozbiór własny (vol.)	1002	–	–
Ogółem książek (vol.)	1519	581	3318
Czasopisma w depozycie BG (tyt.)	72		–
Czasopisma własne (tyt.)	20	8	–
Ogółem czasopism (tyt.)	92	8	–

Źródło: Opracowano na podstawie Sprawozdań z działalności biblioteczno-informacyjnej. Dane za rok akademicki 2001/2002 (stan w dniu 30.09.2002).

selekcji i kasacji części książek i czasopism było podstawą niezbędną do rozpoczęcia jej prawidłowego i efektywnego funkcjonowania. Pierwszy etap tych przygotowań to selekcja mające na celu usunięcie zdezaktualizowanych i zniszczonych zbiorów przeprowadzona w poszczególnych bibliotekach. Ich przedmiotem były zarówno książki i czasopisma należące do Biblioteki Głównej, jak i księgozbiory dawnych katedr stanowiące majątek własny tychże jednostek. Dokładną liczbę książek i czasopism skasowanych oraz przekazanych do magazynu BG na Kowalach lub do innych bibliotek przedstawiono w tabeli 1, natomiast w tabeli 2 podano liczbę książek i czasopism w bibliotekach przed i po połączeniu w Bibliotekę Wydziału Informatyki i Zarządzania.

Drugi etap selekcji nastąpił już po połączeniu pozostałych zbiorów i przemieszczeniu ich do przystosowanych do celów bibliotecznych, posiadających powierzchnię blisko 260 m² pomieszczeń

Tabela 2. Liczba książek i czasopism w bibliotekach przed i po połączeniu w Bibliotekę Wydziału Informatyki i Zarządzania

Rodzaj zbiorów	Biblioteka Studium Nauk Humanistycznych	Biblioteka Zakładu Informatyki	Biblioteka Instytutu Organizacji i Zarządzania	Ogółem w Bibliotece Wydziału Informatyki i Zarządzania
Książki w depozycie BG (vol.)	3951	2012	10199	16162
Księgozbiór własny (vol.)	198	–	876	1074
Ogółem (vol.)	4149	2012	11075	17236
Czasopisma w depozycie BG (tyt.)	43	27	44	114
Czasopisma własne (tyt.)	21	–	50	71
Ogółem (tyt.)	64	27	94	185

Źródło: Opracowano na podstawie Sprawozdań z działalności biblioteczno-informacyjnej. Dane za rok akademicki 2001/2002 (stan w dniu 30.09.2002).

w budynku C-6 przy ul. Norwida 4/6¹². W dalszym ciągu miała ona na celu wyeliminowanie niewykorzystywanych i zdezaktualizowanych książek i czasopism. Dodatkowym uzasadnieniem dalszej selekcji utworzonego księgozbioru (w szczególności czasopism) był fakt, że wiele tytułów gromadzono zarówno w Bibliotece Studium Nauk Humanistycznych, jak i w Bibliotece Instytutu Organizacji i Zarządzania. W 2002 roku usunięto lub przekazano do magazynu na Kowalach 5932 woluminów książek i 30 tytułów czasopism, zarówno tych będących własnością Biblioteki Głównej, jak i wchodzących w skład zbiorów pokatedralnych¹³. Pozostałe po przeprowadzonej selekcji i kasacji zbiory stały się podstawą księgozbioru

¹² E. Zysek-Nockowska, *Biblioteka Wydziału Informatyki i Zarządzania*, [w:] *40 lat minęło: księga jubileuszowa 40-lecia Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2009, s. 64.

¹³ Sprawozdanie z działalności biblioteczno-informacyjnej. Dane za rok akademicki 2002/2003.

Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania rozbudowywanego od tego momentu zgodnie z przyjętą w nowej bibliotece polityką gromadzenia – postawiono sobie za cel umożliwienie czytelnikom jak najszerszego dostępu do literatury osiągalnej na rynku, w związku z czym zdecydowano się na ograniczanie zakupu książek do maksymalnie czterech egzemplarzy na rzecz większej liczby tytułów¹⁴. Taktyka ta, stosowana konsekwentnie do dzisiaj, doprowadziła do powstania obszernego i różnorodnego księgozbioru, bogato reprezentującego również dziedziny związane z działalnością Studium Nauk Humanistycznych.

Najlepszym sposobem na zaprezentowanie księgozbioru będzie przedstawienie podziału tematycznego przyjętego w czytelni Biblioteki. Część zbiorów poszczególnych bibliotek, połączonych w Bibliotekę Wydziału Informatyki i Zarządzania, przewidziana została do udostępniania w czytelni – w wolnym dostępie – i pogrupowana w kolekcje odpowiadające konkretnej tematyce, co było nowatorskim rozwiązaniem na tle innych bibliotek Uczelni. Zastosowano, wyłącznie na potrzeby tego specyficznego księgozbioru, wewnętrzny podział dziedzinowy, nieodpowiadający działom UKD ani innej uniwersalnej klasyfikacji, zbudowany na podstawie klasyfikacji nauk w systemie APIN opracowanej w Bibliotece Głównej PWr.

Całość księgozbioru Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania, który znajduje się w czytelni, podzielona jest na 5 głównych działów nazywanych kolekcjami. Zebrana w obrębie każdego z działów (oznaczonych liczbami od 0 do 4) literatura podzielona jest na dalsze poddziały grupujące książki o określonej tematyce. Część z nich uwzględniona została już podczas organizowania czytelni zaraz po utworzeniu Biblioteki, inne powstawały wskutek powiększania księgozbioru – najobszerniej reprezentowane zagadnienia wyodrębniane są w autonomiczne „podkolekcje”.

¹⁴ E. Zysek-Nockowska, *Biblioteka Wydziału Informatyki i Zarządzania*, [w:] *40 lat minęło. Księga jubileuszowa 40-lecia Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2009, s. 65.

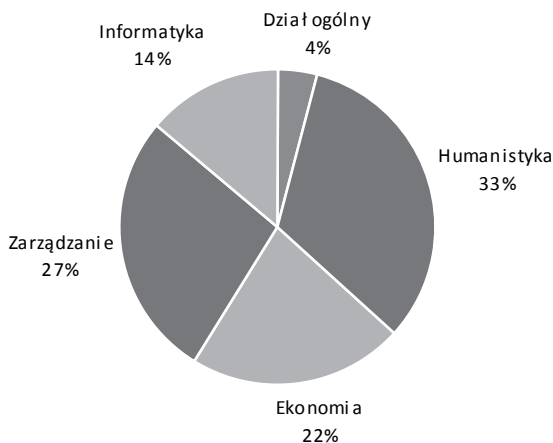
Najbardziej ogólny podział, prezentujący strukturę czytelni Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania, przedstawia się następująco (il. 1):

- Dział ogólny – w jego ramach zgromadzone są encyklopedie i słowniki, zarówno o treści ogólnej, jak i specjalistycznej (np. dwutomowy *The great dictionary of law and economics*, *Glossariusz terminologii stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego polsko-angielsko-francusko-niemiecki*, czy *The Oxford dictionary of philosophy*) oraz słowniki obcojęzyczne.
- Humanistyka – w jej obrębie znajdują się również książki z nauk społecznych i prawa.
- Ekonomia – pogrupowane w tym dziale książki dotyczą teorii ekonomii, polityki gospodarczej i społecznej, międzynarodowych stosunków gospodarczych, finansów i rynku kapitałowo-pieniężnego oraz zagadnień związanych z marketingiem i reklamą.
- Zarządzanie – obszerna część księgozbioru traktująca o wszelkich aspektach organizacji i zarządzania różnego rodzaju przedsiębiorstwami, takich jak zarządzanie jakością, logistyka, analiza finansowa i rachunkowość przedsiębiorstw, zarządzanie pracownikami, ekonometria, statystyka i prognozowanie czy systemy wspomagania decyzji.
- Informatyka – literatura obejmująca zagadnienia począwszy od budowy komputerów, poprzez tworzenie oprogramowania i baz danych, do użytkowania komputerów i ich programów.

Przed przystąpieniem do bardziej szczegółowej charakterystyki tej części księgozbioru, która reprezentuje dziedziny związane z działalnością Studium Nauk Humanistycznych warto przedstawić strukturę Studium, związaną z rozległym obszarem zainteresowań naukowych jego pracowników oraz bogatą ofertę dydaktyczną, którą oferuje.

Jednostka ta ma charakter wielodyscyplinarny, prowadzi zarówno badania naukowe w zakresie niektórych nauk podstawowych, jak i badania mające znaczenie dla rozwoju dydaktyki przedmiotów

humanistycznych i pedagogicznych w uczelniach technicznych oraz prowadzi ich nauczanie. Cele te realizowane są w obrębie czterech zespołów: Zespołu Antropologii Filozoficznej i Etyki, Politologii i Komunikacji Społecznej, Filozofii i Socjologii Wiedzy oraz Pedagogiki i Psychologii.

Il. 1. Udział procentowy poszczególnych kolekcji
w czytelni Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów z systemu ALEPH

Taka struktura i profil Studium wynika ze specyficznej roli, jaką ta jednostka pełni w Uczelni. U podstaw jej działalności leży założenie, że wiedza humanistyczna i społeczna stanowi integralną część składową wiedzy ogólnej, którą powinni zgłębić absolwenci kierunków technicznych – inżynierowie różnych specjalności. Każdy student magisterskich studiów stacjonarnych wszystkich typów zobowiązany jest zaliczyć w trakcie trwania nauki 150 godzin z puli przedmiotów humanistyczno-menedżerskich, przy czym co najmniej po jednym przedmiocie humanistycznym i jednym menedżerskim, a student stacjonarnych studiów inżynierskich 120 godzin analogicznych zajęć. Dlatego też oferta dydaktyczna SNH stanowi szerokie spectrum przedmiotów, realizowanych w obrębie kursów:

- filozoficznych, obejmujących wprowadzenie do filozofii i jej historię, wybrane zagadnienia filozofii współczesnej, etykę, antropologię filozoficzną, religioznawstwo, metodologię i filozofię nauki,
- psychologicznych, których zrealizowanie umożliwia studentom uzyskanie w czasie studiów uprawnień do wykonywania zawodu nauczyciela, obejmujących pedagogikę; psychologię; zagadnienia związane z edukacją – jej historią i problemami współczesnymi,
- historycznych, prawnych, politologicznych i społecznych, w ramach których oferowane są m.in. przedmioty dotyczące integracji europejskiej, prawa europejskiego, mediów, Public Relations i negocjacji, czy socjologii,
- dla doktorantów z podstawami psychologii, pedagogiki oraz filozofii i etyki¹⁵.

Pewne obszary zainteresowań typowych dla nauk będących przedmiotem nauczania w ramach kursów prowadzonych przez SNH są reprezentowane przez książki znajdujące się w kilku działach w czytelni Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania. Przykładowo, zagadnienia dotyczące polityki społecznej i stosunków międzynarodowych, gospodarczych oraz prawnych są przyporządkowane Ekonomii, elementy psychologii zaś w zarządzaniu i motywowaniu pracowników, w dziale Zarządzanie. Jest to o tyle oczywiste, że nauki ekonomiczne i nauki o zarządzaniu należą również do nauk społecznych, które cechuje duża interdyscyplinarność. Skutkiem tego, księgozbiór Biblioteki, mimo iż gromadzony na potrzeby dwóch różnych jednostek, jest zbiorem spójnym, zawierającym literaturę z wielu dziedzin, często zazębiających się. Zaprezentowanie tej jego części, która najbardziej odpowiada profilowi Studium najłatwiej pokazać na przykładzie struktury kolekcji Humanistyka (oznaczonej liczbą 1).

¹⁵ Politechnika Wroclawska, Studium Nauk Humanistycznych (on-line), Wrocław: Politechnika Wroclawska [dostęp: 7 marca 2011], <http://www.snh.pwr.wroc.pl/72704,141.dhtml>

Tabela 3. Struktura kolekcji Humanistyka

Oznaczenie numeryczne kolekcji	Nazwa kolekcji
1.0	Encyklopedie i Słowniki – polskie i zagraniczne źródła informacji
1.1	Filozofia – podręczniki i dzieła o treści ogólnej
1.1.1	Filozofia, dzieła i eseje filozoficzne
1.1.2	Etyka
1.1.3	Religioznawstwo
1.1.4	Logika
1.2	Socjologia
1.3	Pedagogika i zagadnienia związane z wychowaniem
1.4	Psychologia – podręczniki i dzieła ogólne
1.4.1	Psychologia społeczna, psychoanaliza, osobowość, emocje
1.4.2	Psychologia poznawcza, zagadnienia związane z umysłem, inteligencją, procesem twórczym
1.4.3	Psychologia zarządzania, psychologia pracy, mobbing, stres i wypalenie zawodowe
1.5	Metodyka pisania pracy naukowej, zagadnienia dotyczące rozwoju zawodowego i kariery
1.6	Komunikacja społeczna. Media. Public Relations
1.6.1	Mediacje i negocjacje
1.7	Historia i politologia
1.8	Prawo – podręczniki i kodeksy
1.8.1	Prawo gospodarcze, pracy, własności intelektualnej oraz inne opracowania dotyczące prawa
1.8.2	Prawo ubezpieczeń
1.8.3	Prawo Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba tytułów czasopism drukowanych w zbiorach Biblioteki zmieniała się na przestrzeni lat, a ostatnio można zaobserwować tendencję zniżkową. Zainteresowania użytkowników źródłami elektronicznymi determinuje mniejsze zapotrzebowanie na periodyki w wersji tradycyjnej. W roku akademickim 2009/2010 Biblioteka Wydziału Informatyki i Zarządzania otrzymywała 90 tytułów bieżących czasopism polskich i zagranicznych, pozyskiwanych w większości poprzez zakupy i prenumeratę (dary stanowią uzupełnienie

gromadzenia). Obecnie Biblioteka otrzymuje 4 tytuły czasopism zagranicznych i 49 tytułów czasopism i gazet polskich, z których 15 dotyczy dziedzin związanych z działalnością Studium Nauk Humanistycznych, przede wszystkim psychologii, pedagogiki i filozofii. Ponadto prenumerowane są roczniki statystyczne: Demograficzny, Statystyczny RP, Handlu Zagranicznego oraz Przemysłu, a także dzienniki i tygodniki: Gazeta Wyborcza, Rzeczpospolita, Dziennik Gazeta Prawna oraz Polityka, Newsweek Polska i Wprost.

Tabela 4. Lista czasopism z dziedzin humanistycznych wraz z informacją o dostępnych rocznikach

Tytuł czasopisma	Początek prenumeraty	Dostępność w BW8
<i>Charaktery</i>	2000	od 2000 r.
Czasopismo Psychologiczne	1995	od 1995 r.
Edukacja Filozoficzna	2000	od 2000 r.
Etyka	1968	od 1968 r.
Kultura i Społeczeństwo	2000	od 2000 r.
Kwartalnik Pedagogiczny	1968	od 2000 r.
Przegląd Filozoficzny	2000	od 2000 r.
Przegląd Psychologiczny	1992	od 1992 r.
Przegląd Socjologiczny	2000	od 2000 r.
Psychologia, Edukacja i Społeczeństwo	2004	od 2004 r.
Rocznik Pedagogiczny PAN	1984	od 1984 r.
Ruch Filozoficzny	2000	od 2000 r.
Ruch Prawniczy, Ekonomiczny, Socjologiczny	1973	od 1979 r.
Studia Psychologiczne	1993	od 1993 r.
Studia Socjologiczne	1961	od 1990 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Istotnym elementem księgozbioru Biblioteki jest zasób dostępny on-line, obejmujący bazy książek i czasopism elektronicznych oraz bazy zawierające abstrakty artykułów. Bogata oferta takich serwisów udostępnianych czytelnikom za pośrednictwem Biblioteki Głównej dotyczy głównie nauk ścisłych i technicznych, jednak nie wyłącznie. Serwisy niespecjalistyczne zawierają dostęp do publika-

cji z różnych dziedzin, również tych z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, np.:

- serwis ProQuest zawierający pełne teksty z około 11 500 czasopism,
- serwis EBSCO – pełne teksty z około 9200 czasopism,
- serwis Ulrich's Periodicals Directory – szczegółowe informacje o 300 000 światowych wydawnictwach seryjnych (m.in. o ewentualnym open access),
- baza CEJSH – abstrakty artykułów opublikowanych w czasopiśmie z krajów Europy Środkowej, dotyczących wyłącznie nauk społecznych i humanistycznych¹⁶.

UŻYTKOWNICY

Podobnie jak w przypadku każdej innej biblioteki współtworzącej sieć bibliotek Politechniki Wrocławskiej, celem Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych użytkowników – studentów, doktorantów i pracowników Wydziału oraz Studium Nauk Humanistycznych.

W tabeli przedstawiono dane statystyczne dotyczące czytelników korzystających z usług Biblioteki.

Z codziennej obserwacji korzystania z księgozbioru czytelnianego, którą prowadzą dyżurujący bibliotekarze, wynika, że wyraźnie duża liczba użytkowników spoza Wydziału, wiąże się zarówno z zainteresowaniem zbiorami Biblioteki słuchaczy biorących udział w kursach Studium Nauk Humanistycznych, jak i z wysoką atrakcyjnością księgozbioru ekonomicznego i dotyczącego nauk o zarządzaniu. Każdy czytelnik zainteresowany tą tematyką (studenci innych wydziałów szukają zwłaszcza literatury dotyczącej zarządzania jakością, logistyki, bhp) odnaleźć może interesujące go książki

¹⁶ Politechnika Wroclawska, Biblioteka Glowna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej (on-line), Wrocław: Politechnika Wroclawska (dostęp: 11.04.2011), <http://www.bg.pwr.wroc.pl/738327.dhtml>

i czasopisma. Dowodem na wysoki poziom zgromadzonego zbioru jest również duża liczba odwiedzin użytkowników z innych uczelni (takich jak Uniwersytet Ekonomiczny, Uniwersytet Wrocławski, uczelnie prywatne, a także Wyższa Szkoła Oficerska), którzy w rozmowach z pracownikami Biblioteki podkreślają dużą wartość zgromadzonej literatury.

Tabela 5. Liczba użytkowników odwiedzających czytelnię Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania

Rodzaj użytkowników	Liczba użytkowników w roku akademickim 2009/2010
Studenci Wydziału Informatyki i Zarządzania	2797
Studenci innych wydziałów	536
Pracownicy Wydziału Informatyki i Zarządzania	141
Pracownicy innych wydziałów	48
Czytelnicy spoza Uczelni	155

Źródło: Opracowano na podstawie *Sprawozdania z działalności biblioteczno-informacyjnej. Dane za rok akademicki 2009/2010* (stan w dniu 30.09.2010).

ZAKOŃCZENIE

Pomimo wrażenia, że zbiór literatury z zakresu nauk społecznych i humanistycznych jest nietypowy dla uczelni i biblioteki technicznej, przykład Biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania doskonale pokazuje, że jest to nieprawda. Biblioteka będąca zapleczem naukowym dla studentów i pracowników Wydziału z powodzeniem realizuje te same zadania na rzecz Studium Nauk Humanistycznych. Wspomaga procesy dydaktyczne i badania naukowe, zapewnia dostęp do literatury wszystkim użytkownikom, którzy mają humanistyczne zainteresowania – każdy student czy pracownik poszukujący lub pragnący pogłębić swoją wiedzę dotyczącą np. filozofii czy psychologii znajdzie w Bibliotece odpowiednie piśmiennictwo. Nad wysokim poziomem gromadzonych zbiorów

czuwają bibliotekarze¹⁷ – śledzą rynek wydawniczy, podejmują decyzje dotyczące zarówno zakupów nowych książek, jak i selekcji istniejącego zbioru pod kątem jego aktualności i użyteczności, współpracując przy tym z kadrą naukową Wydziału i Studium. To między innymi dzięki wiedzy, kompetencjom i zaangażowaniu pracowników Biblioteki udało się stworzyć księgozbiór zajmujący szczególne miejsce w sieci biblioteczno-informacyjnej Politechniki Wrocławskiej – zbiór, który w sposób znaczący wzbogaca specjalistyczny i różnorodny zasób całego piśmiennictwa zgromadzonego w Bibliotece Głównej i Ośrodku Informacji Naukowej Politechniki Wrocławskiej.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *40 lat minęło. Księga jubileuszowa 40-lecia Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2009.
- [2] *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, R. Czoch (red.), Wrocław 1995.
- [3] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, T. Kolendowicz i B. Kałużyńska-Marynowska (red.), Wrocław 1970.
- [4] *Politechnika Wroclawska. Studium Nauk Humanistycznych*, (on-line), Wrocław: Politechnika Wroclawska (dostęp 7 marca 2011), <http://www.snh.pwr.wroc.pl/72704,141.dhtml>.
- [5] Zarządzenie w sprawie powołania bibliotek instytutowych z dnia 29.12.1970 r. Załącznik nr 1 „Zasady organizacji bibliotek instytutowych i międzyinstytutowych”.
- [6] Zarządzenie w sprawie powołania bibliotek instytutowych z dnia 29.12.1970 r.
- [7] Zarządzenie Wewnętrzne nr 24/2001 w sprawie utworzenia biblioteki Wydziału Informatyki i Zarządzania z dnia 17.07.2001 r.
- [8] Zarządzenie Wewnętrzne nr 36/2000 w sprawie zmiany nazwy bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej z dnia 14.06.2000 r.
- [9] Zarządzenie Wewnętrzne nr 38/99 w sprawie zniesienia Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych i utworzenia Studium Nauk Humanistycznych z dnia 16.12.1999 r.

¹⁷ Obecnie w Bibliotece pracuje sześć osób.

Marek Stoliński

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

ANALIZA FORMALNO-TEMATYCZNA PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ W LATACH 1972–2008

WSTĘP

W opracowaniu przedstawiono analizę aktywności publikacyjnej pracowników Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej (zwane dalej Biblioteką) w ciągu trzydziestu siedmiu lat, od 1972 do 2008 r.¹ Podstawę analizy stanowi skonstruowana przez autora baza danych, do której informacje zaczerpnięto z bazy danych DONA (baza dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej), z Polskiej Bibliografii Bibliologicznej oraz z archiwum elektronicznego biuletynu bibliotekarskiego EBIB.

Analiza tematyczna zgromadzonego materiału wykazała intensywność publikowania w obrębie czterech zasadniczych grup zagadnień:

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej *Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej w świetle publikacji pracowników 1972–2004*, Wrocław 2006, obronionej w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

1. Zastosowanie informatyki w procesach zarządzania informacją.
2. Automatyzacja procesów gromadzenia, opracowania, udostępniania i rozpowszechniania informacji.
3. Zawód bibliotekarza i doksztalcanie pracowników.
4. Publikacje pracowników Biblioteki niezwiązane z bibliotekarstwem.

W opracowaniu uwzględniono tylko publikacje autorskie, tzn. nie brano pod uwagę takich opracowań, jak: informatory o Bibliotece, zestawienia bibliograficzne prac naukowych pracowników Politechniki Wrocławskiej, zestawienia bibliograficzne dla studentów, opracowania katalogowe.

Do analizy tematycznej posłużyły tytuły prac, adnotacje treściowe, słowa kluczowe oraz pełne teksty (nie dotyczy to prac ściśle technicznych pisanych w językach obcych, prace z tego zakresu były oceniane przeważnie poprzez tytuł w języku polskim, jaki w systemie DONA pojawia się przy tytule w danym języku). W przypadku prac kwalifikujących się do więcej niż jednej grupy zagadnieniowej, wyodrębniano ich główną tematykę, tak aby włączyć je do najodpowiedniejszego działu według tematu przewodniego. Każdej pracy bez względu na rodzaj poruszanych w niej zagadnień przydzielano więc jeden symbol klasyfikacyjny. W ten sposób łatwiej było określić rzeczywistą aktywność publikacyjną pracowników Biblioteki. Gdy tekst ukazywał się w postaci drukowanej i elektronicznej, decydowało pierwszeństwo opublikowania. Jeśli teksty w obu wersjach różniły się aktualizacją zawartych w nich danych, uwzględniano obie wersje.

Łącznie w okresie 1972–2008 opublikowano 457 prac, w tym: artykuły w czasopismach (246), referaty pokonferencyjne (159), artykuły w wydawnictwach zwartych (33) oraz wydawnictwa zwarte (20). Zestaw czasopism, w których publikowano, wskazuje, iż pracownicy Biblioteki zamieszczali swoje artykuły przede wszystkim w czasopiśmie krajowych i zagranicznych o wysokim poziomie i prestiżu naukowym. Publikacje prezentowano w pięciu językach: polskim (380), angielskim (61), rosyjskim (9), niemieckim (6) oraz francuskim (2).

ANALIZA FORMALNA

Publikacje pracowników Biblioteki ukazywały się z różną częstotliwością, w postaci: artykułów w periodykach drukowanych (185 pozycji) i elektronicznych (od roku 1999 – 61 pozycji), referatów konferencyjnych drukowanych (132 pozycje) i elektronicznych (od roku 2002 – 27 pozycji), artykułów w wydawnictwach zwartych (33 pozycje) oraz wydawnictw zwartych (jako podręczniki – 11 i innych – 9).

W roku 1972 ukazało się pięć publikacji – wszystkie w formie tradycyjnej, w roku 2008 powstało 25 prac, z czego siedem w formie elektronicznej. Z różnic występujących między rokiem rozpoczynającym i kończącym analizowany okres można wysunąć dwa wnioski. Pierwszy wiąże się z roczną liczbą prac. Wzrosła ona pięciokrotnie w stosunku do pierwszego branego pod uwagę roku – tylko w pięciu latach była ona niższa, a w dwóch taka sama. Świadczy to o zwiększającej się aktywności badawczo-rozwojowej pracowników Biblioteki. Drugi wniosek dotyczy formy publikacji. Oprócz prac drukowanych ważne miejsce zajmują dokumenty elektroniczne, z których część istnieje tylko w takiej postaci.

W czasie analizowanych trzydziestu siedmiu lat nie było takiego roku, w którym nie ukazałaby się ani jedna publikacja. Rzec można, że aktywność publikacyjna była nieprzerwana.

W poszczególnych latach ukazywało się od 2 do 36 publikacji. Najowocniejszy był rok 2000, w którym opublikowano 36 prac (dziesięć artykułów elektronicznych, dziesięć artykułów drukowanych, dziesięć drukowanych referatów oraz sześć wydawnictw zwartych).

Dwadzieścia dziewięć prac ukazało się w roku 2005, w latach 2007 i 2008 opublikowano po dwadzieścia pięć prac, a w latach 2002 i 2006 po dwadzieścia dwie. Dwadzieścia prac opublikowano w roku 1977, po osiemnaście w latach 1979, 2001 i 2003. W roku 1987 opublikowano szesnaście prac, trzynaście w 1988, dwanaście w 1989, piętnaście w 1992, czternaście w 1999. Po jedenaście publikacji ukazało się w latach 1974, 1975, 1982, 1990 i 1994; po dziesięć – 1976, 1978 i 1981; po siedem – 1973, 1983, 1997 i 2004;

po sześć w latach 1993 i 1998; po pięć w latach 1972, 1985, 1986. Cztery prace ukazały się w roku 1984. W latach 1980, 1991 i 1995 opublikowano po trzy publikacje. Rok 1996 był rokiem najmniej efektywnym, opublikowano wówczas zaledwie dwie prace.

Najczęściej, bo przez cały okres trzydziestu siedmiu lat, ukazywały się artykuły w czasopiśmie drukowanych, zazwyczaj od dwóch i pięciu prac – siedmiokrotnie (po dwa w latach 1973, 1984, 1998, 2004, 2005, 2006 i 2007; po pięć – 1983, 1985, 1987, 1988, 1999, 2002 i 2008); pięciokrotnie po cztery (1972, 1976, 1986, 1994, 1997) i siedem prac (1978, 1981, 1982, 1992, 2003); pojedyncze trzykrotnie (1991, 1995, 1996) i także trzykrotnie po sześć prac (1975, 1989, 1990). Dwukrotnie opublikowano: po trzy artykuły (1980, 1993), po dziewięć artykułów (1974, 2001) oraz po trzynaście (1977, 1979). W roku 2000 opublikowano dziesięć artykułów.

Artykuły w postaci elektronicznej, w okresie dziesięciu lat 1999–2008 nie ukazały się tylko w roku 2004, w pozostałych latach ukazały się: dwukrotnie – po cztery (1999, 2007); po sześć (2001, 2002); po siedem (2003, 2008), po trzykroć publikowano: osiem prac w 2005 r., dziewięć prac w 2006 i dziesięć w 2000.

Referaty publikowano w okresie trzydziestu czterech lat. W latach: 1972, 1980, 1985 nie ukazał się żaden referat. Najczęściej (dotyczy to dziesięciu lat) publikowano po trzy referaty (1975, 1976, 1978, 1981, 1982, 1993, 1997, 2001, 2004, 2008); siedmiokrotnie publikowano pojedyncze referaty (1974, 1984, 1986, 1991, 1996, 2003, 2007); czterokrotnie opublikowano po sześć referatów (1989, 1992, 2002, 2005); trzykrotnie opublikowano po dwa (1983, 1995, 2006) i po pięć referatów (1979, 1990, 1999); dwukrotnie zaś po cztery referaty (1973, 1998), po siedem (1977, 1994) i po dziesięć referatów (1987, 2000).

Także w dziesięciu latach ukazywały się utwory w wydawnictwach zwartych; na przestrzeni trzydziestu siedmiu lat nastąpiły dwie przerwy, pierwsza roczna (1974) oraz druga aż dwudziesto-sześcioletnia, w wymienianych zaś dziesięciu latach ukazało się 31 artykułów. Czterokrotnie ukazały się pojedyncze publikacje

(1973, 1975, 2003 i 2004), dwukrotnie opublikowano po cztery prace (2005, 2006); jednokrotnie opublikowano: dwa artykuły (2002), dziewięć (2008) oraz dziesięć (2007).

W ośmiu latach opublikowano podręczniki; pięciokrotnie po jednym (1975, 1982, 1984, 1987, 1991) oraz trzykrotnie po dwa (1976, 1992, 2007).

CZASOPISMA ZAMIESZCZAJĄCE PUBLIKACJE PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI

Pracownicy Biblioteki najczęściej publikowali swe prace w czasopismach. Pełną ich listę zawiera Załącznik 1. Były to czasopisma krajowe – 36 tytułów i zagraniczne – 18 tytułów. Spośród tych pięćdziesięciu czterech periodyków i tylko jeden – krajowy *EBIB* – jest wydawnictwem elektronicznym. Na łamach krajowych tytułów opublikowano 215 artykułów (w tym 61 w postaci elektronicznej). W czasopiśmiennictwie zagranicznym zamieszczonych było zaledwie 31 artykułów (w języku angielskim – 25, rosyjskim – 4 oraz 2 w języku francuskim).

Najwięcej prac opublikowano w periodykach krajowych: *EBIB* – 61, *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji* – 37, *Bibliotekarz* – 28. Tylko w tych trzech czasopismach publikowano powyżej 20 prac. Na ich łamach ukazała się przeszło połowa artykułów wydanych we wszystkich 36 polskich periodykach. To czterokrotnie więcej niż w prasie zagranicznej.

Następne czasopismo na liście pod względem liczby publikacji, to periodyk Politechniki Wrocławskiej – *Prace Naukowe Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowej Politechniki Wrocławskiej*. Na piątym miejscu znajduje się pierwszy periodyk zagraniczny *Information Processing and Management* z dziesięcioma artykułami. Szósty tytuł na liście to *Przegląd Biblioteczny*, na łamach którego opublikowano także dziesięć artykułów. We wszystkich pozostałych czasopismach ukazało się poniżej dziesięciu artykułów: *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej* – 9, *Zagadnienia Informacji Naukowej* – 7 oraz *Informatyka* – 6.

Następne sześć polskich periodyków publikuje po trzy artykuły. Po dwie prace ukazują się na łamach 10 periodyków: sześciu krajowych i czterech zagranicznych. Pozostałe 29 czasopism publikuje pojedyncze prace (16 krajowych i 13 zagranicznych).

Pod względem liczby opublikowanych prac w grupie dziesięciu pierwszych periodyków (Załącznik 1, poz. 1–10) znajdują się fachowe czasopisma z zakresu bibliotekarstwa, dokumentacji i informacji naukowej oraz informatyki i zarządzania. Wśród nich jest tylko jedno zagraniczne, ale renomowane – *Information Processing and Management*. Na jego łamach w przeciągu dziesięciu lat opublikowano dziesięć prac (w trzech latach po dwa i w czterech po jednym). Wszystkie prace ukazujące się na łamach tegoż periodyku mają niezwykle wysoki poziom merytoryczny i dużą wagę poruszanych zagadnień. Na jego łamach publikowano prace grupy specjalistów związanych z Zakładem Systemów Informacyjnych (organizacyjnie w strukturze Biblioteki) – jednostką czuwającą nad rozwojem komputeryzacji i automatyzacji procesów bibliotecznych na skalę krajową.

Drugie czasopismo z omawianej listy – *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji* (organ Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej) na przestrzeni 17 lat (1973–1990) zamieściło 37 artykułów pracowników Biblioteki. Zazwyczaj publikowano od 1 do 5 prac w roku. Pomiędzy rokiem 1973 a 1990, tylko w roku 1984 nie ukazała się ani jedna publikacja. Był to okres ciągłej konfrontacji i wymiany doświadczeń z krajowym środowiskiem osób zajmujących się sprawami automatyzacji systemów informacyjnych (nie tylko bibliotecznych). Prześledzenie tematyki zamieszczanych artykułów daje jednocześnie obraz zmian zachodzących w procesach automatyzacji w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej: oto zmieniły się technologie, zrezygnowano z baz danych na taśmach, wprowadzono CD-ROM-y, rozpowszechniono użycie mikrokomputerów. Nie zaprzestano jednak prac nad automatyzacją Biblioteki. Z prowadzonych badań powstało jednak więcej opracowań niepublikowanych.

Podobne zagadnienia poruszano także na łamach innych periodyków (może z mniejszą częstotliwością), jak chociażby w *Prak-*

tyce i Teorii Informacji Naukowej i Technicznej (9 prac w latach 1993–2001) czy w *Informatyce* – gdzie publikowano (6 prac) w latach 1979–1992, kiedy to intensywnie „użytkowano” łamy *APID-u* – oraz także w *Zagadnieniach Informacji Naukowej* w latach 1986–1997 (7 prac), gdzie najczęściej artykułów (6) zaprezentowano w latach 1986–1990.

Wspomnieć jeszcze należy o czasopiśmie zajmującym czwarte miejsce pod względem aktywności publikacyjnej, a mianowicie uczelnianym wydawnictwie *Prace Naukowe Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej*, które w latach 1974 i 1977 opublikowało dziewięć prac z pogranicza bibliotekarstwa i informatyki (jeszcze w roku 1992 ukazały się dwie pozycje).

Jak widać, fala tematów „informatycznych” przypada na początek lat 90. ubiegłego stulecia. Zagadnienia pokrewne, choć już nie techniczne, a bardziej informacyjno-dokumentacyjne, przejmuje *Praktyka i Teoria*, która w roku 1994 publikuje trzy prace, ale już w latach kolejnych (1995, 1998–2001) pojedyncze.

Z łamów *Przeglądu Bibliotecznego* pracownicy Biblioteki po raz pierwszy skorzystali już w roku 1975 – zamieścili tam wówczas dwa artykuły, liczba ta – w stosunku rocznym – nie została nigdy przekroczona. W pozostałych ośmiu latach (1977–1978, 1991, 1993, 1999–2001 i 2006) prezentowano pojedyncze artykuły. Na przestrzeni trzydziestu dwóch lat tylko w dziewięciu latach *Przegląd* prezentował publikacje pracowników Biblioteki.

W *Bibliotekarzu* pierwsza publikacja pojawiła się w roku 1987, następna sześć lat później – w 1993. Od roku 1997 do 2003 corocznie ukazywało się od 1 do 6 prac (w tym okresie opublikowano 21 prac). Przez trzy lata 2004–2006 nie opublikowano w tym periodyku żadnej pracy. Natomiast w latach 2007–2008 ukazało się ich pięć (2007 – jedna i 2008 – cztery).

Ogromną popularnością wśród autorów cieszy się od roku 1999 nowy periodyk bibliotekarski – *EBIB*. W czasie zaledwie dziesięciu lat (1999–2008, z przerwą w roku 2004) opublikowano na jego łamach aż 61 publikacji.

Pozostaje jeszcze czterdzieści sześć czasopism (Załącznik 1, poz. 11–54) z sześćdziesięcioma sześcioma pracami (46 w polskich i 21 w zagranicznych czasopismach).

W grupie tej znajduje się sześć polskich czasopism publikujących po trzy artykuły: *Prace Naukowe Instytutu Cybernetyki Politechniki Wrocławskiej* (1972 – dwa, 1977 – jeden), *Nasze Forum* (2003 – jeden, 2004 – dwa), *Słowo Wyboiste* (2001 – jeden, 2003 – dwa), *Wiadomości Chemiczne* (1975, 1976 i 1998), *Ze Skarbca Kultury* (1972, 1973 i 1974) i *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* (2000, 2001 i 2003).

Prace Naukowe Instytutu Cybernetyki Technicznej Politechniki Wrocławskiej to czasopismo uczelniane o tematyce informatycznej, *Wiadomości Chemiczne* – ogólnopolski periodyk poświęcony szeroko rozumianej problematyce chemicznej. Z pozostałych czterech czasopism, jeszcze tylko *Ze Skarbca Kultury* to periodyk naukowy. Natomiast pozostałe trzy tytuły *Nasze Forum*, *Słowo Wyboiste* oraz *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* są (dwa pierwsze) organami Towarzystwa Jąkających Się oraz organem Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W czasopismach (Załącznik 1, poz. 16–25) zamieszczono po dwie publikacje pracowników Biblioteki. Periodyki podejmują zagadnienia informatyki, informacji i dokumentacji. Znaczna część artykułów w tych czasopismach ukazała się w okresie 1978–1989, czyli w okresie pełnego rozkwitu prac nad systemami informacyjnymi w BG i OINT PWr. Dwa artykuły ukazały się wcześniej, bo w roku 1974 (okresie początkowym), ulokowano je w czasopiśmie *Information et Documentation*. Również dwa artykuły zamieszczono w *Sprawach Nauki* w latach 2000–2001, czyli już w okresie „mikrokomputerów i Internetu”, okresie, kiedy nadal intensywnie pracowano nad modernizacją systemu APIN. Tematyka tych artykułów dotyczyła zastosowania Internetu w informacji naukowej (badania bibliologiczne i bibliometria na podstawie „Listy Filadelfijskiej” oraz wykorzystanie Internetu w polskich bibliotekach). Cztery prace pochodzą z dwóch periodyków *Pryzmat* (2002 i 2008) oraz *Książka i Czytelnik* (2005 i 2007).

Czasopisma (Załącznik 1, poz. 26–54) zawierają pojedyncze prace. Są to m.in.: *Sigma*, *Forum Książki*, *Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*. Teksty w nich zamieszczone dotyczą ogólnych spraw bibliotecznych, a także zagadnień historycznych. Pozostałe czasopisma podejmują szeroko rozumiane sprawy bibliotekarstwa, dokumentacji i informacji.

Przegląd owych pięćdziesięciu czterech czasopism pozwala nam zaobserwować, z jaką dynamiką, wytrwałością i konsekwencją pracownicy Biblioteki uczestniczyli i uczestniczą w procesie automatyzacji procesów bibliotecznych i obsługi użytkowników. Obserwujemy dwie strefy ich działań – jako konstruktorów i użytkowników systemów. Pierwsza faza działalności publikacyjnej (umownie zamykająca się w przedziale od początku lat 70. do początku 90. ubiegłego wieku) dotyczyła przede wszystkim zagadnień technicznych systemów informacyjnych, natomiast druga skupiła się na publikacjach związanych z wykorzystaniem systemów.

Pracownicy Biblioteki wykorzystują łamy periodyków także do prezentacji swych zainteresowań pozabibliotecznych.

MATERIAŁY KONFERENCYJNE ZAMIESZCZAJĄCE REFERATY PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI

Pracownicy Biblioteki uczestniczyli w 64 krajowych konferencjach² (w tym 36 cyklicznych), opublikowali w materiałach konferencyjnych 95 referatów (68 na konferencjach cyklicznych). Wzięli także udział w 44 konferencjach międzynarodowych (w tym 34 cyklicznych), na które przygotowali 64 referaty (52 na konferencje cykliczne). 22 międzynarodowe konferencje (z 44) odbyły się w Polsce (w tym 16 cyklicznych). Łącznie pracownicy Biblioteki uczestniczyli w 108 konferencjach, opublikowali 159 referatów w materiałach konferencyjnych.

² Pojęcie „konferencje” obejmuje tutaj: fora dyskusyjne, konferencje, kongresy, spotkania, sympozja i szkoły naukowe.

Referaty konferencyjne publikowano w trzydziestu czterech latach. Nie ukazały się tylko w trzech latach: 1972, 1980 i 1985. Opublikowano ich o 87 mniej niż artykułów w czasopiśmie (referatów w postaci elektronicznej ukazało się 27 – w latach 2002–2008, a artykułów elektronicznych 61 – prawie dwukrotnie więcej – w latach 1999–2008).

Pracownicy Biblioteki najczęściej uczestniczyli w Krajowej Konferencji KOWBAN. *Komputerowe wspomaganie badań naukowych* w latach 1997–2001 i 2003 oraz 2005–2008 (IV, V, VI, VII, VII, X, XII, XIII, XIV i XV). Z każdej z nich pochodzi jeden referat.

Najwięcej referatów pojawiło się w związku z *II Seminarium. Gromadzenie zbiorów – sztuka wyboru* (rok 2005; 10 – w postaci elektronicznej). Po 9 referatów zaprezentowano na dwóch krajowych konferencjach: *KK Informatyków* (II z 1973 r. z czterema referatami i V z 1987 r. z pięcioma referatami) oraz *KK INFOGRYF. Kołobrzęskie dni informatyki* (sześć referatów z roku 1988, jeden z 1992 i dwa z 1994). Pięciokrotnie Biblioteka była reprezentowana na gdańskich *Konferencjach Krajowych INFOBAZY* (1987, 1999, 2002, 2005 i 2008 – z pojedynczymi referatami).

Z ważnych krajowych konferencji cyklicznych, na których swe referaty wygłaszali pracownicy Biblioteki, wymienić należy: *I Forum SBP. Komputery w bibliotekach polskich* (Chorzów 1994; jeden referat), *Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej* (I z 1991 r. i IV z 1997 r.; pojedyncze referaty), *II Krajowe Konferencje Multimedialne i Sieciowe Systemy Informacyjne* (Wrocław 2000; jeden referat) czy *III Krajowy Przegląd Zastosowań Techniki Komputerowej w Przemysle Maszynowym* (Poznań 1976; jeden referat).

Natomiast z krajowych konferencji niemających charakteru cyklicznego wymienić należy: *Bibliotekarz dziedzinowy w bibliotekach akademickich* (Toruń 2000; dwa referaty), *Dostęp zasobów piśmiennictwa krajowego i zagranicznego: wypożyczenia międzybiblioteczne* (Warszawa 1991; jeden referat), *Działalność informacyjna bibliotek szkół wyższych* (Kielce 1994, jeden referat), *Forum*

integracyjne krajowych stowarzyszeń z zakresu informacji naukowej, bibliotekarstwa i dziedzin pokrewnych (Warszawa 2000; dwa referaty), *NUKAT – rozwój i metodyka tworzenia katalogu centralnego* (Warszawa 2004; jeden referat), *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej* (Łódź 2004; jeden referat), *Problematyka czasopism a funkcje biblioteki w procesie naukowo-dydaktycznym* (Łańcut 1999, jeden referat), *Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce – potencjał, możliwości, potrzeby* (Bydgoszcz 2002; dwa referaty) oraz *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników* (Warszawa 2002; jeden referat).

Jak widać z przeglądu, z formy najszybszej komunikacji i wymiany myśli oraz doświadczeń – jaką bez wątpienia są referaty konferencyjne – korzystali zarówno informatycy (twórcy systemów informacyjnych, nie tylko bibliotecznych), jak i bibliotekarze (pierwsi użytkownicy tychże systemów). Wymiana doświadczeń miała jeden główny cel: należy podjąć takie działania, by możliwie kompletna informacja dotarła jak najszybciej do osoby jej poszukującej (przede wszystkim chodzi o wspieranie badań naukowych szybkim i bezbłędnym dostarczaniem informacji). Aby sprostać tym wyzwaniom, pracownicy Biblioteki korzystali z doświadczeń międzynarodowych – uczestniczyli w konferencjach międzynarodowych organizowanych w kraju i poza jego granicami.

Z konferencji międzynarodowych najczęściej odwiedzaną przez pracowników Biblioteki była *Kolloquium über Information und Dokumentation* (Ilmenau: VIII z 1973 r. – jeden referat, IX z 1975 r. – dwa referaty, X z 1977 r. – dwa referaty, XI z 1979 r. – jeden referat oraz XV z 1979 r. – jeden referat; w sumie pięć konferencji i siedem referatów) oraz *Międzynarodowa Szkoła Naukowa* (organizowana w kraju; w kilku miastach Dolnego Śląska: Karpacz, Szklarska Poręba i Wrocław) *ISAT: Information Systems Architecture and Technology* (rok 1991 – jeden referat, 1992 – dwa referaty, 1993 – trzy referaty i 1994 – dwa referaty; w sumie 4 konferencje i 8 referatów).

Z najbardziej prestiżowych konferencji międzynarodowych o charakterze cyklicznym z uczestnictwem pracowników Biblioteki

należy wymienić konferencje organizowane przez Międzynarodową Federację Dokumentacji FID: *Proceedings of the 39th FID Congress – new trends in documentation and information* (Edinburg 1978, dwa referaty), *40 Congress FID – organisation and economics of information and documentation* (Kopenhaga 1980, jeden referat) oraz przez Międzynarodową Federację Stowarzyszeń Bibliotekarskich IFLA: *68th IFLA Council and General Conference – Libraries for life: democracy, diversity, delivery* (Glasgow 2002, jeden referat). Wspomnieć także należy o udziale pracownika Biblioteki i wygłoszonym przez niego referacie na konferencji *Internet Librarian International 2001* (Londyn 2001) oraz *BIS 2006. 9th International Conference on Business Information Systems* (Klagenfurt 2006).

Warto wspomnieć jeszcze o międzynarodowej cyklicznej konferencji *Internet w bibliotekach* organizowanej od 2001 r. we Wrocławiu przez grono redaktorów (także pracowników Biblioteki) jedyne polskiego elektronicznego periodyku bibliotekarskiego – *EBIB* (rok 2001 – jeden referat, rok 2003 – dwa referaty i rok 2007 – jeden referat).

Cykliczne międzynarodowe konferencje organizuje także Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego (pracownicy Biblioteki uczestniczyli w VII, w 2001 r. z dwoma referatami i w jubileuszowej X konferencji z 2004 r. – również z dwoma referatami).

Z międzynarodowych konferencji niemających charakteru cyklicznego należy wspomnieć: *Computers in the humanities social sciences. Achievements of the 1980s. Prospects for the 1990s. Proceedings of the Cologne Computer Conference 1988* (Kolonia 1988 – jeden referat), *EUNIS 2000. Towards virtual universities* (Poznań 2000 – jeden referat), *Proceedings of the International Workshop. Integrierte, intelligente informations-systeme* (Piła 1990 – jeden referat) oraz *Software for data bases in teleprocessing* (Warszawa 1971 – jeden referat).

Jak widać najwięcej referatów pochodzi z międzynarodowych konferencji cyklicznych. Na konferencjach krajowych i międzyna-

rodowych poruszano zarówno zagadnienia związane z projektowaniem, jak i z użytkowaniem systemów z tą jednak różnicą, że konferencje międzynarodowe w przeważającej części dotyczyły zagadnień technicznych.

JĘZYK PUBLIKACJI

Pracownicy Biblioteki publikowali swoje prace w pięciu językach: polskim (380 prac), angielskim (61 prac), rosyjskim (9 prac), niemieckim (6 prac) i francuskim (2 prace). Artykuły w czasopismach (246) ukazywały się w czterech językach: po polsku (212 prac; w tym 61 elektronicznych), po angielsku (28 prac), po rosyjsku (4 prace) oraz po francusku (2 prace), w języku niemieckim nie ukazał się żaden artykuł. Referaty pokonferencyjne publikowano także w czterech językach: po polsku (117 prac; w tym 26 w wersji elektronicznej), po angielsku (31 prac; w tym jedna w postaci elektronicznej), po niemiecku (6 prac) oraz po rosyjsku (5 prac), w języku francuskim nie ukazał się żaden referat. Pozostałe typy publikacji: wydawnictwa zwarte (20 prac) ukazały się tylko w języku polskim, natomiast artykuły w wydawnictwach zwartych ukazały się w języku polskim (33 prace) oraz w języku angielskim (2). Tak więc w języku polskim ukazywały się prace we wszystkich typach publikacji, w języku angielskim artykuły w czasopismach oraz artykuły w wydawnictwach zwartych i referaty (jeden w postaci elektronicznej), w języku rosyjskim artykuły w czasopismach i referaty, w języku niemieckim tylko referaty, a w języku francuskim tylko artykuły w czasopismach. Dokładny rozkład publikacji według typów i języków zawiera Załącznik 2.

W języku polskim publikowano corocznie, w angielskim w dwudziestu trzech latach, w rosyjskim w sześciu latach, w niemieckim w czterech, a we francuskim tylko w jednym roku. W żadnym roku nie ukazały się publikacje we wszystkich językach jednocześnie.

Jednocześnie ukazały się publikacje w czterech językach w roku 1979: dwanaście w języku polskim, cztery w języku rosyjskim, po jednym w językach angielskim i niemieckim.

W trzech językach prace ukazały się jednocześnie w sześciu latach. W 1976: siedem w języku polskim, dwie w angielskim i jedna w niemieckim; w roku 1977: piętnaście w języku polskim, trzy w angielskim, dwie w niemieckim; w 1978: siedem w języku polskim, dwa w angielskim, jedna w rosyjskim; w roku 1982: trzy w języku polskim, siedem w angielskim, jeden w rosyjskim; w roku 1987: trzynaście w języku polskim, dwie w angielskim i jeden w rosyjskim; w roku 1988: dziewięć w języku polskim, trzy w angielskim i jedna w rosyjskim.

Prace w dwóch językach ukazały się w dziewiętnastu latach (1974, 1975, 1980, 1981, 1983, 1984, 1986, 1989, 1990–1994, 1997, 2000–2002, 2006–2007). Rok 1974 był rokiem polsko-francuskim (9/2), rok 1975 rokiem polsko-niemieckim (9/2), rok 1980 rokiem polsko-rosyjskim (2/1). Natomiast pozostałe szesnaście lat to lata polsko-angielskie.

TEMATYKA PUBLIKACJI

Tematyka podejmowana przez pracowników poruszała szeroki zakres spraw związanych z warsztatem bibliotekarskim, automatyzacją procesów biblioteczno-informacyjnych, komputeryzacją czy nowymi technologiami wprowadzanymi do Biblioteki (załącznik 3).

W stu osiemdziesięciu publikacjach (60 artykułów w czasopiśmie, 51 referatów oraz 6 wydawnictw zwartych i jeden artykuł w wydawnictwie zwartym) są poruszane zagadnienia związane z informatyką, cybernetyką, elektroniką i matematyką wyższą.

Autorami przywoływanych tu publikacji są w przeważającej części konstruktorzy – osoby związane z projektowaniem elektronicznych systemów informacyjnych, które z pasją oddały się pracy nad tym unikatowym w skali kraju projektem zautomatyzowania procesów informacyjno-bibliotecznych. Ich działalność w tej dziedzinie nie ograniczała się do środowiska krajowego, dużo publikacji ukazywało się w czasopiśmie zagranicznych, często w bardzo renomowanych (jak chociażby *Processing and Management*); niejednokrotnie referowali swoje prace na międzynarodowych konfe-

rencjach. To, że głównie korzystali z łamów prasowych i materiałów pokonferencyjnych świadczy o tym, iż możliwie szybko chcieli dzielić się swymi osiągnięciami i utrzymywać stały kontakt ze światowym środowiskiem zajmującym się podobnymi zagadnieniami. Należy zwrócić uwagę na to, że na temat systemów informacyjnych powstało więcej referatów niż artykułów w czasopismach (16:8), co świadczy o wadze tego tematu. Te same osoby są również autorami podręczników, głównie z zakresu informatyki, służących szkoleniu nowych kadr, które (choć w części) z czasem także włączają się w nurt rozwoju systemów informacyjnych.

Treść poruszanych zagadnień to przeważnie: teoria i konstrukcja systemów do analizy i badań SWI, tworzenie modeli wyszukiwania informacji, badania efektywności tych modeli, automatyzacja indeksowania (m.in. dla systemów prenumeraty i ewidencji czasopism), kompresja bibliograficznych baz danych (zagadnienia kodowania i dekodowania), matematyczno-informacyjne problemy zarządzania informacją, ujednocnianie opisów bibliograficznych oraz programowanie i zagadnienia informatyki do celów edukacyjnych.

Tematyką 244 publikacji (119 artykułów w czasopismach, 98 referatów, 7 wydawnictw zwartych oraz 20 artykułów w wydawnictwach zwartych) jest automatyzacja procesów gromadzenia, opracowania, udostępniania i rozpowszechniania informacji. W zdecydowanej większości autorami tych prac są bibliotekarze-praktycy, wykorzystujący elektroniczne systemy biblioteczno-informacyjne do prac typowo warsztatowych (jak opracowanie czy gromadzenie) oraz do informacji naukowo-technicznej (tę także należy traktować jako pracę „typową” – jeśli chodzi o biblioteki uczelniane). W większości są to teksty dotyczące sprawdzonych już w praktyce zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych. Kilka prac dotyczy historii automatyzacji w Bibliotece, obejmują dłuższe okresy, ale większość z nich dotyczy działań bieżących; nieliczne tylko – działań perspektywicznych. Mając ogromne (i nie jest to przesadzone określenie) doświadczenie w sprawach wykorzystywania automatycznych systemów biblioteczno-informacyjnych pracownicy Biblioteki dzielili się nim ze

środowiskami bibliotekarsko-informacyjnymi i dokumentacyjnymi na forum krajowym i zagranicznym. Z 244 prac, aż 98 to referaty – również zagraniczne. Chcąc i w tej dziedzinie (nie tylko konstrukcji systemów) podzielić się szybko swymi doświadczeniami, publikowano prace w czasopismach i materiałach konferencyjnych. Tak jak w informatyce, tak i w systemach bibliotecznych zachodzą szybkie zmiany, pojawia się wiele nowych rozwiązań, warto więc równie szybko dzielić się nimi z własnym środowiskiem. Od roku 1999 sprzyja temu powstanie bibliotekarskiego periodyku – *EBIB*.

Pracownicy Biblioteki w swych pracach dużo miejsca poświęcili działalności i organizacji obsługi biblioteczno-informacyjnej, obsłudze informacyjnej badań naukowych, niezbędnym do tego celu bazom danych – zwłaszcza systemowi Selektywnej Dystrybucji Informacji (dla przypomnienia to właśnie na Politechnice Wrocławskiej na początku lat 70. XX wieku rozpoczęto po raz pierwszy w kraju eksploatację systemu SDI dla użytkowników z całej Polski). Na temat SDI powstały prace dotyczące możliwości wykorzystania systemu do oceny i selekcji czasopism, tworzenia profili dla użytkowników korzystających z systemu. Dużo miejsca poświęcano opisom i charakterystykom baz wykorzystywanych w Bibliotece, początkowo na taśmach magnetycznych, a obecnie na CD-ROM-ach oraz tworzeniu własnych baz (jak DONA czy Środowiskowy System Udostępniania Baz Danych). Jak ważny był temat baz danych, niech świadczy fakt, iż częściej poruszano go w referatach niż w artykułach periodyków (21:10). W czasie niespełna czterdziestu lat zmieniły się zasady korzystania z różnych źródeł informacji, o czym informowały publikacje pracowników Biblioteki.

Dużo miejsca poświęcano też Internetowi, stronom WWW (przeprowadzono badania na temat wykorzystania stron WWW przez polskie biblioteki), elektronicznym serwisom informacyjnym, czasopismom elektronicznym, także czasopismom drukowanym, ich prenumeracie (zwłaszcza prenumeracie czasopism zagranicznych; współpracy wrocławskiego środowiska naukowego w prenumeracie) i ich katalogom środowiskowym.

W kilku pracach poruszono temat funkcjonowania bibliotek naukowych, ich finansowania, reform i ustaw ich dotyczących. Zajęto się również zagadnieniami związanymi z promocją bibliotek czy z targami technologii bibliotecznych.

O badaniach bibliometrycznych procesów bibliotecznych powstały trzy prace. Zagadnienie to bliskie było pracownikom Biblioteki (zwłaszcza Oddziałowi Informacji Naukowej) od początku rozpoczęcia procesu automatyzacji.

W sześćdziesięciu siedmiu publikacjach (52 artykuły, 5 referatów i 10 artykułów w wydawnictwach zwartych) poruszono temat zawodu bibliotekarza, w tym bibliotekarza dziedzinowego, kształcenia i doksztalcania pracowników oraz działalności innych bibliotek.

Powstały także prace o kształceniu pracowników informacji naukowej w ramach specjalizacji SINT w Instytucie Informatyki i Zarządzania PWr, jak również dotyczące kształcenia pracowników w kontekście Politechniki i innych placówek w kraju. W publikacjach przedstawiono zakres szkoleń, jakie Biblioteka oferuje wszystkim zainteresowanym, także zagadnienia współczesnej edukacji bibliotekarzy, konieczności ich kształcenia i doksztalcania. Podjęto w nich temat kształcenia bibliotekarzy na poziomie średnim oraz egzaminów dla bibliotekarzy dyplomowanych. Zajęto się również jedną z form doksztalcania bibliotekarzy PWr – wyjazdami szkoleniowymi do innych bibliotek w kraju i za granicą.

W Bibliotece powstał także referat dotyczący polskich bibliotekarzy akademickich, który wygłoszony został na prestiżowej, cyklicznej, międzynarodowej konferencji pod patronatem IFLA.

Dzięki publikacjom pracowników Biblioteki poznajemy również funkcjonowanie bibliotek w Niemczech i Szwecji, bibliotek naukowych w Polsce. Możemy zapoznać się z dziejami Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu w latach 1811–1945, jak również z dziejami bibliotek parafialnych zarówno we Wrocławiu, jak i w Polsce, czy z losami bibliotek mniejszości narodowych.

W okresie będącym przedmiotem analizy pojawiły się także publikacje pracowników Biblioteki niezwiązane z bibliotekarstwem.

Dotyczą one zagadnień historycznych, prezentują przysłowia i przepowiednie innych kultur, a także działalność Stowarzyszenia Jąkających Się.

ZAKOŃCZENIE

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić wysoką aktywność, jeśli chodzi o publikacje pracowników Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej. Analiza tematyczna 457 publikacji powstałych w ciągu trzydziestu siedmiu lat – między rokiem 1972 a 2008 – wykazała, że podstawowym zagadnieniem poruszonym w pracach były procesy związane z automatyzacją i obsługą użytkowników. Prezentowane w pracach wyniki najnowszych osiągnięć zastosowanych w Bibliotece dotyczące konstrukcji i eksploatacji systemów biblioteczno-informacyjnych miały szczególnie dużą wartość ze względu na swój pionierski charakter w skali kraju.

Oprócz publikacji uwzględnionych w niniejszym opracowaniu bibliotekarze i pracownicy naukowo-badawczy Biblioteki mają na swoim koncie wiele niepublikowanych komunikatów, raportów, sprawozdań i ważnych prac badawczo-wdrożeniowych. Wszystkie są zarejestrowane w bazie danych DONNA (DOrobek NAukowy Pracowników Politechnik Wrocławskiej), a ich łączna liczba na koniec roku 2008 wynosiła 972. Takim dorobkiem może pochwalić się niewiele bibliotek akademickich w kraju. Warto przy tym dodać, że osiągnięcia pracowników w zakresie automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych stawiają Bibliotekę Główną i OINT Politechniki Wrocławskiej w rzędzie najnowocześniejszych i najlepiej zorganizowanych bibliotek w kraju.

Załącznik 1 cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	
47	Prace Naukowe AE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
48	Prace Naukoznawcze PWr	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
49	Prasa Techniczna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
50	Rocznik Zakładu Narodowego im.Ossolińskich	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
51	Sigma	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
52	Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
53	Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
54	Zagadnienia Naukoznawstwa	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
:	Razem	4	2	9	6	4	13	7	13	3	7	7	5	2	5	4	5	5	6	6	1	7	3	4	1	1	4	2	9	20	15	11	15	2	10	10	6	12	246	

Załącznik 2. Chronologiczny rozkład publikacji według typów i języków

Rok	Artykuły w czasopismach										Referaty										Wydawnictwa zwarte		Utworki w wydawnictwach zwartych		Razem					
	tradycyjne					elektroniczne					tradycyjne					elektroniczne														
	pol.	ang.	ros.	niem.	fr.	pol.	ang.	ros.	niem.	fr.	pol.	ang.	ros.	niem.	fr.	pol.	ang.	ros.	niem.	fr.	podręczniki	książki	pol.	ang.	pol.	ang.	ros.	niem.	fr.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1972	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	5	-	-	-	-	
1973	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	
1974	7	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	9	-	-	-	2	
1975	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	9	-	-	2	-
1976	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	7	2	-	1	-
1977	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	3	-	2	-	
1978	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	1	-	-	
1979	11	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1	4	1	-	
1980	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	
1981	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	7	-	-	-	
1982	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	7	1	-	-	
1983	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	-	-	-	
1984	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	3	-	-	-	
1985	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	
1986	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	
1987	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	13	2	1	-	-	
1988	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	3	1	-	-	
1989	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	5	-	-	-	

Załącznik 2 cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1990	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	3	-	-	-	
1991	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	-	-	-	
1992	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	12	3	-	-	-	
1993	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	
1994	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	4	-	-	-	
1995	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	
1996	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	
1997	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	-	-	
1998	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	
1999	5	-	-	-	-	4	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	
2000	10	-	-	-	-	10	-	-	-	-	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	35	1	-	-	-
2001	9	-	-	-	-	6	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	1	-	-	-	
2002	5	-	-	-	-	6	-	-	-	-	6	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	2	-	21	1	-	-	-
2003	7	-	-	-	-	7	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	18	-	-	-	-
2004	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	
2005	2	-	-	-	-	8	-	-	-	-	6	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	4	-	29	-	-	-	-
2006	2	-	-	-	-	9	-	-	-	-	1	1	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	4	-	21	1	-	-	-
2007	2	-	-	-	-	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6	-	-	-	-	2	-	-	8	2	23	2	-	-	-
2008	5	-	-	-	-	7	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	9	-	25	-	-	-	-
Razem	151	28	4	-	2	61	-	-	-	-	91	30	5	6	-	26	1	-	-	-	11	9	31	2	380	61	9	6	2	

Recenzowane prace dotyczą organizacji i działalności Biblioteki Głównej PWr i bibliotek sieci uczelnianej. Są wśród opracowań prace opisowe, potrzebne, żeby docenić systematyczną, planową działalność Uczelni na rzecz swoich bibliotek, jak też bibliotek na rzecz Uczelni, jej pracowników i studentów. Zagadnienia poruszone przez autorów opracowań odnoszą się do historii bibliotek wydziałowych, historycznych księgozbiorów biblioteki uczelnianej, historii oddziałów bibliotecznych, rozwoju SDI, dziejów dokumentacji dorobku naukowego Uczelni i ważnej działalności szkoleniowej prowadzonej w Bibliotece Politechniki przez jej bibliotekarzy.

Opracowania, które potwierdzają nie tylko „jubileuszowe” dokonania bibliotekarzy Uczelni, ukazują także tematy badawcze, które wyłonią się w toku następnych lat pracy Biblioteki. W opiniowanych pracach zwraca uwagę utożsamianie się bibliotekarzy z instytucją, w której pracują, zadaniami, które realizują, wreszcie z Uczelnią, którą reprezentują. Autorzy przedstawiają obraz Biblioteki Uczelni, jej działalności, zamierzeń i planów w mocnym powiązaniu z czasem minionym, z uzyskanymi efektami swoich i kolegów działań na rzecz środowiska bibliotecznego – uczelnianego, wrocławskiego i dolnośląskiego.

Z recenzji prof. dr hab. Marii Pidłypczak-Majerowicz

Wydawnictwa Politechniki Wrocławskiej
są do nabycia w księgarni „Tech”
plac Grunwaldzki 13, 50-377 Wrocław
budynek D-1 PWr., tel. 71 320 29 35
Prowadzimy sprzedaż wysyłkową
zamawianie.ksiazek@pwr.wroc.pl

ISBN 978-83-7493-651-4